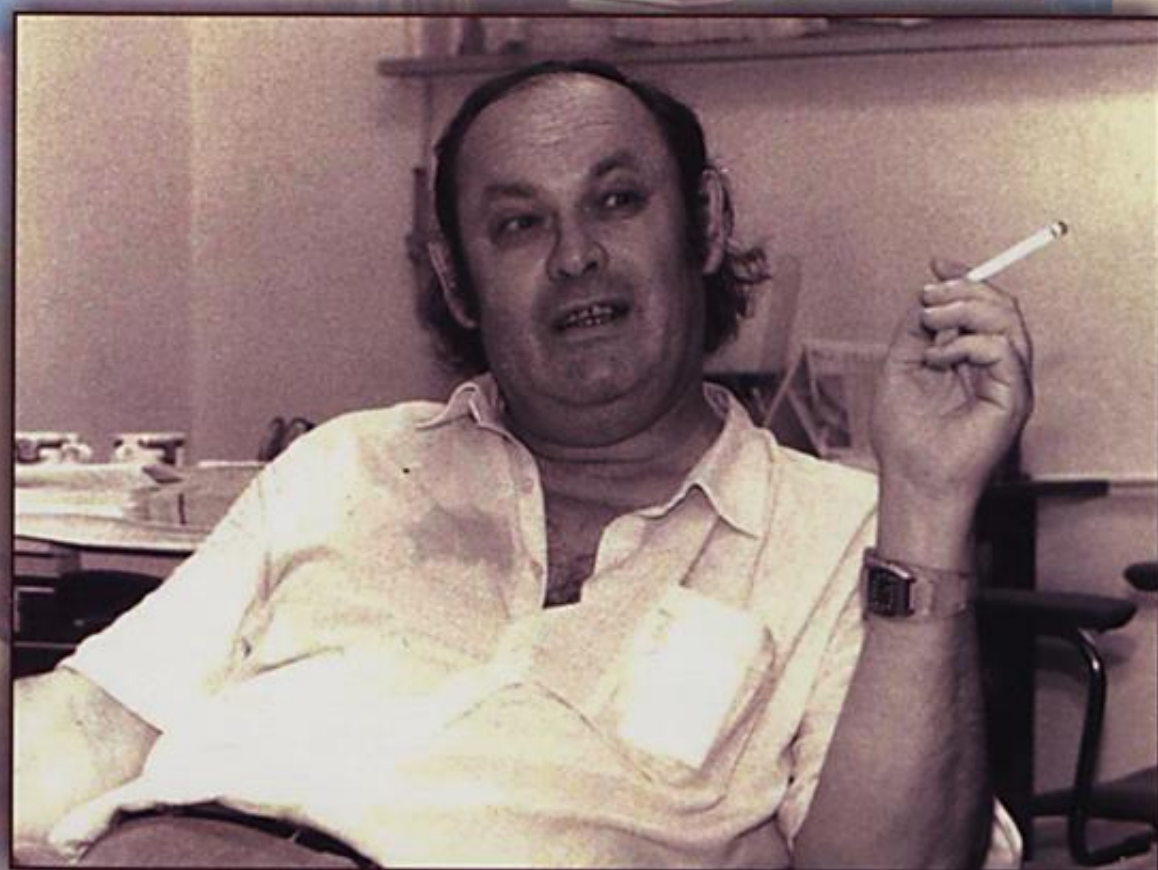

Kojnok Nándor emlékkönyv

Idővel elmúlnak

Idővel paloták,
Házak, erős várak,
Városok elromolnak;
Nagy erő, vastagság,
Sok kincs, nagy gazdagság,
Idővel mind elmúlnak,
Tavaszi szép rózsák,
Liliom, violák,
Idővel mind elhullnak.

Királyi méltóság,
Tisztség, nagy jószág,
Idővel mind elvesznek;
Nagy kövek hamuvá
S hamu közöklévé
Nagy idővel lehetnek;
Jó hírnév, dicsőség,
Anyagi nagy szépség
Idővel porra lesznek.

Még az föld is elágy,
Hegyek fogyatkoznak,
Idővel tenger apad;
Az ég is béborúl,
Fényes nap sötétül
Mindennek vége szakad;
Márványkőben metszett
Irák kopik, vesztet,
Egy helyben már támad.

Meglágyul keménység,
Mégzúnik irigység,

Kojnok Nándor emlékkönyv

Kojnok Ándor emlékkönyv

Salgótarján, 2006.

Szerkesztette:
Gyetzvainé Szorcsik Angéla

Kiadja a Balassi Bálint Megyei Könyvtár
Felelős kiadó: Bódi Györgyné dr. igazgató
Nyomdai előkészítés: Hidasi Mónika
Készült a salgótarjáni Polar Stúdióban
Felelős vezető: Bencze Péter

ISBN 963 7284 43 5

TARTALOM

Bódi Györgyné	<i>Előszó</i>	7
Zelenka Magdolna	<i>Nekem már Budapesten honvágyam van</i>	8
Bozó Gyula	<i>Kojnok Nándorról, kissé szubjektív módon</i>	16
Laczkó Pál	<i>Egy lokálpatrióta emlékezete</i>	23
Oroszné Katona Anna	<i>Kojnok Nándor sírja fölött</i>	26
Kojnok Nándor	<i>A sors kegyes adománya</i>	29
Pomogáts Béla	<i>Egy igazságkereső</i>	32
Zalánfi Zsuzsanna	<i>Egy rövid séta a múltban: A Balassi Bálint Megyei Könyvtár története 1949–1953. között</i>	35
Kapás Tünde	<i>A Balassi Bálint Megyei Könyvtár új szolgáltatásai 1959–1965. között</i>	50
Bódi Györgyné	<i>Jeszenszky Miklós könyvtárigazgató, a helyismereti gyűjteményi szolgáltatás megteremtője</i>	63
Bódi Györgyné	<i>A Balassi Bálint Megyei Könyvtár szerepe Salgótarján kulturális életében az 1960-as évek második felében</i>	67
Holtai Zsuzsanna	<i>A Balassi Bálint Megyei Könyvtár élete a számok tükrében</i>	82
Máté Lászlóné	<i>Középiskolások néhány jellemző szabadidő-eltöltési szokása az ezredfordulón</i>	96
Gyevainé Szorcsik Angéla	<i>„Lélekipendítések” 30 év alatt a Balassi Bálint Megyei Könyvtár olvasótáboraiban</i>	111
Mellékletek (fotók)		

ELŐSZÓ

2005-ben a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával megjelentette *Módszertani tanulmányok: 2001–2004.* című kötetét. E kiadvány elkészültekor legfőbb szándékunk az volt, hogy a kistélepülések könyvtári ellátásáról, az ide eljuttatott szolgáltató programokról, olvasási és könyvtárhasználati szokásokról adjunk át értékes összegzéseket, máshol is felhasználható tapasztalatokat.

Reménykedtünk, hogy lehetséges a folytatás. S valóban most egy újabb kiadvány munkálataiban jutottunk el egy mérföldkőhöz. Könyvtártörténeti írásokat, könyvtárvezetői életutakat és könyvtári életünk jelenlegi izgalmas kérdéseit s a lehetséges válaszokat tárjuk most a szakmai közönség elé.

Kötetünk címe: *Kojnok Nándor emlékkönyv*, amelynek fejezetei áttekintik a Balassi Bálint Megyei Könyvtár 55 éves történetének legfontosabb fordulópontjait, bemutatják első igazgatónk Jeszenszky Miklós (1949–1955) és Kojnok Nándor (1969–1973), (1977–1990) munkásságát. A tanulmányok között helyet kaptak olyan írások, mint a 30 évvel ezelőtt Kojnok Nándor által elindított olvasótábori mozgalom meghonosodása, majd az 1990-es évekbeli megújulása Nógrád megyében.

Ugyancsak fontosnak tartjuk az 1988-ban átadott új épület, új gazdasági, politikai, társadalmi feltételek között tevékenykedő megyei könyvtár legutóbbi tizenöt évének elemzését a könyvtári statisztikai adatok tükrében.

Egy emlékkönyv a tisztelgés, az életút összefoglalása mellett akkor felel meg leginkább nemes céljának, ha szól a jelenről és a jövőről, mindenekelelt a közkönyvtárat használó tanuló ifjúság olvasási, könyvtárhasználati szokásairól, a könyvtárak iránt támasztott új elvárásokról.

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár új kiadványa nem lezárása kíván lenni egy időszaknak, hanem kezdete további könyvtárosi munkánkat meghatározó tanulmányok: városi és iskolai könyvtártörténeti összegzések, mozgókönyvtári, ellátóközponti, kistérségi tapasztalatok leírásának.

Bódi Györgyné

NEKEM MÁR BUDAPESTEN HONVÁGYAM VAN...

Beszélgetés Kojnok Nándorral

Nógrád megye székhelye felé autózáván először a táj szépsége ejti rabul az embert.

A megye területén kapcsolódik egymáshoz a Börzsöny, a Cserhát és a Mátra, északon, az országhatáron emelkedik a Karancs-Medves. Régi várai, várromjai: Nógrád, Salgó, Drégelypalánk; gazdag népviselete: a palóc, bujáki, rimóci, turai, hollókői, kazári; gyarapodó városai: Salgótarján,

Balassagyarmat, Pásztó, Szécsény – mind-mind gazdag látnivalót kínál.

A beszélgetésre készülődve elgondolkodik az ember, mit is tud erről a megyéről? Közhelyeket, felszínes tudnivalókat: bányászat, üvegyártás, jelentős munkásmozgalmi hagyományok; „Palócország”; szép népviseletek; számottevő nemzetiségi lakosság, Madách és Mikszáth földje. Meg kell vallani, a szellemi élet pezsgése nem tartozik ezen vázlatos ismeretek közé.

A Kojnok Nándorral, a Balassi Bálint Megyei Könyvtár igazgatójával folytatott három és félórás beszélgetés alaposan átformálja ezt a felszínes képet.

– Először arra kérem: mutassa be önmagát...

– Ötvenharmadik évemben járok, s úgy érzem, ez már a visszatekintés időszaka. Ha nyugdíjba kerülök, az a tervem, hogy megírom, hogyan alakult egy falusi gyermek életpályája. Nem egyszerű memoárról van szó. Ez a személyes visszaemlékezés egyben Nógrád megye művelődéstörténeti képe is lenne. Úgy érzem, így adhatnék igazán vissza valamit annak a közösségnek, amely felnevelt és körülvelt.

– Ha jól tudom, idevalósi?

– Olyannyira igen, hogy a négy egyetemi évet leszámítva szinte nem is mozdultam erről a tájról. *Egész életemet a szülőföldhöz való ragaszkodás határozza meg.* Én soha nem vágytam el innen, csak itthon érzem „otthon” magam. Ha elmegyek Pestre, nekem délután már honvágyam van. Nem szégyellem bevalani, ez a ragaszkodás egyúttal talán gyengeség is. Tulajdonképp nem volt soha erőm elszakadni. Mindenütt másutt magányosnak, védtelennek és kiszolgáltatottnak érzem magam.

– *Veszélyeztette valami ezt az erős ragaszkodást?*

– Voltak kísértések, főleg az egyetem elvégzése után. De hát engem a családi múlt is minden szálával ideköt. Apám, nagyapám is uradalmi erdész volt a Balla-féle uradalomban, Karancsalján. Ott születtem én is. A Kojnok név szlovák eredetet mutat, az apai ág a Losonc melletti Videfalváról származik; a XIX. század végén kerültek ide. Anyám magyar volt. Sokszor eszembe jut: szinte véletlen, hogy nem lettünk ismét szlovákok. Gyermekkori emlékem, hogy az 1946–47-es lakosságcsere idején toborzók jöttek Szlovákiából: települjünk át ismét. Szüleim úgy döntöttek, maradunk. Egyébként a család múltja, eredete nagyon foglalkoztat. Tervezem, tovább kutatok utána.

– *Milyenek voltak a diákévek?*

– Élénken emlékszem, hogy már kicsiny koromtól imádtam a betűt, az olvasást. Az olvasás gyönyörűsége soha nem szűnő élményem. A négy elemi Karancsalján jártam. Az első évet követő nyári szünetben egy kockás füzetbe írtam nagy élvezettel azokat a betűket, amelyeket már ismertem. Apám, nagyapám is olvasó ember volt, az ún. magyar ponyvák (Rózsa Sándor stb.) megvoltak otthon. A jó módban lévő osztálytársaimhoz igyekeztem közel kerülni, hogy hozzájuthassak a könyveikhez. Így olvastam ki a boltos, a molnár teljes könyvtárát. Ebből az időből emlékszem Nyíró József halinakötéses sorozatára. A felső tagozatot Kisterenyén végeztem. Ekkor már Kisterenye és Nempti között egy tanyán, erdészházban éltünk. Igazi könyvtárral is Nemptiben találkoztam először. 1947-ben, amelyik letéti könyvtár volt a falusi boltban. Ezen is „végigrágtam” magam. Ekkor ismertem meg az orosz klasszikusokat. Csernisevszkij, Csehov, Turgenyev műveit.

– *A mind határozottabb irodalmi érdeklődés hogyan befolyásolta a pályaválasztást?*

– 1949–52 között jártam a salgótarjáni Madách Imre Gimnáziumba. Második félévtől kollégista lettem, s mivel humán érdeklődésem, a könyv iránti rajongásom hamar kiderült, én lettem a *kollégiumi diákkönyvtár kezelője*. Majd pedig megengedték, hogy a tanári könyvtárat is használjam. Szeretettel emlékszem magyartanáraimra: Szász Jánosra, Cs. Nagy Istvánra, Herold Lászlóra. A gimnáziumban *önképzőkör* is működött, ennek a titkára voltam. Iskolatársaim között volt Gerelyes Endre, M. Nagy Pál, Szakál Imre. Egyszer Herold tanár úr megbízásából Petőfiről kellett előadást tartanom, s ezért megkaptam életem első TIT-tiszteletdíját. (Később, 1960-tól 78-ig én voltam a TIT megyei irodalmi szakosztályának vezetője.) Közben az *alkotás* vágya is jelentkezett. Már a Nempti melletti tanyán is verselgettem, ez a passzió végigkíséri az életemet. Az

érettségi után az *Eötvös Loránd Tudományegyetemre* jelentkeztem, először magyar szakra, a II. évfolyamtól történelemre. Az egyetemi évek (1953–1957) sikereihez nagyban hozzájárult az aktív sportolás. Futballoztam a BEAC-ban, 1956-ban a budapesti bajnokságon én lettem a gólkirály. „Csábításként” szóba került a katonatiszti pálya és az aktív sportolás. Nos, ebből annyi lett, hogy 1957-ben rövid ideig egy budapesti építőipari vállalat csapatában játszottam, vagyis sportállásban voltam.

– *Mikor került sor a tanári diploma hasznosítására?*

– 1957 októberében hazajöttem és Salgótarjánban, egy *általános iskolában kezdtem tanítani*. Hívtak Egerbe is, de nem akartam innen elmenni. 1959 szeptemberében már igazgatóhelyettes voltam. Ekkor kérték, hogy vállaljam el a Megyei Tanács művészeti előadói állását. Három év után – 1962-ben – felajánlották a megyeszékhely városi tanácsa művelődési osztályának vezetését. Némi töprengés után elfogadtam. (Gondolja meg, hogy mindössze 27 éves voltam ekkor!) Itt mondom el, hogy miért ragaszkodom annyira a *vidékhez*. Nekem a vidék mindig a fontos, a képességeimet is néha meghaladó munkát, ennek a terhét és örömét jelentette. Alapvetően szorgalmas, jószándékú ember vagyok, akit sok jó dologra rá lehet venni.

– *Ahogy látom, egyre közelebb került a „funkciók világához”. Mit jelentett ez akkor Önnek?*

– A salgótarjáni művelődési osztály vezetését eleinte nagy lelkesedéssel és önbizalommal végeztem. Igen sok munkát jelentett ez, hisz ide tartozott az oktatás is. Amikor fiatal fejjel iskolaigazgatókat kellett minősítenem, akkor döbbsentem rá igazán e munka felelősségére. Úgy érzem, tisztességgel helytálltam e pozícióban. Mégis rá kellett jönnöm, hogy a tanácsi igazgatási munka nem igazán nekem való, és az osztályvezetői beosztás nem volt éppen testhezálló nekem. Két év után kértem a felmentésemet. Ekkor kezdtem el Nógrád megye irodalmi hagyományaival foglalkozni, és ezt nagyon megszerettem. Nehezen engedtek el és sokáig nem bocsátották meg nekem ezt a lépést. 1964-ben olyan volt a légkör, hogy a funkcióból való önkéntes visszalépés szinte dezertálásnak minősült. Átmenetileg nehéz helyzetbe kerültem. Ekkor jött mentsvárként a *könyvtár*.

– *Elérkeztünk az immár közel húszéves könyvtárosi – vezetői – tevékenységének kezdetéhez. Milyen volt az indulás?*

– 1965-ben lettem a megyei könyvtár igazgatóhelyettese, ekkor kötöttem szövetséget a könyvtári munkával, most már azt hiszem kijelenthetem: egy életre. Az igazgató *Iványi Ödön*, jeles képzőművész volt. Mivel könyvtárosi szakképzettségem nem volt, beiratkoztam az ELTE hároméves kiegészítő szakára, de végül is nem államvizsgáztam, így sajnos az oklevél ma sincs birtokomban. Megírtam a disszertációt (Nógrád megye 1945 utáni sajtótörténete), letettem az összes vizsgát, de a „papír” hiányzik. A magyarázat: három hónapos katonaság és válás.

– *Miért szerette meg a könyvtárosi munkát?*

– Három fő jellemzője miatt: rendszerezettség, szabályozottság és a szigorú logikai rendszer. 1969-ben Iványi Ödön elment tanítani és felmerült az utódlás

gondja. Az öt év előtti „dezertálás” emléke nem múlt el nyomtalanul: az illetékes tanácsi szervek nem javasoltak erre a posztra. Végül mégis én lettem a könyvtár igazgatója. Igazgatói korszakom első periódusa 1969-től 1973 augusztusáig tartott.

– *Mi történt ekkor? Újabb váltás?*

1973-ban a megyében kulturális területen általános személycsere zajlott. Ekkor én is visszakerültem a megyei tanács művelődési osztályára közművelődési csoportvezetőnek. Jó gárda gyűlt itt össze. Lelkesen „tettem a dolgomat”; azonban 1975-től osztályvezető-helyettesként már a munkaszervezés és az igazgatási munka lett a fő feladatomban. Említettem már, hogy ez a munka nem állt közel hozzám. Kértem, hogy engedjenek el, így 1977-től ismét én lettem a megyei könyvtár igazgatója. Ennek most már tíz éve, vagyis eddig összesen 14 évet töltöttem el itt igazgatóként.

– *Azt hiszem, itt az ideje, hogy alaposabban bepillantassunk a megyei könyvtár életébe.*

– Óhatatlan, hogy ne szóljak néhány szót a múltból, a húsz évvel ezelőtti állapotokról, illetve a fejlődésről. 1965-ben a megyei könyvtár a volt Vadász vendéglőben működött, 400 m² alapterületen, nagyon rossz körülmények között. 1966-ban felépült a József Attila Művelődési Ház, ennek jobbszárnyában kapott helyet a *Balassi Bálint Megyei Könyvtár*. Ebben az esztendőben, – amikor még éppen csak ismerkedtem a könyvtári munkával, – nekem kellett irányítani és szervezni az új helyre költözést, s alkalmassá tenni a helyet a korszerű könyvtári tevékenységre. Persze, ez az épület már akkor sem felelt meg a követelményeknek. Főképp azért nem, mert kicsi volt. Pl. a gyermekkönyvtár sem kaphatott itt helyet. Most *épül az új megyei könyvtár*, s ha Isten segít, e harmadik, szép új intézmény felállításával, megszervezésével tudom majd befejezni könyvtárigazgatói működésemet. Az új könyvtár 170 millió forintos költségvetéssel épül, *Finta József* tervei alapján. A kétszintes könyvtári épület 300 ezer kötet, illetve 400 fő befogadására alkalmas. Az új intézmény remélhetőleg *megoldja majd a korszerű könyvtári szolgáltatás feladatait.*

– *A szép tervek álmvilágából térjünk vissza a józan mához...*

– Jelenlegi állományunk kb. 200 ezer könyvtári egység, ebből tízezer a folyóirat, periodika, 4000 a hangzó dokumentum, 600 féle – főleg magyar – folyóirat jár hozzánk. A beiratkozott olvasók száma (a másutt lévő gyermekkönyvtárral együtt) 8300, ebből 4000–4500 18 éven aluli. Egy-egy olvasó évente átlag tizenegy alkalommal látogatja meg intézményünket; a kölcsönzött kötetek száma évi 180 ezer. A kölcsönzött művek 45 százaléka ismeretterjesztő- és szakirodalom. A szépirodalom, – a gyermek- és ifjúsági irodalom is – kölcsönzése folyamatosan csökken.

– *Milyen szerepet tölt be ez az intézmény a megye, a város szellemi életében?*

– Szerencsére jó néhány értékes kezdeményezésről, megvalósult tervről számolhatok be, amelyekben jelentős szerepe volt a könyvtárnak. Salgótarjánban a *60-as évek elejétől* kulturális központ, *szellemi műhely volt a megyei könyvtár.*

A művészeti életnek a könyvtár volt a kohója, ide kapcsolódott az értelmiség. Itt alakult meg a *Nógrád megyei Irodalmi Kör*, majd pedig ez a kör kezdeményezte és alapította meg a *Palócföld* című folyóiratot (1960-ban antológiaként indult, ma már évente hatszor jelenik meg). Én magam is alapító tag voltam,

kezdetől szerkesztőségi tag (rovatvezető), majd 1967-től 73-ig főszerkesztő (társadalmi munkában), utána ismét rovatvezető. 1986-ban léptem ki a folyóirat szerkesztőségéből. 1965-ben (amikor még sehol sem volt az egyesületek divatja) a megyei könyvtárban alakult meg a *Salgótarjáni Művészek Klubja* (hivatalosabban: a Magyar Képzőművészek Észak-Magyarországi Szervezetének... klubja). Tulajdonképp egyesületként működött, bejegyzett tagsággal, tagdíjjal, alapszabállyal. Még

fejléces levélpapírja is volt a klubnak; működési helye a Karancs Szálló különterme; „irodalmi pincére” a pesti New York kávéházból idetelepült *Kontó István* (ő maga is írt, prózái megjelentek a *Palócföldben*, a *Napjainkban*). Néhány emlékeztető, szép program a klub két évéből: Vita a szocialista realizmusról; Élet és Irodalom-est; megyei kamarahangverseny; a Madách-emlékérmekek átadási ünnepsége; találkozás Somogyi József szobrászművésszel, a salgótarjáni felszabadulási emlékmű megalkotójával; Tiszatáj-est stb. Két év után, – 1967-től – a TIT vette át a klubot, amely *Művészeti Fórum*ként működött tovább. Közben változtak az idők, új formákat, módszereket, kerestünk. *1976-tól a megyei könyvtár szervezi az olvasótáborokat.* 1987 nyarán lesz úttörő nemzetiségi és szakmunkás, ill. szakközépiskolai tábor. A nemzetiségi olvasótábort Komárom megyével együtt, váltott helyszínekkel szervezzük.

– *Miközben beszélgetünk, sorozatot sejtető szép karcsú kötetekre téved a tekintetem: mik ezek?*

– 1979-től jelennek meg a *Palócföld Könyvek*, a Nógrád megyei Tanács kiadásában. Az első kötetben, az *Ébresztő idő* című antológiában a *Palócföld* folyóirat köré sereglett írók, költők mutatkoztak be, szám szerint tizenheten. Ezt követte azóta jónéhány kötet vers, próza, tanulmány. A legtöbb író, költő számára az elsőkötetes megjelenés élményét adta e sorozat. A szerzők zömében a megye szülöttei, vagy későbbi életükben kapcsolódtak ide: Laczkó Pál, Bódi Tóth Elemér, M. Szabó Gyula, Szepesi József, Praznovszky Mihály, Banos János, Tamás István, Konczek József.

– Milyen egyéb sikeres akciót, rendezvényt tart érdemesnek még említeni?

– Jól beváltak az *olvasónapló pályázatok*. Amellett, hogy bekapcsolódunk az országos pályázatokba (Kell a jó könyv; munkás olvasópályázat stb.), tizenöt éve minden esztendőben meghirdetjük a *megyei olvasónapló pályázatot*. Ezeknek tematikailag egy-egy évfordulóhoz kötjük (idén van Mikszáth születésének 140. évfordulója), megjelöltük az irodalmat, megfogalmazzuk a kérdéseket. A pályázatot három kategóriában hirdettük meg: úttörők, középiskolások és munkások részére. A végén megyei vetélkedő és díjkiosztás zárja a pályázatot. Könyvtárunkban rendszeresek a különböző *irodalmi rendezvények, szolgáltató programok*. Minden komolyabb rendezvényhez ismertető kiadványt készítünk (szemelvények az írói, költő életműből), ezzel is gazdagítva az élményt, s egyúttal lehetőséget nyújtva a dedikálásra. „*Kép és vers*” címmel irodalmi esteket szerveztünk, pl. *Baranyi Ferenc, Papp Lajos, Jobbágy Károly* műveiből. Ezzel egyidejűleg kiállítottuk a műveikhez készített illusztrációkat, *Czinke Ferenc* grafikusművész munkáit. Mi fedeztük föl a megye számára az innen elszármazott *Konczek Józsefet* (kötete megjelent a *Palócföld Könyvek* sorozatban). Szülőfalujában, Magyarnándorban 1986-ban tartott szerzői estjéhez a megyei könyvtár kiadta egy episztoláját. Az itt élő, vagy elszármazott, ill. velünk rendszeresen kapcsolatot tartó írók, költők számára *könyvpremiereket* szervezünk (pl. *Csanády János, Baranyi Ferenc, Tamás István, Banos János* új könyveiről). Idén megemlékeztünk *Baranyi Ferenc* 50 éves születésnapjáról. 1985–86-ban ő volt a *Palócföld* főszerkesztője, távozásakor emléklappal és verssel búcsúztattuk.

– Már az eddigiekből is kiderült, hogy könyvtárigazgatói munkája során több jeles íróval, alkotóművésszel került közelebbi kapcsolatba, sőt barátságba...

– Először *Gerelyes Endréről* kell szólnom. Ő sajnos 1973 óta már nincs közöttünk. Együtt jártunk gimnáziumba, az egyetemen is jó barátságban voltunk, s ez a barátság élete végéig fennmaradt. Minden törekvéssel azon vagyok, hogy a megye ne felejtse el őt. Írásaiban nagyon sokszor előjönnek a megyei témák, emlékek, a „*nógrádi karakter*”. Hogy mit értek ezen? Elkeseredett, mélyből jövő, a reménytelen küzdelmet is vállaló magatartást és szándékot. Születésének 50. évfordulóján, 1985-ben kiállítás nyílt a Petőfi Irodalmi Múzeumban, s koszorúzás volt Farkasréten. Azt követően foglalkoztatott a gondolat, hogy meg kellene teremteni a reá való méltó emlékezés helyét a megyében. Ezt elmondottam illetékes helyeken. Nagy örömmre a szándék meghallgatásra talált: 1987 februárjában *Salgótarján–Zagyvapálfalván az ifjúsági művelődési házat Gerelyes Endréről nevezték el*. (Az író itt töltötte gyermekkorát, édesapja vasutas volt.) Erre az alkalomra készítette el *Melocco Miklós* az író mellsobrát, amely szintén ott van elhelyezve. A *Palócföld Könyvek* sorozatban kiadtak egy *Gerelyes-emlékkönyvet*, rangos szerzőkkel. Ennek én voltam az egyik szerkesztője és a bibliográfia összeállítója. 1987-ben immár másodszor hirdette meg a Magyar Írók Szövetsége, a Városi Tanács és a *Palócföld* szerkesztősége a Gerelyes Endre novellapályázatot. Említettem *Csanády János*hoz fűződő barátságomat is. *Csanády János* első köteteiben érezhető a „tarjáni nosztalgia”. Többször vállalkoztunk új kötetének bemutatására.

Baranyi Ferenc, mint két éven át irodalmi folyóiratunk főszerkesztője, természetesen szoros kapcsolatban volt a könyvtárral, s ez a jó kapcsolat ma is fennáll. *Czinke Ferenc* kiváló grafikusművész itt él Tarjánban. Ő szinte valamennyi nagyobb vállalkozásunkban részt vett a 60-as évek eleje óta. Így a művészklub, a *Palócföld* megalapításában; a *Kiállítás* című irodalmi újságplakát megjelentetésében; a Madách-kultusz kialakításában (emlékérem alapítás, illusztrációk); Geregyes Endre emlékének ápolásában stb.

– *Ezek után hadd kérdezzem meg: mi van a könyvtárigazgató otthoni könyvespolcán?*

– Középiskolás koromban kezdtem a gyűjtést. Az első könyveket jórészt ajándékba kaptam, vagy iskolai pályázatok jutalmaként. Egyetemista koromban kezdtem vásárolni Juhász Ferenc, Simon István, Garai Gábor köteteit. Pl. Juhász Ferenc valamennyi munkája a kezdetektől megvan. A 60-as évektől azután már tudatosan és sokat vásároltam. Az ez idő tájt jelentkező *új magyar költők* művei szinte teljes egészében megvannak. Másrészt gyűjtöttem az akkor unikumoknak számító oly műveket, mint pl. Freud, Heisenberg, Füst Milán stb. Regényekből inkább a világirodalom, az orosz klasszikusok, külföldi és magyar antológiák gyarapítják könyvtáramat. Azután természetesen megvannak az alaplexikonok, művészeti, irodalmiak egyaránt. Hozzávetőleg három és fél-ezer kötetet mondhatok a magaménak. Ma is rengeteget olvasok. Szakaszosan alszom, vagyis korán fekszem, éjjel fent vagyok néhány órát és hajnalban ismét elalszom. Az éjszakai órák az olvasásé. Amint arról már beszéltem, a *Palócföld* irodalmi szerkesztőjeként, s persze könyvtárigazgatóként is, – sok íróval kerültem ilyen-olyan barátságba. Amióta „személyes kapcsolatban” vagyok az élő magyar irodalommal, jelentős számú *dedikált kötetem* van, ezek nagyon értékesek a számomra.

– *Tudom, hogy hosszú évek óta tevékenykedik a Hazafias Népfront mozgalomban is.*

– A népfronttal való kapcsolatam a 70-es évek elejétől datálódik. Ekkor készítettük Czinke Ferencsel együtt a már említett *Kiállítás* c. irodalmi újságplakátot. 1970–75 között készültek ezek a plakátok, egy-egy évfordulóhoz kapcsolódva. 1972-ben kértek meg, hogy vezessem a népfront művelődéspolitikai munkabizottságát, s ekkor egyúttal megyei elnökhelyettes is lettem. Ez volt a tisztem két cikluson át, egészen 1980-ig. Ekkor választottak meg a Hazafias Népfront megyei elnökévé. Felkérésemnél közrejátszott, hogy olyan embert kerestek, aki ismeri a megyét, jó kapcsolatai vannak, s járatos értelmiségi körökben is. Ezzel is oldani kívánták a valamelyest még meglévő értelmiség-ellenességet. Az is számított talán, hogy pártonkívüli vagyok. Elnöki megbízatásom felelősségteljes, sok elfoglaltsággal is jár, de én kötelességemnek érzem részt venni a megye társadalmi és közéletében. Amit tőlem a szülőföld kér, azt nincs erőm visszautasítani, ezt nekem elhárítani nem szabad.

Másrészt én magam is hiszek a népfront társadalmi hasznosságában, szükségességében, pótolhatatlanságában. Az elkövetkező időszakban a gazdasági

megújulás mellett a politikai, társadalmi mechanizmusok megváltoztatására is szükség van.

– *Beszélgetésünk végére hagytam az elmaradhatatlan kérdést: hogyan látja a könyv szerepét ma?*

– Azt gondolom, hogy az olvasás *hagyományos módja* visszaszorulóban van. Sajnálatos, hogy ez már a tanulás időszakában jelentkezik a fiataloknál. Ez persze összefügg az iskolarendszerrel, a fiatalok életmódjával. A felnőtteknél pedig a sokat emlegetett hajsza, a nehezedő életkörülmények, vagy egyes rétegeknél a létbizonytalanság van a háttérben. Én azonban úgy látom, mindkét korosztály esetében inkább a külső kényszerítő körülményekről van szó, s nem pedig arról, hogy a könyv, az olvasás idegenné és szükségtelenné vált volna. Hiszek abban, hogy ha ezek a gátak oldódnak, akkor a könyv pozíciója újra megerősödik. A másik biztató dolog, hogy az információszerzés és a nyomtatott dokumentumok ismerete olyan követelmény – elsősorban a munka, a munkahely révén –, amelytől a mai világban nem lehet eltekinteni. A művelődés, az információszerzés szerepe átalakult: több újságot, folyóiratot olvasnak az emberek, konkrét dolgot, konkrét időben, konkrét helyen. S itt most visszatérek a könyvtárosi tapasztalatokra. A megyei könyvtárban nem csökkent a látogatások gyakorisága sem, viszont nőtt a helyben használt dokumentumok olvasása, az olvasótermi látogatottság. Végezetül elmondom, hogy én bizonyos mértékig veszélyesnek látom a lakossági érdekek kiszolgáltatását, részben üzleti célból. A kulturális intézmények e tekintetben iránytévesztésben és feladat-tévesztésben vannak. Mint könyvtáros nem örülök annak, ha a modern médiák felhasználását a könyv, a nyomtatott dokumentumok elé helyezik.

(Olvasó Nép, 9. évf. 1987. 4. szám, 116–123. p.)

Bozó Gyula

KOJNOK NÁNDORRÓL, KISSÉ SZUBJEKTÍV MÓDON

És kissé önös módon is.

Mert nemcsak szubjektívek, de „önösek” is az általam leírt emlékező sorok. Azért, mert csakis arról szólnak, amit magam éltem át, magam tapasztaltam Kojnok Nándorral kapcsolatosan. Úgy van előttem minden, mint annakidején. Mintha most is látnám, most is hallanám.

Tovább adom.

A 70. születésnap okán, s egyébként is.

Lehetséges, hogy nem minden új benne, de minden valós, hiteles.

A GIMNÁZIUMBAN

Középiskolás kora óta ismertem.

Amikor 1951 szeptemberében a salgótarjáni gimnáziumba kerültem, ő harmadikos, III. Á-s. Nevét azonnal megjegyeztem, személyiségének súlyát már kezdetben tapasztalhattam az intézmény falai között és azon kívül is. Elismert a tanárok részéről, népszerű a diákok körében. Előnyös külső tulajdonságokkal rendelkezett: magas, arányos termet, duzzadó izmok, kisportolt testalkat.

Neve elsősorban sportbeli sikerei révén válik ismertté. A legkedveltebb sportágban, a labdarúgásban jeleskedik. A sok tehetség közül is kitűnik teljesítményével, azzal, amit a pályán mutat. Az volt ő a futballban, ami Gerelyes az atlétikában és az ökölvívásban – a tarjáni gimnázium sztárja.

A régi SBTC-pálya vörös salakján többször láttam őt játszani. Robosztus alakjával, technikájával, kitűnő labdakezelésével, cselezőképességével állandó veszélyt jelentett az ellenfél kapujára a középcsatár posztjáról.

A sport és a tanulás mellett a mozgalmi munka kötötte le idejét és energiáját. Tagja a DISZ-nek, sőt abban különböző vezetői tisztségeket visel, és különböző feladatokat vállal: szervez, agitál, beszédeket mond. Emiatt aztán Hajnal Imre tanár úr – aki, finoman szólva, nem nagy híve az akkori rendszernek – kifigurázza, gúny tárgyává teszi őt.

A gimnazista Kojnok Nándor köztudottan irodalomkedvelő. 1952-től a Herold László tanár úr vezette Irodalmi Önképzőkör diákelnöke. Ilyen minőségben is tartja a kapcsolatot Gerelyes Endrével és Nagy Pállal, akik szintén mélyebben foglalkoznak szépirodalommal. Egy évfolyamra járnak mind a hárman, de nem osztálytársak és nem barátok. Ez azonban nem gátolja meg őket abban, hogy egyazon cél felé mozduljanak, s induljanak el a gimnázium elvégzése után. Kojnok Nándor

irodalmi érdeklődésének bizonyítéka az is, hogy dolgozatot készít Madách Imréről. Nem valamiféle megbízatásnak eleget téve, nem az önképzőkör elnökeként, hanem kíváncsi, érdeklődő diákként. A salgótarjáni gimnázium felvette Madách Imre nevét. Éppen ekkor, 1952 elején. Méghozzá Kmetty Ferenc igazgató, Mikuska Imre igazgatóhelyettes és Mészáros Zoltán tanár erőfeszítéseinek eredményeképpen.

A vállalt feladat nem lehetett egyszerű Kojnok Nándor számára. Madách nem tananyag az iskolákban, a nevét viselő salgótarjáni gimnáziumban sem. Madách-irodalom errefelé nemigen létezik, azt fel kell kutatni, annak utána kell járni. Ennek ellenére elkészíti dolgozatát, amely akár úttörő-munkának is tekinthető ezen a téren és ezen a környéken. Szívesen olvasnánk az ifjú ember gondolatait, megállapításait Madách Imréről ma is, de sajnos a dolgozat nincs meg.

AZ EGYETEMEN

Az első ismerős arc, amelyet az egyetemen felfedeztem az övé volt. Pontosabban szólva a diákotthonban találkoztam először vele. Ugyanarra az egyetemre jártunk Budapesten – az ELTE Bölcsészettudományi Karára –, és egy fedél alatt laktunk a Ménesi úti Eötvös József Kollégiumban. Igaz, csupán két esztendeig.

Gyakran találkoztunk, főként az első időkben. Soha nem mulasztotta el, hogy érdeklődjön hogylétem, pesti életem, s nem utolsó sorban tanulmányi előmenetelem felől. Ilyenkor a vizsgákra és a vizsgáztató tanárookra vonatkozóan látott el értékes tanácsokkal. Ma is fülemben csengenek intő szavai: „Leginkább a nyelvészetre ügyelj, a Finnugor Tanszékre, mert ott leselkedik a legnagyobb veszély a gyanútlan és tapasztalatlan elsőévesre!”

Nem mindennapi jelenség itt sem.

A kollégiumban ő „a palóc”. Nemegyszer tőlem kérdezte, aki nem ismerte:

– Mondd, hogy hívják azt a srácot, aki olyan érzékelhető palócsággal ejti a szavakat és a magánhangzókat? Neked földid, nyilván tudod, kiről van szó?!

Mások még hozzátették: „Ideje lenne, hogy elsajátítsa a köznyelvet!”

Nem sajátította el, abban az értelemben semmiképp, ahogyan gondolták. Nem azért, mert nem tudta, hanem azért, mert nem akarta. Tudatosan őrizte palócságát. Nem feltűnésvágyból, hanem meggyőződésből, és makacsul. Nem volt hajlandó lemondani arról, ami az övé.

Nemcsak a tájszólással, de a sporttal sem szakított egyetemi éve alatt. Aktív játékos, igazolt labdarúgó a fővárosi egyetemisták csapatában, a Budapest-

bajnokságban szereplő BEAC-ban. Középcsatár, mint Tarjánban. Hetente kétszer edzésre jár a Fehérvári út mellett lévő BEAC-pályára, vasárnapi mérkőzéseire ugyanoda.

Természetesen megmaradt számára az irodalom is, szélesebb kitekintéssel, nagyobb lehetőségekkel. Sohasem volt túlbuzgó „filosz”, de a magyar- és világirodalmat érdeklődéssel és akarattal tanulta. Tanulta, de nem művelte – mint tették azt egyes kollégista társai: Györe Imre, Ladányi Mihály, Lázár Ervin és az elsőéves Nagy (Ágh) István, akikkel lényegében baráti kapcsolatokat épített ki a diákotthon falai között. És ott volt Csukás István is, aki ugyan nem lakott a Ménesi úti kollégiumban, de oda nagy rendszerességgel bejárt, mivel szívesebben látogatta kollégista barátait, mint az egyetemi előadásokat.

Az viszont kissé furcsának tűnt, hogy a szintén salgótarjáni Gerelyes Endrével, a volt iskolatárssal Kojnok nem tartotta igazából a kapcsolatot. Talán azért (illetve azért nem), mert Gerelyes akkortájt valahogyan mindig külön utakon járt, s csak ritkán tartózkodott szálláshelyén.

ÖTVENHATBAN

Elérkezett 1956 – ott volt velünk és általunk az egyetemen és a diákotthonban.

Ősz volt már, a Ménesi út fáiról hullottak a levelek. Arra persze nem gondoltunk, hogy ez az ősz nem olyan lesz, mint a megelőző.

Nagyon jól emlékszem az akkori Kojnokra. Arra, hogy élénk figyelemmel kísérte a nagy fontosságú hazai és világpolitikai események menetét, az SZKP XX. kongresszusának határozatait. És arra is jól emlékszem, hogy rendszeresen olvasta – tanulmányozta – az Irodalmi Újság egyre merészebb és egyre érdekesebb írásait. Köztudott volt róla az is, hogy szobatársaival a Petőfi Kör üléseire meglehetősen gyakorisággal eljárt.

1956. október 23-án pedig, a többi egyetemistával karöltve, vonult Petőfitől Bem Józsefig. A koszorút vivő két diák és az „Eötvös Loránd Tudományegyetem” nevét hirdető tábla mögött az ötödik-hatodik sorban. Negyedikes, azaz utolsó évfolyamos hallgató ekkor.

Kojnok Nándor 1956. október 29-étől nemzetőr. Géppisztolya, igazolványa van, balkarján nemzetiszínű karszalag. Ő is arra az útra lépett, amelyre az Eötvös Kollégium lakóinak körülbelül egynegyede. Akik a Deák téri Budapesti Rendőrfőkapitányságon, a nemzetőrség létrehozásáról szóló döntés értelmében fegyverhez jutottak.

Megjegyzendő, hogy az egyetemista nemzetőrök nem vettek részt harci cselekményekben, nem az volt a tisztük. Nem harcoltak, de fontos és nemes feladatokat láttak el: épületeket, objektumokat őriztek, a rendre, a biztonságra vigyáztak.

SALGÓTARJÁNBAN

1956. október 30-át követően sokáig nem találkoztunk, sőt hosszú hónapokig még csak nem is láttam őt. Nem tudom ma sem, hogyan vészelte át a november 4-ei fordulatot, hogyan élte meg az 1956-os esztendő végét és 1957 elejét. El-lentétben a többi nógrádi egyetemista és kollégista társakkal (nem voltak so-kan), akiről rendszeresen kaptam a híreket.

Gerelyes Endréről elsősorban, aki Schlattner Edittel már október utolsó nap-jainak egyikén hazaérkezett, s volt tanárainak, Lénárt Andornak (a megyei for-radalmi bizottság egyik tagjának), valamint Szentgyörgyi Zoltánnak felkérésére Salgótarján pedagógusai előtt beszámolót tartott a budapesti eseményekről a közgazdasági technikumban.

És Ravasz István tragikus haláláról is azonnal értesültem.

Kojnok Nándorról azonban semmi hírem nem volt.

Feltételezhető, hogy nem tartózkodott Salgótarjában, hanem Budapesten, a kollégiumban húzta meg magát.

Erre az időszakra eshet disszidálási kísérlete, amelyről megint csak nem ő beszélt, másoktól hallottam róla. El akarta hagyni Magyarországot. Kísérlete azonban kudarcba fulladt, a határról visszatoloncolták.

Nehezen megfejtendő, miért akart elmenni. Szerintem, nem a felelősségre vo-nás elől menekült, attól nemigen kellett tartania, inkább saját szabadságát szán-dékozta ily módon megvalósítani, és biztosítani, mivel korlátozva érezte magát.

1957 koratavaszán láttam viszont. Akkor már a Ménesi úti kollégiumban lakott, s járt az egyetemre. 1957 júniusában pedig befejezte egyetemi tanulmányait, s középiskolai tanári diplomát szerzett magyar–történelem szakon.

Aztán oldódott a légkör. Lazultak a kötelékek, dőltek a korlátok, Kojnokban pedig szűntek az aggályok. Hatását azonnal észlelte, jelentőségét felfogta. Ekkor már tudta, hogy haza kell mennie. Pedig maradhatott volna – képességei, tudása és a sport ré-vén biztonságos állással fővárosi lakos lehetett volna. A bizalomra alapozva visszatért Salgótarjánba. Élni akart, örömet akart, úgy érezte, ez csak a szülőföldön lehetséges.

1957 szeptemberében tanítani kezd a Csizmadia úti általános iskolában (ma Dornyai Béla nevét viseli). Közben – 1959 nyarán – újságíróskodik az akkor heti két alkalommal megjelenő megyei lapnál.

Megtisztelő megbízatás, és merész vállalkozás a részéről. De megállja a he-lyét, a szerkesztők, a munkatársak és a felettesek (megyei pártvezetés) meg-elégedésére végzi munkáját egy egész nyáron át. Riportokat készít, cikkeket publikál, viszonylag könnyedén, lazán.

Az egyik – orvostémájú – írása osztatlan sikert arat, arra büszke, azzal egy-értelműen meg van elégedve. „Kezdem megtalálni egyéni stílusomat” – mon-dta. S valóban, akkor, 1959 táján egyre választékosabban, egyre karaktereseb-ben írt. És ettől kezdve kezdte mások papírra vetett sorait előszeretettel bön-gészgetni, olvasni és bírálni. Lényeges momentum az is, hogy az 1959-es nyári újságírói gyakornokoskodása idején alakulnak ki kapcsolatai a megyei lappal

és annak munkatársaival. Amelyek aztán utána hol szorosabbá válnak, hol lazulnak, megszűnni azonban nem szűnnek meg sohasem.

Ezt követően Kojnok Nándor útja messzire vezetett, pályája meredeken ívelt felfelé. Rövid időn belül „igazi karriert” csinált. Következett a megyei – majd a városi tanács, később a megyei könyvtár. Neve egykettőre ismertté vált a „szakmában”, és azon túl is, a városban, a megyében.

Kapcsolatom Kojnok Nándorral Salgótarjában már nem annyira közvetlen, mint korábban, mint az egyetemi évek alatt. Pedig egymás közelében éltünk és dolgoztunk, ennek ellenére mégis valahogyan távolabb kerültünk egymástól.

Valószínű, hogy a környezetünk – a világ – változott, lett más, és nem mi.

De ekkor is volt egy időszak, amikor egészen harmonikus volt közöttünk a viszony. Ekkor szinte rendszeres munkakapcsolatba kerültünk egymással. Ez az 1960-as évek második felében és az 1970-es évek elején történt. Amikor majd-hogynem intézményi szintre emelkedett az együttműködés a megyei könyvtár és a salgótarjáni Táncsics Mihály Közgazdasági Technikum és Szakközépiskola között, ahol akkor tanítottam.

AZ EMLÉKEKBEN

Az én emlékeimben Kojnok Nándor többféleképpen is jelen van, számos alakban él. *Él, mint a kultúra munkása*, a salgótarjáni kultúráé, művelődésé. Mivelhogy azt szolgálta élete során.

Ő okkal és joggal gondolta, hogy Salgótarjában kultúrája (benne művésze-te, irodalma) az ő kezében is letétezt. Talán ezért is figyelt annyifelé, ezért vállalta fel a sokféleséget, az egymástól olyannyira eltérő, de valahol mégis összekapcsolódó munkákat. Nagyon régen például annak a vékonyka kis füzetcskének kiadatását, amelyben a három nógrádi származású költő – Jobbágy Károly, Polgár István, Vihar Béla – a tarjáni üveggyár munkásai (egyben a nehéz fizikai munkavégzés) előtt 1961-ben verseivel tiszteleg.

Él, mint irodalom-barát. Kojnok Nándor érdeklődésének legnagyobb részét az irodalom foglalta el, és le. Azon belül a költészet, a XX. századi modern líra. Imádta a verseket, egyben tisztelte őket, alkotóikkal, a költőkkel együtt. Vallotta (olykor bizonyította): mindennemű művészeti ágak – műfajok – között a vers az igazi, a zártságával, szigorú előírásaival, formai követelményeivel, igényességével. Hogy a versrajongó Kojnok Nándor maga is próbálkozott volna a versírás gyakorlatával, arról nincs tudomásom.

Nem volt költői alkat. Versszerető volt, nem költő. Nem a poéta Vihar Bélához, inkább az irodalomkritikus Komlós Aladárhoz állt közel lélekben és mentalitásban.

Él, mint lokálpatrióta. Nagyon szerette a földet, ahol született, „amelyből véte-tett”. Az ő lokálpatriotizmusa szinte példanélküli. „Nekem már Hatvannál honvágyam van, amikor el kell utaznom Tarjából”, nyilatkozta az egyik alkalommal.

Valami predesztináció-félét érezhetett abban, hogy éppen ide született, és nem máshová. Éntudata teljes egészében együtt volt jelen tarjáni/nógrádi tudásával. A mindennapok során is, sőt a mindennapok során főként.

Él, mint vezető. Kojnok Nándor komoly, megbízható és felelősségteljes tisztségeket töltött be. Jól és lelkiismeretesen látta el ebben a minőségében is a feladatát. Többnyire reálisan tudta megítélni a kialakult szituációkat. Amikor tehette, feltárta a hibákat, keményen fellépve küzdött ellenük, mintha egy szörnyről rántaná le a leplet.

Amikor tehette. De vezetőként sem mindig tehette. Magas mércéket állított, nemcsak mások, de önmaga számára is. Úgy gondolta, amit az ember nem ismer be önmagának, azt sohasem fogja megérteni.

És él, mint aki szerencsés volt. Abban Kojnok Nándor mindenképpen szerencsés volt, hogy számára is egy igen kedvező időszakban kezdhette el, majd folytathatta munkáját. Nem problémamentes, de mégiscsak egy igen alkalmas ciklusban cselekedte azt, amiről azt gondolta, hogy cselekednie kell.

És abban is szerencsésnek mondható Kojnok Nándor, hogy egész életében olyan területen dolgozhatott, amelyhez kedve, tehetsége és ambíciója volt, amelyet magáénak érzett.

És él, mint aki türelmes volt. Az élet kisebb dolgaira Kojnok Nándor nemigen tudott várni, a fontosabbakra azonban igen. Vannak, akik rosszul várakoznak, ő viszont jól várakozott. Megértően, ugyanakkor aktívan. Lásd: könyvtárépítés. A problémákat igyekezett mindenkor alaposan körüljárni, s lemérni azok igazságértékét. Türelmes és higgadt magatartása általában eredményeket hozott.

És él, mint aki sikeres és elismert volt. Kojnok Nándor élete és sokoldalú tevékenysége nemegyszer került reflektorfénybe. Munkáját – s őt magát – nemcsak a „szakma” kísérte megkülönböztetett figyelemmel, de a hivatalos, vagyis a párt- és az állami vezetés is.

Kojnok Nándort megbecsülték. Volt része elismerésben, jutalomban, kitüntetések is kapott.

Annak ellenére, hogy nem volt párttag. Nála nem a párttagságot, hanem a munkát ismerték el.

És annak ellenére is, hogy az 1970–1980-as években vällig érő haját viselt, amivel egészen bizonyosan nem önmagára, hanem egészen másra igyekezett felhívni a figyelmet.

És él, mint aki keserű és kellemetlen volt. Sikerei ellenére nagyon sok fájdalom, harag, bosszúság halmozódott fel benne. Gyakran vett erőt rajta a rosszkedv, a

kiábrándultság érzése. Akkor, amikor nem úgy mentek a dolgok, ahogyan menniük kellett volna.

Nagyon dühös tudott lenni, amikor falnak ütközött. Amikor elöntötte a düh, nem volt képes finom modorban megnyilvánulni, véleményt mondani. A személyét ért sérelmeket elviselni, magában higgadtan feldolgozni. Lehetséges, hogy azért, mert jól ismerte azok forrásait és okozóit.

És él, mint példa. Salgótarjánt nemegyszer emlegették – emlegetik? – rideg városként, amely nem becsüli, nem tartja meg értékeit. Amely valósággal elüldözi a tehetségeket.

Lehet meditálni, sőt vitatkozni is lehet rajta: jogosan, avagy jogtalanul, minden ok nélkül állítanak-e ilyeneket és ezekhez hasonlókat azok, akik ilyeneket és ezekhez hasonlókat állítanak?

Kojnok Nándor személye, életútja – egész itteni munkássága – viszont egyértelműen arra mutat, hogy ez másként is lehetséges. Ezért minta, ezért eszmény.

Arra példa, hogy Salgótarjában (Nógrádban) is megvalósítható az értelmes életcél.

(Palócföld, 51. évf. 2005/1. sz. 50–55. p.)

Laczkó Pál

EGY LOKÁLPATRIÓTA EMLÉKEZETE

Kojnok Nándor
(1935–2000)

A februári havaseső gyászszí-
nű lobogót áztatott a középső
árbocon Nógrád megyeszék-
helyének könyvtára előtt. A
közművelődésnek szentelt épü-
letekre és a közhivatalokra is
kitűzték a fekete zászlót. Szülő-
földje gyászolta ragaszkodó
fiát. Megint kevesebbek lettünk
valakivel, aki számított, aki je-
len volt, aki alakította, tevéke-
nyen formálta azt, amit
Palócországnak nevezünk ma-
gunkban, ekképpen dédelget-
vén a hitet egy lehetséges táj-
hazáról, amely bizony-bizony
olykor mostoha is tud hozzánk lenni.

Kojnok Nándor méltán megérdemelte azt a köztiszteletet, amit ezekben a napokban Salgótarján középületei mutattak. Azonban a barátok, ismerősök, munkatársak megrendültségének fokát a váratlan halál miatt semmilyen külsőség nem tudta érzékelteni.

A magas, nagytestű emberek alig észrevehető, kissé görnyedt járásával talpalta végig az életét. Úgy tűnhetett – futó pillantásra –, mintha mindez csupán a cigarettázás gesztusa miatt lenne. A sietve szívott cigaretta egyidőben folyamatosan ott parázslott gömbölyded ujjai között. Jellegzetes testtartásához nyugdíjba menetele előtt nem sokkal még egy értelmezési kényszert is kiváltó furcsa, mondhatni titokzatos félmosoly is társult. Más lett a szájtartása és a szeme. Ez a makacs és akaratos ember az arc közlendőket továbbbító két legfontosabb eszközében teljesen átalakult. Más lett a tekintete, más lett arcizmai-
nak közlése. Gyakran elmerengtem ezen a változáson. A megfejtés lehetne az is, hogy mindezt az évek és a tapasztalat elvégzi mindannyiunkon. De nem így van. Látjuk magunk körül, hogy ez az általánosítás nem állja meg a helyét. Sokak mimikája torzulásról árulkodik. Az övé szelídülésről és elmélyülésről. Valami

nagy belső átalakuláson kellett átesnie. Évtizedek történéseit értékelhette. Átfuthatott az emlékezetén millió apróság, és nagy történelmi fordulatok egyaránt. Az utóbbiakból olyanok, mint a gyermekfejjel megélt háborús évek, vagy egyetemistaként 1956 megrendítő élménye és érett fejjel a rendszerváltás pillanata.

Megbocsátás és önvád, szégyen és örömezés, a siker édességének íze és a kudarcok keserűsége változhatta egymást magányos töprengései során. Mert alapvetően irodalmár ember volt. Művész, aki nem alkot. De belül olyan érzékenyvé teszi magát, hogy ezer sebből vérzik, miközben mások a testsúlyával példálózhatnak, mint hatékony védőburokkal. Ellensúlynak vélnék a külsőt a legbensőbbekkel. Nyomorult kor, korcsszemlélet. Mert vetődhetett volna bárhová, lelkületének alapjellege sehol sem lett volna más. A BEAC focistájaként tudta, hogy a támadót szerelni kell, a lasztit meg a hálóba kell juttatni. Harag nincs. Végeredmény van. És jó szó, kézfogás. Ennyi. A foci ugyanis filozófia. Mint minden jó sport. Ha másként lenne, a perzsák miért rettentek volna vissza a pusztá babérkoszorúért versengő görögöktől? Se ezüst, se arany.

Kojnok Nándor is sokrétű munkája során a legnagyobbnak ezt a babérkoszorút tartotta. Vagyis igazából az elvégzendőt magát. Életrajzírójának feladata lesz, hogy ennek a munkának minden részletét feltárja.

Nekünk, a lapunknak, a Palócföldnek, alapítója, felelős szerkesztője, rovatvezetője, hívünk és barátunk volt. Mégsem könyvtárosnak vagy szerkesztőnek látom a gyász múltán. Sokkal többnek. Egy szerep kitöltőjének: a helyi kultúra mindenésének, mértéktelenül sokat bíró igazslovának. Istenem! Hányszor terítette ki előttem a létesítendő megyei könyvtár tervrajzait, amelyek maguk is műrekek voltak, s végső megformáltságukban magukon viselték az ő szakmai javaslatait is!? A megnyitón ott álltunk a könyvtár névadójának, Balassi Bálintnak szentelt izgalmas pannóval szemben, amikor sem Pozsgay Imre, sem Kojnok Nándor nem azt bizonygatta, hogy amit megígérték, íme itt van, hanem az eredménytől maguk is meghatódva, szavakat keresve, a pénzszűke miatt elmaradt légkondicionálás hiányában izzadva, együtt örvendeztünk az európainak vélt intézmény közösségi szolgálatba állításának.

A létesítmény, ha csonkoltan is, de ma is áll. A férfi halott, a butikok és irodák szaporodnak, a könyvtár meghúzza magát. Ezt már nem élte meg. Kétkedő mosolya, miként a cigarettafüst áporodott, zárt helyen, itt lebeg fölöttünk.

Egyesek szerint a Balassi verset ő választotta a pannó közepére és nem a kitűnő művész házaspár. Valahogy elmulasztottam erről megkérdezni. Valamit mindig elmulasztunk, jóvátehetetlenül, ahogy költő barátja Baranyi Ferenc írta. Arra azonban biztattam, hogy gazdag kapcsolatrendszerének emlékeit, kezdeményezéseinek történetét feltétlenül írja meg. Éreztem a készülődését: találkozásaink alkalmával élményforgácsokat adott át. Már örökre adósunk marad. Egy okkal több, hogy emlékét ápoljuk.

Mi is áll a Balassi versben, szakasról szakaszra fájdalmasan visszatérően? Az Idő. Abból mérték nekünk a legkevesebbet. Gyászra és szeretetre magunk lettünk képesek.

Amit végeztél, kedves Nándi, az már a helyi művelődéstörténet része. Lényed emléke a miénk, amíg élünk.

(Palócföld, 46. évf. 2001/1. sz. 61-62. p.)

KOJNOK NÁNDOR SÍRJA FÖLÖTT

Megdöbbenve állunk volt kollégánk, igazgatónk Kojnok Nándor sírja fölött. Azt gondoltuk, hogy sokáig velünk maradhat még. Gyakori könyvtári látogatásai, energikus egyénisége még csak nem is sugallhatták azt, hogy bekövetkezhet az elvesztése.

Életútja megyénk – ezen belül – Salgótarján művelődési, művészeti, könyvtári arculatának kialakításában, szervezésében, az erre törekvő munkák irányításában telt el.

Nyugalmazott könyvtárigazgatóként is mindig őrizte a szakma presztízst, nem volt olyan jelentős könyvtári esemény, amelyről – ha egészsége engedte – elmaradt volna.

Tudjuk, hogy az olvasás gyönyörűsége soha nem szűnő érzéssé vált már gyermekkorában. Ifjúkori olvasmány és könyvtári élményei, a versírás passziója meghatározták irodalmi érdeklődését és pályaválasztását. Ezét is választhatta az ELTE magyar-történelem szakát, ahonnan 1957-ben a diploma megszerzése után hazajött Salgótarjánba, mert mint mondta:

„Amit tőlem a szülőföld kér, azt nincs erőm visszautasítani, ezt nekem elhárítani nem szabad.”

A megye művelődési osztály előadójaként, majd a város művelődési osztály-vezetőjeként lelkesen, felelősséggel dolgozott 1965-ig, amikor is a megyei könyvtár igazgatóhelyettesévé, majd 1969-től igazgatójává nevezték ki. Ekkor kötött egy életre szóló szövetséget a könyvtári munkával, amelynek tisztasága, rendszerezettsége, szigorú logikai rendszere értékévé vált számára.

Igazgatói korszakának első periódusa 1973-ig tartott, majd 4 év tanácsai munka után 1977-től 1990-ig ismét vállalta a megye könyvtárügyének tudatos szervezését, irányítását.

Ezen időszakok alatt számos, jelentős szakmai feladat elindítója, koordinátorra lett. A teljesség igénye nélkül a legjelentősebbek:

A megyei könyvtár két alkalommal (1966-os és 1988-as) történő új helyre költözését, munkájának megszervezését, az intézmény működtetését, munkaszervezetének kialakítását, szolgáltatásainak bővítését végezte el. Megszervezte a megyei tanácsai közművelődési könyvtári hálózatot, irányításával nőttek fel és váltak alkalmassá a helyi igények kiszolgálására és a hálózati munka végzésére a városi könyvtárak is.

Létrehozta az ellátóközpontot és számos integrált könyvtárat. A megyei módszertani munka részévé válhatott az iskolai könyvtárak gondozása is. Intézményi

keretet biztosított az idén már 25 éve működő, különböző iskolai korosztálynak és szlovák nemzetiségű gyerekeknek szervezett olvasótáboroknak.

Különösen kiemelkedő munkát végzett a jelenlegi könyvtárépület funkcionális tervezésében, az új munkaszervezet kialakításában és a sokszínű, a kor szintjén teljesítő, eltérő kulturális igényekre épülő szolgáltatás megteremtésében. Időt, energiát nem kímélve, a „nógrádi karakterre” jellemző kitartással és elszántsággal dolgozott és harcolt az új létesítményért. Ha a reménytelen küzdelmet is vállaló magatartása és erős elhatározottsága nem lett volna, talán fel sem épül a Balassi Bálint Megyei Könyvtár impozáns épülete. Köszönjük Neki!

Igazgatása alatt egyre több kis közösség lelt otthonra a könyvtár épületében. A megyei könyvtár kulturális központtá, szellemi műhellyé, a művészeti élet kohójává válhatott, ide kapcsolódott a város és környékének értelmisége.

Itt alakulhatott meg a Nógrád Megyei Irodalmi Kör, amely kezdeményezője és alapítója lett a máig élő *Palócföld* című folyóiratnak.

Felelős szerkesztőként, majd szerkesztő bizottsági tagként sokat tett a Palócföld elismertetéséért.

Folytatva a sort korát megelőzve itt alakulhatott meg 1965-ben a Salgótarjáni Művészek Klubja, amely sok értékes programmal, országos jelentőségű eseményekkel ajándékozta meg a várost.

Már az új könyvtári épületben alakulhatott meg a Balassi Bálint Művészeti, Irodalmi Társaság, amelynek működéséhez a mai napig a megyei könyvtár adja a háttérrel.

Igazgatása alatt számos megyéhez kötődő, itt élő, alkotó szerző könyvének szerkesztőjeként működött közre.

A könyvtár gondozásában jelentős életrajzi és sajtóbibliográfiák jele adta disszertációját Nógrád megye 1945 utáni sajtótörténetéből.

1990-től elindította a *Hírmondót*, amely a könyvtári események hírein kívül folyamatosan bemutatkozási lehetőséget biztosított a Balassi Bálint Asztaltársaság tagjainak.

Jelentős tevékenységet végzett évtizedeken át a palóc irodalmi hagyományok megteremtése, felélesztése és ápolása terén, különösképpen a Madách-kultusz kialakításában, a helyi tehetségek felkutatásában és segítésében.

Igazgatóságának évei alatt munkatársai pályaválasztását egyengette, ahol és akinek tudott, segített. Hatalmas tudásanyagára, felkészültségére, tájékozottságára nyugdíjas évei alatt is számíthattak a kollégák.

Könyvtártörténettel, a megye művelődéstörténetével foglalkozó több publikáció megjelentetését nyugdíjas korára tervezte.

Szívből sajnáljuk, hogy ez már nem jöhet létre. Elidegenedő, gyökértelen világunkban a szülőföld iránti elkötelezettségét mindvégig vállaló, emberi magatartásával értékeket és példát adó igazi lokálpatriótát veszítettünk el.

Azt az embert, aki az elmúlt évtizedekben meghatározójává vált a megye könyvtárügyének.

A Balassi-díj átvételekor a következőket írta az emlékkönyvbe:

*„Köszönöm a megtisztelő elismerést!
Mindenki addig él, amíg emlékeznek rá.
Még én is.”*

Tiszteletre méltó pályájának emlékét mi, könyvtárosok örökre megőrizzük. Horváth Imre Örök könyv című versével veszünk Tőle búcsút:

*„A csillagok síromon átragyognak.
S az ég könyvét – mi dolgom lenne más itt? –
kiolvasom a gyors feltámadásig,
míg helyettem a szél fűgén lapozgat.”*

Tudjuk, pihenése könnyű lesz, mint minden tisztalelkű, jó emberé.

(Könyv, könyvtár, könyvtáros, 9. évf. 2000/4. 44–46. p.)

A SORS KEGYES ADOMÁNYA

A megyei Madách-kultusz kibontakozása, máig élő szellemi és szervezeti rendszere, sőt fokozatos gazdagodása Nógrád művelődéstörténeti közelmúltjának meghatározó elemévé vált. Ha van valami, ami lokálpatrióta önérzetünket méltán erősítheti, ez az. Maradandó eredmény, a külvilág által is elismert.

Lehetett volna csak alkalmi, múló dicsőséget és hatást kiváltó, mint a Mikszáth halálának 50. évfordulóján (1960) szervezett megyei rendezvénysorozat, amelyet szintén országos figyelem kísért. De más lett, immár évtizedeken átívelően nem csupán hagyományápolás, hanem új értékek létrejöttének állandó, folyamatos ösztönzője is. Érdemes gondolkodni, miért?

1964-ben, talán minden eddiginél erőteljesebb és széleskörű szándék bontakozott ki Madách halálának 100. évfordulóján a méltó megemlékezés megvalósítására. Minden országos, „illetékes” szervezet összefogott. Hazánk javaslatára az UNESCO is listájára vette. „Természetesen” egyöntetű vélemény alakult ki: a rendezvények központja Nógrád legyen!

A „körülmények kényszerének” nem állhattunk ellen. A megye szellemi élete (kapacitása) ekkor már éppen fogadóképes volt, kialakultak a helyi bázisok (múzeum; könyvtár, sajtó, képzőművészet, kulturális irányítás) felkészült személyeket maguk körébe vonva. Az első próbatételt jól álló gárdának köszönhető az is, hogy a hagyományápolás folyamatossá, egyre sokrétűbbé vált.

A múló évek eseményeit tekintve nem alaptalan túlzás, hogy a Madách-életmű teljesebb megismerésének, ismertetésének egyik legjelentősebb műhelyévé vált Nógrád (tanácskozások, publikációk, kiadványok, Madách-díj, pályázatok, bibliográfiai feltárás, képzőművészeti alkotások). Mindezek eredményeként említhetjük meg azt is, hogy a szinte évszázados elzárkózás, magába fordulás, elszigeteltség után állandó kapcsolatunk, együttműködésünk alakult ki országos és nemzetközi viszonylatban.

Madách iránt egyébként megkülönböztetett érdeklődés nyilvánult meg a 70-es, 80-as években itthon és külföldön is. Ennek sokféle magyarázatát adták, de én ma is – mint 1983-ban – Hubay Miklós gondolatait fogadom el, amelyeket „A tragédia margójára” című esszékommentárjaiban fogalmazott meg: Madách... „a három végső történeti képben áttörte az Idő falát, és azokban megközelítette a XX. század utolsó harmadának három nagy szorongató élményét: a falansztert, az űrutazást és az élettelen földgolyót. E három, már általunk is jól ismert, minket környékezni kezdő félelemre épül ez a három szín: a túlszervezett társadaloméra, az űrbe kilépő emberére, s a természeti környezetünk elpusztítására. Ezekben éppen mostanában aktualizálódik az Ádám látta jövőnk.”

A sors kegyes adományának tartom, hogy személyesen is részt vehettem a megyei Madách-kultusz kialakításában és továbbépítésében, hogy együtt dolgozhattam kiváló személyiségekkel. Az élmények hosszú sorából kiemelhetem a kezdetek idején való együttgondolkodásunkat Paróczai Gergellyel, aki az első események szervezésének hivatali „apró” munkáit végezte; Czinke Ferencet a Madách-émlékérem diplomájának, a plakátnak, a meghívóknak a tervezőjével; Miklós Róberttel, aki a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársaként a csesztvei múzeum első terveit készítette; Csukly Lászlóval, a *Palócföld* szerkesztőjével. Aztán több mint egy évtizednyi időn át állandó szervezője és levezető embere lehettem a díj-átadó ünnepségeknek; tanácskozásoknak, meghallgatták szavam a kitüntetésre érdemesek kiválasztásában, a pályázatok bírálóbizottságában. A *Palócföld* szerkesztőségében – főszerkesztőként is – nagy gondot fordítottunk az emlékszámok és a publikációk folyamatosságának megteremtésére. A megyei könyvtár igazgatójaként módomban állt támogatni a különféle kiadványok megjelentetését, a legújabb Madách-irodalom bibliográfiáinak összeállítását, előadás- és kiállítás-sorozatok megszervezését. Mindezek felsorolásával nem a magam érdemét akartam felmutatni, hanem inkább azt bizonyítani, hogy milyen sokféle módon, formában vált valóban megyénk művelődési életének szerves részévé a Madách-hagyomány gondozása.

Szívesen említem azt a vitathatatlan tény, hogy Radó György *Madách Imre. Életrajzi krónika* című munkájának megjelentetése kimagasló eredmény volt. Ma már szinte hihetetlen, hogy egy évtizednyi igyekezet gyümölcse volt. A szerződést 1978. február 15-én kötöttük meg, a könyv bemutatására pedig 1988. február 25-én került sor a Petőfi Irodalmi Múzeumban tartott országos sajtótájékoztatón. Hasonlóan nagyszabású terv volt Kozocsa Sándor Madách-bibliográfiájának kiadása is. A kéziratot a megyei tanács megvásárolta és a megyei könyvtárnak adta át. Sajnos, több feltétel hiánya miatt ez nem sikerült. (Matalán a legcélszerűbb lenne számítógépre vinni, hogy használhatóvá váljék.)

Igen élénk és kissé zűrzavaros visszhangot váltott ki Szabó József balassagyarmati Madách-gyűjteményének sorsa. (Igaz: ez az egyedülálló, pótolhatatlan érték elvesztése nagyon fájdalmas.) Most nincs módom az általam ismert tények részletes leírására, csak annak kijelentésére, hogy a kialakult mítosz eléggé vitatható. Mint a *Palócföld* főszerkesztője 1967-től álltam levelezésben Szabó Józseffel, egészen 1973-ig. Személyes kapcsolatunk is eléggé bizalmasá vált. Két könyvet kaptam tőle dedikációval: Az egyik a *Tragédia* hatodik kiadásának egyik példánya, amellyel azért tisztelt meg, mert lehetővé vált publikációinak folyamatos közlése a *Palócföldben* (többek között gyűjteményének ismertetése is). A másik, az 1972-ben megjelent *Tragédia*, amelynek eredeti szövegét ő állította helyre és az utószót írta. Több, hozzám írt levelében említette, hogy hálás, mert a Szépirodalmi Kiadó igazgatója az e témában írt – és a *Palócföldben* megjelent – több tanulmány alapján bízta meg a munkával.

Szabó József megyei megítélése és helyzetének alakulása eléggé bonyolult kérdés. Amiket most leírok, személyes emlékek: 1. A megyei pártvezetés valóban

kifogásolta tanulmányai megjelentetését (de nem akadályozta meg) és nem javasolta kitüntetését. (Tudomásom szerint ebben az egyházügyi hivatal véleménye volt a meghatározó.) 2. Egy idő után azonban több megyei személyiség is kifogásolta mellőzését, így sikerült az elzárkózást oldani. De feltétel is volt: megkapja a Madách-díjat, ha gyűjteményét valóban felajánlja a megyének. Ez utóbbi nem volt alaptalan, mert Szabó József úgy gondolkodott, nem csak szóban beszélt nekem erről, hanem leveleiben is leírta. 3. Végül 1973-ban a megyei vezetőktől megbízást kaptam egy, nem hivatalos tájékoztatás elvégzésére és ez ő feltételeinek pontos megismerésére. De ez már késő volt: egy hét időt kért, hogy családjával is megbeszélhesse az ügyet. A következő látogatásomkor közölte: megkeresték Győrből, megnyugtató ígéreteket kapott, így hát elköltözik Balassagyarmatra és természetesen a gyűjteményt is viszi. (Ma is az a véleményem, hogy oka volt így cselekedni.) Aztán 1983-ban végül is megkapta a Madách-díjat: megérdemelten, de későn.

Ilyenek történtek, így emlékszem most, amikor e könyvben alapos számadás készült a valós tettekről, amelyek megteremtették Madách és életműve vállalásainak, továbbélésének szép lehetőségét.

(Csongrády Béla: „Remény a csillag...”, Horpács, Mikszáth Kiadó, 1999. 112–114. p.

EGY IGAZSÁGKERESŐ

Nem voltam Kojnok Nándor közeli barátja – életének menetét és állomásait is csak most ismertem meg közelebbről Bozó Gyula írásából, amit a minap kaptam meg a salgótarjáni megyei könyvtár szívéssége révén. Nem voltam közeli barátja, azonban megtanultam becsülni: tisztessége, következetessége okán. 1953 őszén találkoztam vele a budapesti bölcsészkaron, mindketten magyar szakos hallgatók voltunk, egy esztendő múltán ő a magyar mellé felvette a történelem szakot is, én meg bekerültem egy úgynevezett „tudósképző” szakra, ketten (Maár Gyulával, akiből később neves filmrendező lett) alkottuk az irodalomtörténész-utánpótlást, s volt még mellettünk két nyelvész- és három történelem szakos palánta is. Mindazonáltal voltak közös óráink a magyar-történelem szakosokkal, és együtt szenvedtük végig 1954 és 1955 nyarán az úgynevezett egyetemi katonai táborokat.

Kojnok Nándort ismertem tehát, de eléggé más volt az érdeklődésünk, mások voltak a barátaink. Ő azokkal a vidéki származású (nem egyszer „szakérettségivel”, azaz egy gyorsított tanfolyamon megszerzett érettségi vizsgával az egyetemre került) hallgatókkal volt közeli kapcsolatban, akik a Ménesi úti „diákszállóban” (az egykori Eötvös Kollégium épületében) laktak, én pedig a pesti és vidéki, akkor így mondták: „polgári” származású fiatalokkal, mint amilyen a már említett Maár Gyula, vagy a később Angliába menekült és ott meglehetősen irodalmi hírnevet szerzett

Gömöri György, az ugyancsak ötvenhatban eltávozott francia szakos Vázsonyi Vilmos és a Magyar Rádiónál, illetve a *168 óra* című hetilapnál ismertté vált Bölcs István. Nem mondom azt, hogy volt valamiféle bizalmatlanság vagy ellenszenv a munkás és paraszt származású vidéki fiatalok és a budapesti úgynevezett „úrifiúk” között, a szorosabb kollegalitás köteléke még sem kötötte egybe ezt a két (szociológiailag, sőt világnézetiileg is meghatározható) egyetemista csoportot, noha természetesen (akkor már) nem léteztek „osztályharcos”

konfliktusok. Mindenesetre a népi származású diákok közelebb álltak a hivatalosan szocialistának nevezett rendszerhez (szorgalmasak voltak a politikai szemináriumokon és az egyetemi DISZ-szervezetben), mi „polgárgyerekek” pedig őszintén utáltuk Rákosi Mátyást és rendszerét és óvatosan hangot is adtunk ilyen érzelmeinknek.

A nagy kiegyenlítődést és az eszmei közösséget 1956 októbere hozta létre. Ekkor, már az október 23-i tüntetéshez vezető időszakban és később, a magyar forradalom napjaiban és utóvédharcai során már nem számított az, hogy ki a polgári és ki a népi származék, nem számított az, hogy valaki egy vidéki munkásvárosból vagy a pesti belvárosból érkezett (magam különben egy budapesti peremkerületből: Pestújhelyről) – azonosulni tudtunk a magyar forradalom céljaival, egyformán lelkesedtünk az ötvenhatos követelésekért, becsültük Nagy Imre és kormánya erőfeszítéseit, és együtt: közös akarattal, bajtársi szolidaritással vállaltunk feladatokat az újonnan megszervezett nemzetőrségben (mint Kojnok Nándor) vagy az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság körül (mint jómagam).

Kojnok Nándor akkor lett a bajtársam és a barátom: azokban a drámai, nagyszerű és szorongásos hónapokban, amelyeket a november 4-i szovjet invázió után éltünk át. Egy bölcsészkarai Mefesz-gyűlésen, amidőn ez az egyetemista szervezet megalakult (pontosabban újjáalakult) az ő és még néhány diák-társam kezdeményezésére vállaltam szerepet a Mefesz országos vezetőségében, ahogy Nándi a bölcsészkarai diákmozgalomban. A legteljesebb egyetértésben tevékenykedtünk akkor – ez is azt tanúsította, hogy a magyar forradalom váratlan kegyelme teljességgel eltüntette a korábbi társadalmi, politikai, emberi különbségeket, ellentéteket. Kojnok Nándor meggyőződése szabadságpártinak, okos küzdőtársnak, a magyar nemzeti érdekek mellett elkötelezett fiatal-embernek bizonyult.

Az a fiatal értelmiség, amely akkor, ötven esztendeje, közösségi és történelmi felelősséget vállalt, hosszú ideig nem került abba a helyzetbe, hogy a közélet akár legszűkebb mezsgyéjén is hallassa szavát. Magam a Fő utcai „vizsgálati osztályra”, majd a tököli internálótáborba, végül egy esztendőre rendőri felügyelet alá kerültem, és csak 1965 végétől végezhettem azt az irodalomtörténetész kutatómunkát, amelyre mindig is készülődtem. Kojnok Nándor is akkoriban került a képességeinek és felkészültségének megfelelő munkahelyre: 1965-ben lett a salgótarjáni Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese, később igazgatója (pártonkívüliként) – minderről számot adni nem az én feladatom. Életútjaink eléggé eltávolodtak egymástól, időnként mégis teremtődött alkalom arra, hogy találkozzanak. Így a hetvenes években, midőn több alkalommal is az ő meghívására tarthattam szakmai előadásokat a salgótarjáni könyvtár munkatársainak, ilyenkor fel tudtuk eleveníteni egy – a történelem által kezdeményezett és megpecsételt – barátság emlékeit. Utoljára, már a kilencvenes években, egy egyetemi évfolyamtalálkozó fehér asztalánál voltunk együtt: ekkor már kissé megviselt, idősödő úriemberek.

Korán ment el, ahogy korán megy el mindenki, aki nem él meg legalább kilencven évet vagy inkább többet (ahogy Faludy György, Fejtő Ferenc, Kosáry Domokos és Püski Sándor). Egy történelem által megviselt nemzedék tagja volt, aki nehéz tapasztalatai ellenére is mindig vállalta azt a munkát, amely által a szülőváros, az ország, a magyarság hasznára lehet. Némi megindultsággal idézem most azt a mondatát, amellyel ugyancsak az imént találkoztam, Oroszné Katona Anna halotti búcsúztatójában: „Amit tőlem a szülőföld kér, azt nincs erőm visszatartani, ezt nekem elhárítani nem szabad”. Eötvös József, Móricz Zsigmond, Németh László vidéki regényeinek hősei mondtak ilyen mondatokat. Kojnok Nándor, ahogy ötvenhatos közszereplése is tanúsítja, az igazságkeresők közé tartozott, miként korábban sokan és mostanában mind kevesebben. Igazából rá is talált erre az igazságra, az ő igazságára: egy emberi közösség, rajta keresztül a nemzet és a magyar kultúra, a magyar szellem szolgálatában.

(2006)

Zalánfi Zsuzsanna

EGY RÖVID SÉTA A MÚLTBAN:
A BALASSI BÁLINT MEGYEI KÖNYVTÁR TÖRTÉNETE
1949–1953. KÖZÖTT

„Minden munkának meg kell keresni a szépségét, örömét, hagyományait, ezeket vizsgálva, célkitűzést találva, hivatás-szeretettel és lelkesedéssel, a dolgozók elégedettségével, örömmel lehet betölteni a könyvtárosi hivatást.”

/Jeszenszky Miklós/

I. AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGY FEJLŐDÉSE

A könyvtárügy története fontos fejezete a magyar művelődéstörténetnek, amely pontosan tükrözi a gazdasági, politikai illetve szellemi erőket. Ezek sokszor elősegítették, vagy hátráltatták a könyvtárügy fejlődését. A századfordulótól kezdve egyre gyorsuló ütemben szaporodtak a népkönyvtárak. Céljukat a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa határozta meg. A népkönyvtárak általános népművelői intézmények voltak, melyek általában megerősítették és kiegészítették az egyház és iskola tevékenységét. A legtöbb népkönyvtárat a Tanács szervezte, részben közvetlenül, részben a közművelődési egyesületek útján. A kölcsönzésre alkalmas helyet az iskolában vagy a község házában biztosították. A Tanács elképzelése között szerepelt a teljes népkönyvtárak létrehozása, – 3 olvasószoba és tágas raktár – azonban ezek kialakítására pénz hiánya miatt nem volt lehetőség. A népkönyvtárak másik fajtája az ún. csonka népkönyvtár. Az egyik állandóan egy helyen működő intézmény volt, a másik, pedig a vándorkönyvtár, melynek állományát 2–3 évenként cserélték. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa a nemzetiség lakta területeken is alapított népkönyvtárat, magyarosítási céllal. A népkönyvtárak ügye az alapítást követően kudarcba fulladt, rendszeres fejlesztésükkel nem törődtek és a folyamatos állományfejlesztés is elmaradt. A Tanács által szervezett népkönyvtári hálózat tervezése és megvalósítása hibásnak bizonyult. Voltak azért jó eredmények, amelyek a népművelés területén pozitívumnak könyvelhetők el. Sok emberrel szerettették meg az olvasást és ébresztettek vágyat a több tudás megszerzésére. A magyar könyvkultúra történetében az első világháború előtti és a két világháború közötti korszak nem tartozik a kiemelkedő szakaszok közé. Erre az időszakra a könyvtárak gyenge állapota a jellemző és a háborús pusztítások

még rontották a helyzetet. A fegyverszünet eredményeként a társadalmi és kulturális életben gyökeres változás következett be. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. december 8-án 11.170/1945. M.E. számú rendeletével létrehozta az Országos Könyvtári Központot és Könyvtárak Országos Tanácsát. 1948. január 3-án jelent meg a Vallás Közoktatásügyi Miniszter 9.900/1947. V.K.M. számú rendelete a vándorkönyvtárak létesítéséről és a népkönyvtárak szabályozásáról az eredmények folytatásaként. Az 1948/49-es év fordulat a magyar politikai, gazdasági és társadalmi életben. Az erőteljes központosítási törekvések, az egypártrendszer kialakítása, az iskolák államosítása, a kulturális forradalom meghirdetése sehol sem hozott olyan döntő változást, mint a könyvtárak, különösen a közművelődési könyvtárak területén. 1949 áprilisában megalakult az Országos Könyvtári Központ Népkönyvtári Osztálya a 4.3291/1949/246/MT sz. rendelete értelmében, mint Népkönyvtári Központ működött tovább. Ebben az évben 10 körzeti könyvtárat létesítettek a vidéki városokban. A körzeti könyvtárakra várt az a feladat, hogy falusi könyvtárakat alapítsanak és azokat könyvvel lássák el. Ezzel megkezdődött a közművelődési könyvtárhálózat szervezése, építése. A könyvtárhálózat életében jelentős változást hozott az 1952-es év, május 14-én megjelent a 2042-13/1952/V.14. sz. Minisztertanácsi határozat a könyvtárügy fejlesztéséről: *„Meg kell teremteni az állami könyvtárak egységes irányítását és felügyeletét, az állami könyvtárak egységes rendszerét, amely biztosítja a tudományos könyvtárak tapasztalatát és segítségét a városi, községi, szakszervezeti könyvtárak számára.”* A rendelet értelmében a megyeszékhelyen működő körzeti könyvtár vált megyei könyvtárrá, a járási székhelyen működő körzeti könyvtárak pedig járási könyvtárak lettek. Ezzel az intézkedéssel a megye területén működő közművelődési könyvtárakat ismét egy központi könyvtár fogta össze és irányította. 1952 novemberében tartották meg a magyar könyvtárosok I. Országos Könyvtáros Konferenciáját. A konferencia célja a magyar könyvtárügy eddigi munkájának és feladatainak megtárgyalása, továbbá a könyvtárak jelentőségének ismertetése. A konferencia határozata alapján megjelent a *Könyvbarát* c. folyóirat, amely a későbbiekben *A Könyvtáros* címen élt tovább. Szintén a konferencia határozata alapján alakult meg tanácsadó testületként a Könyvtárügy Tanács, melynek feladata az egész magyar könyvtári szervezet működésének figyelemmel kísérése, közreműködés a könyvtárak egységes rendszerének kialakításában. A Népművelési Miniszter 1953 októberében utasítást adott ki a könyvtárak állományának védelméről: 11-2-49/1953/X.17./Np.M. Az utolsó fontos határozat 1953. december 30-án jelent meg a Népművelési Közlönyben, ez volt a megyei könyvtárak működési szabályzata. Meghatározta a megyei könyvtárak szervezetét, feladatait, gyűjtőkörét, állományát, a dolgozók szükséges képzettségét, a munkaszervezetét, a nyitva tartási időt és könyvtári tanács összetételét.

Az út nem volt zökkenőmentes, amelyhez a közművelődési könyvtárhálózat eljutott eddig. Abban az időben minden segítséget szívesen vettek, amivel hozzájárultak könyvtáraink fejlődéséhez.

II. SALGÓTARJÁN MÚLTJÁBÓL

Salgótarján történelmi múltja gazdag és változatos képet mutat. Fellendülésének két fő pillére a szénbányászat és a vasipar volt. A kiegyezés utáni ipari fejlődés hatással volt a település társadalmi rétegződésére. A városi rangot Salgótarján 1922-ben nyerte el, megyeszékhelyi rangra 1951-ben emelkedett. A várossá alakulást megelőző évtizedekben jöttek létre és tevékenykedtek a különböző egyletek, egyesületek, főleg a szakmai érdekeket képviselő egyesületek, különösen a sportegyesületek száma növekedett meg. Ezen kívül léteztek még népművelési, közművelődési egyletek, zene- és dalkörök, műkedvelő körök, például: Salgótarjáni Polgári Önképzőkör /1928/, Balassi Bálint Irodalmi Társaság /1933–1936/, majd Balassi Bálint Irodalmi és Művészeti Társaság /1937/.

A város életében jelen voltak a gazdakörök, olvasókörök, társaskörök, kaszinók, például: Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. Tiszti kaszinó /1922/, Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. Iparosok Olvasóköre /1922/.

A művelődéstörténetben kiemelkedő szerep jutott az olvasóköröknek. Részt vettek az iskolán kívüli népművelés programjában, s a legtöbb könyvtárat működtetett. Egy 1934-es alispáni irat arról tanúskodik, hogy az 1899-ben alakult Salgótarjáni MÁV Segédtszti Olvasókör népkönyvtárat működtetett.

Salgótarján az 1930-as években jelentős oktatási intézményekkel rendelkezett. Volt gimnáziuma, polgári iskolája, állami és társulati elemi iskolája. Városunk első középiskolája a Chorin Ferenc Reálgimnázium, 1923. szeptemberében nyílt meg, melynek figyelemre méltó volt tanári- és a diák önképzőkör könyvtára. Nyilvános könyvtár azonban nem működött a városban 1949 előtt. Ennek hiányát érezték a helyi lakosok. Az 1902–1908 között megjelenő Salgótarjáni kapok című újságban ennek hangot is adtak. *„...ideje lenne megszervezni Salgótarjában a népkönyvtárat.”*

Nos ez hogyan valósult meg? Erre a választ a továbbiakban kaphatjuk meg.

III. A SALGÓTARJÁNI KÖRZETI KÖNYVTÁR LÉTREJÖTTE ÉS ELSŐ ÖT ÉVE

III.1. Így kezdődött

Egy 1948. február 17-én tartott rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve arról tanúskodik, hogy Nógrád-Hont vármegyében a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium salgótarjáni székhellyel tízezer kötetes könyvtárat kívánt létesíteni, a vármegye és Salgótarján megyei jogú város közös támogatásával.

A város a könyvtár helyiségeinek és berendezéseinek költségeit magára vállalta és az ehhez szükséges fedezetet már tárgyévi költségvetésében biztosította.¹

1949. április 28-án az országban negyedikként megalakult a Nógrád-Hont vármegyei Körzeti Könyvtár. Ideiglenes helye a Bányász Kultúrotthon. Vezetője: Jeszenszky Miklós.

„A Körzeti Könyvtár feladata a megye egész területén szervezni a községi népkönyvtárakat, s mint hálózati központnak gondoskodni az új kultúrlétesítmények megfelelő elhelyezéséről, könyvekkel való ellátásáról, a társadalmi munkás könyvtárosok beállításáról, a népkönyvtárosokkal megismertetni a könyvtár használati szabályzatát, a szükséges adminisztrációs munkákat.”²

Május 11-én 7 népkönyvtár kezdte meg működését, december 31-én pedig már 71-re nőtt a népkönyvtárak száma.³

A Körzeti könyvtár nem foglalkozott helyi kölcsönzéssel, csupán a községekben lévő népkönyvtárak könyvvel való ellátása volt a feladata, a könyvek cseréje havonként történt.⁴

A könyvtár ünnepélyes megnyitására 1949. május 1-jén került sor.

A Körzeti Könyvtár június 3-án elfoglalta végleges helyét, melynek címe: Salgótarján, Szabadság tér 7.⁵

Mivel a városnak nyilvános könyvtára nem volt, a könyvekhez így kevesen juthattak hozzá. Ezért a Körzeti Könyvtárat különböző helyiségekkel szándékoztak kibővíteni: városi könyvtárterem, olvasóterem, a könyvtár alapjait szolgáló könyvmennyiség beszerzése, berendezés és felszerelés beszerzése, továbbá a házbér, fűtés és világítási költségek, személyzeti illetmények, közmű díjak fedezése.⁶

A városi könyvtár létesítésére és felszerelésének költségeire az 1949. évi költségvetés keretében 62.500 forint póthitel felvételét engedélyezte a közgyűlés.⁷

Ez év júniusában a Körzeti Könyvtár megkezdte nyilvános kölcsönzési szolgáltatását a városi részlegben. A könyvtár kezelésével kapcsolatban módszertani kérdéseket fogalmaztak meg:

- Minden olvasónak belépési nyilatkozatot kellett kitölteni és olvasójegyet kiállítani, amelybe vezetni kellett a könyv kiadásának napját.
- A kölcsönző lapokra rá kellett vezetni a kölcsönzés napjának dátumát⁸

A Körzeti Könyvtár olvasótermének megnyitására októberben került sor, amely minden nap 8-14 óráig volt nyitva, kedden és pénteken, pedig 16-20 óra között is. Ezen kívül a könyvtár bevezette a tájékoztató szolgálatot is. A könyvtár tájékoztató osztálya segítséget nyújtott az olvasóknak, szervezeteknek, intézményeknek a megfelelő irodalom összeállításában.⁹

A személyzeti és finanszírozási kérdések már ebben az időben sem voltak kellően tisztázottak. Az Országos Könyvtári Központ Népkönyvtári Osztálya utasította a könyvtár vezetőjét, hogy tegyen javaslatot utazó könyvtáros személyére. Mikus József kereskedelmi iskolát végzett fiatalemberre esett a választás, akinek feladata volt a népkönyvtárak szervezése.¹⁰

III.2. A Körzeti Könyvtár épülete, berendezései, technikai feltételei

A könyvtár belső tereinek kialakítása mellett figyelmet szenteltek a külső környezet rendezésére is. A könyvtár előtti tér parkosítása fontos feladat volt, virágokat ültettek, padokat helyeztek el, ezzel emelve a könyvtár környékét.¹¹

A látogatók számának növelése miatt új bútorokra volt szükség, amelyeket a Népkönyvtári Központtól lehetett igényelni. A Salgótarjáni Lakáskarbantartó Szövetkezet és Építő Kisipari Termelő Szövetkezet 1952. május 20-án készült költségvetéséből lehet következtetni a könyvtár különböző tereire. A kimutatásból kiderült, hogy a könyvtár rendelkezett kölcsönző részleggel, olvasóteremmel, 2 iroda helyiséggel, ifjúsági olvasóteremmel és raktárhelyiséggel, padlástérrel, nyitott terrasszal.¹²

A Megyei Tanács VB 20-21/1952. számú határozatával a Minisztertanács 2042/13/1952. sz. határozatával a körzeti könyvtárak megyei könyvtárrá való átszervezését rendelte el. Ezzel kapcsolatban szükségessé vált a Körzeti Könyvtár bővítése Salgótarjában.¹³

A Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága Megyei Könyvtárának avatási ünnepsége 1952. augusztus 30-án délután 5 órakor volt Salgótarjában a Szabadság tér 4. szám alatt. A Körzeti Könyvtár és a Városi könyvtár szervezetileg egyesült, új neve és címe:¹⁴

A régi megyei könyvtár épülete 1952-ben

Nógrád megyei Tanács V.B.
Megyei könyvtár
Salgótarján
Szabadság tér 4.

A Körzeti Könyvtár Megyei Könyvtárrá való átalakítása miatt új berendezési tárgyakkal egészült ki: 2 db katalógusszekrény, 50 folyóméter könyvvállvány, 5 db íróasztal, olvasótermi berendezések (asztalok, székek, kályhák stb.).

Maradtak feljegyzések a megyei könyvtár világításának berendezéséről. Egy 1952. június 10-én kelt árajánlat tanúskodik a könyvtár világítási berendezéséről, munkálatairól. Az új világítási eszközöket feltehetően az olvasóteremben helyezték el, ezzel lehetővé téve a tanulást és a folyóiratok olvasását.

III.3. A könyvtár működtetésének anyagi és személyi feltételei

A könyvtárak működését, létét akkor is és most is a rendelkezésre álló pénz összege határozta meg. A költségvetésben előirányzott éves keretekre sajnos nincs adat, ezért szeretném bemutatni 1950-52 között a Körzeti Könyvtár és a Városi Könyvtár részére milyen összeg állt rendelkezésre a különböző kiadásokra /Ft-ban/:

Év			Körzeti Könyvtár			Városi Könyvtár		
Megnevezés	Személyi szükséglet	Elhelyezési költségek	Működési kiadások	Szakmai kiadások	Személyi szükséglet	Elhelyezési költségek	Működési kiadások	Szakmai kiadások
1950	28.160	27.045	21.645	19.220	14.000	18.021	8.460	67.000
1951 ⁽¹⁾	150.280	29.884	203.204	92.000	30.798	31.019	12.108	87.990
1952	Nincs adat		26.262	9446		13.978	80.560	

(1) A Körzeti könyvtár 1951. évi költségvetése tartalmazza a balassagyarmati Körzeti Könyvtár kiadásait is.

Ha megnézzük a táblázatot rögtön láthatjuk, hogy a két könyvtár fenntartási költségei nem egyenlő arányban oszlanak meg. Ez érthető is, hiszen a Körzeti Könyvtár feladata volt a népkönyvtárak könyvvel való ellátása is. A Városi Könyvtár működését, mint tudjuk „költségszaporítónak” ítélték, így a ráfordított összeg természetesen kevesebb volt.¹⁵

A táblázat szerint a Városi Könyvtár részére biztosították ugyan az anyagi feltételeket, de a személyi ügyek és az illetmények kifizetésében a problémák még nem oldódtak meg a város és a megye között.¹⁶

A tisztázatlan helyzet miatt a könyvtár más ügyben is hátrányt szenvedett. A könyvtár vezetője a Könyvtári Osztálytól Nógrád megye területére, Salgótarján és Balassagyarmat városok részére - mivel ebben az évben, 1951 májusában alakult meg a Körzeti Könyvtár Balassagyarmaton – egy-egy ezer kötetes könyvtárat igényelt. A levélre elutasító válasz érkezett.¹⁷

Munkám elején már utaltam arra, hogy a Körzeti Könyvtár létrejöttékor az intézmény dolgozóinak létszáma 2 fő volt.

A salgótarjáni Körzeti Könyvtárban a könyvtár személyi állománya a következőképpen alakult:¹⁸

Időpont	Dolgozói létszám
1949. XII. 31.	2 fő
1950. XII. 31.	3 fő
1951. XII. 31.	4 fő
1952. XII. 31.	5 fő
1953. XII. 31.	6 fő

A salgótarjáni Körzeti Könyvtár Megyei Könyvtárrá való átszervezése kapcsán 1952. év végén a táblázat szerint 5 dolgozója volt:¹⁹

Jeszenszky Miklós könyvtárvezető, Ferencz Rudolf szervező, Sulyok Sándor könyvtáros, Kazareczky Antalné adminisztrátor, Kuhár Margit könyvtáros.

A könyvtár iratai nem csak ennek az intézménynek a létszámáról adtak tájékoztatást, hanem arról is, hogyan határozta meg az Országos Létszámbizottság a vidéki könyvtárhálózat létszámnormáját a megyei könyvtárak számára.

A bizottság a normát 1 év után felülvizsgálta és azután állapította meg az új normát.²⁰

Legrészletesebben a kölcsönzési feladatokat ellátó könyvtárosok létszámát szabták meg:

Olvasók száma 1000 főben	Könyvforgalom ezer kötetben				
	2-3-ig	3-4.5-ig	4.5-6-ig	6-8-ig	8-10-ig
2-ig	0.5	1	1.5	2	2.5
2-3-ig	1	1	1.5	2	2.5
3-4-ig		1	1.5	2	2.5
4-5-ig			1.5	2	2.5
5-7.5-ig				2	2.5
7.5-10-ig					2.5

A könyvtári munka állandó fejlődése megkövetelte, hogy a könyvtárosok fejlesszék tudásukat. A könyvtárosok és leendő könyvtárosok számára lehetőség nyílt továbbképzéseken való részvételre. A képzések palettája nagyon színes és széleskörű volt, amellyel meg lehet alapozni az elméleti és a gyakorlati munka sikerét. A könyvtárak vezetői javaslatot tehettek a képzésben résztvevő hallgatók személyére. A Körzeti Könyvtár első ízben rendezett 6 napos megyei könyvtárosképző tanfolyamot. Az 1952-ben megalakult Megyei Könyvtár adott otthont két 6 hetes tanfolyamnak. 1953-ban hivatásos könyvtárosok szakmai képzésére került sor, amely 6 héten keresztül tartott és ezen részt vehettek a nem érettségizett könyvtárosok is. A kétnapos gyakorlati munkára a Megyei Könyvtárban került sor. Ennek fedezetét a Népkönyvtári Központ biztosította.²¹

III.4. Körzeti Könyvtár – népkönyvtár – megyei könyvtár

Nógrád megyében a közművelődési könyvtárak 1949-ben kezdték meg működésüket. A könyvtár elsődleges célja között szerepelt a kultúra eljuttatása azokba a falvakba is, „ahol eddig a könyvet nem a termelő munkánk segítő társát ismerték.” Igyekezett jó könyvekkel ellátni a tanulni vágyókat és tájékoztató szolgálattal a legkülönbözőbb kérdésekben is a közönség rendelkezésére állni.²²

A Népkönyvtári Központ valamennyi körzeti könyvtár vezetőjéhez intézett körlevelében felhívta a figyelmet arra, hogy a jövőben az alapkönyvtár helyett a népkönyvtár kifejezést kell használni.²³

Ünnepekhez kötötték, ha egy-egy község dolgozói részére népkönyvtárakat adtak át.²⁴

A könyvtárügy fejlesztéséről szóló határozat (2042/13.(1953) rendelkezett a helyi tanácsok kötelességeiről a népkönyvtárakkal kapcsolatban.

A helyi tanács köteles gondoskodni:²⁵

1. A könyvtár anyagi szükségleteiről
2. A könyvtár megfelelő elhelyezéséről
3. A könyvállomány fejlesztéséről
4. A könyvkölcsönzési forgalom emelkedéséről

A fenti határozat a népkönyvtárakra is feladatokat rótt:²⁶

- Szoros kapcsolatot tartani a helyi tanáccsal, tömegszervezetekkel, az olvasókkal.
- Fontos feladatként említették a könyvtárosok önképzését.

A táblázat megmutatja hogyan alakult a népkönyvtárak száma 1949–52 között:

Év	Népkönyvtárak száma	Népkönyvtárak köteteinek száma (100 kötetben)	Egy népkönyvtárra eső lakosság átlagos száma
1949	72	72	2.680
1950	91	145	2.295
1951	145	594	1.345
1952	141	-	-

A körzeti könyvtárak szervezése előtt a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium a volt Szabadművelődési Felügyelőségeken keresztül 50 kötetes vándorkönyvtárakat küldött egyes megyékbe. A vándorkönyvtárak kis szekrényekbe /vándorládába/ voltak elhelyezve. A megye területén a vándorládák száma 19 volt.²⁷

A Népművelési Minisztérium a békéscsabai Körzeti Könyvtár javaslatára az ország valamennyi körzeti könyvtárában elindította a „Jobb munkáért” mozgalmat. A salgótarjáni Körzeti Könyvtár is bekapcsolódott a könyvtárak közötti munkaversenybe. A mozgalom célkitűzése volt a körzeti könyvtárak szervező, felvilágosító és nevelő munkájának javítása. A mozgalom alapja a könyvtárak által készített munkaterv.²⁸

A munkaterv néhány fontosabb szempontja:²⁹

- Szervezés, könyvcseré, kultúrotthonok szervezése, olvasómozgalmi propaganda kifejtése, kiállítások szervezése.

A megyei tanácsok megalakulásával a könyvtárak helyzete megváltozott. A körzeti könyvtárak a megyei tanács népművelési osztályának könyvtári csoportjaként működtek. 1951. január 1-től közvetlenül a megyei tanácsnak alárendelt intézménye. Közvetlen irányító szerve: Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának IX. Oktatási–Népművelési Osztálya. Új körzeti könyvtárak szervezését a megyei tanácsokkal egyetértésben végzi a Népkönyvtári Központ.³⁰

A minisztérium a körzeti könyvtárak munkájáról diafilm készítését tervezte. A könyvtárak közötti versenyben nyert 5 körzeti könyvtárnak el kellett készíteni

a könyvtár életéről szóló szövegek könyvet. A szövegek könyvnek tartalmaznia kellett a népkönyvtári hálózat térképét és a könyv útját a Népkönyvtári Központtól a falusi könyvtárig. A képek többségének a könyvtár által kifejtett olvasómozgalmi munkáról kellett szólni. Akinek a szövegek könyvét elfogadták, annak részére a minisztérium pénzt utalt ki.³¹

A Körzeti Könyvtár területén több üzem volt, ahol függetlenített könyvtáros látta el a feladatokat. (Pl. Salgótarjáni Bányász Kultúrotthon, Salgótarjáni Acélgyár, Zagyvapálfalva Üveggyár stb.):³²

A Körzeti Könyvtárban folyamatosan tartottak könyvtárügyi értekezleteket, tapasztalatcseréket. A megmaradt iratokból kiemelnék néhány fontosabb tanácskozást.

„A Körzeti Könyvtár Salgótarján város területén működő Párt-, Üzemi-, Szakszervezeti, tömegszervezeti, iskolai könyvtárak könyvtárosai bevonásával 1950. április 20-án könyvtárügyi értekezletet tartott.”³³

„Az értekezlet kiemelt témái:

1. A könyvtárak feladatai
2. A könyvtárak 1950/51. évi oktatási idényre szóló előkészítése
3. A könyvtáranyag átvizsgálása
4. A könyvtárközi kölcsönzés kiépítése

Észak-magyarországi Körzeti Könyvtárak tapasztalatcseréjére került sor első ízben 1951. május 29-30-án Egerben. A következő állomás Salgótarján volt, itt a találkozóra 1951. július 2-án került sor, amelyen Balassagyarmat, Eger, Putnok és Szikszó Körzeti Könyvtára is képviseltette magát. A tatai, veszprémi, salgótarjáni, pécsi könyvtárak vezetőinek egy külön megbeszélésen kellett részt venni. Ennek egyetlen témája volt: „Hogyan segítette a körzeti- és a városi könyvtár az üzemi könyvtárakat.”³⁴

A Megyei Könyvtár kialakulásával lezárult egy szakasz a könyvtár életében. A megyeszékhelyen működő körzeti- és városi könyvtárak egyesítéséből jött létre a megyei könyvtár. A területileg illetékes tanácsok intézményeként működtek. Elvi és szakmai irányításukat a Népművelési Minisztérium látta el a Népkönyvtári Központ bevonásával. A könyvtári hálózat felépítését szemlélteti a következő ábra:

Salgótarjában a megyei könyvtárat bensőséges ünnepségek keretében nyitották meg. Kaschner Rezső, a Népkönyvtári Központ helyettes vezetője adta át rendeltetésének. A megyei tanács nevében Balga Józsefné vette át az intézményt.

A megyei könyvtár feladatai:

- A helyi könyvtári tevékenység mellett a járási könyvtári feladatok megvalósítása.
- A megyében lévő járási könyvtárak munkáját ellenőrizni, számukra módszertani támogatást nyújtani.
- A megyei tanácsnak gondoskodnia kellett arról, hogy a könyvtár épületén, feltűnő helyen táblát helyezzenek el: „Megyei Könyvtár” felirattal.
- A megyei könyvtárnak a könyveket 1953. január 1-től a Könyvtárellátó Vállalaton keresztül kellett beszerezni.
- A könyvtár munkájáról munkanaplót kellett vezetni.
- 1953. december 30-án megjelent a Népművelési Közlönyben a könyvtárak részletes működési szabályzata.³⁵

1952-ben rendezték meg Budapesten az I. Országos Könyvtári Konferenciát, amelyen részt vettek a megyei könyvtárak képviselői is. A konferencia a következőket javasolta a megyei könyvtárak részére:

- A Minisztertanács határozata alapján megtörtént az ország tömegkönyvtárainak az összeírása és könyvállományuk felmérése, amely 1865 óta az első könyvtári statisztikai adtafelvétel volt Magyarországon.
- Szintén a konferencián fogalmazódtak meg az ifjúsági- és gyermekkönyvtári részlegek kialakításának lehetőségei.
- Törekednie kellett a könyvtáraknak a könyvkiadókkal való rendszeres kapcsolattartásra.
- A konferencia végső javaslata így hangzott: „Általánossá kell tenni a tömegkönyvtárakban a katalógus használatát.”³⁶

A salgótarjáni Megyei Könyvtár munkájának és célkitűzésének megvalósítása érdekében egy szerződést írt alá Jeszenszky Miklós a könyvtár vezetője, Gálfi Árpád a XIII. Népművelési Osztály vezetője és az Országos Műszaki Könyvtár igazgatója. Az OMK védnökséget vállalt a megyei könyvtár felett. Ennek érdekében rendszeresen saját könyvtári szakembereiből alakított brigádot küldött a könyvtárba, akik segítséget nyújtottak a könyvtár műszaki könyveinek betűrendes- és szakkatalógusának, munkatervének az elkészítésében.³⁷

III.5. A könyvtári munka területei

Forgalmi adatok

Ha az eltelt idő forgalmi adatait akarjuk megvizsgálni, vissza kell kanyarodni a Körzeti Könyvtárhoz. 1950-ben a könyvtár mindössze 1.900 könyvvel rendelkezett. Ez 1951. év végéig 28.000-re emelkedett. 1950-ben még csak 1.200

állandó olvasót tartottak nyilván, addig 1952. végére már 9.000 állandó olvasó ismerkedett az irodalommal. A Körzeti Könyvtár városi szolgáltatásainak forgalma a következőképpen alakult:³⁸

Év	Olvasók száma	Látogatók száma	Kölcsönzött kötet
1949	487	1.854	3.242
1950	931	14.334	22.650
1951	491	5.825	8.383

A további évekről nincsenek adataink. Az ifjúsági és a felnőtt könyvtár kettéválasztását már a Megyei Könyvtár megalakulásánál tervbe vették. A részleg munkáját a következő táblázat mutatja be:³⁹

Időpont	Összesen kölcsönöztek		Könyvek		
	Férfi	Nő	Szépirodalom	Ismeretterjesztő	Összesen
1952. október	358	267	565	27	592
1952. november	324	178	627	223	850
1952. december	468	233	900	365	1.265
1953. január	284	165	652	332	984
1953. február	305	176	661	335	996

Az ifjúsági könyvtár látogatói és összetétele különböző volt. Egy része általános iskolás, voltak ipari tanulók és középiskolás diákok is. Érdeklődési körük más és más volt. Már az akkori könyvtárosok is úgy gondolták, hogy mindent meg kell tenni a gyermekek olvasóvá neveléséért. *„Feladatunk az ifjúság érdeklődését észrevétlenül a rendszeres olvasásra irányítani.”*⁴⁰

Állomány, szerzeményezés

Gálfi Árpád a Népművelési Osztály vezetője, Jeszenszky Miklós a Megyei Könyvtár vezetője és Rózsa György a Népkönyvtári Központ megbízottja között egy megállapodás született, melynek következtében a következő pénzügyi kezet biztosították a megyei könyvtárhálózat részére:⁴¹

Salgótarján, Megyei Könyvtár	260.000 Ft
Balassagyarmat, Járási Könyvtár	75.000 Ft
Pásztó, Járási Könyvtár	50.000 Ft
Rétság, Járási Könyvtár	15.000 Ft
Összesen:	400.000 Ft

Ezután 1953. január 1-től a Minisztertanács 1952. évi májusi határozata értelmében a könyvtárak a helyi kölcsönzésre szánt könyveket az Állami Könyvterjesztő Vállalat Könyvtárellátó Osztályától közvetlenül szerezték be és az erre vonatkozó szerződést is velük kötötték. A szerződés összegét a könyvtárnak a tárgyévben megjelenő könyvújdonságokra kellett fordítania. A könyvterjesztő, pedig azért kezeskedett, hogy a könyveket könyvtári kötésben küldi.⁴²

Azoknak a könyveknek a kötését, javítását, amelyet nem könyvtári kötésben érkeztek vagy megrongálódtak a Nógrád Megyei Nyomdaipari Vállalat végezte.

A megyei könyvtár szerzeményezésénél a könyvtár előtt kettős feladat állt:⁴³

1. „A megyei könyvtár helyi olvasói igényeinek a kielégítése.”
2. „A népkönyvtárak könyvszükségletének a biztosítása.”

A könyvek megoszlása általánosságban a követelményeknek megfelelt. A könyvek 42 %-a politikai, társadalomtudományi és egyéb ismeretterjesztő mű, 58 %-a szépirodalom. Hiányosság mutatkozott a magyar klasszikusok műveiből. Nógrád megye járásaiban a mezőgazdasági dolgozók tették ki a lakosság legnagyobb részét. Ennek figyelembevételével kellett a szerzeményezést irányítani. A megyei könyvtár gyűjtőköre elsősorban a palócsággal foglalkozó könyvekre terjedt ki, de a fejlett bánya- és vasipar szükségessé tette, hogy a könyvtár ezeken a területeken is rendelkezzen megfelelő könyvanyaggal. A könyvtár beszerzési hitelkerete 24.000 Ft volt, amelyet a Népkönyvtári Központ-

tól kapott. Ez a keret negyedéves elosztásban került felhasználásra. Ajándékozás útján a szerzeményezésre a könyvtárnak csekély lehetősége volt. A könyvtár állományát igyekezett folyóiratokkal is bővíteni. Az 1951. évre 42 féle, 1952-ben 48 féle és egy 1953. évi kimutatás szerint a Megyei Könyvtárban már 53 féle folyóiratból tájékozódhattak az olvasók az aktuális eseményekről.⁴⁴

A régi megyei könyvtár olvasóterme 1952-ben

Tájanyag

A szerzeményezési tervből már megtudhattuk, hogy a könyvtár gyűjtőkörébe elsősorban a palócsággal kapcsolatos könyvek tartoztak. Ezért a könyvtár kiemelt feladata a Nógrád megyével kapcsolatos „tájjellegű” anyag gyűjtése és

megőrzése a jövő számára. Az ilyen kiadványok (plakátok, brossúrák, meghívók stb.) a Nógrád Megyei Nyomdaipari Vállalatnál készültek. A könyvtár kérte a vállalatot, hogy ezekből a termékekből egy-egy példányt bocsásson a könyvtár rendelkezésére, valamint támogassa az intézmény „tájanyag” jellegű gyűjtési munkáját.⁴⁵

A Népkönyvtári Központ kérte a könyvtárat, hogy készítendő „tájkatalógushoz” a megadott szempontok alapján mérje fel a területét:

- Történelmi nevezetességű hely
- Irodalomtörténeti nevezetességű hely
- A felszabadulás után országos viszonylatban is nevezetes hely vagy gazdasági esemény színhelye
- Egyéb szempontból nevezetes hely (pl. tudósok, zeneművészek, képzőművészek alkotó helye vagy haladó hagyományok szempontjából kiemelkedő személyiségek születési helye, működési területe.)

Raktározás

Minden megyei könyvtár két eltérő könyvtártípus egyesüléséből jött létre, különböző raktári részlegeket és rendszereket magukkal hozva. Az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya fegyelembé vette a megyei könyvtárak központi ellátását, a könyvanyag rendeltetését, ezért az un. szakrendi betűjeles raktározást javasolta. A szakrendi felállítást szakképzett könyvtárosokat és fokozott tervszerűséget követelt a könyvtári munkában.⁴⁶

Katalógusok

A megyei könyvtár katalógusrendszerét az alábbi tényezők határozták meg:

- A könyvállomány eredete, mennyisége, sajátos összetétele
- Az olvasótábor fejlettségi foka
- A könyvtár tagoltsága (olvasóterem, kölcsönző, gyermekrészleg)

A megyei könyvtárban külön olvasói és külön szolgálati katalógusra volt szükség. A megyei könyvtár minimális könyvállománya tizenötezer kötet volt, ez a mennyiség megkívánta a feltáráshoz szükséges betűrendes- és szakkatalógust valamint azt, hogy minden részlegnek külön katalógusa legyen. Először az olvasói, betűrendes- és szakkatalógust készítették el. A következő lépés a kölcsönzői majd az olvasótermi betűrendes- és szakkatalógus. A gyermekkönyvtárban csak betűrendes katalógust alkalmaztak. A katalógusok szekrényeit a megfelelő helyen állították fel. A belső, szolgálati katalógus a könyvtár teljes állományának céduláit tartalmazta. Ezt irodában, belső helyiségben helyezték el, amelyet a könyvtár dolgozói használhattak, kivételes esetekben helyi kutatók. A különgyűjtemények katalógusait a szolgálattal egyidőben készítették el. Elhelyezésüket a gyűjtemény raktári helye vagy az anyag nyilvánossága határozta meg.⁴⁷

III.6. A könyvtár kulturális tevékenysége

A könyvtár különböző előadásokat, irodalmi esteket, olvasóórákat és ankétokat rendezett. Az előadások tartalma leggyakrabban a könyvismertetés volt. Az est témájához sokszor könyvkiállítás is kapcsolódott. Az irodalmi ankétok iránt is nagy volt az érdeklődés, mert itt a hallgatóságnak nagyobb szerep jutott. Az ilyen rendezvényekkel az emberek nagy részét fordították a könyvtár és a könyvek felé.

A következő táblázat az ankétok, könyvkiállítások számát szemlélteti.⁴⁸
(Az adatok a megyére vonatkoznak)

Év	Körzeti Könyvtár				Városi könyvtár			
	Ankétok		Könyvkiállítások		Ankétok		Könyvkiállítások	
	Száma	Résztevő	Száma	Résztevő	Száma	Résztevő	Száma	Résztevő
1951	130	44.936	203	nincs adat	17	3.702	10	3.112
1952	56	5.668	234	nincs adat	6	269	19	nincs adat

A könyvtár a kulturális rendezvényeivel felkeltette az olvasás iránti igényt, megszerettette a könyveket és fejlesztette az emberek esztétikai érzékét.

A könyvek, folyóiratok beszerzése, a terek kialakítása, katalógusok elkészítése az a pillanat, amikor a könyvtár készen áll az olvasók fogadására. Tudjuk ezek a munkák folyamatosak, és amíg a könyvtár ezeket végzi, addig maga is létezik.

HIVATKOZÁSI JEGYZÉK:

1. Nógrád Megyei Levéltár (továbbiakban: NML.) XXII. 101. 4. kötet 1948. febr. 17.
2. NML. Jeszenszky Miklós: Visszapillantás a megyei közművelődési könyvtárhálózatra
3. Uo.
4. NML. XXX. 9. Jeszenszky Miklós hagyatéka. Rendezetlen anyag
5. Balassi Bálint Megyei Könyvtár (továbbiakban BBMK) iratai 1949. június 7.
6. NML. XXII. 101. 5. kötet 1949. szeptember 17. 7. napirend
7. Uo.
8. BBMK iratai 1949. aug. 25. 85/1949. sz.
9. BBMK iratai 1949. okt. 18. 45/1949. sz..
10. BBMK iratai 1949. okt. 15. 75/1949. sz.
11. BBMK iratai 1950. máj. 11. 131/90. sz.
12. BBMK iratai 1952. máj. 20. 682/1952. sz.
13. BBMK iratai 1952. jún. 10.
14. BBMK iratai 1952. szept. 3. 868/Ált./1./1952. sz.
15. BBMK iratai 1950-52-ben készült költségvetési beszámolók
16. BBMK iratai 1951. jan. 20. Jeszenszky Miklós beszámolója
17. BBMK iratai 1951. márc. 10. 1813/50-1/1951. sz.
18. NML. Jeszenszky Miklós: Visszapillantás...
19. BBMK iratai 1952. dec. 18. 144612/1952. sz.
20. BBMK iratai 1952. aug. 26. 865-27/17/1952. sz.
21. BBMK iratai 1953. okt. 23. 85-7/9/1953. sz.
22. BBMK iratai 1950. Jeszenszky Miklós: A Körzeti Könyvtár kultúrmunkája
23. BBMK iratai 1950. márc. 6. 549/1950. sz.

24. BBMK iratai 1951. aug. 16. 1813/130/1951. sz.
25. BBMK iratai 1952. aug. 5.
26. Uo.
27. BBMK iratai 1951. máj. 12. 1813/42-3/1951. sz.
28. BBMK iratai 1950. júl. 27. 1813/Ált./1-95/1950. sz.
29. Uo.
30. BBMK iratai 1950. nov. 30. 1813/Ált./7/1950. sz.
31. BBMK iratai 1951. márc. 15. 1813/Ált./11/1951. sz.
32. BBMK iratai 1951. márc. 10. 1813/Ált./10/1951. sz.
33. BBMK iratai 1950. ápr. 15. 1051/1950. sz.
34. BBMK iratai 1952. máj. 7.
35. BBMK iratai 1952. aug. 15. Tájékoztató a megyei könyvtárak működéséhez
36. BBMK iratai 1952. dec. 8. I. Országos Könyvtáros Konferencia anyaga
37. BBMK iratai 1952. aug. 11. 865/Ált./10-4/1952. sz.
38. BBMK iratai 1951. máj. 28.
39. BBMK iratai 1952. okt. 2. Beszámoló az ifjúsági könyvtárról
40. Uo.
41. BBMK iratai 1952. dec. 18.
42. BBMK iratai 1953. febr. 10.
43. BBMK iratai Jeszenszky Miklós: A Megyei Könyvtár 1953. évi szerzeményezési terve
44. Uo.
45. BBMK iratai 1953. máj. 15. 865-8312/1953. sz.
46. BBMK iratai A Megyei Könyvtár egységes raktározása
47. BBMK iratai A Megyei Könyvtár katalógus rendszere
48. NML. XXX. 9. Jeszenszky Miklós hagyatéka. Rendezetlen anyag

*A BALASSI BÁLINT MEGYEI KÖNYVTÁR
ÚJ SZOLGÁLTATÁSAI 1959–1965. KÖZÖTT*

*„A múltat nem lehet tőlünk elvenni.
De az csak akkor a miénk, ha ismerjük.”
Nemeskürty István*

Múlt, jelen, jövő együtt alkotja a történelmet. Külön-külön részei annak, de szorosán összekapcsolódnak, hatnak egymásra.

Az 1959–1965 közötti időszakban a Megyei Könyvtár, mint minden más megyei intézmény folyamatosan végezte mindennapi feladatait. Azonban ebben az időszakban is voltak eltérő, olykor kiemelkedő jelentős események, új szolgáltatások melyek a megszokott, mindennapi tevékenységeknek a monotóniájából kiemelkedve, egyedivé tették a könyvtárat a többi könyvtár között. S melyek hatása, léte ma is érezhető, látható. Ezeket az eseményeket igyekeztem leírni történelmi sorrendben.

Sajnos sok minden (az egyes részlegek munkái, mozgalmak, kiadványok, programok, továbbképzések stb.) kimaradt, mivel méltánytalan lenne csak a megemlékezés szintjén foglalkozni velük e rövid írásban.

Munkám végén érdekességképpen a személyi feltételek alakulásával foglalkozom.

Hogy visszaadhassam a kor hangulatát, igyekeztem minél több eredeti idézettel megtűzdelni írásomat.

ÚJ FELADATOK, ÚJ LEHETŐSÉGEK

Az 1959-es év egyik nagy feladata a megyei, illetve a járási könyvtárakhoz tartozó letéti könyvtárak önállósítása, a „tanácsosítás” volt. A községi tanácsokhoz való intézményátadások programját a Megyei Könyvtár irányította. Vezetője ekkor már Iványi Ödön volt, akit 1958. november elsejével neveztek ki.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956. évi 5. sz. törvényerejű rendelete (a könyvtárügy szabályozásáról) alapján a megyei könyvtári hálózat központi könyvtára a salgótarjáni Megyei Könyvtár lett. Iványi Ödön könyvtárvezető a Nógrád megyei V.B.-hez intézett levelében így ír: „1960. január 1-re végre kell hajtanunk a megye egész területén a tanácsosítást könyvtári vonatkozásban.”¹ Egy, a járási könyvtárak vezetőinek küldött leveléből pedig megtudhatjuk az első tanácsosításra kerülő könyvtár átadásának pontos időpontját is: május 6–9, *Somoskőújfaluban*.²

Az 1959. (1959 előkészítés, 1960 végrehajtás) január elsejétől a népkönyvtárak tanácsai kezelésbe kerültek. A községekben lévő könyvtárak a község tulajdonába kerültek, és a helyi tanácsnak kellett gondoskodni a fejlesztésükről. Eddig ezt a feladatot a megyei és járási könyvtárak végezték. A könyvbeszerzési tevékenység a megyei könyvtárnál volt biztosítva a pénzt viszont a tanácsok adták. Megyénkben ez a folyamat 1959-re le is zajlott.

A jelentésekből megtudhatjuk, hogy: 1959-ben megyénkben 136 község volt, a lakosság száma 224 000 volt. A könyvtárakkal ellátott települések száma, illetve a letéti könyvtárak száma 1958. december 31-én 159, ezek állománya 65 358 kötet volt.³

Összesen 100 könyvtár került tanácsosításra (Kojnok Nándor, későbbi könyvtárigazgató, 102 intézményről írt, de egy októberi jelentésben nem ennyi található).⁴

Balassagyarmati járás	20
Pásztói járás	19
Rétsági járás	14
Salgótarjáni járás	29
<u>Szécsényi járás</u>	<u>18</u>
Összesen:	100

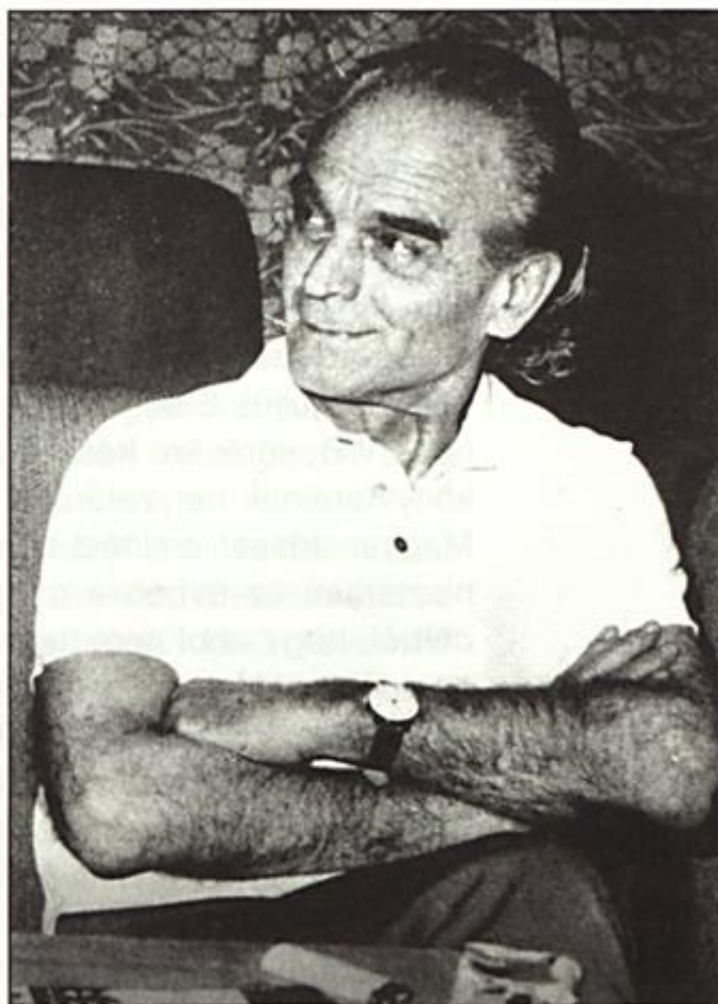
Könyvtárunkban 1959. januárjában került sor egy kb. 8000 kötetes városi olvasóterem létrehozására, szabadpolcokat helyeztek el, mely lehetővé tette az ott olvasók számára, hogy saját maguk válasszák ki a kívánt könyvet.

A könyvtár márciusban a csökkentett látóképességűek részére Braille írásmódra áttett műveket szerzett be az olvasóterembe.

Szintén márciusban, 15-én kezdték meg a megyei könyvtár könyvkölcsönző részlegénél a szabadpolcos rendszer bevezetését. Így, mintegy 20.000 könyvet szabadítottak ki a raktárból, ezzel is nagyobb választékot biztosítva az olvasóknak.

A könyvállományt tekintve a műfajonkénti megoszlás: 30–35 % ismeretterjesztő, 65–70 % szépírodalom volt. A megyei könyvtárban az állomány felállítása szakrendes volt, a költemények és színművek, valamint az Olcsó Könyvtár sorozat nagyságmértű könyveket külön polcon tárolták.

Még 1957 végén színműtárat létesítettek a megyei könyvtárban a műkedvelő színjátszó csoportok segítése érdekében. 1958 utolsó

Iványi Ödön

negyedévében kottatárat is kialakítottak, a kórusok munkájának megkönnyítése céljából, anyagát a Megyei Tanács Művelődési Osztálya bocsátotta rendelkezésükre. 1959-re már elérték, hogy megfelelő, színvonalas színműanyagot és kórusművet tudtak kínálni. A műveket három hétre lehetett kölcsönözni és egyszerre három művet lehetett elvinni. Az alapító összeg, melyet csak egyszer kellett befizetni, 30–60 forint volt. A kölcsönzési díjak alapító tagok részére 3 forint, nem alapító tagok részére 10 forint volt. A kölcsönzés történhetett postán, vagy személyesen. A befolyt összeget a színműtár, illetve a kottatár továbbfejlesztésére fordították.⁵

A színműtár és kottatár átadása 1960-ban történt, a Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztálya keretében működő Módszertani Tanácsadó Iroda részére. Átadott a megyei könyvtár 951 db kottát és 524 db színművet.⁶

1959-ben ünnepelték a könyvtárak államosításának, illetve a körzeti könyvtár megalakulásának 10 éves évfordulóját. Az ünnepi megemlékezés keretében 1959. május 9-én tartották könyvtárunkban a Megyei Könyvtár névadó ünnepségét.

1959. április 22-én Iványi Ödön kérelemmel fordult a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári Főosztályához, melyben kéri a névadó ünnepség engedélyezését: „Kérjük a Minisztériumot, engedélyezze, hogy a Nógrád megyei könyvtár a jövőben a »Balassi Bálint Megyei Könyvtár« címet viselhesse. Balassi Bálintnak eleven kapcsolatai voltak megyénkkel, mert Kékkő várában született, Salgó, Somoskő, Fülek várainak birtokosa, illetve várkapitánya volt.”⁷ Április 25-i levelében Szekeres Pál a Könyvtári Főosztály vezetője tájékoztatta a Nógrád Megyei V. B. Művelődésügyi Osztályát a hozzájárulásáról.

Az ünnepségen Iványi Ödön, a könyvtár vezetője mondott beszédet. Az esti órákban folytatódott az ünnepség, amin képviseltették magukat a párt, a tanács és a tömegszervezetek képviselői is. Ünnepi beszédet mondott Németh László, a Nógrád megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának vezetője.

1959. július 3-án a Balassi Bálint Megyei Könyvtár a Salgótarjáni Járási Tanács V.B. kérésére készítette el beszámoló jelentését a salgótarjáni járás népkönyvtárainak helyzetéről a július 9-i ülésre. Ebben a jelentésben tesz először Magyar József említést a művelődési autóról, miszerint a Művelődésügyi Minisztérium ez évben a megyei könyvtár részére gépkocsit biztosított abból a célból, hogy ahol nem tudnak tanácsosítani, autóval fognak kölcsönözni, ezzel egyidőben filmvetítést, ismeretterjesztő előadást is tartanak.⁸

A Művelődésügyi Minisztériumtól 1958. év végén motorkerékpárt kapott a könyvtár, melynek a művelődési autóhoz hasonló munkaköre volt.⁹

Az autó 1959. augusztus 15-én kezdte meg a menetrendszerű könyvkölcsönzést, filmvetítést. A letéti könyvtárak látogatására, letéti cserék végzésére is használták.¹⁰

Munkáját felmérések előzték meg, amelynek keretében megvizsgálták, hogy a megye mely községében, településén nincs villany, hol van kultúrház, mely települések létszáma nem haladja meg a harmincas lélekszámot. Erre azért volt

szükség, hogy a művelődési autó munkájának tervét elkészíthessék, és ennek alapján kezdjék meg a rendszeres munkát.

A 30 főnél kevesebb lélekszámú településeken közvetlenül az autóról kölcsönözhettek az emberek, míg a nagyobb községekben bevezették a „csereláda” rendszert. Ez azt jelentette, hogy egy-egy községben bizonyos mennyiségű könyvet kiadtak, majd néhány hét múlva a könyveiket kicserélték. Egységes plakátokat készítettek és küldtek szét. Ezeken fel volt tüntetve, hogy mikor érkezik az autó, milyen előadást tartanak, vagy filmet vetítenek. Az ismeretterjesztő előadásokat a TIT szervezte, előadók bevonásával.

A *Nógrád megyei Moziüzemi Vállalat* és a könyvtár között, május 26-án megállapodás született vándormozi üzemeltetéséről. Az autók nem csak filmvetítővel, de agregátorral is fel voltak szerelve, így a filmelőadások rendezése lehetővé vált olyan községekben is, ahol még nem volt villany. 1960-ban a munka segítéséhez egy második autót is kapott a könyvtár.

A Művelődési Osztály utasította a megyei könyvtárat, hogy tárgyaljon a különböző népművelési tevékenységet is végző szervezetekkel, tömegszervezetekkel: TIT, MSZBT, Hazafias Népfőnt, Vöröskereszt, Nőtanács, Múzeum stb., akik kiállítási anyagokkal, tablókcal, előadásokkal, keskeny kisfilmekkel tudták szélesíteni a művelődési autó tevékenységét.¹¹

A gépkocsival dolgozó személyek az intézményen belül a módszertani csoporthoz tartoztak. Ekkoriban a gépkocsivezető Zöldi T. István, az autós könyvtáros pedig Medve István volt.

1961-ben már egyre jobban átvette a kultúrpropaganda autó szerepét. A Művelődésügyi Minisztérium úgy gondolta, hogy az egészségügyi propaganda is ugyanilyen sikeres lenne. A felvilágosító munkát egyre szélesítették, elsősorban a tanyai és falusi lakosság körében. Ebben tudtak segíteni a megyei művelődési autók, hiszen állomáshelyeikre rendszeresen vittek egészségügyi filmeket, kiállítási anyagot, plakátokat stb. is.¹²

Jeszenszky Miklós hagyatékában talált irat szerint a Megyei Könyvtár 1962. szeptemberében újabb művelődési autót kapott (kisbuszt) és kapcsolt be a kistelepülések és tanyák művelődési ellátásába.¹³

1963-ban, közel négy éve dolgozott már a járás területén a művelődési autó. Segítségével letéti cseréket, könyvkölcsönzéseket, előadásokat, játékfilmvetítéseket tartottak. Az autó munkája a sok probléma ellenére is javult. 1963. novemberében egy új állandó előadó gárdát szerveztek az autóra a megye képzőművészei bevonásával. Feladatuk volt vidéken a képzőművészeti kultúra terjesztése, vetítések, előadások, kiállítások rendezése, illetve a kiállított anyag ismertetése.¹⁴

1959 szeptemberében több hetes előkészület után a megyei könyvtár olvasótermében megtartotta alakuló ülését a **Nógrád Megyei Irodalmi Csoport**, a megyéből elszármazott, illetve a megyében élő alkotók, irodalmárok részvételével. Megalakulásuk alkalmából célul tűzték ki „Nógrád megye irodalmi hagyományainak ápolását, s a sajtóságos megyei irodalom kialakítását, a szocialista realizmusnak megfelelően népünk életének, munkájának megörökítését.

Szerepel a programjában irodalmi színpad létesítése, fiatalabb írónemzedék nevelése.”¹⁵

1960. januárjában irodalmi és kritikai jellegű kiadványt jelentettek meg, melyet Nógrád megyében terjesztettek. A kiadvány címe *Palócföldön* volt, szerkesztője pedig Csizmadia Géza.¹⁶ Később ebből lett a *Palócföld* c. folyóirat.

Megalakították az Irodalmi Barátok Társaságát, melynek feladata volt az irodalmi alkotó kör kialakítása, az irodalmi, szépirodalmi ismeretterjesztés rendszeressé tétele, biztosítani a *Palócföld* megjelenését és rendszeressé tenni a megye területén a „Palócföld írói esték” szervezését. A társaság folyamatosan kapcsolatot tartott a Nógrád megyei Képzőművészeti Körrel és a Zenebarátok Körével.¹⁷

1959. október 28–30-ig a megyei könyvtár két munkatársa: Ferencz Rudolf módszertani csoportvezető és Jeszenszky Miklós, a megyei könyvtár helyettes vezetője, illetve a balassagyarmati és pásztoi járási könyvtár vezetői végezték a járási könyvtárak felülvizsgálatát.¹⁸

A módszertani és hálózati csoport 1959-ben 162 könyvtár felügyeletét látta el, ebből 45 tartozott közvetlenül a csoport ellátási körzetébe. Tervezték a módszertani és hálózati csoport (2–2 fő) kettéválasztását. Szervezetileg a módszertani csoportvezető fogná össze őket. Természetesen a tanácsosításban nagy szerepük volt.¹⁹

Az 1960-as évben két fő iránya volt a könyvtár tevékenységének, egyrészt a könyvtárak adminisztratív ügyrendjének rendezése, másrészt a megye területén lévő községi könyvtárak helyzetének felmérése (mennyiben képesek hivatásuknak megfelelni, annak eleget tenni; mennyiben szolgálják a művelődéspolitikai célokat, a falu kulturális felemelkedését). A felmérés eredménye nagy hiányosságokat mutatott. Főleg a könyvtárak elhelyezése, a könyvállomány nem megfelelő összetétele (pl. mezőgazdasági szakirodalom), illetve a vezetők nem megfelelő hozzáállása terén. Létrejött a „Megyei Módszertani Kabinet”, melynek fő feladata a propaganda eszközök és módszerek kidolgozása volt, főleg falusi és üzemi viszonyokra. A tagok között járási könyvtárvezetők, szakszervezeti és községi könyvtárosok is voltak.²⁰

1960. november 27-én a megyei könyvtárban megtartotta alakuló gyűlését a könyvtári Módszertani Tanács. Titkára és jegyzője 1961-ben a Megyei Könyvtár módszertani csoportvezetője lett. Az alakuló gyűlésen elkészítették az éves munkatervet, annak programpontjait kialakították. Megbeszélték fő vonásokban a kiadványok szerkesztésének módját, időpontját. Konkrét megjelentetést csak egy kiadványra, a *Nógrád megyei Könyvtáros* című lapra határozott meg a gyűlés, mely félévenként jelent meg. A kiadványokat a Megyei SZOT és a Megyei Közművelődési Könyvtár közösen finanszírozta.

A Módszertani Tanács minden tárgynegyed 2. hónapja és 2. hetének hétfőjén tartotta az üléseit.²¹

A Módszertani Csoport első számú kiadványa 1961-ben jelent meg (módszertani levelek?). *Célja:* a megye könyvtárhálózatának szerkezeti felépítésén és összetartozásán túl az adminisztrációs eljárásokat taglalta, továbbá tartalmazta

a belső szakmai ellenőrzési eljárásokat, melynek segítségével volt egységes a megyei könyvtári munkája. Illetve ennek segítségével tudták a járási könyvtárak, hogy hol volt a helyük a hálózat egészében. Ilyen jellegű módszertani kiadványt a megyei könyvtár módszertani csoportja sorozatban adott ki a soronlévő feladatok jellegétől függően.²²

1959-es év fontos eseménye volt, hogy októberben 1200 kötet könyvvel megkezdte működését a baglyasaljai fiókkönyvtár. A könyvtárat a Megyei Könyvtár irányította.

Szintén ez év októberében a megyei könyvtár könyvkötészetet létesített, melyet a Madách Imre Gimnáziumban helyeztek el. A dolgozók száma 3 fő volt. A Megyei Könyvtárban 1959. december 1-jétől kezdték meg működésüket.

A kötészetre vonatkozó legközelebbi adatot az 1962–63. évi munkatervben olvashatjuk: „A megyei könyvtár egyes épületrészeinek bontása miatt szükségessé válik a kötészet, valamint a gépkocsik garázsának elhelyezése, illetőleg újjáépítése, a kötészet kapacitásának növelése, a technikai felszerelés megjavításával.”²³

Ebben a munkatervben került említésre a garázs bontása is. Egy, a Salgótarjáni Városi Tanács V.B.-től érkezett irat szerint 1962. év IV. negyedévében megkezdődött az Állami Áruház és a posta mögötti területen a sajtószékház építése. Ezt zavarta a könyvtár garázsa, így azt le kellett bontani²⁴, bontásra átadták 1963. május 13-án. Cserébe a Városi Tanács két garázs építését vállalta a vásártér területén, melyek megépítését legkésőbb 1963. szeptember 15-ig befejezték. Ezeket a megyei könyvtár rendelkezésére bocsátották mindaddig, míg „az új megyei könyvtár épületénél, vagy más helyen végleges garázs nem épül.”²⁵

Szervezeti téren nagy jelentősége volt a Salgótarjáni Városi Ifjúsági Könyvtár létesítésének. A 14 éven aluli gyermekolvasók, a könyvállomány (gyermek), és a diafilm állomány átkerült a város ifjúsági részlegéhez. 1960. április 30-án (május 1.) nyílt meg, egyelőre a megyei könyvtár épületében. Az ifjúsági részleg vezetésével Oláh Olgát bízták meg (1960. április 1.), 1963-tól pedig Persik Györgyné lett a vezető. 3184 kötetel indultak. A kölcsönzésért fizetni kellett, ebből tartotta fenn magát a diafilmtár. Minden pénteken délután filmvetítés és medélután volt.²⁶ Ezeket a rendezvényeket az olvasóteremben tartották, melyet a felnőttek és a gyerekek közösen használtak. A Városi Tanács az 1960-as évre 95 ezer forintot adott a városi szolgáltatás ellátására. Ezek nagyobb részét az ifjúsági könyvtár, illetve az olvasóterem berendezésére, és könyvekre költötték.²⁷

1961. január 17-én a Salgótarjáni Városi Tanács V. B. Titkársága határozatot adott ki, mely szerint „Salgótarján Városi Tanácsa Végrehajtó Bizottságának 1960. december 14-én tartott ülésén 82-1/1960.szám alatt hozott határozata alapján a salgótarjáni régi vásártéren Patyolat vállalati felvevőhelynek készített ... helyiségeket a salgótarjáni városi könyvtár részére utalom ki – városi ifjúsági könyvtár részére.”²⁸

A műszaki átvétel 1961. augusztus 3-án megtörtént. Az ifjúsági könyvtár 1961. szeptember elején új, korszerűen felszerelt helyiségbe költözhetett a vásártéren.

1961. májusában a megyei könyvtár klubkönyvtárat létesített a Pécskő utcában, elsősorban a körzet cigány lakossága művelődésének érdekében.

„Salgótarján város művelődési intézményeinek területi elosztásából adódóan egyes területek dolgozóinak kulturális igényeit megfelelően kielégíteni nem tudjuk. Különösen súlyos problémákat jelent ez a Pécskő utca, Iskola út, Gábor Áron utca és környéke, összesen mintegy 1500 dolgozójának művelődése szempontjából. Ezen a területen nagy számban élnek cigányok, akiknek kulturális felemelése a társadalmunk nagy problémája.”²⁹ Ezekből a tényekből kiindulva hozta létre a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és a *József Attila Művelődési Otthon* az említett terület első művelődési intézményét az Iskola úti általános iskola különálló termében. A József Attila Klub és Könyvtár 1961. május 1-én kezdte meg működését

1961 elején az Országos Széchenyi Könyvtár országosan felmérte a mezőgazdasági szakkönyvellátás helyzetét a megyei könyvtárhálózatban. Iványi Ödön leveléből megtudhatjuk, hogy 1962. január 1-jével beindították a mezőgazdasági tájékoztató szolgálatot, forgó letéti anyagot biztosítottak a községi könyvtárak számára.

1960 szeptemberében, központi támogatással, szervezték meg a műszaki tájékoztató szolgálatot könyvtárunkban, írja Kojnok Nándor. Erről a dátumról adatot nem találtunk, sőt a műszaki szolgálat 1961-es munkatervében olyan adat van, miszerint január 1-jével a szervezési és felmérési munkák megkezdődtek. Ebben az évben elsődleges feladatnak a műszaki tájékoztatási szolgálat alapjainak lefektetését tartották, a mezőgazdaság területét átfogó tájékoztatási szolgálat kiépítésének befejezését csak 1962-re tervezték. A munkák januártól kezdve folyamatosak voltak.³⁰

Egy viszonylag biztos dátum van: a megyei könyvtárban elhelyezett Városi Ifjúsági Könyvtár kihelyezésével a felszabaduló helyiségbe került a műszaki részleg és tájékoztató szolgálat, április 1-jével. A Balassi Bálint Megyei Könyvtár 1961. évre tűzte ki feladatként a műszaki tájékoztatási szolgálat megszervezését (mely tehát január 1-jével két fő nyugdíjas dolgozóval meg is kezdődött). Szükségessé tette ezt a szakembereknek szakkönyv, szakfolyóirat, bibliográfiákkal való minél jobb ellátása.³¹

1963. márciusában a Megyei Könyvtár kezdeményezte egy új szolgáltatás bevezetését, tájékoztató szolgálatot akart indítani külföldi folyóiratok cikkeiből. „A színvonalasabb műszaki tájékoztatás érdekében elvállalja, és anyagi ellenszolgáltatás nélkül a vállalatok rendelkezésére bocsátja az orosz és francia nyelvű műszaki kiadványok cikkeinek fordítását, valamint szakkönyvek magyar nyelvű részletes ismertetését.”³² Ezt az értesítőt szétküldte a nagyobb üzemekbe (Salgótarjáni Acélárugyár, Salgótarjáni Tűzhelygyár, Nógrád megyei Szénbányászati Tröszt, Nógrád megyei Építőipari Vállalat, Salgótarjáni Üveggyár).

Ezen kívül a könyvtár népszerűsítette még állományát az iskolák felé is, mint azt egy levélből megtudhatjuk, melynek tárgya az orosz nyelvű könyvek és

folyóiratok propagálása volt a tanulók között. „Könyvtárunk mintegy 150 orosz nyelvű könyvvel és 8 féle folyóirattal rendelkezik. A könyvek jelentős hányada az ifjúság számára íródott, ugyanakkor található több orosz és szovjet klasszikus alkotás, magyar művek orosz nyelvű kiadása és néhány szakkönyv is.”³³

Elküldték a Madách Imre Gimnáziumnak, a Stromfeld Aurél Gépipari Technikumnak, a Táncsics Mihály Közgazdasági Technikumnak, a Balassagyarmati Általános Gimnáziumnak, a Pásztói Általános Gimnáziumnak és a Szécsényi Mezőgazdasági Technikumnak.³⁴

1961-ben a munkatervben a különböző katalógusok kiépítése szerepelt:³⁵

- raktári katalógust május 1-ig elkészítik
- olvasóterem számára betűsoros és szakkatalógus
- műszaki katalógusok – központi betűrendes katalógus a megyei könyvtárról és a területen működő vállalatok műszaki katalógusainak anyagáról
- szakrendi katalógus a megyei könyvtár állományáról
- folyóiratok kardex nyilvántartása

Még ez évben a megyei könyvtárban állomány ellenőrzés volt. Ezt bizonyítja egy júniusi jegyzőkönyv, mely a Megyei Tanács Pénzügyi Osztálya részéről 1961. május 4-én tartott vizsgálat apropójából készült. Ebben Jeszenszky Miklós csoportvezető így nyilatkozott: „a Megyei Könyvtár elődje a Körzeti Könyvtár fennállása óta teljes állományvizsgálatot a könyvtárak jellege és a vezetők gyakori változása során nem tudtunk tartani ... a jelenleg is folyamatban lévő teljes állományellenőrzés befejezésekor... hiányokról együttesen készítjük el a jegyzéket.”³⁶ Ugyancsak ebből a jegyzőkönyvből tudhatjuk meg, hogy a törlési jegyzékek elkészítését akadályozta a Művelődésügyi Minisztérium által 1959-ben tartott brigádvizsgálati utasítások végrehajtása, melynek értelmében a megyei könyvtárnál rendszeresített ugrószámos leltározást meg kellett szüntetni.

Gyakorlatban ez azt jelentette, hogy teljesen új leltárkönyveket kellett felfektetni a megyei könyvtár helyi állományáról, a központi járás hálózati állományáról és az időközben létesített városi fiókkönyvtárak állományáról, valamint a művelődési autó állományáról is. A hiányzó könyvek egy részéről nem készült jegyzék, mivel a Népművelési Minisztérium által kiadott rendelkezés szerint mellőzni kellett. Ezek a könyvek *1956-ban kerültek kivonásra és megsemmisítésre* a Szentendrei Papírgyárban, április 6-án. A művekről címjegyzék készült.³⁷ 1960. július 28-tól a megyei könyvtárban átalakító munkák folytak szeptember 15-ig. Az átalakításra helyszűke miatt került sor, a könyvek megfelelő tárolása érdekében. Szeptember 15-én 7000 kötet könyvvel nyitott az átalakított kölcsönző helyiség, ekkor szüntették meg az ugrószámos leltározást.³⁸

Az 1961-ben megkezdett általános leltározást 1962-ben befejezték, ehhez a központi raktár emeleti részében elhelyezett könyvanyagot csoportokra választották szét:

- a.) zárolt anyag
- b.) duplum anyag

- c.) olvasószolgálatnak és községeknek átadható anyag
- d.) selejtezési anyag

Ebben az évben (1961 v. 1962) rakták le a tájkatalógus alapjait, illetve készítették el a központi címjegyzéket.

1963. december 3-i dátummal készült a megyei könyvtárban egy tervezet az iskolai könyvtárhálózat és a községi könyvtárak összevonásával kapcsolatban, melyet 1964. június 11-i dátummal a Nógrád megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya el is rendelt. Az utasítás végrehajtásának időpontja 1964. július 26. volt.

Az iskolai könyvtárhálózat, különösen községi vonatkozásban, akkori állapotában alkalmatlan volt arra, hogy gyermekkönyvtári funkciót töltsön be (nem megfelelő számú és összetételű állomány, nem megfelelő anyagi háttér, szakszerűtlen működtetés). Ezen indokok miatt készített a Balassi Bálint Megyei Könyvtár tervezetet az iskolai könyvtárhálózat rendezésére, figyelembe véve a fennálló lehetőségeket, igények célszerű felhasználását. Megyei vonatkozásban 102 község volt érintve, kimondottan iskolai hálózathoz 33 könyvtár tartozott volna.³⁹

Nógrád megye területén végül is 41 iskolai könyvtárat vontak össze a községi könyvtárakkal, 1964. szeptember 1-i hatállyal.

A népművelés egyik igen fontos ága volt a könyvtári munka. A megyei könyvtár a hozzá tartozó három fiókkönyvtárral (városi gyermekkönyvtár, a kultúrotthonok könyvtárai, az SZMT központi könyvtára) átfogták a város egészét. 1963-ban már épült a megyei könyvtár új épülete (a megyei művelődési házzal együtt) is, hogy korszerű kölcsönzőjével, kényelmesen berendezett olvasótermeivel méltó helyet adjon a legnagyobb könyvállománnyal, olvasótáborral rendelkező Megyei Könyvtárnak.

1964 októberében készült el az épülő megyei könyvtár könyvtári berendezésének terve.

1965 legnagyobb eseménye természetesen az új könyvtár épületbe való költözködés, illetve annak előkészítése volt. Persze ez nem múlt el problémák nélkül. A könyvtár átadását illetően különböző dátumokat jelöltek meg: 1965. február, április, augusztus 20., majd a legutolsó november 7-e volt. Ez a határozatlanság megnehezítette az átköltözés előkészítését. A könyvtári rész az első terven kb. 35 000 kötet könyv befogadására volt tervezve, holott a könyvtár akkor már 55 000 kötetel rendelkezett. Változtattak az épülettervben is, Szrogh György tervezőmérnökkel egyeztetve, a kölcsönző és olvasótermi részben. Az olvasóterem a hegy felőli részbe került. Nagyobb befogadó képességű raktárat terveztek.⁴⁰ Az új Megyei Könyvtár beruházási tervében nem szerepelt a könyvraktár berendezési tárgyainak fedezete, azzal az indoklással, hogy a régi épület raktári polcrendszerét szerelik át oda. Azonban az új raktár helyiség belméretei nem egyeztek a régivel, így az egész tartó vasszerkezetet újra át kellett szabni, a hiányzó részeket pótolni és a megnövekedett könyvállomány számára a megfelelő polcmennyiséget biztosítani. Ehhez kértek plusz 500 000 forint felújítási összeget.

A könyvtár összes befogadó képessége, a kölcsönzőt és olvasótermet is beleértve maximum 120.000 kötetre volt tehető.⁴¹

A költözködést egybe kapcsolták az esedékes állomány ellenőrzéssel, az olvasói katalógusok elkészítésével, az egyes leválasztott állományok (olvasóterem, kézikönyvtár, helytörténeti anyag, zárt anyag stb.) felülvizsgálatával, illetve kiegészítésével.

A munkák időben való elvégzése érdekében az olvasótermet június 15-én bezárták, a kölcsönzést pedig július 1-jétől szüneteltették.⁴²

A megrongálódott műveket újra kötötték, számos művet kicseleztek. A raktári anyag költöztetése októberben megkezdődött. Egyelőre a nyomdaipari vállalat salgótarjáni régi telepén kapott helyet, és az olvasótermi szükséglet került az új Művelődési Házba. Az olvasótermi anyag költöztetésére novemberben került sor, s ezt követően szándékoztak megkezdeni a kölcsönzést. Egy másik újságcikkből viszont arra lehet következtetni, hogy a kölcsönzés csak decemberben kezdődött meg: „Régi helyéről az új megyei művelődési palotába szállítják át a Balassi Bálint Megyei Könyvtár több mint 60 000 kötetes könyvállományát. A raktári rész belső kiképzésén már dolgoznak, s a könyvek még ebben a hónapban végleges helyükre kerülnek Salgótarjában.”⁴³

SZEMÉLYI FELTÉTELEK

Ferencz Rudolf 1959. szeptember 11-én a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári Osztályának könyvtárosi státuszigénylés céljából küldött leveléből, a személyi feltételekről és a könyvtári munka felépítéséről kaphatunk képet. 1959. szeptember 11-én 23 főfoglalkozású könyvtáros dolgozott a könyvtárban. A megyei könyvtár akkori létszámkerete 10 fő volt. Olvasószolgálatban 2 fő; a szerzeményezési-feldolgozó csoportban 3 fő; a módszertani-hálózati csoportban 2 fő; illetve a pénzügyi előadói, gazdasági és adminisztrációs munkaköri státusz.

1960. március 8-án Iványi Ödön könyvtárvezető három könyvtárosi státusz megadására kérte a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságát, ami a Salgótarjáni Városi Könyvtár önállósításához volt szükséges.⁴⁴

A megyei könyvtár két státuszfejlesztést kapott. E két fő lehetővé tette a belső átszervezést. Egy fő került a feldolgozó csoporthoz, egy fő pedig a területi csoporthoz.⁴⁵

1960-ban személyi változások is történtek a könyvtárban. Március 1-jével a könyvtárvezető helyettesi beosztása alól Jeszenszky Miklóst felmentették hivatali átrendezés miatt, és tudományos főmunkatárs minőségbe átsorolták. Az ő helyére Mráz Józsefet nevezték ki, aki addig a Tamási Járási Könyvtár vezetője volt.⁴⁶ (1957. június 15-i hatállyal kinevezték a szekszárdi Megyei Könyvtár szolgálati helyre könyvtárvezető helyettesnek, majd 1958. február 1-én kezdte meg munkáját a Tamási Járási Könyvtárban).⁴⁷

Ugyancsak március 1-jével a megyei könyvtár módszertani csoportvezetői beosztása alól felmentették Ferencz Rudolfot, hivatali átrendezés miatt.

Még ez év júliusában a gazdasági osztályon is történt személyi változás. Bácskai József gazdasági vezetőt áthelyezték június 15-ével a Magyar Nemzeti Bank salgótarjáni fiókjához.⁴⁸ Az ő helyére Földi Gyulánét nevezték ki.⁴⁹

1960. szeptember 1-től a műszaki tájékoztatás érdekében két félműszakos nyugdíjast vettek fel, míg a városi cigányklub könyvtárhoz április 1-től egy fő félműszakos nyugdíjast.⁵⁰

Mráz József a könyvtárigazgató helyettesi beosztásáról 1962. szeptember 20-án lemondott és ezt 30-i hatállyal elfogadták. 1962. október 1-jével Ferencz Rudolfot nevezték ki erre a posztra. Mráz József 1962. december 1-jével a Nógrád megyei Moziüzemi Vállalathoz került propaganda csoportvezetői beosztásba.⁵¹

Egy október 12-i iratból megtudhatjuk a könyvtár dolgozóinak névsorát, beosztását, iskolai végzettségüket, szakképesítésüket.⁵²

1965. január 16-i hatállyal kinevezték Kojnok Nándort, az akkori művelődésügyi osztály vezetőjét a Megyei Könyvtárhoz igazgatóhelyettesi beosztásba.⁵³

Júniusban a Megyei Könyvtár felterjesztette az 1966. évi személyi igényeit, melyet az új épületbe való költözködéssel és az ezzel járó új feladatokkal indokolt. Szüksége volt 1 fő technikai dolgozóra (takarító, ruhatáros) és 1 fő könyvtárosra (raktárkezelő).⁵⁴

1965. júliusában egy nagyon fontos személyi változás történt. Jeszenszky Miklós július 31-i hatállyal nyugdíjba vonult.⁵⁵ A Nógrádi Népújság így méltatta munkásságát: „kapcsolata a könyvtármunkával tulajdonképpen szorosán egybe esik

a Nógrád megyei Balassi Bálint Könyvtár alapozásának idejével, kis körzeti könyvtárában ő teremtette meg munkatársaival a megyei könyvtár anyagi és tárgyi eszközeit, ő alakította ki az 50-es években a szerteágazó hálózatot... elsőként szorgalmazta a megye szak- és szépirodalmi anyagának feldolgozását.” Megkapta a Művelődésügyi Minisztérium érdemi elismerését és kétszer a Szocialista Kultúráért kitüntetését.⁵⁶

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár épülete, 1965.

ÖSSZEGZÉS

Írásom a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtárral és annak tevékenységével foglalkozott. Kutatásaim során rengeteg adatot, állományelemzést találtam a Nógrád megyei könyvtárhálózat kisebb könyvtáiról, azok munkájáról, eredményeiről, sikereiről, felszereltségéről és nem utolsósorban gondjairól.

Végigkövethettük, hogy egy országosan is jelentős időszaktól kezdve, lehetőségeihez képest hogyan élt és fejlődött a Megyei Könyvtár. Megpróbáltuk mindent, az adott körülmények között, hogy elősegítsék a lakosság kulturális fejlődését (még ha ez néha egyirányba is terelődött, lásd. mezőgazdasági irodalom, politikai, ideológiai művek propagálása).

A könyvtár folyamatosan fejlődött, mind állományát, mind tevékenységét tekintve. Egyre több új szolgáltatást és megoldást vezettek be (pl. szabadpolcos kölcsönzés, gyermekkönyvtár, műszaki tájékoztató szolgálat, az állomány többszemponú feltárása stb.).

Egy nagyon jó és szakértő vezetői gárda (Iványi Ödön, Jeszenszky Miklós, Ferencz Rudolf, Mráz József, Kojnok Nándor) megteremtette a továbblépéshez szükséges alapokat, melyhez az új megyei könyvtárban (1966) már sokkal jobbak voltak a feltételek.

A dokumentumok, a cikkek olvasása, a fényképek nézegetése közben, amikor a mozgalmakról, vagy a legkisebb községi könyvtár tevékenységéről olvastam, végig egy érzés élt bennem, fogott meg: a lelkesedés. Ebben az időben dicsőség volt könyvtárosnak lenni. Sajnos ezt ma már egyre inkább elfelejtjük, és ami még ennél is rosszabb, hagyjuk, hogy mások is elfelejtsék. Akkoriban az emberek büszkék voltak arra, hogy könyvtárban dolgozhattak, könyvtárosok lehettek.

Az emberek lelkesedését és összetartását bizonyítja a rengeteg rendezvény, kirándulás, tapasztalatcsere is, melyeken mindenki (!) részt vett.

A mai világban az együttműködés, legyen az akár intézményi, vagy személyi, egyre ritkább.

JEGYZETEK:

1. BBMK iratai. 1959. február 16. 31-11/1959. sz.
2. BBMK iratai. 1959. április 29. 144-4/1959. sz.
3. BBMK iratai. 1959. február 9. 865-9/1959. sz.
4. BBMK iratai. 1959. október 8. 31-15/1959. sz.
5. BBMK iratai. 1959. augusztus 6. 87-11/1959. sz.
6. BBMK 1960. évi beszámoló jelentése. 10-11. o.
7. BBMK iratai. 1959. április 22. 865-20/1959. sz.
8. U.o.
9. BBMK iratai. Művelődésügyi Minisztérium. 1959. március 24. 7723. sz
10. BBMK iratai. 1959. augusztus 20. 7-1/1959. sz.
11. U.o.
12. BBMK iratai. Művelődésügyi Minisztérium. 1961. november 24. 79544/1961. sz.
13. NML. XXXI. 9. Jeszenszky Miklós hagyatéka – rendezés alatt
14. BBMK iratai. 1963. november 22. 4-17/1963. sz.
15. N.N. 1959. 76. sz. 4. o.
16. BBMK iratai. 1960. január 12. 19/1960. sz.
17. BBMK iratai. 1964-65. évi munkaterv. 13. o.
18. BBMK iratai. Szempontok a Járási Könyvtárak felülvizsgálatához. 1959. október 26.
19. BBMK iratai. 1959. szeptember 11. 141-31/1959. sz.
20. U.o.
21. BBMK iratai. Jegyzőkönyv. 1960. november 30.
22. BBMK iratai. 1961. 32/1961. sz.
23. BBMK iratai. 1962-63. évi munkaterv. 7. o.
24. BBMK iratai. 1962. augusztus 7. 1833/1962. sz.
25. BBMK iratai. Jegyzőkönyv. 1963. május 13. 4-10/1963. sz.
26. BBMK 1960. évi beszámoló jelentése. 8. o.
27. BBMK iratai. Városi Ifjúsági Könyvtár
28. BBMK iratai. Salgótarjáni Városi Tanács VB. Titkársága. 1961. január 17. 84-2/1960. vb. sz.
29. BBMK iratai. József Attila Klub és Könyvtár alapszabályzata. 1961. április 12.
30. BBMK iratai. Műszaki tájékoztató szolgálat 1961. évi munkaterve
31. BBMK iratai. 1961. január 29. 100/1961. sz.
32. BBMK iratai. 1963. március 8. 7-5/1963. sz.
33. BBMK iratai. 1963. március 12. 7/1963. sz.
34. U.o.
35. BBMK iratai. 1961. évi munkaterv. 7-8. o.
36. BBMK iratai. Jegyzőkönyv. 1961. június 22. 4/1961. sz.
37. U.o.
38. U.o.
39. BBMK iratai. Jelentés. 1963. december 3.
40. BBMK iratai. 1965. április 15. 2-9/1965. sz.
41. BBMK iratai. 1965. április 24. 5-6/1965. sz.
42. BBMK iratai. 1965. május 11. 2-13/1965. sz.
43. N.N. 1965. 290. sz. 6. o.
44. BBMK iratai. 1960. március 8. 15-25/1960. sz.
45. BBMK iratai. 1960. évi beszámoló jelentés. 1. o.
46. BBMK iratai. 1960. március 1. 15/1960. sz.
47. BBMK iratai. Tolna megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya. 1958. január 31. 740462/58. sz.
48. BBMK iratai. 1960. május 26. 15/1960. sz.
49. BBMK iratai. 1960. július 5. 15-43/1960. sz.
50. BBMK iratai. 1961. évi munkaterv. 13. o.
51. BBMK iratai. 1962. október 1. 1/1962. sz.
52. BBMK iratai. Nógrád megyei Tanács VB. Művelődésügy Osztálya. 1962. október 12. 37941/1962. sz.
53. BBMK iratai. 1965. január 2. 1-12/1965. sz.
54. BBMK iratai. 1965. 1-30/1965. sz.
55. BBMK iratai. 1965. július 13. 1-33/1965. sz.
56. N.N. 1965. 188. sz. 1. o.

Bódi Györgyné

*JESZENSZKY MIKLÓS KÖNYVTÁRIGAZGATÓ,
A HELYISMERETI GYŰJTEMÉNYI SZOLGÁLTATÁS MEGTEREMTŐJE*

1965. augusztus 6-án a *Nógrád* című napilap beszámolt Jeszenszky Miklós könyvtáros nyugdíjba vonulásáról, munkahelyi búcsúztatásáról.

Barna Tibor újságíró kérdésére Jeszenszky Miklós a következőket mondta: „Én a könyvtármunkát harmadikos gimnazista koromban szerettem meg, amikor a tanárkönyvtáros mellett a székelyudvarhelyi tanári könyvtár segédkönyvtárosa lettem.”¹

Munkásságát így méltatta a szerző: „Jeszenszky Miklós kapcsolata a könyvtármunkával tulajdonképpen szorosan egybeesik a Nógrád megyei Balassi Bálint Könyvtár alapozásának idejével. Kis körzeti könyvtárában ő teremtette meg munkatársaival a mai megyei könyvtár anyagi és tárgyi eszközeit, ő alakította ki az ötvenes években a szerteágazó hálózatot, ennek az útkereső, lépéseket kezdő időszaknak volt első vezetője.”²

Jeszenszky Miklós életútja, munkássága ezideig még föltáratlan volt. A könyvtárunkban megőrzött irattári anyag tanulmányozása, a Nógrád Megyei Levéltárban található hat doboznyi földolgozatlan Jeszenszky-hagyaték inspirált arra, hogy itt most első könyvtárigazgatónk életútjáról, munkásságáról szóljak.

Jeszenszky Miklós Ferenc 1902. november 29-én született Nógrád megyében, Szirákon. A Jeszenszkyek Erdélyből származnak, az ő családja a Kisjeszeni nevet használta, mint az olvasható is fiatalkori vizitkártyáján.³ Szülei életútjáról, foglalkozásáról még nem sokat tudunk, ami valószínű, hogy Székelyudvarhelyen élhettek. Jeszenszky Miklós 1921. június 10-én érettségizett a székelyudvarhelyi református kollégiumban. Rokonait követhette Budapestre – ennek igen kiterjedt levelezése maradt fenn – itt beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem jogikarára, két jogtudományi alapvizsgát letett.⁴

1926. május 1-től díjtalan gyakornok a Nógrád megyei Szécsény főszolgabírói hivatalában, majd közigazgatási gyakornok, vármegyei írnok, vármegyei irodasegédtsízt.

Jeszenszky Miklós

1929. július 3-án Budapesten országos tűzoltóiszti oklevelet szerzett a Magyar Országos Tűzoltóisztképző Tanfolyamon.

1933 szeptemberében nősült, egy szécsényi ügyvéd, dr. Seidner Mór leányát, Seidner Saroltát vette feleségül.⁵

1938. november 5-én vonul be katonának Miskolcra, részt vesz az erdélyi bevonulásban, 1941. június 5–1942. február 28. és 1942. május 1–1943. május 19. között az orosz fronton teljesített szolgálatot tehergépkocsi osztagnál, majd sebesült szállító gépkocsi osztagnál.

Mivel közeli rokona Székelyudvarhelyen a városházán vállalt közigazgatási tisztséget ő is fontolgatta a visszatelepülést. Vármegyei nagy városi tűzrendészeti tisztségek megpályázására gondolt. Visszakozót kellett fújnia, reformátusnak született feleségének felmenői között zsidó vallásúak is voltak.

A rokonok javaslata: „legokosabb csendben maradni s ott maradni, ahol van s a kérvényt visszavonni.”⁶

A háború utolsó évében ismét Szécsényben élt, 1945. április 12-én átesett az igazolóbizottsági eljáráson, Vármegyei irodatisztként 1947 októberében Salgótarjánba települt, városi tűzoltó parancsnoki tisztséget pályázott meg sikerrel.⁷

1949. április 29-től időszaki főfoglalkozású tiszteletdíjas körzeti könyvtáros Salgótarjánban a Nógrád Vármegyei Körzeti Könyvtárban.

Salgótarján megyei város közgyűlése 1948 februári ülésén – értesülve a Valás és Közoktatásügyi Minisztérium középtávú könyvtári terveiről támogatón nyilatkozott a körzeti könyvtár föllállításáról s annak városi szolgáltatásairól. „A könyvtár föllállításához városunknak fontos érdeke fűződik” – jelentette ki Blanár Sándor polgármester.⁸

1949. március 12-én Szkladán Ágoston főispán tárgyalásokat folytatott le dr. Sebestyén Géza miniszteri főtanácsossal.⁹

A munkálatok gyorsan haladtak, s Jeszenszky Miklós 1949. június 7-én az Országos Könyvtári Központnak a következőket írta: „Jelentem, hogy a Körzeti Könyvtár f. hó 3-án elfoglalta végleges helyiségét. Címünk: Salgótarján, Szabadság tér 7. Telefon: 170.”¹⁰

Miért is esett rá a választás? Biztos, hogy a városházi ismertsége, pontossága, agilitása számított. Jól tükrözi ezt egy levele, amelyet Miskolcra, a katonai kiképzésről írt feleségének. A számára oly kedves tűztorony – ez most restaurálva Szécsény város középpontjában áll, mintegy 40 centimétert megdőlvé – munkájának, felelősségének fontos helyszíne volt.

„Legyen szíves telefonáljon fel a toronyba és mondja meg a toronyőrnek, hogy a vizet (hűtővíz) eresszék le, ne hogy a fagy miatt valami baj legyen.”¹¹

Új munkahelyén, a körzeti könyvtárban rengeteg volt a tennivaló. Kérdőívekkel felmérte a megye könyvtárait (vándorkönyvtárak, szabadművelődési könyvtárak, szakszervezeti, iskolai és pártkönyvtárak). Megfelelő személyeket kellett keresnie, akik elvállalták a fővárosból érkező 120 kötetes alapkönyvtárak – 1950 áprilisától népkönyvtárak vezetését, a szakma alapjainak betanulását. Ő maga 1949/1950. fordulóján könyvtárosképző iskolán vett részt Budapesten a

III. kerület Máramarosi út 32/34. szám alatt, majd pedagógiai főiskolai tanulmányokba kezdett.¹²

Kezdetben egyedül, majd segítőtársakkal szervezi a vidéki könyvtárakat. Időnként a Nógrádi Szénbányák Nemzeti Vállalat gépkocsijával, később egy Csepel motorkerékpárral jutnak el a falvakba. Majd segíti a megye további könyvtárainak létrejöttét Pásztón, Balassagyarmaton, Rétságon és Szécsényben.

Salgótarján városban a helyi könyvtári szolgáltatás megnyitásának érdekében küzdött az olvasóterem kialakításáért, a tájékoztató szolgáltatás megszervezéséért, a városi állományhoz szükséges költségvetési pénzekért. (A kettős fenntartás akkor is bonyodalmakat okozott.)

Írta a tömérdek jelentést, havi beszámolókat, szervezte a munkaversenyeket, irányította a katalógusok építését. Megértette és nagyfokú precizitással gyűjtötte a „tájismereti” anyagot. Patronálta a szakszervezeti kezelésbe került üzemi és gyári könyvtárakat, megszervezte az első hat napos népkönyvtárosi tanfolyamokat.

1952. augusztus 20-án megtörtént a megyei könyvtárrá alakulás – országos folyamatokkal összhangban, a Nógrád Megyei Tanács VB Megyei Könyvtár vezetői tisztségét látta el ekkortól egészen 1955-ig. Vezetői megbízását 1955. február, március fordulóján vonták vissza. Okát a következőkben kell keresnünk: A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1955 márciusi ülése mint ismeretes Rákosi Mátyás hatalmát erősítette meg.

A Nógrád Megyei Tanács VB 1955. augusztus 24-i ülése megtárgyalta a népművelési osztály munkáját s kimondta: „A márciusi határozat előtt a jobboldali elhajlások erősen éreztették hatásukat a népművelés területén is.”¹³

Hivatkozva a Népművelési Minisztérium Könyvtári Főosztálya által elvégzett brigádvizsgálatra (1955. június 24–30.) Jeszenszky Miklós hibájául rótták fel, hogy a megyei könyvtárban kevés a kikölcsönzött politikai mű, alig van munkás és paraszt olvasó, a könyvtár dolgozói közül többen még nem tették le a könyvtártechnikai minimum vizsgát, úgymond növekedett a kispolgári olvasók száma, a mezőgazdasági irodalomból csak az egyéni gazdaság és a háztáji parcella irodalmát ajánlották.

A Nógrád Megyei Tanács VB népművelési osztályának előterjesztése a „megoldást” a következő módon fogalmazta meg: „A brigádvizsgálat után ezen a területen változtattunk, ugyanis Illek József elvtársat bíztuk meg a megyei könyvtár vezetésével, akinek vezetésével a falvak megyei könyvtár-hálózat nagy fejlődést ért el.”¹⁴

Jeszenszky Miklós továbbra is a megyei könyvtár dolgozójaként, a feldolgozó csoport tagjaként, majd vezetőjeként tevékenykedett. Illek József 1958 májusi távozását követően Iványi Ödön művésztanár, könyvtárigazgató mellett dolgozott, szakmai kérdések ügyintézőjeként, igazgatóhelyettesként, majd tudományos munkatársként. 1965. július 31-gyel nyugdíjba vonult, ekkor megkapta a Szocialista Kultúráért kitüntetést (először 1954-ben részesült ebben a kitüntetésben). Helyismereti referensként több mint tíz évig foglalkozott és publikált a

megyei szaksajtóban a községi könyvtárak törzsanyagával, kidolgozta Nógrád megye helyismereti bibliográfiájának tervezetét, hallatlan szorgalommal gyűjtötte a táj- majd helyismereti anyagot, építette a helyismereti katalógust. Hagyatékában ott található az OSZK Módszertani Osztálya által 1955-ben kiadott 15. számú útmutató, Rácz Aranka munkája: „A tájismereti anyag gyűjtése és feldolgozása”.¹⁵

Dolgos élete 1978. szeptember 11-én ér véget Salgótarjában.

1965. október 10-én megfogalmazott helyismereti munkatervében a következőket írta le: „A helyismereti tevékenységet a könyvtárnak örömmel kell vállalni, mert ezen a téren végzett eredményes munka a közművelődési könyvtárügy fontosságának és jelentőségének olyanok részéről is megnyilvánul, akik a könyvtárak szolgáltatásait eddig nem kívánták igénybe venni.”¹⁶

JEGYZETEK:

1. [Barna Tibor] (barna): Búcsúzik a könyvtáros. = Nógrád, 1965. augusztus 6. 1. p.
2. Uo.
3. Nógrád Megyei Levéltár (továbbiakban: NML). XXXII. – 2. 72 doboz
4. Uo.
5. NML XXXI. – 9. Jeszenszky Miklós iratai
6. Uo.
7. NML Salgótarján polgármesteri iratai 14753/1947. sz. néphatározat
8. Balassi Bálint Megyei Könyvtár iratai 1948–1949.
9. Uo.
10. Uo.
11. NML XXXI. – 9. Jeszenszky Miklós iratai
12. Balassi Bálint Megyei Könyvtár iratai. 1950.
13. NML. Nógrád megyei Tanács VB iratai. 1955.
14. NML. Nógrád megyei Tanács VB iratai. 1955.
15. NML XXXI. – 9. Jeszenszky Miklós iratai
16. Uo.

Bódi Györgyné

*A BALASSI BÁLINT MEGYEI KÖNYVTÁR SZEREPE
SALGÓTARJÁN KULTURÁLIS ÉLETÉBEN AZ 1960-AS ÉVEK
MÁSODIK FELÉBEN*

1964 nyarán a Balassi Bálint Megyei Könyvtár jogelődje, a Körzeti Könyvtár alapításának tizenötödik évfordulójára emlékezett Jeszenszky Miklós alapító igazgató. *Viszszapillantás a megyei közművelődési könyvtárhálózatra* című kéziratában a 15 év eredményei között 176 könyvtári egység megteremtését és működtetését emelte ki a szerző. Az adatok szerint egy megyei-városi feladatokat ellátó megyei könyvtár, öt járási könyvtár (Balassagyarmat, Nagybátony, Pásztó, Rétság, Szécsény székhelyekkel), három önálló községi könyvtár függetlenített könyvtárossal (Érsekvadkert, Kisterenye, Nagybátony), kettő gyermekkönyvtár (Salgótarján és Nagybátony) és 165 községi könyvtár illetve kölcsönző állomás tiszteletdíjas könyvtárosokkal (Kazár kivételével, ahol fél munkaidőben függetlenített könyvtáros végezte munkáját) működött 1964-ben Nógrád megyében.¹

Könyvtárunk 2004 nyarán volt 55 éves. Salgótarjánban, az egykori Vadász vendéglő épületében működő intézmény a kezdetektől megyei és városi feladatokat egyaránt ellátott. 1952 augusztusában a Körzeti Könyvtárból Megyei Könyvtár lett. 1959-ben fennállásának 10. évfordulóján felvette Balassi Bálint nevét, 1959. márciusában kialakították szabadpolcos rendszerét. 1961. május 1-én megnyílt Salgótarjánban az önálló, városi fenntartású gyermek és ifjúsági könyvtár. A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtárnak 1949–1956 között Jeszenszky Miklós, 1956–1958 között Illek József, 1958–1969 között Iványi Ödön, 1969 szeptembertől 1973 szeptemberéig Kojnok Nándor volt az igazgatója.

A tanácsi irányítású nyilvános könyvtárak 1964-ben a Művelődésügyi Minisztérium által megszabott könyvtárfejlesztési célkitűzések, illetve a második öt-éves terv tervszámai alapján végezték munkájukat. A helyi sajátosságok megfogalmazását a Nógrád megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága végezte el 1961-ben, amikor is a megyei könyvtárhálózat gyorsütemű fejlesztését szabta meg a tervciklusban. 1964 második félévében pedig a „második ötéves terv sikeres befejezésének” feltételeit 14 pontban összegezte.²

A tanácsi határozat növelni kívánta a községi könyvtárakban az egy lakosra jutó dokumentum számot (1,2 könyvtárlag), s főként új könyvtárak alapítását, önálló és otthonos könyvtárhelyiségek kialakítását, klubkönyvtárak megszervezését és a szabadpolcos rendszer elterjesztését szorgalmazta. Kimondta 41 község esetében az iskolai és községi könyvtárak összevonását. Minőségi előrelépést várt a Megyei Könyvtár hálózati, módszertani tevékenységében. A szécsényi

új járási könyvtár esetében megyei mezőgazdasági szakkönyvtári részleg befogadását szorgalmazta.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár városi szolgáltatásaiban reményt keltő volt az új épület belakása. A határozat a közelgő költözés alapos előkészítését, költségeinek pontos megjelölését írta elő. A könyvtárnak, mint szakirányító szervnek hatáskörét is bővíteni kívánta: szorosabb együttműködés a szak szervezeti könyvtárhálózattal, felmérés elvégzése a műszaki és a mezőgazdasági szakirodalmi ellátottságról. Az olvasóközönség körében az irodalmi műveltség és a szakműveltség terjesztését, a könyvtár közönség kapcsolatainak bővítését is igen fontosnak tartotta a határozat.³

Kiemelt célkitűzésként fogalmazódott meg: „A Megyei Könyvtár törekedjen arra, hogy a kutatómunkát segítse, ehhez a megfelelő könyvanyagot biztosítsa. Törekedjen a helytörténeti anyag fejlesztésére, annak feltárására.”⁴

Az MSZMP 1962-es megyei pártértekezlete már távlati célként megfogalmazta egy megyei kulturális központ Salgótarjánban történő megteremtését és jelezte, hogy az új városközpont felépítése a feltételeket megalapozhatja: „Az ilyen szerep betöltéséhez szükséges intézmények egy részének építése (modern művelődési ház, megfelelő színházteremmel, új megyei könyvtár, nyomda, megyei kórház) már folyamatban van. Fokozzuk a felsőoktatási intézmények létrehozására irányuló erőfeszítéseinket. Később kerülhet sorra modern mozi, múzeum, állandó helyi galéria, képcsarnok, szimfonikus zenekar és esetleg színház létesítésére is.”⁵

1964 augusztusában a Nógrád c. megyei lapban „A megye székhelyéhez méltó szellemi életet” címmel indult vitában a hozzászólók Nógrád megye és Salgótarján könyvtárügye tekintetében nem részletezték ugyan, hogy milyen könyvtárak és milyen szolgáltatások legyenek a meghatározóak. Az azonban szinte minden hozzászólásból kitűnt, hogy az általános és a középiskolai oktatás, a meggyökerező felsőfokú képzés, a felnőttoktatás elképzelhetetlen a könyvtárak, a könyvtárak között kialakítandó munkamegosztás és együttműködés nélkül.⁶

Mások szerint az általános műveltség iránti igény megerősítése, az irodalmi és művészeti élet (*Palócföld* című antológia), az irodalmi hagyományok erősítése is ezer szállal kapcsolódhat Nógrád megye és Salgótarján könyvtáraihoz.⁷

1964. december 1-jén az MSZMP Nógrád megyei Bizottsága kibővített ülésén Jedlicska Gyula, az MSZMP Nógrád megyei VB tagja, a salgótarjáni városi pártbizottság első titkára vitaindítójában a második ötéves terv művelődési és kulturális eredményeiről szólva a könyvtári mutatók növekedését is kiemelte: „Érdekes adatot mutat a könyvtári állomány is. Salgótarjánban ma 60 ezer kötet könyv áll a város lakói rendelkezésére, s az olvasók száma meghaladja a 10 ezer főt. Ez a város lakosságának 30 %-a. Egy év alatt Salgótarjánban 194 ezer kötet könyvet kölcsönöztek.”⁸

A határozat Nógrád megye és Salgótarján közművelődési könyvtárügyének tennivalóit *Feladataink a város kulturális kisugárzó szerepének növelése* című

fejezet „A népművelés feladatai” alfejezet b. pontjában és részben az e. pontjában szabta meg:

„Könyvtárhálózatunkat fejleszteni és szakosítani kell. A különböző intézményekben szakkönyvtárakat (műszaki, egészségügyi, pedagógiai, ideológiai) kell létesíteni. Megoldandó feladat az ifjúsági könyvtárak fejlesztése is. A különböző intézményekben működő könyvtárak fejlesztésére és szakosítására a megyei tanács készítsen tervet.”

„Ki kell fejleszteni a megye irodalmi életét, az irodalmat szerető közönséget szervezettebben kell összefogni.

A *Palócföldet* rendszeresen megjelenő szemlejellegű folyóirattá kell fejleszteni. A Nógrád vasárnapi mellékletét irodalmi jellegű megyei fórummá kell alakítani. A városban magas színvonalú irodalmi színpadot kell szervezni.”⁹

Hogyan is történt mindezen célok megvalósítása?

1964–1965-ben a megyei könyvtár kétéves munkatervet készített, amelyben megfogalmazta feladatait, beépítve a párthatározatban elhangzottakat. Javítani kívánta a könyvtár szakmai hatását a megyében tevékenykedő könyvtárakra. A Szécsényben létrehozandó mezőgazdasági szakrészleget a megyei könyvtár kihelyezett részlegeként szándékozott működtetni. Vállalta a 41 iskolai könyvtár beolvasztását az illetékes községi könyvtárakba.

Nógrád megye irodalmi életének pezsgőbbé tétele érdekében a munkaterv kimondta:

„Megalakítjuk a Megyei Könyvtár mellett az Irodalom Barátok Társaságát. A Társaság feladata:

a./ Kialakítani egy irodalmi alkotó kört.

b./ Rendszeressé tenni az irodalmi (szépirodalmi) ismeretterjesztést.

c./ A Nógrád Kulturális mellékletének megyei jellegű irodalmi alkotásokkal való ellátása.

d./ Rendszeressé tenni a megye területén a *Palócföld* írói estek szervezését.

Az Irodalom Barátok Társasága rendszeresen kapcsolatot tart a megyei Képzőművész Körrel és a Zenebarátok Körrel.”¹⁰

A megyei könyvtár kiadványterve is összhangban volt a fenti határozatokban megfogalmazottakkal: mezőgazdasági, állattenyésztési és növénytermesztési ajánló bibliográfiák, kortárs szépirodalmi ajánló bibliográfia rövid tartalmi ismertetéssel, valamint magyar szépirodalmi ajánló bibliográfia 1945–1965 irodalmából szerepeltek benne.

Egy évvel a határozat megszületését követően 1965. november 26-án Iványi Ödön könyvtárigazgató beszámolt a határozat végrehajtásának nehézségeiről: A második ötéves terv ugyan befejezéséhez közeledett, nem voltak azonban még a határozat megvalósítását szolgáló kidolgozott tanácsai elképzelések.

A végrehajtás módja, a harmadik ötéves terv keretei közé történő beillesztés, a hatáskörök tisztázatlansága, a könyvtár új épületbe költözése késleltették a könyvtárygre vonatkozó megvalósítást.

Iványi Ödön jelezte, hogy egy központi műszaki szakkönyvtár, egy társadalomtudományi szakkönyvtár (pártoktatás), pedagógiai szakkönyvtár (Sztahanov úti Általános Iskola), zenei szakkönyvtár (Állami Zeneiskola), egészségügyi szakkönyvtár (Megyei Kórház) megszervezése Salgótarjában ugyan lehetséges, de olyan problémákat vet fel, melyet a Balassi Bálint Megyei Könyvtár saját hatáskörében nem tud megoldani. Az egyik ilyen bizonytalan kérdés volt a tulajdonjog, a személyzet, a működési költség kérdése egy központi műszaki szakkönyvtár megteremtésében. A többi szakkönyvtárnál a helyiség, a berendezés, a személyzet, a nyilvános könyvtári funkció kérdései merültek fel.

A könyvtárigazgató azt is jelezte, hogy az ifjúsági könyvtárhálózat fejlesztése Salgótarján város kötelezettsége, a megyei könyvtár elsősorban módszertani segítséget tud nyújtani ebben a kérdésben.

Iványi Ödön ígéretet tett arra, hogy a könyvtár költözésének lebonyolítását követően a Balassi Bálint Megyei Könyvtár a tájékoztató szolgálat fejlesztésében, a helytörténeti állomány feltárásában és szolgáltatásában, a megyei és országos hírlapok és folyóiratok Nógrád megyére vonatkozó adatainak feltárásában és az irodalmi műveltség terjesztésében kívánja a határozat megvalósítását támogatni.

A beszámolóban az igazgató megfogalmazta azt is, hogy 1965. szeptember 1-jével ugyan a Nógrád megyei Tanács a Művelődési Osztály keretein belül kinevezett egy könyvtári szakfelügyelőt, s a Megyei Könyvtárközi Tanács (melynek vezetője a mindenkori megyei könyvtári igazgató volt) javaslatot tett egy 1965 májusában Salgótarjában elvégzendő könyvtárhálózati vizsgálatra – a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár költözködése, a központi raktár problémája miatt ezt a feladatot csak 1966-ban tudják lebonyolítani.¹¹

Az 1964-es és az 1965-ös év a könyvtár költözködésének előkészítésével zajlott. Az új művelődési ház könyvtári részét először 35 000 kötetre tervezték, holott az állomány ekkor már 55 000 kötet volt. Szrogh György tervezőmérnök és kollégái változtattak a kölcsönzői és az olvasótermi terveken. Nagy gondot jelentett a már említett raktár kialakítása, amelyben a régi vasszerkezet átszabásával sem tudtak elég helyet biztosítani. Iványi Ödön jelezte, hogy a raktárak mindössze tíz évig lesznek elegendők.

Az elkészült új könyvtár 600 négyzetméteres alapterületen, ünnepélyes kezek között nyitotta meg kapuit 1966. április 30-án.

A megnyitó ünnepséget azonban nagyon is szerteágazó, sokszínű könyvtári munka előzte meg. Szüneteltetni kellett a szolgáltatásokat. Az 1959-től létező könyvtári kötészet újra kötötte a megrongálódott dokumentumokat. Tervszerű állományapasztás történt, meg kellett tervezni a csomagolás, szállítás, rendezés munkafolyamatait. A nagyobb terek, a megnövekvő feladatok ellátását öt fő szakmai és egy fő kötészeti státusz bővítésével kívánta a megyei könyvtár megoldani.

Mindezen munkálatok lebonyolításában már jelentős szerepet játszott a könyvtár új szakmai igazgató-helyettese, Kojnok Nándor, aki 1965. január 16-tól

dolgozott posztján. Jeszenszky Miklós, az egykori első igazgató, majd igazgatóhelyettes, tudományos munkatárs ugyan 1965. július 31-én nyugállományba vonult, helyismereti referensként azonban ő irányította a Balassi Bálint Megyei Könyvtár helyismereti állományának építését és feltárását.

A könyvtár szakmai munkatársainak munkamegosztása a következőképpen alakult: igazgató, igazgatóhelyettes, olvasószolgálati csoport: 6 fő + 2 félműszakos olvasótermi felügyelő, feldolgozó csoport: 5 fő, területi – módszertani csoport: 4 fő, benne a művelődési autó könyvtárosa, aki 25 letéti könyvtárat látott el. A szakalkalmazottakkal és technikai munkatársakkal együtt összesen 29 dolgozója volt a megyei könyvtárnak.

A könyvtár irattárában fennmaradt dokumentumok, munkatervek, beszámolók azt mutatják, hogy a József Attila Megyei Művelődési Központ egyik szárnyába beköltözött intézmény kollektívája szakmai tudását, tapasztalatát jól kamatoztatta. Belakta az épületet, megnyitotta kapuit a 14 éven felüli könyvtárlátogatók előtt, megszervezte a tájékoztató

szolgálatot, elindította a helytörténeti anyag feltárását, építette a katalógusokat, szervezte a „kirakatban” a könyvkiállításokat, író-olvasó találkozókát.

Az 1966-ban induló harmadik ötéves terv célkitűzéseit a Nógrád megyei állami könyvtár hálózatban a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári irányelvei, a fentebb már megismert MSZMP Nógrád megyei Bizottsága határozata és a Nógrád megyei Tanács programja egységbe foglalásával szabták meg:

„A terv készítésénél figyelembe vettük Salgótarján kulturális központtá való fejlesztésére vonatkozó megyei párthatározatot, továbbá a parasztság eszmei és szakmai nevelését, az ifjúság olvasóvá nevelését és az oktató-nevelő munka segítségét a könyvtár sajátos eszközeivel.”¹²

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár a jobb körülmények megteremtését követően a tartalmi tevékenység elmélyítésére törekedett: „...túllépünk a csak könyvtárszolgáltató tevékenységen” – fogalmazott a munkaterv.

Az 1966-os évet a könyvtárvezetés úgy tekintette, mint az alapozás, az előkészítés, a lakosság, az olvasók igényeinek felmérésére lehetőséget adó időszak. Fontosnak tartották, hogy munkájukat összhangban más közművelődési intézményekkel végezzék.

Természetesen ismét megfogalmazódtak tervszámok is. A megyei könyvtárhálózatban 154 könyvtárral és 31 fiókkönyvtárral számoltak. Ekkor országosan erősödött az az elképzelés, miszerint a körzeti művelődési otthonok mellé körzeti könyvtárakat szerveznek – a megyében évente kettőt, 1970-re tizet. A körzeti könyvtárakhoz pedig a kis községek esetében fiókkönyvtárakat kívántak kapcsolni.

A már előző tervciklusban összevont iskolai és községi könyvtárakban elsősorban az ifjúsági könyvállományt szándékoztak fejleszteni. A salgótarjáni és nagybányai gyermekkönyvtárhoz csatlakozó balassagyarmati gyermekkönyvtár után Pásztón és Szécsényben is gyermekkönyvtár alapításában gondolkodtak.

Nógrád megye viszonylatában egy lakosra jutó 1,4 könyvtári kötetről 2,2 kötetre szándékoztak felemelni a könyvtári könyvellátottságot. Egy beiratkozott olvasóra a korábbi 8,3 kötetről 11,1 kötetre tervezték emelni a könyvállományt.

Salgótarjában a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár könyvtári fiókjai (Béke-telepen, a Pécskő utcai klubban, Zagyvapálfalván működő fiókkönyvtárak) számát gyarapítani kívánták, a megvalósítás azonban mint a későbbi beszámolókból látjuk akadályokba ütközött.

A már említett salgótarjáni nyilvános szakkönyvtárak ügyében a terv csak lehetséges megoldásokról szólt, nem adott meg határidőket.

Az állománygyarapítás tervszámai közepette rögzítették: „A könyvvásárlásnál külön gondot fordítunk a megyei könyvtár gyűjtőkörében meghatározott helytörténeti és képzőművészeti anyag gyarapítására.”¹³

A salgótarjáni iparmedencében az általános ismeretterjesztő irodalom gyarapítása mellett, fontosnak ítélték a műszaki ismeretterjesztő és szakkönyvállomány bővítését.

A szécsényi járási könyvtár feladatául szabták meg a mezőgazdasági ismeretterjesztő és szakirodalom kiemelt gyarapítását.

Természetesen az országos könyvtári mutatók ügyében is eredményeket kívántak elérni, a megye lakosságának 17,2 %-t kitevő beiratkozott könyvtári olvasók számát 20 %-ra kívánták felemelni.

A legkisebb megyei települések ellátásban 1959 óta fontos szerepet játszó művelődési autó szerepét – amely könyvkölcsönzéssel és ismeretterjesztő filmvetítésekkel és előadásokkal szolgálta a legkisebb településeket – a terv fokozatosan csökkenteni kívánta.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár a harmadik ötéves tervben az ajánló bibliográfiák készítésével, író-olvasó találkozók szervezésével, könyvankétok és könyvkiállítások megrendezésével szándékozott a nevelő könyvtári funkciót erősíteni.

1965–1966-ban a megyei könyvtár módszertani részlegének dolgozói felmérést végeztek négy olyan Nógrád megyei településen, ahol függetlenített könyvtáros biztosította a könyvtári szolgáltatást (Érsekvadkert, Kisterenye, Mátranovák, Nagybány). Céljuk volt a fiatal korosztály (15–25 évesek) olvasási

szokásainak – szépirodalmi és ismeretterjesztő művek, hetilapok és folyóiratok olvasásának tapasztalatait feltárni. A felmérés eredményeként a könyvtár szakemberei feltérképezték azt a kulturális helyzetet, amely a korosztályra akkor jellemző volt és meghatározta a mindezen tapasztalatokból fakadó közkönyvtári feladatokat.

A 226 megkérdezett fiatal közül (137 nő és 89 férfi) szabadidejében szívesen olvasott (206), moziba járt gyakran (161), televíziót nézett (153), rádiót hallgatott (144), zenét hallgatott (82), szívesen táncolt (71), sportolt (53), kulturális munkát végzett (szakkör, klub stb.) (23).

A legtöbbet olvasott írók voltak: Jókai Mór, Berkesi András, Mikszáth Kálmán, Szilvási Lajos, Gárdonyi Géza, Verne Gyula.

A leggyakrabban forgatott napilapok voltak: Népszabadság, Nógrád, Népszava, Népsport, a hetilapok közül a Nők Lapja, a Képes Újság, Magyar Ifjúság, Film. Színház. Muzsika, Ország Világ, Élet és Irodalom.

A havi folyóiratok közül a legtöbb olvasója volt az Ifjúsági Magazinnak, s csak néhány a Kortárs, Kritika és Új Írás irodalmi lapoknak.

Az akkori következtetések lényege az volt, hogy könyvajánlásokkal, könyvértékelésekkel, viták szervezésével, a könyvtárak mellett szervezett klubokkal lehet a fiatal korosztályokat megnyerni az olvasásnak.¹⁴

Ugyancsak elkészült egy tervezet Salgótarján könyvtári hálózatának helyzetét feltáró felmérés lebonyolításáról, amely kiterjedt a tanácsi és iskolai könyvtárhálózatra, a szakszervezeti könyvtárhálózatra, az önálló intézményi, hivatali könyvtárakra, a különböző szervezetek könyvtáraitra és természetesen a város területén lévő közművelődési és szakkönyvtárakra is.

A felmérés szempontjai között szerepeltek az adott könyvtár főbb adatai, nyitvatartási idő, az ellátott terület adatai, dokumentum-ellátottság, feldolgozottság.¹⁵

Elkészült egy használói kérdőív is, amelyben a Balassi Bálint Megyei Könyvtár olvasóinak olvasói szokásai s mindenek előtt közművelődési igényei kerültek felmérésre. Jellegzetes kérdések voltak:

„Részt venne-e a Megyei Könyvtárban rendezendő, érdeklődésének megfelelő rendezvényen?

Milyen tárgykörű előadásokat javasol?

Milyen időpontban venne részt szívesen az előadásokon?

Közreműködne-e egy-egy téma feldolgozásánál?

A rendezvényekkel kapcsolatos egyéb javaslatai?”¹⁶

A kérdőívek értékelése ugyan nem maradt fenn a könyvtári iratokban, de a Balassi Bálint Megyei Könyvtár városi szolgáltatásaiban és a megyei szakmai tevékenységében nyomon követhető az olvasóközpontúság, a használói igények figyelembe vétele.

Ekkor készült el Fábri Györgyné országosan is feltűnést keltett bibliográfiája 10–14 éves tanulók számára 400 példányban, a *Módszertani útmutató 2.* című kiadvány, amely a gyermekkönyvtári feladatokat, lehetőségeket mutatta be Nógrád megyében, egyben gyermekfoglalkozások forgatókönyveit is közölte.

Az irodalmi műveltség terjesztése érdekében a könyvtárosok továbbképzésében hasznos programok szerepeltek 1965 ősze és 1966 tavasza között:

„Mai magyar regény problematikája, A mai magyar dráma, Esztétikai nevelés és a könyvtári olvasószolgálat, Képzőművészetünk problémái” stb. az egykori előadók között szerepeltek: Csukly László, Czinke Ferenc, Cziné Mihály, Paróczai Gergely stb.

Az olvasók számára szervezett irodalmi programok között az 1966-os Ünnepi könyvhét vendégei voltak Csanády János, Vihar Béla költők és Solymár József író.¹⁷

Helyi vonatkozásait nem szükségtelen magyaráznunk.

Az 1967-es munkaterv abban különbözött a korábbi évektől, hogy tartalmazta a megyei könyvtár munkaterve mellett a hat járási könyvtár munkatervét is és külön fejezetben tárgyalta a tanácsi könyvtárhálózat tervszámait.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár az országos tendenciákhoz hasonlóan továbbra is a nevelő feladatokat hangsúlyozta:

„Az olvasók szakmai és általános műveltségének növelése érdekében, biztosítjuk a legújabb és korszerű alapfokú szak- és ismeretterjesztő műveket, a közép- és felsőfokú kötelező irodalmat.

A tanácsi könyvtárhálózat korszerűsítése során a körzeti- és klubkönyvtárak szervezésével, a járási és községi könyvtárak szolgáltatásainak kiszélesítésével, a szolgáltatások színvonalának emelésével, a könyvtári dolgozók szakmai felkészültségének növelésével foglalkozunk.”¹⁸

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár a helyi szolgáltatásokat illetően növelni kívánta a beiratkozott olvasók számát – egyrészt megtartva a beiratkozott olvasók között a diákság jelentős arányát, másrészt az értelmiségi csoportokat szerette volna a könyvtárhasználók körébe vonni. Ehhez a könyvtári szolgáltatások propagálását plakátokon, röplapokon és egyéb ismeretterjesztő kiadványokon szándékozott szélesíteni.

A kölcsönzött kötetek számát illetően kétszeres emelkedést tervezett az 1966-os évhez képest.

Az olvasóteremben a szabad használatra kitett hírlapok és folyóiratok számát és féleségét is növelni szándékozott a könyvtár.

Ez az elképzelés év közben találkozott azzal az országos törekvéssel, miszerint e dokumentumok olvasása segíti a politikai nevelőmunkát.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár új épületében a megnyitástól működött egy hírlapolvasó, amelyben könyvtári tagság nélkül is lehetett a napilapokat olvasni. A legkeresettebb folyóiratokat pedig hét végére ki is kölcsönözték.

A könyvtár olvasóinak tájékoztatását úgy javította, hogy 1967-ben kiadta első jegyzékét (500 példányban) a currens (megrendelt, élő) hírlapjairól és folyóiratairól, melyek száma ekkor 180 cím volt.¹⁹

1967-ben a párthatározatban foglaltaknak megfelelően a *Palócföld* antológia évi négy alkalommal megjelenő folyóirattá vált. Az 1967. 1. számtól felelős

szerkesztője a könyvtár szakmai igazgatóhelyettese Kojnok Nándor lett, aki az 1972. 4. számig látta el ezt a feladatot. A *Palócföld* folyóirat szerkesztősége címeként a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár szerepelt a fenti időpontig.

A szerkesztőbizottság tagjai az első folyóirat szám megjelenésekor: Csukly László, Czinke Ferenc, Erdős István, Gordos János, Kerekes László voltak. Majd Csongrády Béla, Danyi Gábor, Molnár Pál, Csík Pál, Schneider Miklós, Végh Miklós, Balázs László, Boros Sándor, Havas Péter, Palócz Imre, Versényi György is különböző időpontokban a szerkesztő bizottságban dolgoztak.

1967 őszén a könyvtár igazgatója levélben fordult a Nógrád megyei Tanács Művelődési Osztályához státusz bővítés ügyében:

„Az elmúlt három év alatt a Megyei Könyvtár személyi összetétele igen kedvezően alakult. A könyvtár belső tartalmi munkája megjavult, egyes területek szakosítása megtörtént, illetve még folyamatban van. A csak könyvtári szaktevékenység mellett az a kívánság, hogy a Megyei Könyvtár legyen a megyei irodalmi élet központja, ma már a megvalósulás útján van.

Ehhez segítség a *Palócföld* köré csoportosuló írók közvetve a könyvtárhoz való kapcsolása, most alakult meg a könyvtár irodalmi színpada, amely szintén sok-sok lehetőséget tartalmaz.

Együttműködésünk a Megyei Művelődési Házzal lehetővé teszi nagyobb, reprezentatív irodalmi rendezvények tartását. A területi munka vonatkozásában Danyi Gábor személyében egy kézbe helyeztük az irodalmi élet kibontakozásával kapcsolatos problémák megoldását.”²⁰

Iványi Ödön az érvek alapján egy olyan munkatárs alkalmazását tervezte, aki a Művelődési Házzal, az ottani ifjúsági klubbal kapcsolattartó, együttműködő munkatárs lenne.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár 1967. évi kiadványozási tevékenységében említésre méltó egy újabb gyermekkönyvtári bibliográfia *Gyermekkönyvnap 1967* címmel, ismét Fábri Györgyné összeállításában. Az 50. évforduló alkalmából megjelent a Szovjetunióról egy ajánló könyvjegyzék szakrendi elrendezésben és szépirodalmi ajánlással.

Mindkét kiadvány a hálózati és módszertani csoport tevékenységéhez kapcsolódik, amelynek munkájában jelentős változások zajlottak.

1967-ben elkészült a megyei szakmai felügyeletet biztosító hálózati és módszertani csoport új munkarendje. Az elvárások 1949 óta igen sokat változtak, s a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár szakemberei fontosnak tartották e szakmai kérdés megtárgyalását, hiszen a fentebb ismertetett határozatok új követelményeket állítottak a megyei közkönyvtári hálózatban is.

Az elkészült szakmai anyag megállapította, hogy e könyvtári munkaterületen a könyv, a könyvtár és az olvasó hármasság viszonyának lehetőség szerinti tökéletes harmóniájára törekszik a részleg. Programjuk vezérfonala volt:

„Nem a könyvtári munkában jelentkező elidegenedés, hanem a differenciált munkavégzés, munkamegosztás következtében kelt életre ez a könyvtári csoport.”²¹

A szervező, segítő, betanító munkafolyamatok mellett, ezen a területen a szakmai tanácsadás, a szakmai vizsgálódás, elméleti és gyakorlati kérdések tisztázása került előtérbe.

A csoportban ennek megfelelően volt szépirodalommal, mezőgazdasági és műszaki irodalommal foglalkozó munkatárs és gyermekirodalom területén jártas könyvtáros. A művelődési autó kezelője a körzetesítés előrehaladásával fokozatosan a társadalomtudományi ismeretek felelőse lett.

A csoport tagjainak munkaköri kötelessége volt, a megyei hálózatban lévő járási, körzeti önálló községi és tiszteletdíjas könyvtárakban lévő katalógusok építésének elvi irányítása, a folyamatos gondozás ellenőrzése.

Az elkészült szakmai anyag megállapította egyéb kötelességüket is:

„A csoport dolgozóinak feladata, hogy a megyei és a hálózathoz tartozó minden könyvtár állományát és vagyonát, mint társadalmi tulajdont megóvják és annak védelmét a 11-2-49/1955. /Np. K. 19/ Np. és az e tárgyban kiadott útmutató szerint biztosítják.”²²

Mindezen munkálatok mellett a mezőgazdasági és műszaki irodalommal, szépirodalommal, gyermekirodalommal és a társadalomtudományokkal foglalkozó módszertani munkatársak állományelemzéseket végeztek. Kapcsolatokat teremtettek az országos szakkönyvtárakkal, szakmai segédanyagokat, kiadványokat szerkesztettek. Irányították a megye nyilvános közkönyvtáraiban a mezőgazdasági, a műszaki, a gyermekkönyvnapokat és egyéb rendezvényeket.

Természetesen mindez következett a közkönyvtárak szervezésének hálózati elvéből, amely napjainkban már nem létezik, hiszen az 1991-es önkormányzati törvény megszületését követően teljesen más együttműködési formák jöttek létre.

Összességében a Balassi Bálint Megyei Könyvtár életében az 1967-es év a szervezettség tekintetében fontos mérföldkő volt. Értékelését illetően az 1968-as munkatervben rögzítették:

„Az elkészült alapidokumentumok – működési szabályzat, munkarend, gyűjtőköri szabályzat, ügyviteli rend – elveinek és követelményeinek tudatos érvényesítése, a feladatok meghatározásának és azok elvégzésének ellenőrzése mind a rendszeresség, mind pedig a szakszerűség és minőség vonatkozásában pozitív hatással járt.”²³

Az 1968-as évben a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár eljutott a harmadik ötéves terv feléhez, túl volt az új épület belakásán, a munkarend kialakításán, leküzdötte a bezárásból, költözködésből adódó mutatócsökkenéseket. Ezért érthető módon a munkaterv központi gondolata a minőségi, szakszerűségi követelmények teljesebb érvényesítése, a hatékonyabb, eredményesebb könyvtári tevékenység megvalósítása volt.

A könyvtár fő feladatait a munkaterv a következőkben állapította meg:

„A könyvtár ismeretközvetítő, nevelési és művelődéspolitikai tevékenységének legfontosabb és aktuális feladatait a könyvtár kétirányú alapvető funkciójának megfelelően határoztuk meg. Alapvető funkciók:

- 1./ A könyvtár Salgótarján központi városi közművelődési könyvtára,
- 2./ A könyvtár a Nógrád megyei könyvtári hálózatának központja.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár olyan korszerű és színvonalas tudományos, ismeretterjesztő és szépirodalmi műveket, illetve periodikákat kívánt szerzeményezni, amely a salgótarjáni és a megyei olvasók, a középfokú és felsőfokú tanulmányokat folytatók, a kutató és tudományos munkát végzők igényeit szolgálta. A könyvtárközi kölcsönzés fejlesztésével a könyvtártól távol lévő települések olvasóinak megkereséseire fokozott figyelmet fordítottak.

Az olvasók, a forgalom, az igények és érdeklődési irányokra vonatkozóan további igényfelméréseket, elemzéseket terveztek.

A hálózati-módszertani munkában elsősorban ebben az évben a járási könyvtárakban végzett szakmai ellenőrzések kaptak hangsúlyt. Az elemző munkában a Nógrád megyei közkönyvtárak állományában a társadalomtudományi és a szépirodalmi törzsanyag került előtérbe.

A könyvtári hálózat fejlesztésében a körzeti könyvtárak és a klubkönyvtárak szakmai munkájának segítségét fogalmazta meg a munkaterv.

Az 1968-as év a Balassi Bálint Megyei Könyvtár életében némiképpen a mutatók tekintetében visszaesést mutatott – ne felejtjük el ebben az időben a harmadik ötéves terv számai és az elvárt növekedés a könyvtárügyben is teljes komolysággal jelen voltak. A beiratkozott olvasók száma ugyan 3.800 főre emelkedett, viszont a kölcsönzött kötetek számát illetően a tervezett 133.000 kötettel szemben 105.000 kötetben teljesült. Okát abban találták meg, hogy a könyvtár másfél hónapig bezárta kapuit padlójavítás miatt.

Az olvasótermi tájékoztatás mind számában, mind minőségében, a könyvtárközi kölcsönzés viszont növekvő eredményeket mutatott. Emelkedett egy-egy témában az ajánlóbibliográfiák és röplap-bibliográfiák száma – ezek az apró kiadványok a könyvtárban megrendezett író-olvasó találkozók résztvevőinek figyelmét kívánták felkelteni az adott alkotó iránt.

1968-ban megjelent a könyvtár első Gyarapodási jegyzéke, célját így fogalmazták meg:

„Vannak könyvtárak az ország területén, melyek már rendszeresen, évenként kiadják könyvállományuk gyarapodási jegyzékét. E könyvtárak sorába lépünk be mi is, amikor közreadjuk könyvtárunk 1967. évi gyarapodási jegyzékét. Jegyzékünk rendszeres kiadásával tájékoztatni kívánjuk olvasóinkat a megyei könyvtár állományának évenkénti növekedéséről”.²⁴

A kiadvány első részében a tudományos- és ismeretterjesztő, második részében a szépirodalmi szerzeményezett munkákat sorolták fel.

A Gyarapodási jegyzék ezt követően minden évben megjelent egészen 1977-ig. Érdekessége, hogy az 1969-es évtől kezdődően a járási könyvtárak – a Salgótarjáni Járási Könyvtár kivételével – is itt tették közzé állománygyarapításuk adatait.

Napjaink olvasói és könyvtáros szakemberei számára a látszólag áttekinthetetlen adathalmaz ellenére az tűnik ki, hogy a könyvtárak igen nagy példány-

számokban gyarapítottak, kiemelt figyelmet fordítottak a kialakított munkamegosztásnak megfelelően az egyes szaktudományi területekre, s rendkívül gazdag volt a magyar kortárs és a világirodalmi művek gyarapítása.

A könyvtár egyéb kiadványok előkészületeit is elvégezte, melyek közül több 1969-ben napvilágot látott.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteményének építése, a beszerzett művek feldolgozása, a helyismereti könyvkatalógus építése folyamatos volt. Elkészítettek egy jegyzéket, amelyben a régebbi kiadású, fontosabb, az állományból hiányzó műveket sorolták fel. A jegyzéket megküldték az ország nagyobb antikváriumainak, hogy felbukkanásukkor megvásárolhassák azokat.

Zajlott a kurrens megyei irodalom gyűjtése, kézikönyvekből, lexikonokból és történeti folyóiratokból.

A Szegedi Egyetemi Könyvtárban ekkor több mint száz országos folyóirat feldolgozása kezdődött el, amelyekből a megyei vonatkozású információk 300 bibliográfiai tételben eljutottak a helyismereti gyűjteménybe.

A hálózati-módszertani munkában némi egyenetlenség mutatkozott, elsősorban létszámproblémák miatt. Mindezek ellenére ellenőrző és elemző munkát végeztek a könyvtárosok a rétsági járás könyvtáraiban, Kisterenyén, Mátranovákon, Nagybátonyban, Érsekvadkerten, Szirákon. A törzsállomány gyarapítása és összetétele volt az elemzés célja.

Ugyancsak lezajlott a községi könyvtárosok minimum vizsgája, s továbbképzésen vitatták meg a művelődési intézmények, a klubkönyvtárak jövőjét.

Az 1969-es év a magyarországi forradalmak ötvenedik évfordulóját és a második világháború befejezésének huszonötödik évfordulóját helyezte a könyvtári tájékoztató munka, az irodalompropaganda középpontjába. Kiállításokkal, rendezvényekkel, kiadványokkal kívánták az olvasói megértést, az érdeklődést fejleszteni.

Az olvasók kezükbe vehették az *„Dicső napok. Válogatott irodalomjegyzék az Őszirózsás forradalom és a Magyar Tanácsköztársaság történetéhez”* című kiadványt – Danyi Gábor és Horváth István összeállításában, amely feltárta a Nógrád megyére vonatkozó helytörténeti irodalmat is.

A munkatervben – nyilván az 1964-ben megfogalmazott elvárások megvalósítását szolgálva ismét kitértek a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár kiemelt szerepére az irodalmi nevelésben:

„Erősíteni kívánjuk a könyvtár irodalomcentrikus kisugárzó erejét, hogy valóban a megyei irodalmi élet központjává váljon. Ennek érdekében a *Palócföld* c. folyóirat köré megszervezzük az Irodalmi Stúdiót, és kidolgozzuk annak irodalompropagandát célzó feladatát, megteremtjük a belső fejlődés lehetőségeihez szükséges feltételeket.

Súlyponti feladatunk a Magyar Írók Szövetsége által meghirdetett „Olvasó népért” mozgalomba bekapcsolni a könyvtári hálózatot, és segíteni annak széleskörű kibontakozását.”²⁵

A hálózati-módszertani munkában most már napi feladattá vált a klubkönyvtárak működésével kapcsolatos módszerek kidolgozása, az egyes községek sajátosságainak megfelelő működés segítése. Szükség volt a klubkönyvtárak vezetőinek képzésére is, melyet a művelődési házzal együtt kívántak megoldani. Valójában a klubkönyvtárak könyvtári és közművelődési feladatokat együtt végeztek.

A járási könyvtárak tekintetében, a csoport a könyvtárak szakmai irányító tevékenységét szándékozott vizsgálni.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár a népművelés iránti növekvő elvárások teljesítése érdekében tartalmasabbá kívánta tenni más népművelési intézményekkel kapcsolatát. Megfogalmazódott a munkatervben a múzeumi és levéltári intézményekre való nagyobb odafigyelés.

Az olvasáskultúra fejlesztésében pedig keresték az együttműködés lehetőségét a Hazafias Népfront által 1962-ben elindított Könyvbarátmozgalommal. E mozgalommal összefogva fontosnak tartotta a megyei könyvtár a községek lakosai körében a felnőtt olvasók számának növelését, könyvbarát bizottságok által szervezett író-olvasó találkozók gyakoribbá tételét, a *Palócföld* folyóirat írógárdájának meghívását, a mezőgazdasági, egészségügyi, pedagógiai, művészeti ismeretterjesztést. Az akkoriban még a városokban működő munkásszállások lakói figyelmének az ismeretszerzés, az olvasás felé fordítása szintén szerepelt a célkitűzések között.

A könyvtár az ifjúság olvasás iránti igényeinek fejlesztésében egy másik kiadvánnyal lépett színre:

Ajánló bibliográfia a kötelező olvasmányokhoz című kiadványa – Fábri Györgyné szerkesztésében, mely osztályonként lebontva adta meg a művek feldolgozását segítő szakirodalom listáját, szintén 1969-es kiadvány.

1969-ben fontos évforduló volt a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár és az országos könyvtárügy életében. Országosan is nagy figyelmet érdemlő két napos konferencia zajlott Salgótarjában „20 éves a szocialista közművelődési könyvtári hálózat címmel”. A tanácskozás előadói között szerepeltek: Sebestyén Géza, az Országos Széchenyi Könyvtár helyettes igazgatója, Sallai István a Könyvtártudományi és Módszertani Központ főosztályvezetője, N. Rácz Aranka, a Művelődésügyi Minisztérium munkatársa, Horváth Géza, Szőnyi László, Kirschner Márton – a tatabányai, a miskolci és a szegedi megyei könyvtárak igazgatói valamint Jeszenszky Miklós alapító igazgató.

A könyvtárosok Bibliáját, a „Sallai-Sebestyént” könyvtáros nemzedékek forgatták, a szerzők részvétele a konferencián a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtárban végzett színvonalas szakmai munka elismerését is jelentette.

A könyvtár munkatársai az évforduló alkalmából *Könyvtári tanulmányok* címmel beszámoltak szakmai tapasztalataikról. Iványi Ödön „*Könyvtári múltunk, örökségünk*”, Csizmadia Sándorné-Mráz Józsefné „*A társadalomtudományi szakirodalom elemzésének tapasztalatai*”, Fábri Györgyné „*Folyóiratok és napilapok olvasásának alakulása a Megyei Könyvtárban*”, Danyi Gábor „*Őt községi*

könyvtár szépirodalmi törzsanyagának vizsgálata” címmel tette közzé Nógrád megyei tapasztalatait.

A kiadvány Nógrád megye közkönyvtárainak és könyvtárosainak címjegyzékével zárult, amelynek dokumentumértéke jelentős.

1969 szeptemberében Iványi Ödön könyvtárigazgató a salgótarjáni középiskolai oktatásba távozott, az intézmény vezetőjévé Kojnok Nándort, korábbi igazgatóhelyettest neveztek ki.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár a harmadik ötéves terv utolsó évéhez és a fentebb ismertetett párthatározat végrehajtásának időszakához érkezett. A könyvtár továbbra is városi közművelődési feladatokat látott el. Olvasóinak egyharmada azonban nem helyben lakó volt.

Az olvasók összetételét illetően eredményként könyvelték el a középiskolások nagy arányát, azonban keveselték továbbra is a 20–24 éves korosztály és az értelmiség jelenlétét a könyvtárban.

A tervszámokban az 1969-es 4.130 olvasó számát kis mértékben, 4.300 főre kívánták emelni, a látogatók számát az 1969-es év 32.918 főről 40.000-re szándékoztak teljesíteni.

A könyvtár dokumentumállományának minőségi fejlődése megmutatkozott a kézikönyvállomány bővítésében, értékes, régi folyóiratok beszerzésében. Ezen eredmények azzal kecsegtettek, hogy az 1970-es évben az olvasótermi mutatók ismét emelkednek, a helyismereti gyűjtemény használata erősödik. Így a korábban megfogalmazott cél, hogy a könyvtár a tudományos kutatás, elmélyült szellemi munka színtere legyen megvalósulni látszottak. Ugyancsak ezt segítette volna a Nógrád megyei sajtó mikrofilm másolatainak beszerzése és mikrofilm-leolvasó készülék vásárlása, amelyet ekkor vettek tervbe. Az 1970-es évben a városi szolgáltatások mutatóinak további emelkedését remélték a meghosszabbított nyitva tartástól – vasárnaponként délelőtt a hírlapok és folyóiratok olvasását tették lehetővé a látogatóknak. Növelték a szabadpolcra kihelyezett állományt, egyes irodalmi műfajokat kiemeltek: versek, ifjúsági irodalom. A raktárak túlszűfolttsága már ekkor megmutatkozott, a terv állományvédelmi okokból is egy duplumraktár megteremtését sürgette.

A könyvtári állomány feltárása, az irodalompropagandát szolgáló, következőképpen az olvasók tájékoztatását, nevelését segítő tevékenység korábban is eredményes volt, az 1970-es terv ezt kívánta megerősíteni, kiemelve a helyismereti bibliográfiai munka fejlesztését.

A hálózati-módszertani munkában tényként lett megfogalmazva, a kistelepülések könyvtárainak elmaradottsága (berendezés, elhelyezés, nyitva tartás stb.). Eredmények leginkább a klubkönyvtárak kialakításában, működtetésében mutatkoztak. Nagyon fontos feladat volt a megyei könyvtár hálózatfejlesztési koncepciójának kidolgozása, az induló negyedik ötéves terv országos koncepciójával összhangban.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár vezetési, szervezési feladatai között szerepelt a könyvtár új munkarendjének kimunkálása, továbbképzések,

szakmai tapasztalatcserék szervezése, különböző társadalmi szervezetekkel – kiemelve az irodalmi közvélemény formálásában a TIT-tel való együttműködést.

Célul tűzték ki a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Nógrád megyei csoportja, mint szakmai szervezetnek megszervezését.

A könyvtár kiadványozási tevékenységében ebben az évben a gyarapodási jegyzék mellett a kisebb formátumú ajánló bibliográfiák szerepeltek, kivételt képez a „Hogy jobb legyen a holnap” című válogatott könyvjegyzék az ellenálási mozgalom és a partizánharcok irodalmáról.²⁶

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár történetének nagyon fontos éveiről számolhattunk be, természetesen nem teljes részletességgel. Az 1960-as évek végére a könyvtár az országos és a helyi társadalom alapintézményévé fejlődött.

IRODALOMJEGYZÉK:

1. Jeszenszky Miklós: Visszapillantás a megyei közművelődési könyvtárhálózatra. A Balassi Bálint Megyei Könyvtár iratai. 1964. Továbbiakban: BBMK)
2. 21/1964. (IX. 8.) Művelődésügyi feladatainkról. A Nógrád megyei Tanács Vb határozata. BBMK. 1964.
3. Uo.
4. Uo.
5. Az MSZMP megyei pártértekezlete: 1962. Előterjesztette Jakab Sándor. Salgótarján. 1962.
6. Komár Katalin: Első teendő a közműveltség növelése.= Nógrád. 1964. szept. 13. Vasárnapi melléklet.
7. Kondorosi József: Határozott, céltudatos irányítás.= Nógrád. 1964. okt. 25. Vasárnapi melléklet.
8. Salgótarján töltsse be a kulturális központ szerepét.= Nógrád. 1964. dec. 2.
9. Határozat Salgótarján kultúrközponttá fejlesztéséről.= Nógrád. 1964. dec. 6.
10. A BBMK munkaterve 1964-1965.
11. Jelentés az MSZMP Nógrád megyei Bizottságának 1964. dec. 1-i határozata végrehajtásáról könyvtárügy területén. BBMK iratai 1965.
12. A Nógrád megyei állami könyvtárhálózat III. 5 éves terve. BBMK: iratai 1965.
13. Uo.
14. Olvasók- írók – olvasmányok. Felmérés. BBMK iratai. 1965.
15. Salgótarján könyvtári hálózatának helyzete. BBMK iratai. 1965.
16. Uo.
17. A BBMK beszámolója és munkaterve. 1966.
18. A BBMK beszámolója és munkaterve 1967.
19. Hírlapok és folyóiratok felhasználásának fokozása a politikai nevelőmunkában. BBMK iratai. 1967.
20. Iványi Ödön levele státuszkérés ügyében. BBMK iratai. 1967.
21. A hálózati és módszertani csoport munkájáról. BBMK iratai. 1967.
22. A BBMK iratai. 1967.
23. A BBMK beszámolója és munkaterve. 1968.
24. A BBMK gyarapodási jegyzéke 1967. évre. Salgótarján. 1968.
25. A BBMK beszámolója és munkaterve. 1969.
26. A BBMK beszámolója és munkaterve. 1970.

Holtai Zsuzsanna

A BALASSI BÁLINT MEGYEI KÖNYVTÁR ÉLETE
A SZÁMOK TÜKRÉBEN

Könyvtári mutatók változásai (1990–2000)

BEVEZETŐ

A rendszerváltást követő években szinte az élet minden területe hatalmasat változott. Elsősorban a politika, de a mezőgazdaság, az ipar, a kultúra, a művelődés, az oktatás is. Ez utóbbi háromhoz szorosan kapcsolódik a könyvtárügy. Véleményem szerint a könyvtár alapvető feladata nem változhat a politikai élet alakulásával, hiszen minden rendszerben a könyvtár, mint alapintézmény pótolhatatlan a műveltség, az információhoz történő jutás, a helyi történések dokumentálása és a kulturális értékek megőrzése, feldolgozása, feltárása és szolgáltatása terén. Mindezek ellenére egy könyvtár életét nagyban befolyásolja a mindenkorai politikai szándék, akár helyi, akár országos.

Azért választottam írásom témájaként pont ezt a 10 évet, mert nemcsak a rendszerváltás, hanem egyéb tényezők miatt is igen mozgalmas és nehéz 10 év volt ez az időszak a Balassi Bálint Könyvtár életében. Költségvetés csonkítás, vezetőváltások, létszámleépítések, politikai csatározások zajlottak, megnehezítve a mindennapi munkát.

A bizonytalanságot fokozta az információs forradalom követésével, beépítésével, terjedési és terjesztési területeivel kapcsolatos számtalan eltérő szakmai koncepció, a gyűjtés körét, a tárolandó, őrzendő adatok jellegét, a multimédiák, a működtető technikák rendkívül gyors változását övező kuszaság, a gyakran nem átgondolt beruházások.

Azt szeretném megvizsgálni, hogy a bekövetkezett változások - elsősorban a helyi, salgótarjáni – hogyan mérhetők le a könyvtár statisztikai adataiban. Mennyiben változott meg a rendszerváltást követően az emberek könyvtárhasználata, könyvtárhoz való viszonya. Mit tett, hogyan próbált a könyvtár alkalmazkodni a nehezebb viszonyokhoz, hogyan küzdött meg azért, hogy olvasóit megtartsa.

Milyen mértékben befolyásolta a könyvtár működését a megváltozott politikai erővonal, hiszen Salgótarján életét két párt is keményen befolyásolta.

Megpróbáltam végigkövetni a könyvtár életét szigorúan a száraz adatokat alapul véve, és így kerestem okokat, vontam le következtetéseket.

OLVASÓSZOLGÁLATI ÉS KÖLCSÖNZŐI TEVÉKENYSÉG

Az olvasószolgálati osztály legfontosabb feladata a könyvtári szolgáltatások megszervezése, működtetése és nyilvántartása.

Számomra – nemcsak ezért mert ezen a területen dolgozom 20 éve – a könyvtár központja az olvasószolgálat. Hiszen az itt dolgozó munkatársak találkoznak személyesen a könyvtárhasználókkal. Egy tájékoztató könyvtárosnak – pedagógusnak, szülőnek, sokszor pszichológusnak kell lennie egy személyben – és nem utolsó sorban szakképzett, széles látókörrel rendelkező szakembernek.

Az olvasószolgálati munka sokszor nem látványos mégis nyitott könyv az olvasók előtt, hiszen minden munkafolyamat a szemük előtt történik. Az itt dolgozó munkatársak a legmeszebbmenőkig próbálják az olvasói igényeket kielégíteni. Az olvasó rajtuk keresztül ítéli meg az egész könyvtárat.

A Balassi Bálint Könyvtár olvasószolgálat a legnagyobb létszámú osztály, fáradhatatlan, lelkes, jól felkészült könyvtárosok, akik nap, mint nap azon munkálkodnak, hogy a szűkös pénzügyi helyzet ellenére kielégítsék az olvasói igényeket.

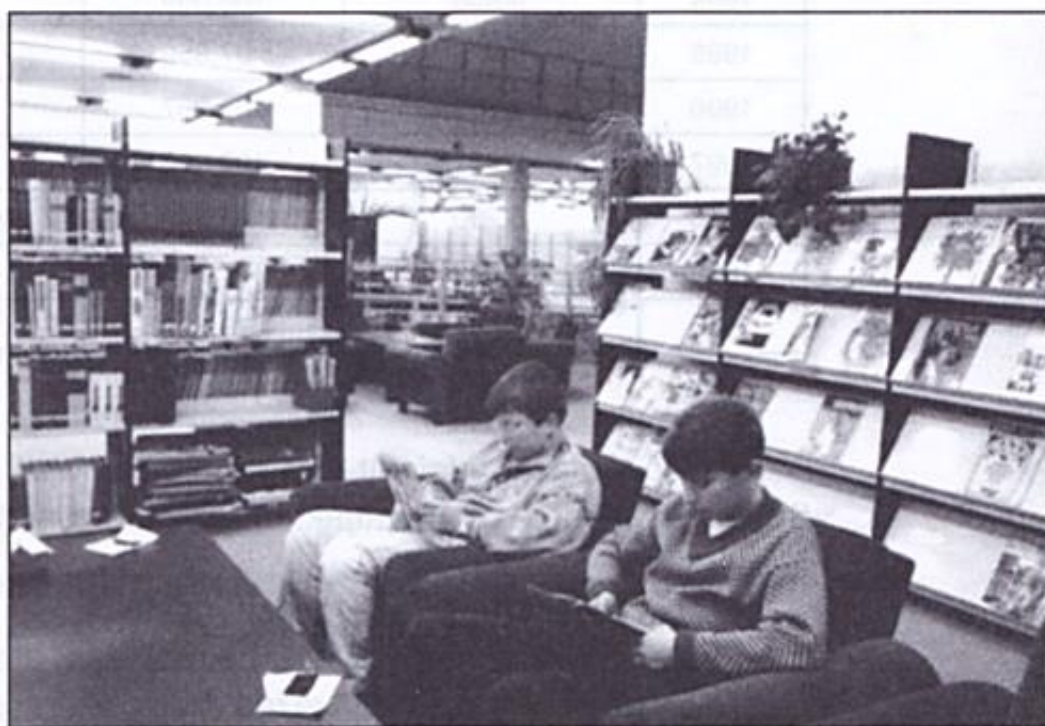
1998. az új szolgáltatások beindításának éve volt. A Tanulási Forrásközpont ebben az évben bővült a Gábor Dénes Főiskola Információs Kabinetjével.

A Kelet-Nógrád Com támogatásával indult az INFO-TÁR-SALGÓ közhasznú tájékoztatás, mely elsősorban telefonon érhető el.

1998. július végén elsők között a megyei könyvtárak viszonylatában megnyílt a British Council tájékoztatási pont. Az olvasóteremben EU információs sarok kezdte meg működését. 2000-ben megkezdtük a számítógépes kölcsönzésre való áttérés előkészítését. Első lépésben megindult az olvasói adatok számítógépen történő rögzítése. Az év végéig 4195 olvasó adatát rögzítettük gépen.

A 2000-es évben új szolgáltatás indult: az internet használat bevezetése júniustól. A fél év alatt 813 érdeklődő használta a világháló szolgáltatásait.

Most nézzük meg a leggyakoribb könyvtári mutatók változásait a tíz év alatt.

Olvasószolgálati statisztika

Év	14 éven felüli beiratkozott olvasók	14 éven felüli látogatók	14 éven felüli kölcsönzők	Kölcsönzött könyvtári egységek
1990	5.786	70.474	32.746	142.634
1991	6.336	80.713	40.508	182.318
1992	5.715	88.340	35.606	159.889
1993	6.081	98.952	39.400	166.538
1994	5.968	108.059	38.916	150.681
1995	5.929	97.359	36.105	127.666
1996	5.760	101.287	37.561	138.187
1997	5.587	107.868	36.395	138.105
1998	6.200	84.249	34.942	126.991
1999	5.972	86.834	33.461	124.458
2000	5.841	73.572	31.258	116.435

1. sz. táblázat

Az első táblázat a felnőtt olvasókra vonatkozó statisztikai adatokat tartalmazza. Sajnos a számok azt mutatják, hogy mind a négy területen csökkenés figyelhető meg.

Mivel magyarázható ez a csökkenés?

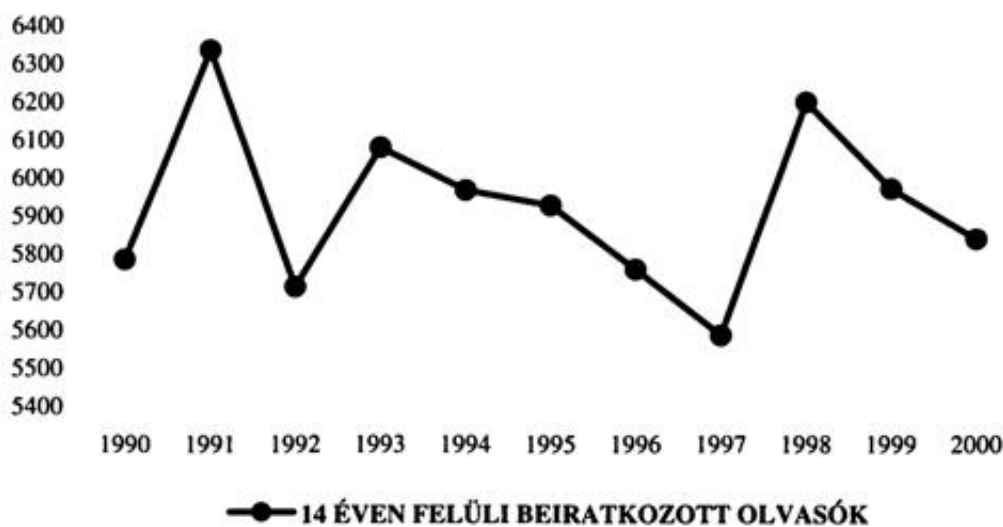
- Fokozatosan emelkedtek a beiratkozási díjak.
- Volt néhány kezdeményezés, hogy szüntessük meg például a pedagógusok ingyenes beiratkozási kedvezményét. Abban az évben, amikor erre került sor nagyon kevés pedagógus iratkozott be a könyvtárba. A rossz fogadtatás miatt, később visszaállt az eredeti állapot.
- A folyamatos és az országos inflációs átlagot jóval meghaladó könyvár-emelkedéssel nem tudtunk lépést tartani.
- A beszerzés nem tudta ellensúlyozni a törlések mennyiségét.
- A keresett művekből indokolt lett volna a 4–6 példány beszerzése. Mivel a könyvtár 1–2 példánynál többet nem tudott vásárolni, ezért számos olvasó távozott üres kézzel, vagy kényszerült a helyben használatra.
- Ugyancsak kevés volt az új beszerzésű dokumentum.

A számítógép és az internet megjelenésével megváltozott az információhoz jutás módja. Gyorsabban, kevesebb energia ráfordításával jutnak a használók a keresett témához.

A táblázatból látszik, hogy a könyvtárat használók köre nem csökkent, de a mindenkor olvasók kevesebbet kölcsönöztek. A könyvtárhasználók között emelkedett a közép- és főiskolások, egyetemisták száma. Nőtt azoknak a száma is, akik szakmaváltásukkal összefüggő képzéshez, átképzéshez vették igénybe szolgáltatásainkat. Ebből a körből került ki látogatóink legnagyobb hányada.

Most nézzük ugyanerről az adatsorról készült diagramokat, melyek szerintem látványosabban mutatják a változásokat.

Az elsőt, a 14 éven felüli beiratkozott olvasók eloszlását láthatjuk a 10 év alatt. Igen hullámzó tendenciát figyelhetünk meg. A legkritikusabb az 1997-es év. Ez az év a könyvtár életében sorsfordítónak is nevezhető. Salgótarján megyei jogú város egyoldalú döntésével felmondta a megye és a város között 1992 óta meglévő és működő – a könyvtár működtetésére vonatkozó – megállapodást. Ezt a bizonytalan helyzetet jól illusztrálja az ábra, hiszen talán éppen ezért kevesebben iratkoztak be a könyvtárba.

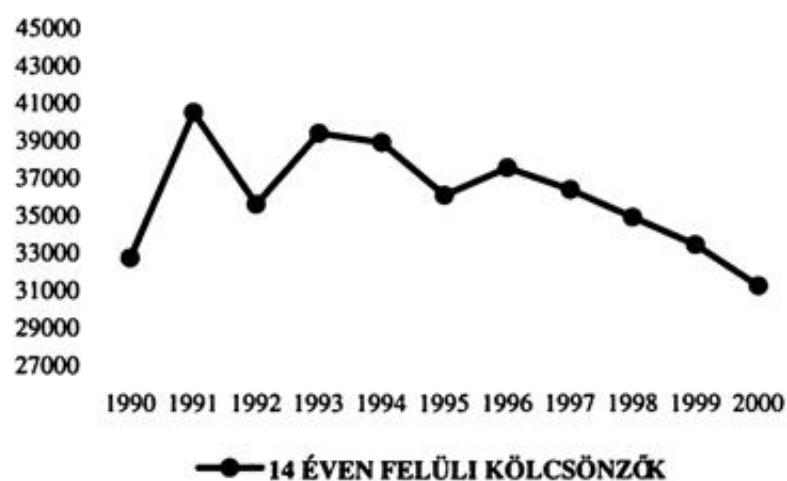

Érdekes összehasonlítani, hogy az előbb leírtak ellenére 1997-ben több látogató érkezett a könyvtárba. Talán kíváncsiak voltak az emberek arra az intézményre, amely oly nagy vitát váltott ki a megyei és a városi vezetés között, illetve ebben az évben a különböző színvonalas programok miatt látogattak inkább a könyvtárba.

A második ábrán, a 14 éven felüli látogatók eloszlását figyelhetjük meg.

A 3. diagramm a 14 éven felüli kölcsönzők alakulását mutatja. A csökkenés oka, hogy a megszorító anyagi intézkedések miatt csak egy példányban vásároltunk dokumentumokat, így sokszor a megfelelő irodalom nélkül távoztak az olvasók.

Az utolsó ábra is a csökkent példányszámú dokumentumok miatt alakulhatott így. Az olvasó sokszor nem találja, amit keres, mert vagy kikölcsönözték a keresett dokumentumot vagy – ami sokkal rosszabb – meg sem tudtuk vásárolni.

Országos összehasonlításokat is végeztem, a Könyvtári Intézet által évenként megjelentetett statisztikai kiadvány segítségével. (A könyvtárak statisztikai adatai).

Viszonyszámok

Év	Kölcsönzött állományegység / beiratkozott olvasó		Kölcsönzött állományegység / kölcsönző látogató		Beiratkozott olvasó / lakos	
	Országos	Salgótarján	Országos	Salgótarján	Országos	Salgótarján
1990	24,2	22,5	3,2	4,0	14,8	16,9
1991	24,6	25,6	3,2	4,2	14,3	17,9
1992	25,8	24,4	3,2	4,1	13,9	16,7
1993	25,8	24,2	3,3	3,9	14,0	17,5
1994	26,4	22,9	3,3	3,7	13,6	17,3
1995	26,9	19,2	3,3	3,4	13,6	16,8
1996	27,0	20,1	3,3	3,5	13,3	18,1
1997	27,3	21,0	3,3	3,5	13,2	17,3
1998	26,0	17,7	3,4	3,4	13,3	19,2
1999	25,5	18,2	3,3	3,5	13,5	18,3
2000	25,4	16,9	3,3	3,5	13,5	18,4

2. sz. táblázat

Az első oszlopban látható – kölcsönzött állományegység/beiratkozott olvasó – országos viszonylatban hullámzó tendenciát mutat. A salgótarjáni adatokban viszont folyamatos esést figyelhetünk meg. A következő oszlop a – kölcsönzött állományegység/kölcsönző látogató – már viszonylag egyensúlyban van. Az utolsó oszlopban már Salgótarján vezet. Ami arra utal, hogy nem a kölcsönzés dominál az olvasóknál, hanem inkább a helyben olvasás, tanulás. Az első két oszlopról diagramot is készítettem a szemléletesebb bemutatás érdekében.

KÖLCSÖNZÖTT ÁLLOMÁNYEGYSÉG/BEIRATKOZOTT OLVASÓ

Egyetlen egy évben, 1991-ben haladta meg az országost a salgótarjáni, majd a távolság egyre nő. A következő ábrán azt láthatjuk, hogy az első öt évben, Salgótarjában az egy kölcsönző látogatóra jutó kölcsönzött állományegység magasabb, mint az országos.

Könyvtárközi kölcsönzés a Balassi könyvtárban 1990–2000 között

A könyvtárközi kölcsönzésről készített táblázaton azt figyelhetjük meg, hogy a kilencvenes évek elejére az a jellemző, hogy inkább mi segítjük a többi könyvtárat, míg az utolsó két évben jóval nagyobb számban kérünk, mint adunk. Úgy gondolom ennek is az az oka, hogy állománygyarapításunk nem megfelelő. Szűkös anyagi lehetőségeink miatt, több példányban nem tudunk vásárolni, és nagyon meg kell néznünk mire adunk pénzt. Ezért növekszik a könyvtárközi kölcsönzés az utóbbi években. Tanulmányaim alatt én is gyakran éltem a könyvtárközi kölcsönzés adta lehetőséggel.

Könyvtárközi kölcsönzés

Év	Más könyvtártól kapott könyvtári egységek	Más könyvtárnak adott egységek száma
1990	73	92
1991	75	90
1992	68	97
1993	100	99
1994	83	130
1995	65	90
1996	81	92
1997	74	79
1998	52	81
1999	160	69
2000	209	87

3 sz. táblázat

Ezek voltak az olvasószolgálat legjellemzőbb mutatói a tíz év alatt.

Elmondhatjuk, hogy a beiratkozott olvasók száma, ha nem is nőtt, de nem is csökkent, mely elsősorban a kitűnő tájékoztatásnak köszönhető. A szaktájékoztatók mindent elkövetnek, hogy az olvasó ne távozzon üres kézzel még akkor sem, ha a keresett dokumentumot nem tudják biztosítani számára.

ÁLLOMÁNYGYARAPÍTÓ ÉS FELDOLGOZÓ MUNKA

Az 1990-es években a beszerzés olyan kismértékű volt, hogy még hiánypótlásra sem volt elegendő. Könyvtárunk egyik fontos funkciója, az archiválás, megőrzés szinte teljesen megszűnt. Szakszerű gyűjtemény építését csak a folyamatosan rendelkezésre álló forrásra lehet alapozni, bizonytalan pályázati pénzre nem. A két forrás összege is kevés a tényleges igények kielégítésére. Az egyik legfontosabb könyvtári mutató itt az állománygyarapításra fordított összeg.

Csekély, igen csekély emelkedés figyelhető meg a táblázatban. Évről évre párszázezer Ft-tal több az emelkedés, és ebből nemcsak könyvet, de videót, CD-t is kell vásárolnunk.

Állománygyarapításra fordított Ft-összeg

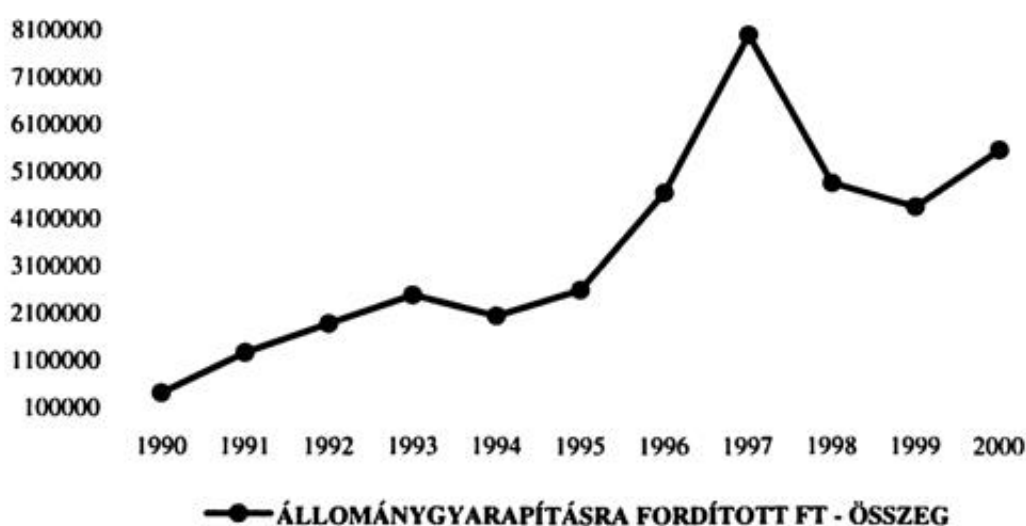
Év	Ft
1990	420.000
1991	1.274.288
1992	1.888.724
1993	2.501.732
1994	2.052.620
1995	2.607.199
1996	4.665.858
1997	8.023.000
1998	4.886.000
1999	4.378.000
2000	5.586.000

4. sz. táblázat

Az állománygyarapításra fordított összeg ábráján fokozatos javulás látható, 1990–1995 között ez csekély, 1995-1997 között viszont meredeken emelkedik, ami elsősorban a sikeres pályázatoknak köszönhető. Az ezt követő két évben tapasztalható esés, a város és megye közötti megállapodás felbomlásának (a könyvtár működtetésére vonatkozó) következménye. Szerencsére a következő

években ezen a nehézségen sikerült túljutni, így lassan, de biztosan emelkedő tendenciát mutat a dokumentum beszerzésre fordított összeg.

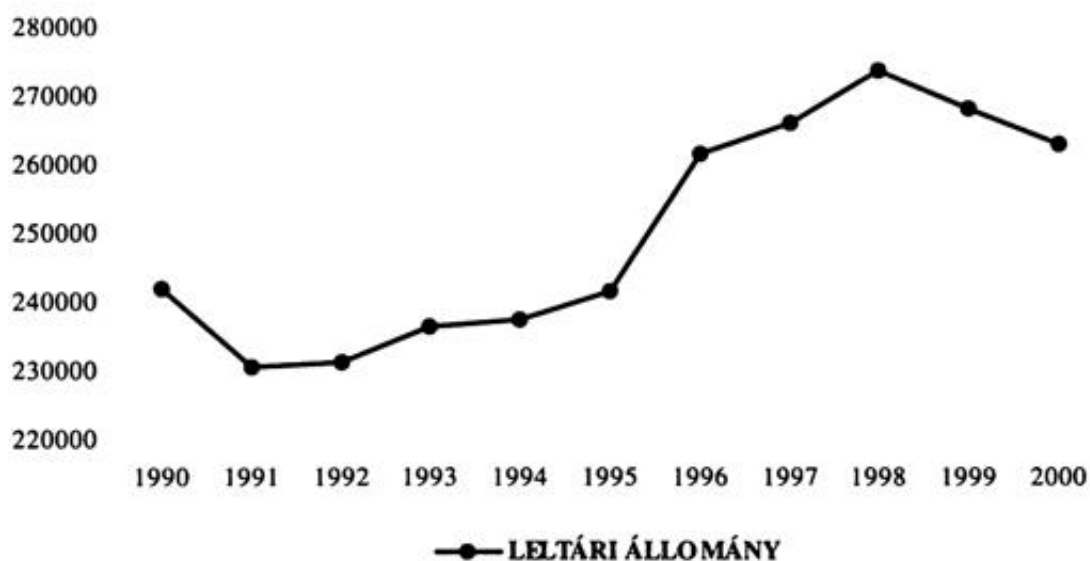
Meghatározó adat egy könyvtár életében a leltári állomány változása. A növekvő igények megkövetelik, megkövetelnék a folyamatos, nagymértékű emelkedést. Ahogyan az olvasószolgálati adatoknál többször is említettem, majdnem minden adatcsökkenés visszavezethető az alacsony példányszámú dokumentum beszerzésre. Ez a táblázat jól illusztrálja a kismértékű emelkedést. Visszaesés 1999–2000-ben tapasztalható. Ennek oka az állományellenőrzést megelőző selejtezés, illetve a hiányzó dokumentumok törlése az állományból. A beszerzés pedig nem volt akkora, hogy ezt kiegyenlítse.

Év	Leltári állomány
1990	41.970
1991	230.846
1992	231.528
1993	236.501
1994	237.528
1995	241.736
1996	261.812
1997	266.054
1998	273.955
1999	268.384
2000	263.153

5.sz. táblázat

Most nézzük meg erről az adatállományról készített diagramot. Minden nehézség ellenére öröndetes tény, hogy 1991-1998 között emelkedett a dokumentumok száma, bár 1-2 példányban tudtunk csak vásárolni. Az utolsó 3 év

sajnos már csökkenő tendenciát mutat. Ennek oka, hogy a beszerzési keret nem emelkedik.

GYERMEKKÖNYVTÁRI MUNKA

Ugyanúgy, mint az olvasószolgálatnál, a gyermekolvasóknál is táblázatba foglaltam a forgalmi adatokat.

Gyermekkönyvtári statisztika

Év	14 éven aluli beiratkozott olvasók	14 éven aluli látogatók	14 éven aluli kölcsönzők	Kölcsönzött könyvtári egységek
1990	2.312	26.926	13.100	39.770
1991	2.177	31.125	11.926	35.288
1992	2.171	27.679	11.294	32.541
1993	2.097	34.526	11.192	31.766
1994	2.064	26.996	10.923	33.359
1995	1.823	18.639	7.421	21.491
1996	2.402	21.335	10.492	30.369
1997	1.962	19.440	9.351	26.034
1998	2.121	18.765	9.397	25.185
1999	1.985	19.580	8.558	22.753
2000	2.085	14.597	8.000	20.816

6. sz. táblázat

Sajnos a gyermekkönyvtár statisztikai adataira még inkább a csökkenés jellemző. Országos tendencia a gyermekolvasók számának csökkenése és ez könyvtárunkban is nyomon követhető, mind a beiratkozások, mind a csoportos

és egyéni látogatások számának alakulásával. Ezért különösen fontos az igénykeltés, a kapcsolatok építése. Kapcsolatok intézményen belül a társosztályokkal és a munkatársakkal, intézményen kívül az iskolákkal különböző oktatási intézményekkel. Az adatok csökkenésének oka lehet a gyermekirodalom köteteinek előregedése. A gyermek az a könyvtárhasználó, akit a mű mellett a könyv külalakja is befolyásol. Kölcsönzők és kölcsönzött kötetek aránya 1995; 96; 97-ben 35%.

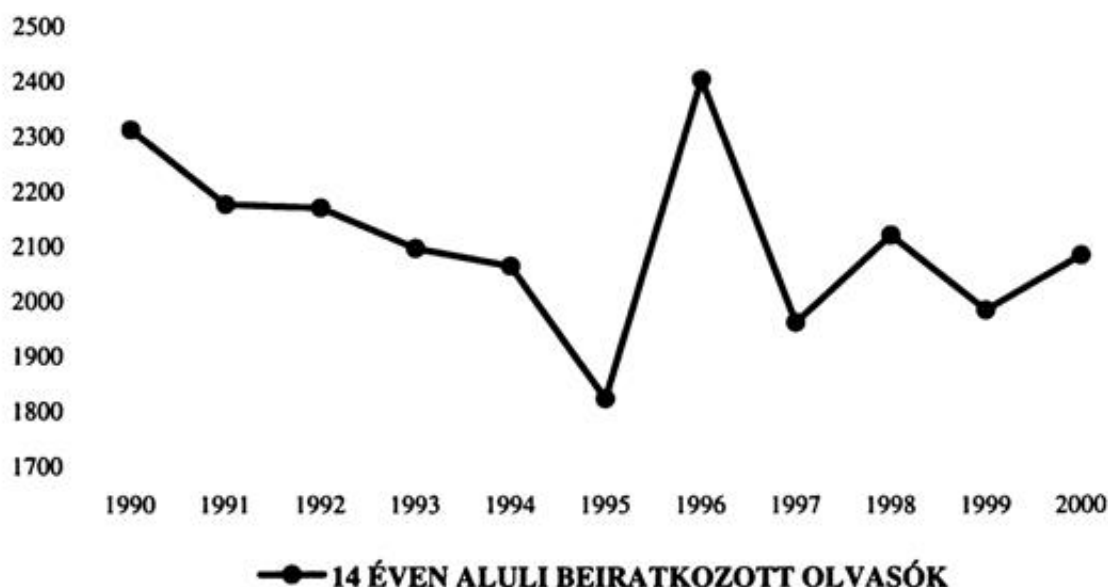
A potenciális igénybevevők nagy része általános iskolás. A csökkenés elsősorban az óvodás beiratkozottak számában jelentős. A tematikus foglalkozásokon az alsós csoportok részvétele dominált. Felső osztályokat ritkán kísérték pedagógusok.

Gondot jelentett a hátrányos helyzetű gyermekek beírása, valamint a nem városközpontban tanuló gyermekek könyvtárba szoktatása, távolabbi iskolákból a könyvtárlátogatás megszervezése. A pedagógusokkal kialakult személyes kapcsolat, az iskolai könyvtár ellátottsága, a pedagógusok hozzáállása és személyisége nagyban befolyásolja a csoportos látogatások gyakoriságát.

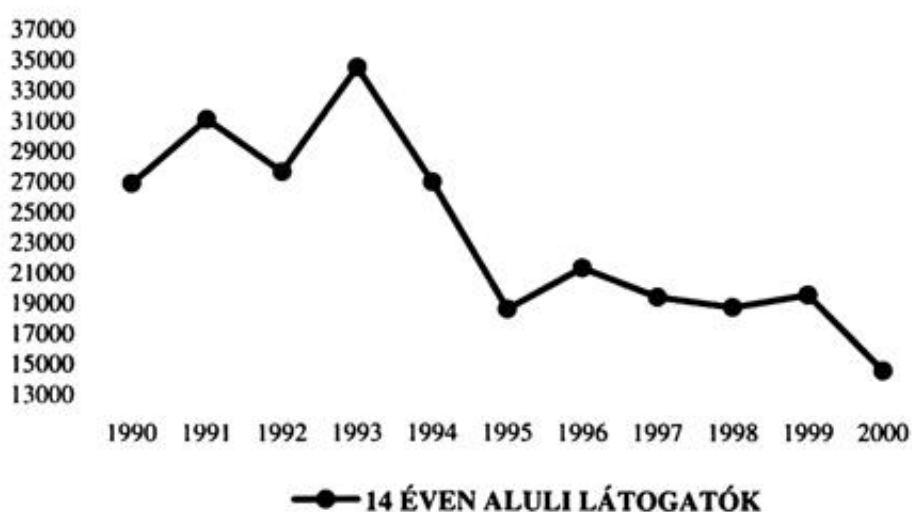
1999-ben növekedett az egyéni látogatók, feladatmegoldás miatt könyvtárat használók száma. Ők elsősorban helyben dolgoztak, kutattak. A kölcsönzés ezekre az olvasókra nem jellemző. Ennek oka, hogy a gyerekek sokszor csak a feladatmegoldás miatt látogatták a könyvtárat, és nem akartak kölcsönözni. A nagyobb, kamaszodó fiúkra inkább a számítógép varázsa hat, nem a könyveké.

Most nézzük a szemléletesebb grafikonokat.

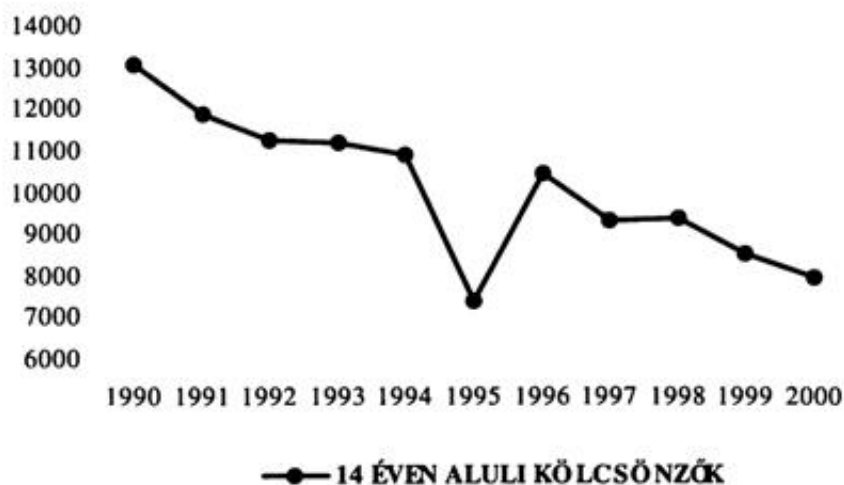
A beiratkozott olvasóknál kiemelkedő év volt az 1996-os esztendő. Ebben az évben különösen jól sikerült megoldani, hogy minél több óvodás és iskolás iratkozzon be a könyvtárba. Úgy is mondhatnánk, jó volt a propaganda és a kapcsolatszervezés. Erre sajnos bevált módszert nem lehet alkalmazni, mert az előbbieken megfogalmazott problémák spontán módon más és más évben jönnek elő.

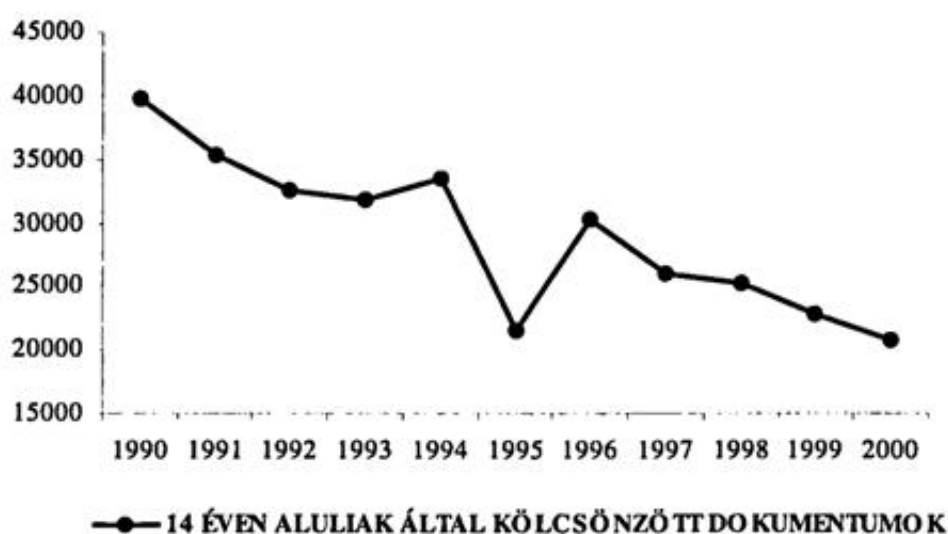
A második diagram a 14 éven aluli látogatók 10 éves eloszlását mutatja. Nagyon szomorú képet mutat, hiszen 1993-tól folyamatos és meredek esést láthatunk. Ez több okra is visszavezethető. A gyerekek érdektelensége, az iskolák kevesebb olyan feladatot adnak a diákoknak, amely könyvtári kutatást igényel, elhasználódott a könyvtári állomány (gyerekek nem szívesen forgatják azokat a könyveket, amelyek „egyenruhába” vannak kötve) és itt kell megjegyezni, hogy a technika fejlődésével (számítógép, internet, videó) kevesebb az igény a könyvek iránt. A jövő feladata, hogy a gyerekekkel újra megszerettessük az olvasást.

Hasonlóan a látogatókhoz, a kölcsönzők is folyamatos csökkenést mutatnak. Az 1995-ös esztendő pedig egy mélypontot ábrázol. Az okok ugyanazok, mint a felnőtt látogatóknál. Itt főérv újra a csökkent, illetve stagnáló beszerzési keret, amelyen pályázatokkal, támogatásokkal próbáltunk enyhíteni. A beszerzés viszont nem tudta ellensúlyozni a törlések mennyiségét, hiszen a gyerekkönyvek nagyobb igénybevételnek vannak kitéve. Az 1995-ös esztendő a spórolás éve volt. Az év utolsó 3 hónapjára 2.236 e/Ft került elvonásra. Nagyon jól illusztrálja ezt a következő két diagramm.

Sajnos az a legnagyobb baj, hogy azokat az olvasókat, kölcsönzőket, akiket – első sorban a pénzhiány miatt – elveszítettünk, nagyon nehéz visszacsábítani.

ÖSSZEGZÉS

Mint az elemzésekből kiolvasható, az egyik kulcsfontosságú terület a könyvtár gyűjteménye. Ma már nem az a fontos, hogy mindent gyűjtsünk, hiszen a hatalmas könyvpiac ezt nem is teszi lehetővé. A nem megfelelő mértékben növekvő beszerzési keretünket hatékonyan kell felhasználni. Használókhöz igazodó beszerzési politikát kell kiépítenünk, folyamatosan figyelemmel kell kísérnünk a használói igényeket. A könyvtárhasználók és látogatók legnagyobb része általános és középiskolás, főiskolai, egyetemi és tanfolyami hallgató. Az ő igényeikhez, elvárásaikhoz kell alakítani a gyűjteményt. A hatékonyság már nem mérhető a beszerzett kötetek számával, inkább azzal az információ mennyiséggel, amihez az egyes olvasó hozzáférhet a könyvtár adta lehetőségek segítségével. Arra kell törekedni, hogy a gyűjtemény, a szolgáltatások a maximumot tudják biztosítani a szűkös lehetőségek ellenére.

Végignézve és végigolvasva a táblázatokat, grafikonokat arra a következtetésre jutottam, hogy bár a könyvtári mutatók majdnem minden területen csökkenést mutatnak, ennek a csökkenésnek okai elsősorban könyvtáron kívül keresendők. A könyvtár sokszor már erőn felül teljesít. Ezt a teljesítményt leginkább azok látják, akik nap, mint nap felkeresik az intézményt és érzékelik nehézségeinket, korlátainkat.

A Balassi Bálint Megyei Könyvtárnak igenis van helye (kell, hogy legyen) a város és a megye, művelődési, oktatási életében. Az itt dolgozók sokat és jól dolgoznak. Nemcsak dolgoznak, de tanulnak is, hogy az elvárásoknak eleget tudjanak tenni. A jövőben hatékonyabban kell munkálkodnunk a kapcsolatok építésén, gondozásán. A legfontosabb kapcsolatot az iskolákkal kiépített naprakész együttműködésben látom. A jövő könyvtárhasználóit csak így tudjuk

megnyerni magunknak. Ha a holnap nemzedékének napi programjaiban szerepel, hogy felkeresse a könyvtárat és használja is, nyert ügyünk van. Adjunk a gyerekek kezébe könyvet. Fogja meg, forgassa, lapozza, ismerkedjen vele. Tudja használni, a saját javára fordítani. Ne kész információt adjunk neki, jöjjön rá a kutatás, keresés, böngészés ízére, sikerére.

A jövő feladatai a felmérés alapján:

- A gyűjtemény átgondolt, a használók igényeinek megfelelő gyarapítása.
- Az egyetemes emberi kultúra maradandó írásos értékeinek kompromisszumok nélküli felvállalása, mintaként történő közvetítése.
- Az információszolgáltatás fejlődésének követése, mind technikai, mind munkaszervezés szempontjából.
- A jövő nemzedék könyvtárhasználóvá nevelése.
- Kapcsolattartás a fenntartóval, iskolákkal, más művelődési intézményekkel, civil szervezetekkel.

Mindennapi életünk értékvesztését, a fogyasztói társadalom műanyag álmait ellensúlyozó könyvtárat kell kialakítanunk, amelynek az információs hálóban jól megfogalmazott és semmivel sem helyettesíthető szerepe van.

Azt gondolom, hogy az évtizednyi számszaki feltárás jellemzően ezt az út és helykeresést mutatta meg számomra.

Máté Lászlóné

KÖZÉPISKOLÁSOK NÉHÁNY JELLEMZŐ

SZABADIDŐ-ELTÖLTÉSI SZOKÁSA AZ EZREDFORDULÓN

– különös tekintettel a családból hozott kulturális tőkére, és annak olvasóvá válásukban betöltött szerepére

Esettanulmány

BEVEZETŐ

Könyvgyűjtő ember vagyok, s a megszerzett könyveket többnyire el is olvasom.

A nagymamám még uradalmi cselédként haszontalan és időrabló dolognak tartotta az olvasást. Sokszor veszekedett édesanyámmal: miért nem horgol, hímez, gyarapítja stafírungját inkább a betűk bogarászása helyett. Dacos válasza a családban azóta szállóigévé vált: „Asszonykoromban rántáskavarás közben is olvasni fogok!”

Fogadalmát megtartotta, nem ettünk ugyan odakozmált ízű ételt, de számos alkalommal voltunk tanúi húgommal, hogy éjszakákat olvasott végig, s reggel ment dolgozni.

Idővel mi magunk is olvasó emberré váltunk.

Ezzel a személyes példával be is érhetném annak illusztrálását, mit jelent a családon belül a mintaadás a gyerek számára, például az olvasóvá nevelés vonatkozásában.

Dolgozatommal éppen annak eredtem nyomába – elkerülendő a szubjektív példa esetlegességéből fakadó hibákat –, hogy értelmezhető-e nagyobb mintán a gyermekkori élményem.

Lévén gyakorló könyvtáros, napról napra megtapasztaltam szakmám-hivatásom alapgondját: csökkenőben, kiveszőben van az Olvasó Ember.

A lehetséges okok egyikét vettem vizsgálat alá. Ezért tettem fel a kérdést: az olvasás, mint mintakövető magatartás hogyan épül be és válik a személyiség részévé a szocializáció során?

Mennyi szerepe van mindebben a családi könyvtáraknak, az otthoni könyveknek? A családban látott és megélt olvasás szeretetének? A könyvgyűjtés szeretetének?

Napjainkban, a XXI. század elején az olvasásnak milyen szerepe lehet a mai fiatalok életében, akiket már tömérdek egyéb információs és szórakoztató forrás vesz körül, ejt rabul? „Átmenthető-e a klasszikus irodalom a XXI. századba, vagy bele kell törődnünk abba, hogy gyermekeink jó esetben csak kivonatokat, rövid szövegeket olvasnak?”¹

KULTURÁLIS TŐKE

A kulturális tőke fogalma Bourdieu-tól származik, aki három tőkefajta különböztet meg: a gazdasági tőkét, a társadalmi tőkét és a kulturális tőkét. „A kulturális tőke legtöbb sajátossága abból a tényből fakad, hogy alapvetően testre szabott és valamilyen bensővé tételt (inkorporációt) tételez fel. A kultúra inkorporált állapotban... történő felhalmozását egy elsajátítási folyamat előzi meg, amely... időbe kerül... Aki a műveltség megszerzésén dolgozik, önmagán dolgozik, önmagát műveli”.² „A kulturális tőke materiálisan adható át, anyagi hordozók (például íráskoppy, festmények, műemlékek, hangszerek) révén. Egy festménygyűjtemény [könyvgyűjtemény] például ugyanolyan jól átadható, mint a gazdasági tőke..., de persze csak a tulajdonjog ruházható át. Ezzel szemben az a sajátosság, amely a tulajdonképpeni elsajátítást lehetővé teszi, nem (vagy nem szükségszerűen) ruházható át: nevezetesen azok a kulturális képességek, amelyek egy festmény [könyv] élvezetét... lehetővé teszik; ezek a kulturális képességek nem mások, mint inkorporált kulturális tőkék”³ (dőlt betűs részek tőlem).

„Az emberi tőke két legfontosabb összetevője: 1. az iskolázottság, műveltség és kultúra, 2. az egészségi állapot... Valamennyi előrejelzés azt mutatja, hogy egy nemzet jövője szempontjából az iskolázottak aránya a valódi fejlődés legfontosabb hajtóereje.”⁴

A tanulmány elkészítéséhez 2003 tavaszán három salgótarjáni középiskolai osztály 11-es (tehát 17–18 éves) diákjait mértem föl kérdőív segítségével: egy hatosztályos gimnáziumi osztályt (Bolyai Gimnázium), egy szakközépiskola (Közgazdasági Szakközépiskola) és egy szakmunkásképző (Borbély Szakiskola) diákjait.

SZABADIDŐ A MÉRLEGEN

A gimnazistáknál első helyen említett szabadidős tevékenység a zenehallgatás, majd ezt szorosán követi az olvasás. Második helyen azonos gyakorisággal említették a filmnézést, a kirándulást és a rajzolást. Harmadik helyen az olvasás/újságolvasás kapta a legtöbb szavazatot, majd tévézés, zenehallgatás azonos jelölési számmal, és a pihenés, alszom, mint passzív pihenési mód. Negyedik helyen már egyértelműen az olvasásra szavaztak legtöbben, majd szintúgy tévézés, zenehallgatás következik, s megjelenik a sport. Az ötödik helyen már csak a tévézés és az olvasás kapott egynél több említést.

A szakiskolásoknál első helyen a focizás áll. Rájuk a legjellemzőbb, hogy szabadidejüket többnyire sportolással, a legváltozatosabb sporttevékenységekkel töltik: bicikli, horgászás, motorozás, sakkozás, kosárlabda. Első helyes volt még kettőnél több szavazattal a számítógépezés, zenehallgatás, „lógás a haverokkal”. Második helyen a zenehallgatást írták legtöbben, valamint az olvasást!

Olvasás alatt újságok, informatikai lapok és „szakirodalom” olvasását értették, illetve sorolták fel elsősorban. Ezt a tényt nagyon örvendetesnek találtam, hiszen itt szakmát tanulnak ezek a fiatalok – elektronikai és közlekedésgépész szakon –, s ha már most lépést tartanak annak fejlődésével, ez dicséretes. A harmadik helyen fej fej mellett az alvást, pihenést, a biciklizést, tévénezést és szintén az olvasást jelölték meg. Negyedik helyen vezető a zenehallgatás és a tévézés, az ötödiknek sorolt tevékenységek között vezet a fizikai lazítás: alvás, pihenés, majd zenehallgatás, és végül – de nem utolsó sorban – itt is említik az olvasást.

Szabadidős tevékenységként jelent meg a következő néhány, talán nem kifejezetten szabadidős tevékenység is: „eszek, iszok” (sic!). Ha belegondolunk: ezek a gyerekek a kistérség egész távoli pontjairól is idejárnak iskolába, sokszor hajnalban kelnek és későn érnek csak haza. Egész nap húsz másik emberrel összezárva élnek, nem a saját ritmusukban esznek és isznak (már amennyiben nem alkoholfogyasztást értett alatta a válaszdó), s az emberi szükségletek ezen minimális kielégítését már mint rekreáló, szabadidős tevékenységet élik meg: egy jóízűt enni nyugodt körülmények között.

Kaptam azonban ilyen választ is: „A szabadidőmet spontán töltöm el, mert nem tudni, mit hoz a holnap.” Ez az „egyszer élünk” – *carpe diem* – szemlélet kicsit a valóságshow-k világát képezi le: itt és most ragadj meg mindent! A mesék tücsökje ez, aki egész nyáron csak muzsikál, napról napra, míg a szorgos hangya gyűjtöget – itt: tudást, információt például olvasás útján.

A közgazdasági szakközépiskolásoknál első helyen legtöbb említést kapott szabadidős tevékenységek: a barátokkal való együttlét, beszélgetés, bulizás, zenehallgatás, sportolás, alvás és/vagy pihenés. Aktív pihenés – szellemi megerőltetés nélkül. Második helyen szerepel a zenehallgatás szintén, valamint a tévézés. Örvendetes, hogy a 3. helyen leggyakrabban előforduló szabadidős tevékenység: az olvasás! Itt egybevettem a szimplán csak „olvasok”, ill. a verseket, magazinokat, újságot olvasok válaszokat. A negyedik helyen választottak között dobogós az olvasás, de a tévézés is. Az ötödik helyre még írták többen az olvasást, tévézést, és új tevékenységi formaként megjelenik a sétálás.

Kis kitérőként le kell írjam egy élményemet: az iskolában járva meglepődve tapasztaltam, mennyire festik, sminkelik magukat a mai diáklányok. Sokan a legutolsó divat szerint, szolárium barnára sülve, festett hajjal, műszempillákkal, rúzsozott szájjal, kikészített arccal közlekednek a folyosókon. Régi diákkoromra – ami szintén ebben az iskolában telt – már csak a fiúk emlékeztettek: ugyanolyan nyakigláb, suta kamasz módon jöttek-mentek a sok kész hölgy között.

Így már nem is lepődtem meg nagyon, amikor a szabadidős tevékenységek között többen is említették – minden bizonnyal lányok – a szépségtanácsadást, sminkelést és a manikűrt, valamint ugyanennyi szavazattal a vásárlást, „shoppingolást”. Nincsen önálló keresetük – a szüleikkel járnak vajon, és most tanulják a koszt pénz beosztását? Vagy butikokban válogatnak a trendit követve? Szomorúan kell arra gondoljak: inkább ez utóbbi jelenti számukra a vásárlást, s ők

lesznek később a fogyasztói társadalom zászlóvivői, akik a reklámok által sugallt „vegyél, fogyassz, költés még, még, még!” jelszavának hódolnak majd.

A gimnazisták között vannak a legkevesebben, akik társasan töltik a szabadidejüket, de az is igaz, legtöbben ők olvasnak szabadidejükben – s ez valóban egyedüllétet igényel. „...az olvasói magatartás vagy az olvasástól való idegenkedés – mint minden döntésünk vagy cselekedetünk – a szocializációs folyamat során bensővé vált normáink, magatartásmintáink, értékrendünk...által motivált, illetve az értékek jellegzetes csoportjaihoz köthető”⁵ véli Gereben Ferenc.

A szabadidős tevékenységek rangsorában az előkelő dobogós helyeket a médiahasználat foglalja el.

A szakiskolások ülnek a képernyő előtt naponta a legtöbbet, pedig az olvasáskutatók szerint: „A napi egy-másfél órát tévéző gyerekek olvasnak a legjobban és a napi három, négy, öt, órát tévé előtt ülők olvasnak rosszabbul.”⁶ A gimnazisták televíziózásra fordított ideje a legoptimálisabb, a középiskolások már belemerülnek a két-három órába is, a szakiskolások szóródása pedig végletes, de inkább haszontalanul sok.

A fiatalok nagyjából ugyanazokat a műsorokat nézik, hiszen adott a műsor-sáv, amikor ráérnek: kora estétől (ekkorra érnek haza) éjszakáig (elalvásig). Sok csatorna érhető el térségünkben, a magyar nyelvű adások a nézetek. Nyelvtanuláshoz kiváló lehetőség lenne a külföldi – angol, német – csatornák nézése, hallgatása, de egyetlen ilyen választ sem találtam.

A kedvenc műsorok között legtöbb jelölést a következők kapták, említési gyakoriság szerint:

- magazinműsorok, hírműsorok (*Aktív, Fókusz, Napló, Magellán*)
- sorozatok (*Vészhelyzet, Betty, a csúnya lány, Jóbarátok, Szeretünk Raymond, Esmeralda*)
- kibeszélő-show-k (Balázs, Mónika, Jakupcsek)
- „esti filmek” (nincsen megnevezés vagy felsorolás)
- sportműsorok, elsősorban foci
- természetfilmek, ismeretterjesztő filmek
- valóság-show-k (*Való Világ, Big Brother*)
- akció- és horror filmek

A gimnazisták műsorválogatása a legigényesebb: ők jelölték színházzal, mozival kapcsolatos műsorokat is. Valamint ők azok, akik alig soroltak kvíz-show-t és valóság-show-t.

A szakiskolások jelentős számú rajzfilmet, mesét néznek: *Kullancs, Boci és Pipi, Tele Tubbies* (ez kifejezetten 2–3 éveseknek készül!), és a Micimackót is említették. Sportműsort is ők írtak leggyakrabban – csupa fiú.

A közgazdaságisok top-on voltak a valóságshow-k világában. Biztató azonban a *Magyar Hírlap* által közölt felmérés, melyet a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet

végzett a műsorok kapcsán. „A fiatalok többsége nem ideálképző elragadtatottsággal követte a szereplők életét...A valóságshow-k mégsem voltak túl nagy hatással a fiatalokra, bár néhányan aggódtak emiatt, végül mégsem azokból tanultak káromkodni, de dohányozni és inni sem...”⁷ Bizakodjunk, már csak azért is, mert ilyen választ is kaptam : „Nincsenek kedvenc műsoraim azóta, mióta megjelentek a valóságshow-k”.

A fiatalokról szóló sorozatokkal (*Barátok közt, Jóbarátok*) csupán egyetlen gondom van: az általuk sugallt minta nem annyira hétköznapi, mint azt szeretnék készítői. Minden lány és fiú szép, arányos, a lányok mind karcsúak, nem hordanak szemüveget (vagy elvéve, kivéve *Betty, a csúnya lány*, aki azután a mesék rút kiskacsájaként teljes átváltozáson megy keresztül), nincsenek pattanásaik, természetes, hogy van mobiltelefonjuk és a legújabb divat szerint öltöznek. Ez egy idealizált kép. Középiskolai tanárnő ismerősöm azért nézi – mondja ő –, hogy a fiatalokkal kapcsolatos (iskolai, családi) problémák megoldására példákat kapjon. Hosszú idő tapasztalatát leszűrve: reménytelen. Nincsen ilyen bennük, nem adnak megoldásokat, „elmaszatozzák” a problémát.

SZÁMÍTÓGÉP-HASZNÁLAT, AVAGY VARIÁCIÓK KÉPERNYŐRE

Milyen célra használják a számítógépet tanulóink?

Legtöbbször játszanak a számítógépen. A számítástechnikai újságok számtalan játéktípust mutatnak be, a különböző stratégiai, akció-játékok, az aktuális filmeket leképező (*Csillagok háborúja, Mátrix*), valamint véres-öldöklős játékokat. Közkedveltek az autóversenyek is, valamint az un. szerepjátékok, mikor is különböző alakokat öltve küldetéseket kell végrehajtani a misztikum világában játszódó történetben. Ezek a modern játékok egyre komolyabb konfigurációt igényelnek, a számítógép rendszeres bővítését. Az ezzel való lépéstartás egyre több anyagi áldozatot jelent. Ki fizeti mindezt? És például miért nem nyelvórákat vesznek e helyett a fiatalok? És sorolhatnám még a lehetőségeket...

A szövegszerkesztés a második helyen áll: 11. osztályban már egy több oldalas beadandó házi dolgozatot illik, de mindenképpen könnyebb elkészíteni szövegszerkesztővel. A szakközépiskolások pedig két évig órakeretben gépirást (ma számítástechnikai alapismeretek a tantárgy neve) is tanulnak.

Csevegésre, chat-re nem sokan vesztegetnek időt – ez örömdetes, hiszen az élőszóban folytatott beszéd és metakommunikáció nem ér föl egy monitor villódzó fényénél vadidegennel folytatott „betűváltással”. Elektronikus levelezésre, e-mailezésre inkább a gimnazisták és a szakközépiskolások használják a számítógépet. (Talán a szakiskolások jól mérték föl képességeiket: a kérdőíveken válaszaik szűkszavúak, és a helyesírással is voltak némi gondok.) A csevegéshez a Net-en elég néhány kellően gyorsan odavetett szó, esetleg jel, mely a metakommunikációt, gesztust fejezi ki. Egy elektronikus, de bármilyen levél megírásához már jóval bővebb szókinccs szükséges. Kezdve a megszólítással, befejezéssel, mindazzal, ami egy papír formátumú levélnek is óhatatlan

formai velejárója. A fiúk általában is ritkábban leveleznek, ez inkább a lányok műfaja. Ezért tartom érthetőnek, hogy miért a szakiskolások – akik mind fiúk – leveleznek legkevesebben.

Az Interneten való böngészés is rájuk jellemző legkevésbé. Jóval nagyobb arányban szörföznek a világhálón a másik két iskola diákjai, s így utólag már sajnálom, hogy nem kérdeztem rá arra, miket olvasnak, milyen weblapokat keresnek föl. Tanuláshoz vagy kikapcsolódáshoz használják-e elsősorban az Internetet, mennyire érték- és helytálló, hiteles az onnan gyűjtött információ. György Péter írja erről: „...Az, hogy a Net által felkínált hierarchia és struktúra mentes...”halmazon” belül ki milyen tevékenységet folytat, illetve milyen úton halad, arra vonatkozóan az iskolának többet sem technológiai, sem morális értelemben nincs befolyása. ...Nem nagyon tudjuk megmondani azt, hogy egy-egy kreatívabb diák az egyes ismereteket honnan szerezte be, a Net általi ismeretek pedig sehol sem garantáltak... A magyar történelmet okuló fiatalember számára mégsem mindegy, hogy Szörényi Levente Web Site-járól értesülnek Kun László tetteiről, vagy éppen Kristó Gyula történelmi tanulmányaiból”.⁸ Nagy a felelősség, mind az iskola, mind a szülő, de a könyvtáros, mint információ-keresést tanít(hat)ó szakember részéről is: megmutatni, megtanítani a keresését a Web-en is.

Legaktívabban a szakiskolások élnek a számítógép adta lehetőségekkel. Érdekesebbnél érdekesebb lehetőségeket soroltak, amit egy számítógépen el lehet követni: Auto-Cad R14 (amely egy komoly gépipari rajzolóprogram magyar verziója), CD-borító szerkesztése, rap-szövegek írása, zeneszerkesztés (MP3), programozás, weblap-szerkesztés: csupa kreatív dolog! Válaszaikat olvasva azt éreztem, ezek a gyerekek már nem elragadtatott csodálói egy játékszernek, hanem szerszámként, eszközként használják azt saját alkotó fantáziájuk formába öntéséhez. Egy weblap megszerkesztése sok apró logikus, gondolkodást, fantáziát igénylő lépés, melyet aztán egyetlen formára, egyetlen oldalra összehozni, egyetlen képpé szerkeszteni.

A másik két iskola tanulói többnyire a zenehallgatást, filmnézést, szövegek, képek letöltését írták ehhez a kategóriához – többnyire tehát szórakoztató jellegű kikapcsolódásra használják a számítógépet.

GYERMEKKOR – EMLÉKEK A MESÉK VILÁGÁBÓL

A leendő felnőttek, a mai ifjúság olvasási szokásainak értékadóit a család: a szülői házban látott, a meghatározó személyiségektől átvett minták, a szülői ház. A nagyszülőkkel való együttélés, a tőlük hallott mesék, történetek, a munkájukat kísérő beszélgetések egy életre szóló élménnyé válnak⁹ „...a mesék mindig és minden időben az emberről, pontosabban az ember lehetőségeiről, választásairól, tévedéseiről és a tévedések korrekcióiról mondanak el valami nagyon fontosat. Azaz nem arról szólnak, hogy minden rendben van, hanem arról, hogy minden rendbe hozható” - állítja Boldizsár Ildikó, majd így folytatja:

„A mesemondás során átélhetővé vált a személyiség legmélyebb rétegeinek megszólítása és megmozgatása, és az egyik legnehezebb kérdés megválaszolása: ki vagyok én? A történetekből meg lehet tanulni mindazon szabályokat és technikákat, amelyek segítségével az ember nemcsak az istenekkel, a természetfölötti lényekkel, az állatokkal, a növényekkel, a tárgyakkal vagy a halottakkal teremthet kapcsolatot, hanem legmélyebb önmagával is”. „A mesék a történetek konfliktusai, azok megoldása alapvető morális üzenetek, nem kevesebbet, mint az emberiség kulturális örökségét közvetítik... életvezetési mintákat, konfliktusmegoldó példákat is kapunk a „csacska mesék” olvasgatása közben a belső feszültségek tisztázása és szókincsünk, irodalmi műveltségünk csiszolgatása, fényesítgetése mellett.”¹⁰

Meséltek-e szüleid olvasmányélményeikről Neked gyermekkorodban? – szolt a kérdés. Legkevésbé a szakiskolások szülei meséltek saját olvasmányaikról – valószínűleg az olvasás az ő szabadidő-felhasználásukban is hátrább állt a rangsorban –, a gimnazisták fele-fele arányban hallgathatták szüleik emlékeit, és az arány a közgazdaságisoknál a legjobb, bár ott is csak kissé haladja meg a felezőt.

És melyek ezek az emlékezetes mesék?

Legtöbben már odahaza is a kötelező olvasmányokat hallhatták szüleiktől: az *Egri csillagok* Dobó kapitánya, a *Fekete gyémántok*, Nemecek Ernő hőstettei, *A kőszívű ember fiai*, *Tüskevár*, *Légy jó mindhalálig*. A klasszikus meseírók, meseszereplők (sőt: tévémesék!) is kaptak említést: *Böbe baba*, *Harisnyás Pippi*, *Mátyás király*, Benedek Elek meséi, *János vitéz*, *Háry János* nagyotmondásai, a Grimm-testvérek és Andersen meséiről, mint saját mese- és olvasmányélményeikről meséltek szüleik.

Legváltozatosabb a paletta a szülők gyermekkori olvasmányélményei közül a gimnazistáknál. Itt, az előzőekben felsoroltakon túl, említést kapott a *Biblia*, Hugo *Nyomorultakja*, Jack London, Szabó Magda könyvei – tehát a felnőttkori olvasmányok is. „...a nagyobb kulturális tőkével rendelkező családok gyermekeknek is nagyobb kulturális tőkét szánnak, ezért inkább gimnáziumokba küldik őket” – írja Andor Mihály.¹¹

A szakiskolások szülei jóformán csak kötelező olvasmányokat soroltak föl.

A szakközépiskolások fölsorolása is változatos, de náluk a felnőttek olvasmányai között csupán gyermekkori olvasmányok: indiános történetek, Verne-regények, ifjúsági kalandregények szerepelnek. Felnőtt irodalom nem.

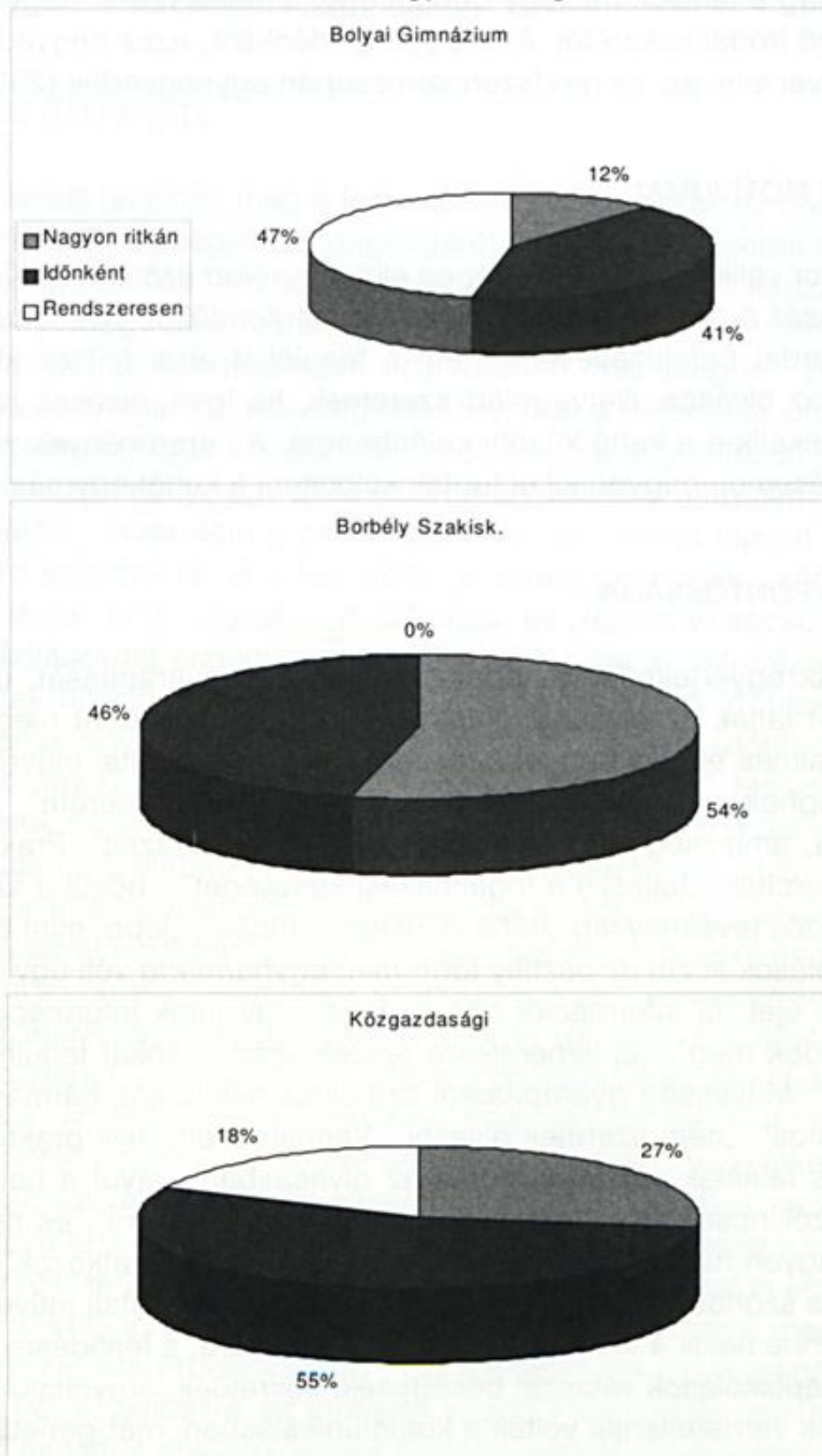
Úgy tűnik, lassan az iskola válik a műveltség, az évszázadokon át felhalmozott, papíron rögzített műveltség megszerzésének egyedüli helyszínévé.

Nézzük a tanulók saját olvasmányait!

OLVASÁSGYAKORISÁG

Az olvasásgyakoriságra nagyjából azonos mérőszámokat használ a szakirodalom: rendszeresen olvasónak tekinti a minimum havi egy könyvet, időnként olvasónak a megközelítőleg negyedévente egy könyvet, és nagyon ritkán olvasónak a csupán évente egy könyvet elolvasókat.

Olvasás-gyakoriság

A gimnazisták között vannak a legtöbben, akik rendszeresen olvasnak a kötelezőkön kívül más olvasmányokat is.

A szakiskolásoknál elég gyakori volt az, hogy az „időnként olvasok” kategóriát jelölték meg: a kérdésre majd a folyóirat-olvasásnál találunk választ. Mert ha könyvet nem is, újságot valóban olvasnak időnként.

A szakközépiskolásoknál egyértelműen azok a tanulók, akik nem olvasnak a kötelezőn kívül semmit, nem is jelöltek olvasási gyakoriságot.

Gyakorlatilag a tanulók mintegy durván egyharmada (29%) nagyon ritkán olvas a kötelező irodalmakon túl. A fele (48%) időnként, azaz negyedévente legalább 1 könyvet elolvas, és rendszeresen csupán egynegyedük (23%).

AZ OLVASÁS MOTÍVUMAI

A gyerek akkor válik olvasóvá, ha képes elhinni: „rólad szól a mese”.¹²

Ha az olvasás örömmé válik, ha képzelete meglendül az olvasottak alapján.

Nyitott mondat befejezésével kértem a tanulókat arra, fejtsék ki, számukra miért fontos az olvasás, illetve miért szeretnek, ha igen, olvasni. Kíváncsi voltam arra, érzékelik-e a kettő közötti különbséget. Az eredmények visszaigazolták feltételezésemet: nagyon jól el tudták különíteni a kettőt egymástól.

AZ OLVASÁS FONTOSSÁGA

A gimnazisták egyértelműen a tudás, a műveltség gyarapítását, új ismeretek megszerzését látják az olvasás fontosságában. „Sok mindent megtudok a világról és hatalmas élményben leszek részem”, „a könyvek által művelődöm”, „az alapképzettséghez nélkülözhetetlen bizonyos könyvek ismerete”, „elvisz egy olyan világba, amit még nem ismerek”, „fejleszti a fantáziát”. Praktikus szempontokat is soroltak: „fejleszti a fogalmazási készséget”, „bővül a szókincsem”. Mint szabadidős tevékenység „néha jó kikapcsolódás”, „jobb, mint tv-t nézni”.

A szakiskolások közül az osztály több mint egyharmada véli úgy, hogy az olvasás valami újat, új információt hoz életébe: „Így jutok információhoz”, „sok hasznosat tudok meg”, „új ismeretekre teszek szert”, „sokat tanulhatok abból, amit olvasok”. Műveltség gyarapításról szó sincs náluk, sőt, hárman be is vallják: „nem fontos”, „nem szeretek olvasni”. Vannak azért, akik praktikus oldalról nézve, mégis találnak valami fontosat az olvasásban: „javul a helyesírásom”, „fejleszti a szókincsemet”, „jobban ki tudom magam fejezni”, és nem utolsósorban – de nem is nagyon hihető – szempont: „ha olvasok, nem unatkozok” írták ketten is. Szegényes szóhasználat. Nem érzik, hogy az olvasás általi műveltséggyarapítás esély lenne nekik a továbblépésre, a kilendülésre, a fejlődésre.

A szakközépiskolások válaszai bőségesek, sokrétűek, árnyaltak. Hiába, a lányok mindig is verhetetlenek voltak a kommunikálásban, már genetikailag is így vagyunk kódolva. Az új ismeretek szerzése, a műveltség tágítása, sok hasznos

információ megszerzése teszi fontossá az olvasást számukra. Meglepően sokan azt írták: "érdekes dolgokat tudok meg". Gyakorlati hasznát is látják, amennyiben fejleszti a szókincset, a képzelőerőt és a beszédkészséget. Segítséget nyújt a tanuláshoz, és segít, mert „le akarok érettségizni”. De van, akit másokkal köt össze egy-egy könyv: „jókat lehet beszélgetni másokkal, akiknek ugyanaz az érdeklődési köre, mint nekem”. Fejleszti a fantáziát, hiszen „jobban bele tudom élni magam egy könyvben olvasott történetbe, mint egy tévében látottba”, hiszen „érdekelnek a történetek”.

AZ OLVASÁS SZERETETE

A gimnazistáknál jelennek meg a legváltozatosabb indokok az olvasás szeretetére, és ezek érzelmviláguk gazdagságáról árulkodnak. „Eltereli a figyelmemet az esetleges gondokról”, „a főhős helyzetébe bele tudom képzelni magam”, „megnyugtat”, „meg tudok feledkezni a hétköznapokról”, „az olvasás szépsége mindenek feletti”, „elkalandozhatok egy teljesen más világba”: belefeledkezni egy könyvbe és alámerülni mélységeibe! Másokat a felfedezés öröme ejt rabul, mint egy izgalmas utazás: „elkalandozhatok esetleg egy teljesen más világba”, „számomra minden könyv egy új és külön világ, amelyet még nem ismerek azok elolvasása előtt”, „szeretem a borzongást, az ismeretlen tájakat, a kalandot”. Vannak azért közöttük is, akik két lábbal a földön járva írják: „kitölti a szabadidőmet”, „érdekel, amit olvasok”, „jó időtöltés” és „remek kikapcsolódás”.

A szakiskolásoknál érzelmi azonosulást nem sikerült felfedeznem. Egyikük: „nem szeretek olvasni, mert elalszom olvasás közben”. A többiek egyrészt az idő eltöltésének egy módját látják az olvasásban: „egy jó időtöltés”, „néha érdekfeszítőbb egy könyv, mint a tv”, „jól elmegy vele az idő”. Mások mintha büntetésként élnék meg az olvasást: „unatkozom”, „nem tudok mást csinálni”. Mások praktikusán közelítettek, és inkább a fontosságáról írtak itt is: „bővül a szókincsem és javul a helyesírásom”, „gyarapodik a szókincsem, és új dolgokat tudok meg”. Alapvetően azonban, sajnos, nem szeretnek olvasni és nem is tudják hová helyezni az olvasást életükben, szabadidejükben, érzelmvilágukban.

A szakközépiskolások válaszaiból újra némi derűt és reményt meríthetünk. Színesen, gazdagon és érzelmekkel telítve írnak az olvasás szeretetéről. „Vannak olyan könyvek, amelyek annyira lekötnek, hogy le sem tudom tenni őket”, „néhány könyv annyi izgalmat és érdekességet rejt”, „olyan helyzeteket is átélhetek a könyv segítségével, amiket az életemben lehet, hogy soha nem fogok”, „az olvasás próbára teszi a fantáziámat”. Vannak, akik a másik ember minél jobb megismerésére törekszenek a könyvek által: „érdekel, mi játszódhat le egy ember fejében különböző szituációkban”, „a szereplők jellemét megismerni, megérteni tetteik hatását környezetükre érdekes dolog”. Ezek a gyerekek azt is megértették, hogy a társadalmi beilleszkedésre, az emberek közötti kapcsolatok működésére nagy-szerű példát mutathat egy-egy könyv! Élethelyzeteket tapasztalhatnak, és élményeket meríthetnek belőlük, melyek saját környezetükben, életkorukban még

nem fordulnak elő, illetve az előforduló helyzetekre megoldási alternatívákat találnak a könyvekben. Persze vannak, akik a szórakoztató, kellemes időtöltést jelölték meg az olvasás szeretetével: „kikapcsol, szórakoztat, jobban, mint a tévé”, „a könyvekben lévő kalandok, történetek nagyon érdekesek”, „izgalmas”, „ha találok egy könyvet, ami tetszik, akkor sok élmény marad bennem, amit később úgy mesélhetek, vagy idézhetek föl, mint egy filmet”.

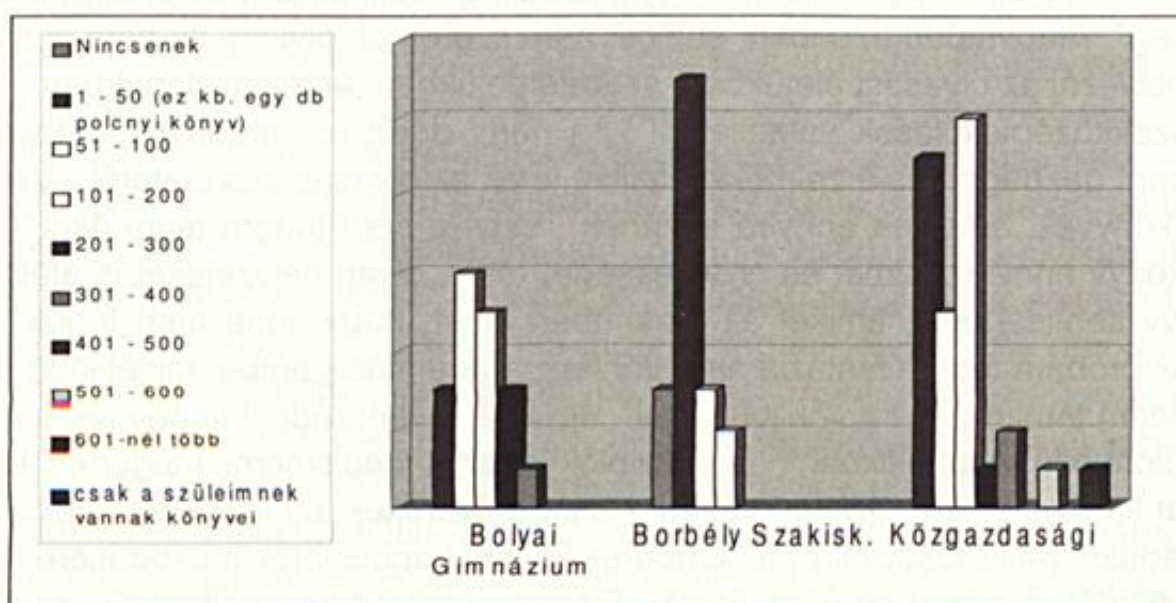
HÁZI KÖNYVTÁRAK

A TANULÓK SAJÁT KÖNYVTÁRÁNAK NAGYSÁGA ÉS ÖSSZETÉTELE

A házi könyvtárak tartalmi, minőségi összetétele megmutatja és meghatározza a magyar lakosság irodalomhoz való viszonyát, annak változását – írja Suppné Tarnay Györgyi a '80-as évek otthoni könyveinek összetételéről tanulmányában.¹³ Az olvasók érdeklődésében a '70-es évekig a szépirodalom volt a meghatározó, majd lassan növekedni kezdett az ismeretközlő irodalom (non fiction) részaránya. ... Napjainkban viszont már egyre kevesebb szépirodalmat olvasnak az emberek: „...nem egyszerűen kevesebb időt töltünk az utóbbi években olvasással, hanem azon belül is a könyvek, ... főként a klasszikusok s egyáltalán az értékes szépirodalom (versek) a leginkább vesztesek, míg a napi és hetilapok, valamint a non fiction és a direkt szórakoztató szépirodalom még relatív térnyeréssel is jellemezhetőek.”¹⁴

A saját könyvtár nagyságánál a könyvek számára egy, a szakirodalom által elfogadott (és a valóságban lemerő) mérőegységet: az egy polcnyi könyvet vettem alapul, amely nagyjából az egy méteres polchosszúságnak és az ezen elférő kb. 50 db-nyi könyvnek felel meg. Tehát: akinek egy polcnyi könyve van odahaza, annak kb. 50 könyv van a lakásban.

Saját könyveim száma (db)

Egy és három polc között van jellemzően a diákok saját könyvtárának nagysága, ettől csak kevesebb (a szakiskolások között vannak, akiknek nincsenek saját könyveik, meg egy szakközépiskolásnak is), illetve alig néhány tanulónak több a saját könyvei száma. Öröndetes, hogy a szakközépiskolások saját könyvtára mutatja a legjelentősebb állományokat – szüleik hiányosságait (lásd a családi könyvtárnál!) jó érzékkel kezdték el pótolni.

Szomorú azonban, hogy sok gyereknek az eddigi 17 életéve alatt egyetlen könyvet sem vettek volna? Ajándékba, ünnepekre? Iskolából jutalomkönyv?

Izgalmas ezek után megnézni, milyen könyvekből is áll ma egy kamasz saját könyvtára!

A gimnazisták könyveinek jelentős részét az ifjúsági regények, kalandos történetek, a verseskötetek (!) és a tankönyvek teszik ki. Azon néhányaknak, akiknek kevés a könyve, azok félesége is szűkebb palettájú, valamint a szülői könyvtár is csekély és féleségében is szegényes.

A szakiskolásoknál legjelentősebb az ismeretterjesztők, szakkönyvek aránya. Ha mindezek a könyvek a leendő szakmájuk alapjait jelentik, jó és biztató. Ezt a tudományos-fantasztikus irodalom követi nagyságában, majd az ifjúsági regények, kalandos történetek és a tankönyvek.

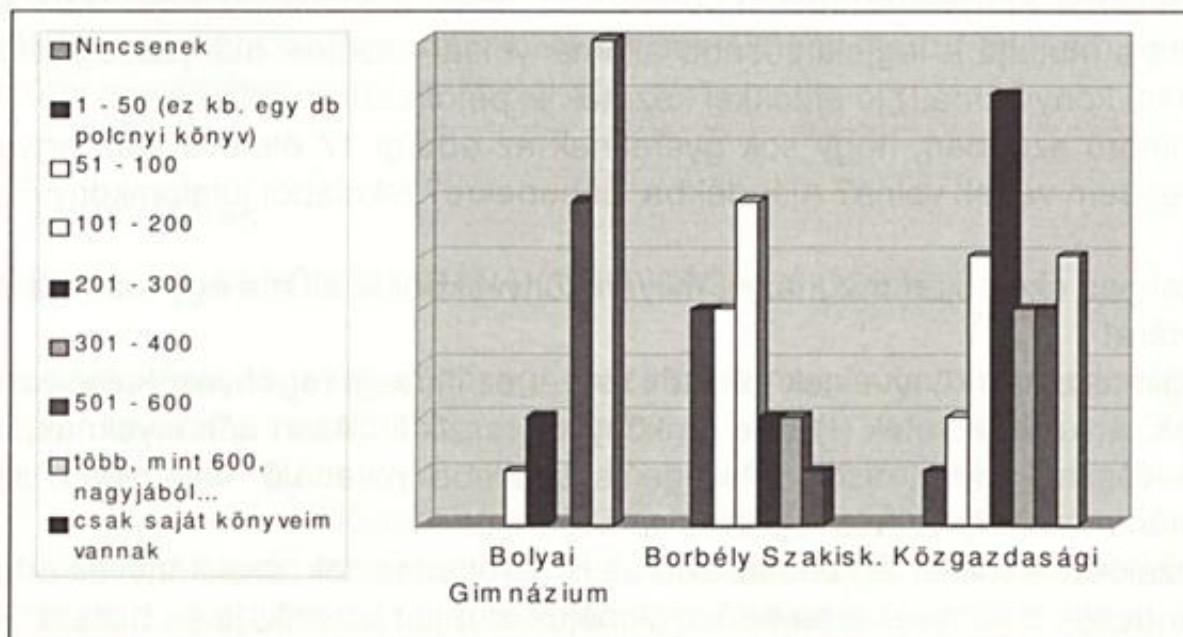
A szakközépiskolásoknál a lexikonok, kézikönyvek vezetnek a sort, szorosan mögöttük ismeretterjesztő és szakkönyvek sorakoznak a polcokon. Tehát az alapvető lexikonokat ezek a gyerekek saját könyvtáruk számára is begyűjtötték – lehet, a család könyvtárában nem voltak meg. Nagyobb számú könyvből nagyobb választék. Akinek kevesebb a saját könyve az többnyire nagyon ritkán olvasó típusú is. Egyéb könyveknél már a jövőre gondolva főleg érettségire és felvételre előkészítő könyveket, feladatgyűjteményeket, példatárakat soroltak, egy tanuló különös vonzódással gyűjt a második világháború témájával foglalkozó irodalmat, egy tanulónak pedig jelentős népmese-gyűjteménye van.

A gimnazisták állnak a legjobban az otthoni könyveik nagyságát és összetételét tekintve. A szakközépiskolások jól mérték föl, milyen hiányosságokat kell pótolniuk saját könyvtárukban – szüleik könyveihez képest. A kötelező szépirodalom itt a legnagyobb arányú, míg a gimnazistáknál valószínűleg már eleve megvoltak a házikönyvtárban ezek a klasszikusok.

Az „Egyéb” kategóriánál a gimnazisták idegen nyelvű könyveket gyűjtenek (7. osztálytól két idegen nyelvet tanulnak), evangéliumi könyveket és természetfeletti horrort. Nagyon speciális területek ezek, egyrészt beszűkíthetik a látókört, másrészt bizonyos területeken magas szintű tájékozódást, elmélyülést jelentenek.

A példa: a családi könyvtár nagysága és összetétele

Családunk könyvei (db)

A **gimnazisták** rendelkeznek a legnagyobb családi könyvtáras háttérrel, ezért kétezer-ötszázig becsülték az otthoni állomány nagyságát. Verseskötet szinte minden családban található és lexikonokból, kézikönyvekből is dolgozhatnak otthon a tanulók.

A **szakiskolások** találják odahaza a legkevesebb könyvet, ugyanakkor érdekes volt látni, hogy amíg őszintén bevallották, mennyire kevés a családi könyvek száma, mégis ebben a kis állományban mindenféle könyv előfordul szinte minden témát választottak. Sántít ez a dolog: kevés könyvből hogyan lehet ennyire választékos mégis az összetétel? Lehet, csak blöffre bekarikáztak, ami tetszett nekik – vagy amire vágnának? Hiszen az előzőekből, eddigi válaszaikból nem ez a kép áll össze bennem a szakiskolások és családjuk könyves kultúrájáról: többen bevallottan nem szeretnek olvasni, aki talán, az is inkább szakirodalmat és folyóiratot olvas. Miért, hogy éppen a családi könyvtárat ismernék ennyire tüzetesen? Ha mégis, miért nem érintette meg őket odahaza a könyves környezet? Túl sok a kérdőjel – így inkább némi fenntartással kezeltem a szakiskolások családi könyvtáráról szóló adatsort.

A **szakközépiskolásoknál**, ahol nagyobb a családi könyvtár, ott a saját állomány is bővebb (és színesebb), és a tanulók is a rendszeresen olvasók közé tartoznak.

Ismeretterjesztők, szakkönyvek azonban ugyanolyan arányban vannak, mint bűnügyi könyvek, krimik valamint történelmi regények a családoknál – ebből a három kategóriából állna könyvtáruik zöme? Szélsőséges kissé.

ÖSSZEGZÉS

„Régi tapasztalat az, hogy a gyermek tanuló lény, aki minduntalan ismereteket és gyakorlatokat szerez. Arra is felfigyeltek régen, hogy ez a tanulás időben megelőzi az oktatást... A szocializáció megértésének kulcsfogalmaként ettől kezdve használták sokan az utánpótlást.”¹⁵

Az olvasás mintakövető magatartás, azaz utánpótlás. A családban látott minta, példa átadódik, átvevődik.

Jellemző volt: a családi könyvtár nagysága és heterogén összetétele pozitívan hat a tanulók saját könyveinek számára, összetételére, sőt: olvasói típusára is: ahol több a könyv, egyáltalán: könyves környezetben élnek, ott inkább rendszeresen olvasnak, mint nagyon ritkán. A nagyobb kulturális tőkével (itt: könyves háttérrel) rendelkező családok gyermekei már 17 éves korukra nagyobb kulturális tőkét gyűjtöttek össze a maguk számára is, tovább gyarapítva szüleiét. Amennyiben egy gazdag házi könyvtár van odahaza, melyet még a szülők kezdtek el gyűjteni több évtizeddel ezelőtt – amikor még a hazai könyvkiadást nem fertőzte meg ennyire az „aluljárók” irodalma: korunk divatos lektúr- és riportíróinak művei –, akkor feltételezhető, hogy abban számos értékes, magyar és világirodalmi klasszikus mű lelhető fel. Gondoljunk csak a Világirodalom Klasszikusai vászonkötéses sorozatára, mely annak idején nagyon olcsón volt hozzáférhető!

A modern mai magyar irodalom képviselői közül egyedül Gion Nándort nevezte meg egy gimnazista tanuló. A többiek? Sajnos, a középiskolai tanulmányok során többnyire nem jutnak el a mai modern irodalomig, ez megmarad a speciálkollégiumok (gimnázium) zártkörű társaságának.

Időbeosztásuk már teljesen más, mint a húsz vagy annál még korábbi évek fiataljaié: a sok tévézés, „számítózás” mellett „nem jut idő” olvasni. Ugyanakkor nem értékes, esztétikai élményt nyújtó, időtálló dolgokat néznek a tévében, és a számítógépet is kevesen használják jól. Itt lehetne időt spórolni az olvasásra!

A XXI. század tanulási formája, az élethosszig tartó tanulás már egy újfajta tanulási módszer, valamint technika, eszközkezelés elsajátítását is jelenti. Óriási jelentősége van a könyvtáraknak és a könyv- és könyvtárhasználat tanításának és gyakoroltatásának mind az iskolában, mind a közkönyvtárak (elsősorban ill. kezdésnek a gyermekkönyvtárak) szintjén! Az iskolának támaszként, azonos rangú társként kell szövetkeznie a könyvtárakkal: hiszen a ma iskolája már nem tudásközpontú, hanem a készségek, képességek fejlesztésén van a hangsúly, mely elérhetővé teszi gyermekeink számára az önállóan és kritikusan gondolkodó európai polgárrá válást.

Az alapok fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni: a kisgyermekkor, a mesék, a betűvel való első találkozás: továbbra is meg- és kikerülhetetlen. Meggyőződésem, és a felmérés is ebben erősített meg: a könyves családi környezet megléte az első lépés az olvasóvá válás útján. Ezt az első lépést pedig egyértelműen a szülőkkel, nagyszülőkkel, az otthon meghitt légkörében kell

megtennie gyermekeinknek. A szülők, a családok nagy részében ez még meg is történik (esti mesélések), de később, iskolakezdés határán, hatéves koruktól mennyire magukra, illetve csupán és teljességgel az iskolára hagyatva keresgélnek a további lépéseket. Pedig akiknél az alapok hiányoznak, nem tud mire építeni, nem tud mihez élmény- és tudástartalmakat kapcsolni.

Óriási a szülők felelőssége, amit a gyermekek iskolába lépésével meg kell osztaniuk a pedagógusokkal és a könyvtárosokkal is! Nem engedhetjük el gyermekeink kezét jelképesen sem, és az olvasóvá válás útján is együtt kell velük tartanunk!

A feladat egyre nehezebb, de nem lehetetlen.

JEGYZETEK:

1. Hanthy 2002. 30. p.
2. Bourdieu, P. 160. p.
3. U.o. 163. p.
4. Kopp 2002. 12. p.
5. Gereben 1995. 83. p.
6. U.o.
7. Dobozi 2003. 4. p.
8. György 1997. 624., 625. p.
9. Nagy 1990.
10. Nagy 1996. 63. p.
11. Andor 1999. 66. p.
12. Az olvasóvá nevelés... 163. p.
13. Suppné 1988. 277. p.
14. Nagy 1997. 478. p.
15. Somlai 1997. 57. p.

IRODALOM:

1. Andor Mihály: A könyv, mint a kulturális tőke mutatója. *Iskolakultúra* 1999. 11. sz. p. 62–70.
2. Boldizsár Ildikó: Ahol a madár se jár. *Inter Press Magazin* 2003. 7.sz. p. 22–24.
3. Bourdieu, Pierre: Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: *A társadalmi rétegződés komponensei : Válogatott tanulmányok*. Szerk. Angelusz Róbert. 2. kiad. Bp.: Új Mandátum Kvk., 1999
4. Hanthy Kinga: Ellenszélben. Kerekasztal-beszélgetés olvasáskultúránk jelenéről és kilátásairól. *Magyar nemzet* 2002. nov. 16. p. 30–31.
5. Horváth Mátyás: Irodalmi műveltség és olvasási készség. *Könyv, könyvtár, könyvtáros* 1996. 3. sz. p. 40–46.
6. Kopp Mária – Skrabski Árpád: A magyarság társadalmi és erkölcsi tőkéje. *Valóság* 2002. 9. sz. p. 11–18.
7. Nagy Attila: Kulturális tradíciók, értékrend és olvasási szokások. *Könyvtáros* 1990. 8. sz. p. 445–450.
8. Nagy Attila: Az olvasás korszerűsége? *Olvasáskutatási eredményeken töprengve. Iskolakultúra* 1996. 1. sz. p. 62–65.
9. Nagy Attila: Modernizáció: globalizáció, amerikanizáció? Változási tendenciák a hazai olvasási és könyvtárhasználati szokásokban. *Könyvtári figyelő* 1997. 3. sz. 476–484. p.
10. Az olvasóvá nevelés problémái az ezredfordulón. Kerekasztal-beszélgetés. *Új pedagógiai szemle* 2000. 7–8. sz. p. 159–168.
11. Salgótarján és kistérsége az uniós csatlakozás küszöbén. *Ismertető. Salgótarján: Polgármesteri Hivatal, 2003.*
12. Somlai Péter: Szocializáció. A kulturális átörökítés és a társadalmi beilleszkedés folyamata. [Bp.]: Corvina, 1997.
13. Suppné Tarnay Györgyi: A tanítójelöltek olvasáshoz, könyvtárhoz való viszonya az 1980-as években. *Könyvtári figyelő* 1988. 4. sz. p. 273–283.

Gyetzvainé Szorcsik Angéla

*„LÉLEKPENDÍTÉSEK” 30 ÉV ALATT
A BALASSI BÁLINT MEGYEI KÖNYVTÁR OLVASÓTÁBORAIBAN*

I. MÚLTIDÉZŐ ÉS JÖVŐBE TEKINTŐ GONDOLATOK

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár a kulturális értékterjesztő-értékfejlesztő struktúra Nógrád megyei bázisintézménye, amely programjai, rendezvényei által a humanitás jegyében a „szabad” tanítás támogatását hirdeti.

Ez évben 30 éve, hogy elsőként Nógrád megyében a Balassi Bálint Megyei Könyvtár állt az olvasótáborok szervezése mellé. Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hogy könyvtárunknak a kultúra és az oktatás hosszú távú befektetésére, kontinuitására való törekvése máig fennmaradt az olvasótáborok életben tartásával. Tények bizonyítják, hogy a '70-es évekhez képest a könyvtárak közül nagyon kevesen maradtak, akik még ma is szerveznek olvasótáborokat. Ennek egyik oka az anyagi nehézségekben találtatik, a másik oka az lehet, hogy módszereiben, tartalmi kínálatában nem tudtak megújulni a táborok.

Az elmúlt három évtized tekintélyes idő az olvasótáboroztatás történetében. Sajnos, ma már nem beszélhetünk mozgalomról, egy védőernyővel is támogatott, mesterségesen fenntartott működési hálózatról, ahol még a tábor szervező intézmények költségvetésében ott volt a táborozás fedezetére fordítandó összeg.

Nagyot fordult a világ, változott a társadalom képe, ezzel együtt az intézményi és a szabadidős kulturális tevékenységek finanszírozása is.

Napjainkban már egyre kevesebben vagyunk, akik elhivatottságból és a magyar irodalom jeles személyiségeinek, alkotóinak a szellemi örökségében, annak továbbvitelében, valamint a fiatalok jövőépítésének segítésében bízva naponta szélmalomharcot vívunk az értékek, hagyományok továbbviteléért, a táborok támogatásáért és elismertetéséért. Ezt a harcot az egyre szaporodó napi nehézségek és feladataink mellett csak azért tudjuk megvívni, mert látjuk az olvasótáboroztatás igazi jelentőségét. Szervezőpartnereinktől, számtalan volt táborozótól, tanáraiktól és nem utolsósorban a szülőktől származó pozitív visszajelzésünk van határon innen és túlról. Táborozó fiataljaink sorsának alakulását szeretjük figyelemmel kíséreni, és örömmel tölt el bennünket az a tény, hogy sokan kerültek fontos közéleti funkciókba és vagy „csak” értelmes emberi életet élnek. Büszkék vagyunk minden volt táborozónkra, mert ők igazolják vissza mindennapi munkájukban, életszemléletükben elgondolásaink helyességét.

Miért ennyire sikeresek, népszerűek olvasótáboraink?

Az olvasótáborok közösségi élményei az egyre formálisabb, egyre teljesítmény-centrikusabb iskolai élet után még mindig elemi erővel hatnak a résztvevőkre. A fiatalok olvasottságának hiányáról, az értékes emberi élet megélésének háttérbe szorulásáról napjainkban egyre több szó esik. Ezek ellen „lélekipendítő” lehetőséget, közösséget, pozitív példát jelentenek az olvasótáborok, amelyek élmény- és értékgazdagságot adnak a résztvevőknek. Ez a tábori forma a diákok kölcsönös önépítését, közösségi-közéleti szereplésre való felkészítését, olyan európai polgárokká történő nevelését biztosítja, akik tisztában vannak saját értékeikkel, lehetőségeikkel és nem utolsó sorban kulturális örökségükkel. Az olvasótáborokban sajátos módszereinkkel és eszközeinkkel, a komplexitás igényével – amit az iskolák többsége a mai napig nem képes a fiataloknak megadni – a jövő „kultúraközvetítőit” neveljük határon innen és túlra. Székely Dezső szavaival élve a „világ veszélyekkel zsúfolt és nem mindenki ér haza”, de mi mégis arra törekszünk, hogy a táborokban részt vett fiatalok közül minél többen találják meg a helyes utat, a pozitív lehetőségeket, a tartalmas, értékes életük felépítéséhez tartozó fogódzókat.

Az elmúlt 30 év alatt sikerült elérnünk, hogy mindig voltak olyanok, akik kiálltak az olvasótáboroztatás mellett, szervezték, vezették, jelenlétükkel gazdagították az olvasótáborok mindennapjait.

A Nógrád megyei olvasótáborokért nagyon sokat tett Szabó Ernőné, Zsuzsa, a megyei könyvtár egykori igazgatóhelyettese, majd mb. igazgatója, akinek személy szerint nagyon sokat köszönhetek én is, hiszen a „teher alatt nő a pálma” gondolat jegyében sokat tanulhattam, tapasztalhattam az együtt töltött évek során. A megyei könyvtár későbbi vezetői (Fehér Miklós, Oroszné Katona Anna) és jelenlegi igazgatója is (Bódi Györgyné dr.) minden segítséget megadtak ahhoz, hogy ez

a hagyomány tovább folytatódjék. A könyvtár „égisze” alatt 2005-ben létrejött civil szervezetek (Élet- és Tudásfa Olvasókör, Lélekipendítők Társasága¹) is ezt a célt erősítik.

Ebben az értékválsággal, lelki és érzelmi sivársággal küszködő napi világunkban a fiataloknak nagyon sokat jelenthetnek ezek a közel kéthetes nyári együttlétek és a tábort követő, vezetőikkel való egész éves intenzív kapcsolattartások, valamint a könyvtár különböző programjain való részvételi és szereplési lehetőségek.

Sajnos, többen már nem lehetnek köztünk, a teljesség igénye nélkül és elfogódottan gondolok itt *Kojnok Nándorra*, aki 1976-ban az első olvasótábort megnyitotta és a Hazafias Népfront megyei elnökeként, majd a megyei könyvtár igazgatójaként is mindent megtett azért, hogy Nógrád megyében is legyenek és megmaradjanak az olvasótáborok.

Szerencsésnek mondhatjuk magunkat azért is, mert azok, akik országosan az első olvasótáborokat kezdeményezték, szervezték és vezették „vigyázó szemekkel” ránk, nógrádiakra is figyeltek. Kiemelten Fábián Zoltánra, Maróti Istvánra, Kocsis Istvánra és Bánlaky Pálra gondolok itt tisztelettel és szeretettel, akik biztatásukkal, konkrét segítségükkel, szakértelmükkel szintén sokat tettek könyvtárunk olvasótáborainak megmaradásáért.

Középiskolás táborainknak a 90-es évek közepétől számítható tartalmi-módszertani megújításáért folyamatosan együtt dolgozhatunk Telek Ervinnel. Az utóbbi években segítségével képezzük a táborainkból „kivénült” mentorokat, akik az olvasótáborok vezetői utánpótlását jelentik.

Külön örülök annak a lehetőségnek, hogy a Kárpát-medence magyar régióiban élő fiatalokat is bekapcsolhattuk a megyei könyvtár olvasótáborába. Nagyszerű szervezőpartnerekkel dolgozhatunk együtt. A vajdasági, felvidéki, erdélyi, muravidéki és a kárpátaljai intézmények vezetőivel, pedagógusával, a civil szervezetek vezetőivel gyümölcsöző baráti és munkakapcsolatot alakítottunk ki az utóbbi 13 évben. (A táboroztatáson kívül egyéb könyvtárszakmai rendezvényeket, műveltségi vetélkedőket, kiállításokat szervezünk közösen.)

Táboraink létrejöttét a minisztériumok pályáztató szervezetei mellett az országos és a megyei civil szervezetek folyamatosan segítik. (A teljesség igénye nélkül az Illyés Közalapítványtól, az Anyanyelvápolók Szövetségétől, az Anyanyelvi Konferenciától, az Oktatási Minisztérium Határon Túli Magyarok Főosztályától folyamatos segítséget kaptunk.)

Amikor Zombori Ottó csillagász, a Magyar Garabonciás Szövetség elnökeként 1993-ban átvette a Kultúraközvetítők Kamarája által alapított Fehér Rózsadíjat, megkérdezték tőle, hogy hányfelé kellene elosztani ezt a jelképes díjat. Válasza nem volt meglepő: „Ha a jelképet valósággá teszem, sokezer szirmú rózsának kellene lennie, hogy mindenkinek jusson legalább egy szirmlevél.”²

Mi is köszönetünk és hálánk jeléül, hogy VAN MIRE EMLÉKEZNÜNK, szeretnénk átadni jelképesen egy szál virágot mindazoknak, akik olvasótáborainkat egykor és napjainkban is vezetik, erkölcsileg és anyagilag támogatják.

Öt évvel ezelőtt Salgóbanán a negyedszázados jubileumi ünnepség az emlékek, események, személyes tapasztalatok felidézése, valamint baráti találkozások mellett eddigi tapasztalataink összegzésére is alkalmat teremtett. Ezen a találkozón 110-en vettek részt az olvasótáborok egykori résztvevői, vezetői közül, érkeztek vendégeink szép számmal a határon túlról is.

24 éve szervezem a megyei könyvtár olvasótáborait, így magam is részesévé (1994 óta kiscsoportvezetőként, majd táborvezetőként szereplőjévé, irányító-

jává) váltam annak a folyamatnak, amelynek bemutatására vállalkoztam.

Meggyőződésem, hogy az olvasótáboroknak jövője van, mert célja továbbra is az értékes emberi életre való egyéni és közösségi felkészítés, amely magába hordozza *legfőbb kulturális értékeinket: a humanitást, a demokráciát és az egyén szabadságát.*

Az olvasótáborokban felnövekvő nemzedék élménygazdag módon azzal az aktív, élő kultúrával találkozik, amelynek *fogyasztójává, felelős újrateremtőjévé válik.* Célunk a táborozók olyan mentális és kulturális szintre emelése, amely lehetővé teszi az értékek tudatos választását ebben a teljesnek mondható tartalmi összevisszaságban.

Kocsis István a Vándordíák 2002-es számában megjelent Visszatekintés című írásában Ratkó Józsefnek egy negyedszázaddal ezelőtt megfogalmazott gondolatát idézte, amely máig igaz: „Ifjúságunk úgy látom szellemi inkubátor-

ban nevelkedik, ha már nekünk felnőtteknek megártott a közelmúlt, legalább őket neveljük úgy, hogy büntudatuk helyett legyen érzékeny nemzeti tudatuk. Leljük meg honukat a hazában.”³

A táborok munkáját, szervezését, működését, eredményét bemutató írásom önmagában kiragadva méltatlan lenne az adott korszak és az olvasótábori mozgalom történetéhez.

Ezt figyelembe véve tekintetem át az olvasótáborok történetének általam fontosnak tartott, napjainkig legjelentősebb országos és megyei mozzanatait, szakmai-módszertani elveit és „kísérleteit”, mintegy helyzetképet adva a tábori alapelvek bemutatásához és az olvasótábori jövőkép körvonalazásához. (Az országos események áttekintéséhez hasznos segítséget adott a Lukács László által szerkesztett *Garabonciás Kis Trakta* 1992-es és 1994-es kiadása.)

Nyilvánvaló, hogy munkám nem lehet teljes értékű, hiszen a megélt tapasztalatok minősítése országszerte a mai napig feldolgozás alatt áll.

II. OLVASÓTÁBOROK A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

II.1. Mi az olvasótábor?

A fogalom tisztázása nélkül értelmetlen lenne az olvasótáborokról bármit is leírnom. A Magyar Értelmező Kéziszótár (1989. 1035. p.) szerint: „vmely sajtótermék v. író olvasóközönsége.”

Az itt használt elnevezés merőben más értelmet feltételez.

Az 1970-es évek elején a fogalmat többen és különböző módon közelítették meg. Az Olvasó Népert mozgalom kölcsönvette az elnevezést, szimbolikusan utalva a szószerinti és az általános jelentésére. A pontosnak ítélt meghatározás a 80-as évek elején-közepén született meg. Gyakorlatilag egy évtizedbe került ennek a felfogásnak a hivatalossá tétele.

A fogalom „fejlődése” alapján gyűjtöttem össze a számomra legfontosabbnak tartott definíciókat:

- „Az eszmecsere, az olvasott művek újrafogalmazása során formálódnak, tisztulnak ki az egyéni vélemények, kapják meg közösségek – végső fokon társadalmi – érvényességüket. Az ilyen társulások az olvasás töltekező visszavonultságából a nyilvánosság elé, cselekvésre lendítik tagjaikat. Többféle ilyen arculatú közösség, csoport létezik az országban – ha valami, akkor éppen ez bizonyítja leginkább az Olvasó népert mozgalom élesztő hatását –, a sok közül az egyik legizgalmasabb és legtávolabbra mutató példát az olvasótáborok adták és adják.” (Fábián Zoltán, 1975)
- „Az olvasótábor intenzív, aktivizáló, közösségi nevelés. A fiatalok művelődését, önépítkezését s társadalmi aktivitását segíti. Az olvasótábor közművelődési és életmód kísérlet; a demokrácia iskolája, a közösségi élet edzőpályája. A fiatal írók kezdeményezéséből lett az olvasómozgalomban nevelési minta, közművelődési példa.” (Varga Csaba, 1978)

- „Az olvasótábor: világértelmezés. Önmagunk megismerésének is egyik lehetséges gyakorló pályája. A lényegi feladat az, hogy a világot értelmezzük, a környezetben önmagunkat elhelyezzük, saját lehetőségeinket felmérjük, a világ változtatásának módjait kitaláljuk. Ez azonban nemcsak megismerés, hanem a praxis kipróbálása is. ...Ez a nevelési forma nemcsak úgy komplex, hogy sokféle valóságismeret gyűjtőhelye, hanem úgy is, hogy az ismeret-felhalmozás- és rendszerezés mellett magatartás-szabályzó is.” (Bánlaky Pál, 1979)
- „...az anyanyelv teljesebb elsajátításának eszköze is. Nem egyszerűen a szókincs bővítése, hanem érzések, gondolatok szavakba sűrítése. S nem iskolai nyelvtanórán, hanem párbeszédre alapuló közösségi társasjátékban.” (Kamarás István, 1979)
- „Az olvasótábor érvényes társadalmi gyakorlótér, ahol a fiatalok személyisége a jelenleginél teljesebben kifejlődhet. A nyolcvanas-kilencvenes években Magyarországon újabb – és nem utolsó – általános nevelési reform várható. Iskolareform, közművelődési reform, amely része az életmódreformnak. Ennek egyik előjátéka, tudatos előtanulmánya az olvasótábor, ami valószínűleg túlmutat konkrét céljain.” (Varga Csaba, 1979)
- „Az olvasótábor célja, hogy sajátos módszereivel és eszközeivel, elsősorban a közösségben történő együttgondolkodással segítse a résztvevőket személyiségük formálásában, önmaguk és környezetük megismerésében. Nyújtson támogatást ahhoz, hogy világosabban lássák jövőjüket: kínálja az egyéni és közösségi élet egyfajta, értelmes tevékenység megvalósítására irányuló és indító modelljét, a közösségben élés, a nemzetben és emberségben való gondolkodás, a demokrácia „gyakorló terepét”. (Módszertani útmutató az olvasótáborok szervezéséhez, 1989)
- „Általános célként kijelenthetjük, hogy a tábori összejövetelek olyan sajátos közösségi együttgondolkodások, amelyek a személyiségformálás folyamatában ösztönző kereteket teremtenek, valamint határozottan támogatják a művelődési hagyományok térnyerését és a közösségben élés értelmes lehetőségeit, miközben önmaga értékeit és társas viszonyait is megismerheti és életelvként megfogalmazhatja minden 10 évnél idősebb résztvevő számára.
A könyvtárhasználat megismerése, az olvasási kultúra, a tudományok alkalmazása, az önművelés körébe tartozó egyéb tevékenységek nem elsődleges céljai, hanem szükséges eszközök a közösségi együttlétek lebonyolításához. (Garabonciás táborszervezési 1x1, 1996)
- „Ha arra a kérdésre, hogy mit jelent az olvasótábor őszintén válaszolni akarok, egyetlen szóban tudnám tömöríteni a választ, hogy egy nagy Kalandot... A kalandon belül természetesen jelentett számomra egy helykijelölést is a Hol állok? Mi a dolgom? És tennivalóm? – tisztázását.” (Kocsis István, 2002.)

II.2. Az Olvasó népért mozgalom kialakulása

1968-ban az új gazdasági reform bevezetése után jelentős társadalmi és kulturális fejlődés indult meg hazánkban. Az előbbre jutás fékjeinek kioldásához művelt emberekre volt szükség. Annál is inkább, mivel az olvasásszociológusok vizsgálatai bebizonyították, hogy a felnőtt lakosság túlnyomó része egyáltalán nem olvas, ezért az „olvasó nép” illúziója elvetendő. Ez a helyzet hatékony cselekvésre készítette a Magyar Írók Szövetségét.

Az Olvasó népért mozgalom meghirdetése szellemi életünk kiválóságainak érdeme volt. A mozgalom első dokumentumát jelentős személyiségek, Kossuth-díjas írók, költők, művészek, tudósok írták alá.

A „Felhívás” (1968) kettős célja: egyrészt eljuttassa az irodalmat azon „fehér foltokra”, ahol eddig nem olvastak; másrészt javítsa az olvasók igényét és ízlését akár hosszantartó, szívós gyakorlati munkával. Három irányban indult meg a munka: a közművelődési könyvtári hálózatban, az ifjúság olvasóvá nevelésében, a könyvkiadás és a könyvpropaganda területén.

A mozgalmat a nemzetben gondolkodás és cselekvés egyik lehetséges formájának tekintették, így ebben bizakodva az Írószövetségtől átkerült a Hazafias Népfronthoz. Darvas József, az Írószövetség elnöke (egyben a HNF alelnöke) – 1973-ban az Olvasó népért mozgalom első országos tanácskozásán – kijelentette, hogy „nagy jövőt jósolok az olvasótáboroknak”.⁴ Az olvasótábori mozgalom az Olvasó népért mozgalom mindmáig létező, egyik legjelentősebb vállalkozása lett.

II.3. Hagyományok

Az olvasótábor nem nevelési „csodaszer”, ennek ellenére a magyar pedagógiának és közművelődésnek egy „új-más modellt” kínált.

Elveiben és módszereiben visszanyúlt a különböző hagyományokhoz, és ezeket együttesen alkalmazta.

Az első megvalósuló táborok módszertana jobbra a makarenkói közösség-elmélet gyakorlati átültetésével próbálta létjogosultságát bizonyítani.

A későbbiekben megrendezett táborokban tudatosan visszatértek a különféle hagyományokhoz:

- Előzménynek tekinthető a cseh-morva Comenius több mint 300 éves javaslata: „Végül az öntevékenységnek, azaz mindenki személyes működésének érvényesülése azt kívánja meg, hogy amiben az értelemnek, emlékezetnek, nyelvnek, kéznek szerepe lehet, mindazt a tanulók fáradhatatlan szorgoskodással maguk vizsgálják, fedezzék fel, forgassák, működtessék, gyakorolják, s a tanítóknak csak az maradjon, hogy figyeljék, megtörténik-e, aminek lennie kell, s úgy történik-e, ahogyan kell...”⁵
- Erőteljesen támaszkodott a **reformpedagógiai irányzatára**, amelyet a XX. század elején kibontakozott polgári pedagógia hagyományaként tartunk számon. A nevelést a gyermek szabadságára és alkotóerejének figyelembe

vételére, a lélektani fejlődés törvényeire építették. A mai napig szólóan a cserkészzet demokratikus elveit és működését Karácsony Sándor fogalmazta meg, aki bizonyította egy újfajta, társas lélektani alapokra szervezett pedagógia létét, amely az Eötvös Kollégiumban és a NÉKOSZ-ban folytatódott.

- Nevelési szándékaival, mozgalmi jellegével, tartalmi és módszertani komplexitásával az 1930-as évektől a népi írók és falukutatók mozgalmának hatására létesített sajátos népművelési intézményekre, a bentlakásos népfőiskolákra, valamint a század eleji agrár **olvasókörök** és a **népi írók** (pl. Kodolányi János, Veres Péter, Németh László, Püski Sándor) 1943-as balatonszárszói személyközpontú fórumának elveire emlékeztet. Kiemelkedő jelentőségű Németh László 1945-ös iskolareformja. Alapelve, hogy a jó iskola bevezetés a könyvtárba vagy a laboratóriumba. Nem tantárgyakban, hanem összefüggésekben, egységben gondolkodó módszert valósított meg hódmezővásárhelyi tanárként.
- A módszerek tisztázásában segítettek a **haladó, progresszív** kisközösségi életérzéssel számoló, építkező irányzatok is. (Szociálpszichológia, drámapedagógia, pszichodráma, pszichoszomatika, mentálhigiéne, Moreno, Rogers, Gordon, Mérei, Lewin pedagógiai tanításai nyomán.)

A társadalmi és intellektuális hiányérzet megfogalmazása rendkívül sokszínűvé vált, de a közös cél a közösségi normarend kialakítása, a demokratikus közérzet, személyiségközpontú, az „embert” megszemélyesítő, kreatív önművelés maradt.

A kezdetben – általános iskolásoknak, szakmunkás- és szakközépiskolásoknak, majd dolgozó fiataloknak és értelmiségieknek, valamint cigányoknak és nemzeti kisebbségieknek – megrendezésre került táborok vezetősége változatos formában és szinten valósította meg nevelési elképzeléseit.

Munkájuk eredményére mindig hatással volt környezetük, önmaguk felkészültsége, tájékozottsága és elhivatottsága.

Igazi sikert akkor érhettek el, ha szabadon elmondhatták gondolataikat a társadalom, a világ, az emberiség és a nemzet sorsdöntő kérdéseiről.

II.4. Olvasótábori mozgalom

II.4.1. Kezdeti eredmények (1972–1977)

A Magyar Írók Szövetségének vezetői (Darvas József elnök, Fábíán Zoltán titkár, Szentmihályi Szabó Péter KISZ-titkár) jelentős szellemi támogatást biztosítottak az olvasótábori mozgalom megszületéséhez.

Autonóm mozgalomról, jelentős kulturális és társadalmi vállalkozásról van szó, amelyet nem központilag találtak ki és indítottak el.

Varga Csaba szociológus a *Szabadságkísérletek* c. könyvében (1997) a következő szavakkal emlékezik: „Az ötlet úgy született, hogy Hatvan városában dolgoztam népművelőként, s a helyi tanács népművelési felügyelőjével (Kocsis Istvánnal) arról gondolkodtunk, hogy a nyári szünetben miképpen segíthetnénk az általános iskolások művelődését.”⁶

Az első általános iskolásoknak szervezett olvasótábor 1972-ben a Heves megyei Felsőtárkányban jött létre tehetséges fiatal írók, költők (Kovács István, Mózsi Ferenc, Ratkó József, Varga Csaba, Vasy Géza) kiscsoport vezetésével.

Az első olvasótáborok vezetése személyes és nem egyszer szellemi hőstettnek számított, azok alkottak csapatot, akik valóban fontosnak tartották a valóságos gondok, konfliktusok megoldását. Azonos elvű, megvalósulásában egyéni arculatú új módszerekkel kísérletező táborokat hoztak létre (pl. Czákó Gábor tiszakécskei, Ratkó József kállósemjéni, Kamarás István bakonyoszlopi, Hatvani Dániel bajai, Varga Csaba, Bánlaky Pál, Baranyi Imre, Zombori Ottó, Ordasi Péter mátrafüredi táborai).

Az olvasótáborok szervezését 1973-tól a Hazafias Népfront vállalta fel. Lényegében bekebelezte – mint az Olvasó népért mozgalom új törekvését – a fiatal írók, költők, zenészek, képzőművészek, pedagógusok, könyvtárosok, népművelők által szervezett, vezetett táborokat.

Számos szervezet (pl. a TESZÖV és különböző gyermekszervezetek), vállalat és intézmény bekapcsolódott a táborok támogatásába.

A Magyar Írók Szövetsége 1973-as állásfoglalása alapján az olvasótáborokban folyó munkát új üdülési-nevelési módszernek tekintette. Ezen táborok a hátrányos helyzetű fiatalok érdeklődési körének bővítését, a közösségi szellem kialakítását és az olvasás, a könyv megszerettetésével a gondolkodási képességeket fejlesztő együttléteket támogatni fogják... (*Magyar Nemzet*, 1973. március 15.)

Az általában formális iskolai mozgalmi élet után az olvasótáborok közösségi élményei elemi erővel hatottak a résztvevőkre.

Az olvasótábor igazi nevelési értéke, hogy együtt él a gyermekközösség a felnőtt vezetőkkel. Egyenjogúság van „tanítvány” és „tanító” között, amely a feladat megosztását és a felelősség közös vállalását is jelenti.

A kiscsoportvezetők iránt kialakuló „áhitat” feltétele a minden pillanatban érvényesülő példamutatás, amely fokozható őszinteséggel, logikus elemzéssel, gondolkodással és egyáltalán a résztvevőkre való mindenkor odafigyeléssel. A közvetlen kapcsolatok eredményhez vezetnek: megnyitják és aktivizálják a gyermekközösséget. Az iskolai neveléssel szemben ez az olvasótáborok egyik igazi erénye.

A baráti összefogást, lelkesedést hamarosan az intézményesült olvasótábori munkabizottság létrehozása követte. A HNF és a KISZ KB közös kiadásában megjelent az olvasótáborokról született első összegző mű (*Olvasótábori Kis Trakta*, 1975).

A mozgalmat meggyengítette, hogy a vezető fiatal értelmiség lassacskán kivonult az olvasótáborokból. Ennek oka az általános értékrendi válságon kívül a számonkérések és zaklatások is lehettek. A hivatalos politika számára kényelmetlenné váltak a kialakult olvasótábori módszerek is.

A közművelődésben a 70-es évek közepétől „divattá” vált az olvasótábor. Évről-évre emelkedett a táborok száma, de az olvasótábori mozgalom kezdett leértékelődni, eltűnőben volt a varázsa és romantikája.

Az olvasótáborokkal – már akkor is – leginkább azonosulni tudó könyvtárosok a mozgalom minőségének javítását nem érhették el.

A kiscsoportvezetők 1977-es tatabányai képzésén merült fel a gondolat, hogy szociológiai felmérést kellene készíteni az olvasótáborokról.

Helyzetkép '77 címmel Bánlaky Pál és Somorjai Ildikó szociológusok és Havas Katalin olvasáskutató készített felmérést.⁷

A 63 elemzett tábor közül 22 nem számítható olvasótábornak. A 41 igazi olvasótáborból pedig 14-et ítélték olyannak, amely koncepciózus és elérte az olvasótábor célkitűzéseinek megfelelő minőséget. A „kezdeteknél jelenlévők” közül kevesen voltak, akik kiscsoportvezetést vállaltak, a táborok vezetőinek többsége már pedagógus volt: vagyis pedagógusi diplomával is rendelkező művész, népművelő és „szabadúszó”. Sajnos a helyzeten nem változtatott az a tény, hogy a vezetők 56%-a „hivatalból” vett részt a táborok munkájában.

Felszínre került az is, hogy az iskolák anarchiát, hierarchiát pusztító szabadságnak tekintették az olvasótábori munkát, amely vélemény tovább növelte a kezdetektől meglévő feszültséget és ezen még a mozgalomba „verbuvált” tanárok sem segíthettek.

A felmérés megmutatta az olvasótábori mozgalom valamennyi hibáját, de az elképzelést életképes törekvésnek bizonyította.

II.4.2. Intézményesülés és a fordulat (1978–1984)

Az olvasótáborok mozgalmi jellege korlátozódott és egyre inkább az állami tevékenység felé közeledett.

Az *Olvasótábori Kis Trakta* 1978-as kiadása összefoglalta és kiterjesztette a mozgalom célkitűzéseit. Az olvasótáborok részben intézményesültek; a HNF mellett megalakult az országos olvasótábori munkacsoport (vezetője Varga Csaba, majd Bánlaky Pál, később Kocsis István volt). A táborokat központilag továbbra is a HNF, a KISZ Központ és a minisztérium támogatták, a szervezők pedig valamilyen programmal tölthették meg az adott modellt. A HNF nem mindig egyenletes aktivitása és hozzáállása ellenére az országos munkacsoport minden évben kibocsátotta az olvasótábori felhívást, ősszel értékelte a táborokat, tavasszal minősítette a beérkezett tábori koncepciókat és javaslatot tett a rendelkezésre álló anyagiak szétosztására. Megindították a vezetők szakmai továbbképzését (Leányfalu, Tata, Gárdony).

A mozgalom kiszélesedett: szakmunkástanulóknak, úttörőknek, felnőtteknek az 1979/80-as évektől mintegy 100–130 tábort rendeztek évente (1983-ig 931-et),

de a kezdetekhez képest szerényebb minőségi eredménnyel. Voltak akkor is jó táborok (az „alapító atyák” táborai).

A Helyzetkép '77-es felméréssel szemben, 1982-ben Merth László és Somorjai Ildikó adatai⁸ azt igazolták, hogy egyre növekedett a vegyes típusú táborok száma. Nem vált általánossá „a demokrácia gyakorlóterepe” jelleg; ez illúzió-nak bizonyult. (A Nógrád megyei két olvasótábort „hagyományos célok szerinti” olvasótábornak minősítették.) Mindezek ellenére a „szabadság kísérleteket” mind többen próbálták lejáratni. A politikának „szabadság és emberképe” miatt nem felelt meg, az „agybarágós” pedagógusok pedig a „lélekkitárás és emberformálás” módszereivel nem tudtak azonosulni.

Lépésváltásra volt tehát szükség s ennek egyik kiindulópontja – a visszahívott alapítók által – a *Kultúra és Közösség* című folyóiratban megjelent esszégyűjtemény (1983).

A folyóiratban megjelent vélemények alapján megállapítható, hogy a szétagozódott, felhígult mozgalom szervezői nem találták meg azt a közös kiindulási pontot, amely a válságból való kilábalást segítette volna. Elveszett a szellemi, szakmai presztízis, a mozgalom társadalmi aurája.

A „margóra” sodródott társadalmi megítélésben és „ellenzéki” hangvétele miatt az állami-mozgalmi szervezetek elfordultak az olvasótáboroktól.

Kamarás István véleménye azt volt, hogy „szerették volna a mozgalmat az olvasóvá nevelés, a kreatív játékok és a pszichodráma irányába elvinni” az olvasótábor klasszikus értékeivel (jövő- és emberkép, világkép, személyiségformálás) szemben.

A „nevelési reform” – kezdeti célkitűzések gyakorlati kivitelezése – elakadt. Varga Csaba fogalmazása alapján: „...az olvasótábor a gyereket nem válthatta meg, mert a gyerekek társadalmi helyzete nem módosulhatott.” Vitányi Iván szerint a fiatalok az olvasótáboroktól „nem feltétlenül a társadalomkritikát várják, hanem eszmélkedni akarnak”.⁹

A könyvtárosoknak, pedagógusoknak, könyvszakmai értelmiségnek szervezett olvasótáborok (Zebegény, Ásotthalom, Telkibánya) a szellemi kitörés, a „gyökérkeresés” és az „utánpótlás” nevelésnek egyik iránya lehetett volna.

A politikai támadás erősebbnek bizonyult a táborok szervezőinél, pedig fontos és hasznos reformmozgalmat indíthatott volna el az oktatási-közművelődési intézményekben, ha lényegesebben szélesebb körben terjedt volna ki a tábor módszertana.

II.4.3. Válságban (1985–1989) és újra lendületben vagy mégsem?

Az olvasótábori mozgalom fejlődése a '80-as évek második felében megtorpant és válaszút előtt állt: megszűnik, érdektelenné és jelentéktelenné válik, vagy magasabb szinten újra megújul?

A következő szakmai, módszertani (1) és szervezeti keretek (2) jelentették a korlátokat:

(1) a társadalmi aurája átalakult, elfogyott; a vezető értelmiségiek elfordultak, akik maradtak, nem vívtak szélmalomharcot vállalkozásuk kiteljesítéséért;

a hatékonyság mérhetetlenné vált, egyben kontrollnélkülivé is;
a kiscsoportos, kisközösségi, személyközpontú nevelés ellentmondott az iskolai nevelési modellnek;

a számszerű növekedéssel nem növekedett a táborok hatóköre;

a „nem szocialista nevelési eszmény” követése.

(2) nem egyesületként, nem egész évben és nem folyamatosan működtek, rögtönzött vagy előkészületlen elképzelések kivitelezése (a megyei szervezők érdeke az ideológiailag-szellemileg való problémamentesség) az öntisztulás hiányát feltételezte;

mesterségesen fenntartott működési hálózatként funkcionált.

A korlátok hamarosan súlyos válságot feltételeztek a „szélárnyékba nyomott” (Varga Csaba) olvasótábori mozgalomban.

Az Olvasó népért mozgalom IV. országos konferenciájának résztvevői az ediginél összehangoltabb, hatékonyabb munkát és szakértelmet igényeltek az olvasótáborok szervezésében. A HNF „Felhívás”-át megerősítve, ismételten közös cselekvésre szólította mindazokat, akikre „a jövőnk befolyásoló” közös és fontos munkában számíthatnak.¹⁰

A társadalmi rendszerváltás kezdetén felmerült újra az igény, miszerint szakítani szükséges a bürokratikus, szervezetlen támogatási szisztémával, működéssel és egy új szervezeti, tartalmi és autonóm működést kell megalapozni.

A megmaradt és a hozzájuk csatlakozó alapítók (Czakó Gábor, Varga Csaba, Kocsis István, Mózsi Ferenc) 1989-ben egymás után országos és regionális tanácskozásokat tartottak. Az elsőt a széthulló HNF rendezésében Gárdonyban rendezték meg. Nagy többséggel állásfoglalás született arról, hogy az olvasótábori mozgalom szellemi erejét a továbbiakban is támogatni szükséges és létre kell hozni a táborok szövetségét.

A következő találkozót Nagykökényesen tartották, ahol 40 táborvezető és szervező-támogató (pl. Ratkó József, Turcsány Péter, Zombori Ottó, Dinnyés József...) megfogalmazta közös felhívását és felszólítását a döntő találkozásra, amelyet Ratkó József javaslatára Nagykállón rendeztek meg.

1989. szeptember 2–3-án Nagykálló – Harangodon megalakult a Magyar Garabonciás Szövetség az olvasótáborokért.

A több mint félszáz tábori képviselő érdekegyeztetés után elfogadta az önálló szervezeti formát, annak dokumentumát és megválasztotta első 6 tagú elnökségét.

Az országos választmány feladatként vállalta:

Az elpártolt bizalmú táboroztatók hitének visszanyerését, az országban működő táborok talpra állítását, új tartalmi, metodikai információs hálózat kialakítását, a nemzeti megújulás és az önművelés közösségeihez való önként kapcsolódást. Az új, haladó gondolatok ösztönzését, miközben kezdeményezője és szószólója a sza-

bad emberi gondolkodásnak, a magyar nemzeti művelődésnek, az egyén erkölcsi felemelkedésének, a korlátlan jótekonyságnak, a felvilágosult tudásnak, a hagyományörzésnek, a harmonikus életmódra nevelésnek. (Magyar Garabonciás Szövetség Alapszabálya, 1989)

1992-ben a szövetség elismerte a közösségi (olvasó), hagyományörző, alkotó-művészeti, nemzeti, etnikai kisebbségi tábori csoportosulásokat.

Választmányi körzeteket alakított ki, ma már az elsők között felállított ötből csak kettő (Dunavölgyi és Tiszavölgyi) működik.

1992-ben létrehozta a *Vándordíák Alapítványát*, az utóbbi években a *TAKSA Közhasznú Készenléti Alapját*, amellyel a társasköri kezdeményezéseket és azok táborait kívánja támogatni. 1995-ben egyik alapítója lett a *Fábián Zoltán Társaságnak és Alapítványnak*.

A „*Szövetségünk alapelvei*” c. dokumentumot 1995. január 22-én fogadta el és hirdette ki a szövetség elnöksége.¹¹ Az Alapelvek minden fontos, a szövetség egészét érintő, az Alapszabály által nem részletezett kérdést tisztázott.

Az alaptevékenységet segítették továbbá a szövetség hiánypótló *szakmai-módszertani kiadványai, melyeket Lukács László szerkesztett*.

1995-ben a hatvani körzet szervezte meg (a *Balassi Bálint Könyvtár segítő közreműködésével*) az első határon túli (Szlovákia, Abroncsos-pusztá) táborvezetői és mentorképzést.

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár 1992–2000. között volt a Magyar Garabonciás Szövetség pártoló tagja.

Az utóbbi néhány évben a Magyar Garabonciás Szövetség már nem tud társadalmi bázisa lenni az olvasótáboroknak. Az 1989-ben megfogalmazott feladatát csak részben tudta betölteni.

II.4.4. Egymást segítve vagy mindenki a saját útját járva teszi a dolgát?

Kocsis István szavaival egyetértve „...ha valaha szükség volt az olvasótáborokra, most aztán van. Az elmúlt évtizedek hatékony és nehezen kezelhető hatásokat hagytak maguk után. A tömegessé vált agysorvasztást csak felerősítette a világjelenségként emlegetett globalizáció, amely szervesen nő bele a mai politikai közéletünkbe. Tapasztaljuk, hogy a demokrácia – a folyamatos bankkonszolidáció révén – nem arra a felnövekvő állampolgárra kíváncsi, aki majd tudni fogja, honnan jöttünk ... számára jobb, ha a mai fiatal csak az Interneten keresztül készül fel az életre...”¹²

Meggyőződésem, hogy szervezőként napjainkra megmaradt néhány könyvtár vagy civil szervezet (pl. Hatvanban a Ratkó József Egyesület, Salgótarjánban a Lélekipendítők Társasága, Kiskunhalason a Magyar Garabonciás Szövetség), annak elkötelezett, munkájukat küldetésnek tekintő munkatársai által szervezett értékközvetítő, személyiségfejlesztő nyári táborokra, a táborozást

követő évközi együttlétekre, az egyetemes és a magyar nemzeti kultúra végváraira, közösségi alkalmaira továbbra is igény és egyre nagyobb szükség van.

Országosan egyre kevesebben vállalják fel az olvasótáborok szervezésével járó feladatokat. Az utóbbi években Nógrád megyében a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és a balassagyarmati Madách Imre Városi Könyvtár¹³ szervezett olvasótáborokat, ezek közül folyamatosan csak a megyei könyvtár. (Kezdeményezések egyéb más helyen is voltak, de többnyire az előkészítés szintjén meghiúsultak.) A nagyobb városi könyvtárak közül Pásztón¹⁴ a halmozottan hátrányos szociális körülmények között élő roma gyerekek mentálhigiénés nyári szabadidős táborait rendezték meg.

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár olvasótábori múltja alapján, valamint az utóbbi évek országos olvasásszociológiai vizsgálatainak ismeretében – miszerint számos pozitív beavatkozás (pl. új tantervek, NAT) ellenére a fiatalok olvasási teljesítménye és készsége tovább romlott, olvasási ízlése még ma is „infantilizálódási tendenciát”¹⁵ mutat – továbbra is azt vallja, hogy az eddigi olvasótáboros hagyományokra építve, de jelentős civil összefogással az elkövetkezendő években is éltetni kívánja olvasótáborait. Az iskolán kívüli oktatás és művészeti nevelés e rendhagyó formájával egyre nagyobb szerepet vállal a fiatalok kulturális fogyasztóvá való felkészítésben.

III. A BALASSI BÁLINT MEGYEI KÖNYVTÁR OLVASÓTÁBORAI (1976–2006.)

*„A jó könyvtár a demokrácia és az
emberszeretet szabadegyeteme”
(Nagy Attila)*

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár egyre nagyobb szerepet vállal a helyi kulturális értékek tudatos felkarolásában, megismertetésében és megszerettetésében, ellensúlyozva ezzel a silány, elidegenedő, alantas igényeket előállító kulturális tömegtermelés visszaszorítását.

A politikai és gazdasági egységre törekvő Európában a nemzeti kultúrák, mint hangsúlyos létszférák különbözőségükkel és kumulativitásukkal lépnek be az együttműködésbe, ugyanis nem lehetnek feljebbvaló vagy alábbvaló kultúrák ebben a kívánatos egységben.

III. 1. Szervezés

1975-ös adatok alapján¹⁶ a megyék közül hétben nem vettek részt a közművelődési könyvtárak az olvasótáborok szervezésében. Nógrád megye nem tartozott közéjük: a legelső, 1 hetes időtartamú olvasótábort ebben az évben szervezte meg a megyei művelődési központ mégpedig a salgótarjáni gyermekkönyvtár közreműködésével. A könyvtár munkatársai a tábori könyvtárat állították össze és 1 napon voltak jelen az olvasótáborban. A táborról különböző vélemények formálódtak, ezek közül való a megyei könyvtáré is: „El kellene érni, hogy a könyvtárak legyenek az olvasótáborok bázisai.”¹⁷

Tehát a szellemi jó szándék és anyagi támogatás mellett kellett egy biztos hely, ahol az olvasótáborok megbízható és folyamatos szervezését felvállalják. A megyei könyvtár egyetértett az Olvasó népért mozgalom célkitűzéseivel, a személyiség kibontakoztatásának, az egyén önmegvalósításának segítségével, továbbá azzal, hogy a könyv, az olvasás mással nem pótolható eszköz és módszer a művelődés, a műveltség fejlesztését tekintve.

1976-ban a megyei könyvtár fenntartójától, a megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályától kapott megbízást az olvasótábor szervezésében történő közreműködésre. A tábort meghirdető társszervek a HNF MB, a KISZ MB és a Szakszervezetek Nógrád Megyei Tanácsa (SZMT) voltak. A munka elvégzése jórészt a megyei könyvtárra várt az elkövetkezendő évek során is.

A megyei könyvtár az olvasótáborok rendezésének és lebonyolításának sokrétű munkáját a felvázolt tények alapján vállalta fel Nógrád megyében. A 30 éves folyamat eredményeként 2006-ig 70 tábor megrendezésére került sor, közel 2500 fő részvételével.

(Lásd: A Balassi Bálint Megyei Könyvtár olvasótáborainak információs anyaga, 1976–2006.)

A táborok időben történő előkészítése, az objektív feltételek biztosítása, a résztvevők és kiscsoportvezetők körültekintő kiválasztása a tartalmi koncepció (ma keretjáték) kidolgozása együttesen határozták meg a tábor sikerességét.

III.1.1. A táborok anyagi fedezetének biztosítása

A gyakorlat szerint már a táborozás előtti évben elkezdődik a szervezés (a költségek előzetes tervezése, szállásfoglalás, az 1990-es évek elejétől a pénzügyi fedezet biztosítása érdekében a pályázatokon való részvétel stb.). A szervező partnerek közül az Szakszervezetek Nógrád Megyei Tanácsa 1985-ig, a HNF és a Megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya, valamint a Komárom megyében működő hasonló intézmények 1989-ig erkölcsileg és anyagilag is támogatták a táborokat. Az 1977 és '79-ben szervezett Tsz fiatalok olvasótáborát a TESZÖV anyagi hozzájárulásával rendezték meg. Az 1990-es évek elejétől napjainkig majdnem kizárólag pályázatokon nyert pénzekből szerveződhetnek a táborok. Ez a megoldatlan anyagi helyzet a *táborozás kezdetéig állandó bizonytalanságot okoz.*

A rendszerváltás óta a szlovák nemzetiségi olvasótábor főbb támogatói: Magyarországi Szlovák Önkormányzat, Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány, MKM Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Főosztály, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Nógrád Megye Közgyűlése.

Az 1994-től szervezett középiskolás tábor főbb támogatói voltak (a teljesség igénye nélkül): MHB Nyitott Társadalom Alapítvány, Magyar Soros Alapítvány, Mobilitás Szolgálat, Nemzeti Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány, Anyanyelvápolók Szövetsége, Anyanyelvi Konferencia, Illyés Közalapítvány, Mocsáry Lajos Alapítvány, Oktatási Minisztérium Határon Túli Magyarok Főosztálya, Rákóczi Szövetség, Bankaritas Alapítvány, Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata, Nógrád Megye Közgyűlése.

III.1.2. Táborhelyszínek, technikai és eszközállomány

A szó teljes értelmében vett „tábori” körülményeket a 90-es évek közepétől megrendezett táboroknál tudtuk biztosítani. A 70-es, 80-as években többnyire kollégiumokban került sor a táborozásra, annak minden előnyével (higiénikus körülmények, közművelődési intézmények közelsége, infrastruktúra fejlettsége) és hátrányával (megosztottság és egyéb zavaró tényezők, pl. teljes elkülönülés hiánya) együtt.

A rendszerváltás óta a szlovák nemzetiségi táborokat Szlovákiában, a Szlovák Érchegeységhez tartozó helyszíneken, szép természeti környezetben, a vendéglátók sokoldalú és segítőkész hozzáállását bírva, a losonci Nógrádi Könyvtár segítségével szervezzük meg.

A 90-es évek közepétől a középiskolás táborok Magyarországon, Romániában (Erdélyben), Szerbiában (Vajdaságban) kollégiumban, szállodában, alapítványi vagy egyházi központban szerveződtek. A tábor megelőző kirándulások

Horvátországba, Szlovákiába és Szlovéniába szerveződtek. Általában minden helyszínen szívesen látott vendégeknek számítottak a táborozó fiatalok, akik egy-egy faluközösség mindennapjaiban is remekül eligazodtak és jó kapcsolatokat építettek ki a helybeliekkel. Minden külföldi helyszínen igyekeztünk olyan táborhelyet találni, ahol a magyar közösség összetartó ereje, példaként szolgálhatott a tábori résztvevők számára is. Nagyon sokan tartanak, félnek a mozgássérült emberekkel, értelmi fogyatékosokkal való közvetlen kapcsolattartástól. Ezért is tartottam fontosnak, hogy tavaly tábori helyszínnek olyan intézményt választottunk, ahol a résztvevők közvetlen napi kapcsolatba kerülhettek ezekkel a barátságos, szeretnivaló emberekkel. A napi kommunikációjuk során levethették az összes előítéletüket, szorongásaikat, gátlásaikat, tanulták a más-ság elfogadását és a helyzetnek való megfelelést.

Az objektív feltételek biztosítása azt a követelményt támasztotta a könyvtár felé, hogy a tábor tematikájához, potenciális lehetőségeihez is mérten minden *technikai* – megfelelő hely a foglalkozásokra, audiovizuális eszközök, tábori könyvtár, sporteszközök, játékok, anyagok és kellékek a kreatív jellegű foglalkozásokhoz – és *tárgyi eszköz feltételt* biztosítson. Valamennyi táborban a technikai feltételek adottak voltak, általában a táborhely felszereltségének köszönhetően. A foglalkozásokhoz szükséges anyagokat a tábor előtt vagy alatt vásároltuk meg. A tábor eszköz- és kelléktárának felújítása a '90-es évek elején már nehézséget okozott, de mindkét tábortípusnál rendeződött. A táborozók rendelkezésére állt a tábori könyvtár, amelyet a tábor szakmai munkájának segítéséhez, a szabadidő kellemes eltöltéséhez állítottuk össze. A táborhoz kapcsolódó nyomdai termékek (programfüzet, szöveggyűjtemény) előállítását, az előkészítéssel, lebonyolítással, utógondozással járó fáradhatatlan és igényes munkát (jelentkeztetés, kapcsolattartás különböző módjai, résztvevőkkel, szülőkkel, vezetőkkel, előadókkal; a tábor helyének előkészítése, szállítás, utaztatás biztosítása az évközi találkozási lehetőségek tervezése és szervezése stb.) a könyvtár táborszervező munkatársa vállalta fel.

III. 1.3. Jelentkeztetés

Az előkészítés lényeges része a *résztvevők kiválasztása*, amely táboroktól függően eltérő volt. A 13–14 éves tanulók kiválasztását kezdetben az úttörőelnökségek irányításával, majd a könyvtáros kollégák segítségével az iskolák tantestülete végezte. A középfokú tanintézeteknél közvetlenül az iskolák igazgatóinak segítségét kértük. A szlovák nemzetiségi gyerekeket azok az általános iskolák pedagógusai jelentkeztették és jelentkeztetik, ahol szlovák nyelvű oktatás folyik. 1994-től a Nógrád megyei és határon túli középiskolások olvasótáboránál a szervezőpartnerek (Füleki Gimnázium, a CSEMADOK Füleki Szervezete, a Pro Futuro Polgári Társulás, a pozsonyi Magyar Tannyelvű Gimnázium, a komárnói Duna Menti Könyvtár, a rimaszombati Strompl Rudolf Gimnázium, a sepsiszentgyörgyi Kovászna Megyei Könyvtár, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Beregszászi Járási

Szervezete és a Beregszászi Járási Könyvtár, az alsólendvai Magyar Nemzeti-ségi Intézet, a zentai Thurzó Lajos Közművelődési Központ és Nógrád megyéből a Váci Mihály Gimnázium (Bátonyterenye), Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium (Szécsény), Madách Kollégium és a Balassi Bálint Gimnázium (Balassagyarmat), valamint a salgótarjáni Bolyai János Gimnázium és a Madách Imre Gimnázium) véleménye, javaslata alapján jelentkezettük a résztvevőket. Az utóbbi években anyagi támogatóink (országos civil szervezetek) kezdeményezésére egy-két országos műveltségi vagy művészeti versenyen első helyezést elnyert tanulót is „delegáltunk” a táborokba. A művelődési és szociális hátrányok mellett fontosnak tartottuk, hogy a jelentkezők a helyi közösségük aktív szereplői és „valamiben” tehetségesek legyenek: vers – és prózamondó, szépkiejtési, valamint műveltségi versenyeken jól szerepeljenek, színjátszó körök munkájában vegyenek részt, az irodalom és „testvérmúzsái” által különösen érdeklődjenek. Az intézmények keretszámokat kaptak, amelyre a megadott szempontoknak megfelelően választhatták ki a diákokat. Kezdetben művelődési, a későbbiekben szociálisan is hátrányos helyzetben lévő, tehetséges és érdeklődő diákokat jelentkeztettek a táborokba. A szlovák és a magyar fiatalok táboraiiban elsődleges jelentkezési feltételnek számított a szlovák és a magyar nyelv megfelelő szinten, illetve jól történő beszélése. Minden alkalommal előnyben részesültek azok a diákok, akik az előző évi táborozáson közösségükben eredményesen látták el vállalt feladataikat és tehetségük, évközi teljesítményük alapján jutalomként kapták a lehetőséget.

A szakmunkás és a szakközépiskolai tanulók olvasótáborában kezdetben több volt a szakmunkás. Néhány iskola közömbössége következtében '85-től azok kaptak nagyobb keretszámot, ahonnan körültekintően, minden esetben a résztvevők érdekeit szem előtt tartva jelentkeztettek. Problémát és feszültséget jelentett, amikor jó módú, művelődési hátrányokkal nem rendelkező, vagy a szlovák anyanyelvet nem megfelelő szinten beszélő gyerekeket küldtek az olvasótáborokba vagy azokat, akik kizárólag pihenésre és üdülésre számítottak. (Ez leginkább a 13–14 éves korosztály táborára volt jellemző.) A '70-es évek végétől a '80-as évek közepéig gyakorlattá vált, hogy a középiskolás jelentkezőket iskoláikban személyesen kereste meg a könyvtár tábor-szervező munkatársa.

Ez az olvasótábori hétfvégék mellett nagy segítséget jelentett a diákokkal való évközi kapcsolattartásban is.

Első ízben 1987-ben kértek a résztvevőktől anyagi hozzájárulást, amelyet általában (szülők helyett) az iskolák, később néhány esetben és részben az iskolai

alapítványok vállalták át. A Nógrád megyei és a határon túli középiskolások táborának részvételi díja kezdetben elfogadhatónak tartható. Az utóbbi években a határon túli résztvevőknek nem (vagy nem mindenkinek), a Nógrád megyeieknek viszont egyre magasabb részvételi díjat kellett fizetniük. E megkülönböztetés oka a következő: Az infláció és a pályázattal járó nehézségek miatt évről-évre egyre nehezebb a táborozáshoz szükséges anyagi javakat előteremteni. A táborokat általában magas költségekkel járó kultúrtörténeti kirándulás előzi meg, vagy a Kárpát-medence valamelyik magyar lakta régiójában, külföldön szerveződik teljes időszakában a tábor. A különböző alapítványok, szervezetek a határon túli résztvevők nagyobb létszáma miatt biztosítják a részvételi díjnak megfelelő összeget, így kedvezőtlen helyzetbe kerülnek a kisebb arányban jelenlévő anyaországi résztvevők.

1976-ban a Nógrád megyei úttörőknek és szakmunkástanulóknak szervezték az első olvasótáborokat. (A rétsági olvasótáborról Kormos Sándor és Tarján András írtak az Olvasótábori Kis Trakta '78 című módszertani kiadványban.) 1979-től a szakmunkástanulók táborába szakközépiskolai tanulókat is jelentkeztettek. Két évet ('88 és '90) kivéve, a szakmunkás- és szakközépiskolai tanulóknak 1989-ben, a 13–14 éves gyermekeknek 1991-ben szerveztek utoljára olvasótáborot.

A szlovák nemzetiségi olvasótáborokat 1977 és 1978-ban az úttörőkkel közösen, majd először 1979-ben önállóan rendezték meg. Ettől az évtől kezdve a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárral való megállapodásunk értelmében egyik évben Komárom megyében a másikban Nógrád megyében szerveződtek a táborok 1991-ig, amikor első ízben anyanyelvi környezetet tudtunk biztosítani az olvasótábornak. Az utolsó közös táborot 1993-ban rendeztük, azóta önálló megyei táboraink vannak. 1992-ben és 1993-ban kizárólag szlovák nemzetiségi olvasótáborokat szervezett könyvtárunk.

A szlovák táborok anyanyelvi környezetben való megszervezésének, könyvtárunk pozitív hozzáállásának, a szlovák partnerrel (Losonci Járási Iskolai Közigazgatás vezetői – Dobra Zubová, Eva Rusnáková) való közös gondolatának, valamint a Miniszterelnöki Hivatal államtitkára (Entz Géza) biztatásának és anyagi hozzájárulásának volt köszönhető, hogy 1994-ben első ízben a Szlovákiában élő magyar nemzetiségű gyerekeket fogadni tudtuk salgótarjáni táborozásra.

A következő évtől erdélyi, majd három év elteltével a kárpátaljai, 2001-től vajdasági, majd újabb év elteltével muravidéki fiatalokat kapcsolunk be a táborozásba, valamint folyamatosan bővítettük a Felvidékről jelentkezettek körét.

III. 1.4. A táborok vezetői

A táborok kiscsoportvezetőit, szakmai és művészeti vezetőit – néhány kivételtől eltekintve (pl. Szabó M. László, Racskó György, Dr. Bánlaky Pál, Kevy Bea) – általában a megyei közművelődésben, oktatásban dolgozók közül kérték fel, de részt vettek vezetőként költők, írók, képzőművészek és újságírók is. A *Palócföld* folyóirat szerkesztői, szerzői a legelső táboroktól a '80-as évek elejéig kiscsoportvezetőként is jelen voltak a táborokban. A *Nógrád Megyei Hírlap* munkatársai közül Kelemen Gábor, Pintér Károly és Veszprémi

Erzsébet több táborunkban is kapott vezetői feladatokat. A rendszerváltásig a Balassi Bálint Megyei Könyvtár több munkatársa is jelen volt a táborokban. A vezetők felkérése felelősségteljes feladat, hiszen a programok eredményessége, az olvasótáborok céljának elérése elsősorban rajtuk múlik. A tábor tartalmi munkájának előkészítését a vezetők véleményének kikérésével, ötleteik figyelembe vételével végeztük. A kiscsoportvezetőknek feltétlenül egységes tartalmi, pedagógiai együttgondolkodást kellett és szükséges képviselniük. A táborok

sikeressége a táborvezetőség és segítők felelősségteljes hozzáállásának, rátermettségének, szakmai felkészültségének, egymást segítő szándékának, valamint az örömmel, jókedvvel együtt dolgozni tudásnak köszönhető.

Kezdetben persze voltak nehézségek, de a '70-es évek végétől a könyvtár új vezetésének, elsősorban Kojnok Nándor és Szabó Ernőné pozitív hozzáállásának köszönhetően rendeződtek a problémák.

A táborok szervezése továbbra is támogatottságot kapott az új vezetők körében, a fenntartó esetében ez nem volt egyértelmű.

A szlovák nemzetiségi olvasótábor vezetését Oroszné Katona Anna igazgató, majd 2005-ben a könyvtár Módszertani Osztályának vezetője, Ferik Ibolya vette át.

A Nógrád megyei és határon túli középiskolás tábort ugyanaz a személy szervezi és vezeti az utóbbi 13 évben. Ez alatt az időszak alatt a könyvtár olvasótábori munkája újabb szakmai lehetőségekkel bővült, hazai és határon túli kulturális és civil kapcsolatokkal gazdagodott. Telek Ervin, Bánlaky Pál és Kevy Bea segítő közreműködésével sikerült megújítani a középiskolás olvasótábor szakmai-tartalmi munkáját és elkezdődött a tábori mentorok kiscsoportvezetővé történő képzése.

III.2. Célok

A rendszerváltás előtt és után is a táborok a közösségi élet értelmes tevékenység modelljét kínálták; a közösségben élés örömét a közös gondolkodás gyakorlóterepét.

A táborok **tartalmi célkitűzései** kezdetben az olvasótábori mozgalmat országosan támogató szervek és intézmények célkitűzéseinek megfelelően alakultak.

A kezdeti években fejleszteni kívánták a résztvevők erkölcsi érzékét, a szocialista embertípusra jellemző magatartási normák erősítését. Fontos törekvés volt továbbá, hogy a jelentkeztetett korosztály egyre többet ismerhessen meg a valóságból, környezetének irodalmi, történelmi, művészeti, néprajzi értékeiről. Jelentősnek tartották a fiatalok meglévő és nem lebecsülendő valóságismeretének tudatosítását az önálló ismeretszerzés elősegítését.

Az 1980-as évek elején egyre fontosabbá vált a résztvevők önismeretének, valóságismeretének elmélyítése, egyéni létük, problémáik, jövőképük összekapcsolása a haza, a társadalom realitásával, a nemzeti tudat alakításával, a hazafiság értelmezésével, magatartásban, gondolkodásban való realizálódásának jelentőségével.

Az 1980-as évek végén alapvető az ön- és társadalmi ismeretek rendszerezése, fejlesztése; segítségnyújtás a személyiség mélyebb, belső tartományának feltárásához, a tágabb értelemben vett világ megismeréséhez. Egyre

időszerűbb lett a magyarság és emberiség sorskérdéseivel összefüggő kötődések, kapcsolódási pontok megtalálása.

Az 1990-es évek közepéig az eddiginél is nagyobb hangsúlyt kapott a kommunikációs készségek fejlesztése, a belső értékek felfedezésének, átadásának, felszínre hozásának képessége; gondolatok kicserélése a mikro- és makro környezet konfliktusairól, a másságról, a kisebbségi lét gondjairól, szülőföldről, magyarságról és palócságról.

A rendszerváltás után a szlovák nemzetiségi olvasótáborok céljai annyiban változtak, hogy egyre nagyobb hangsúlyt kapott a szlovák nyelv gyakoroltatása. A gyerekek az iskolákban már idegen nyelvként tanulják a szlovákot, az idős dédszülők már kihaltak és nagyszülőktől a mindennapokban egyre kevesebbszer hallják a szlovák nyelvet.

A középiskolások olvasótáborának célkitűzései részben a földrajzi hovatartozás következményeként alakult át:

A magyarság történelme és kultúrája a különböző kultúrák egymásra hatásában és együttélésében érthető meg igazán. Hazánk fiatalsága a rendszerváltás első éveiben nagyon keveset tudott a térségben együtt élő kultúrákról, de a Kárpát-medencében élő fiatalok sem ismerhették az anyaország és a máshol kisebbségben élő magyarság mindennapi életét, helyzetét. Az anyaországi gyerekek az önmeghatározás alapvető kategóriáival sincsenek tisztában, nehézséget okoz megfogalmazni saját identitásukat, pedig igen fontos, hogy állampolgári magatartásuk alapja a tolerancia és a szolidaritás legyen. Magyarságukat természetes adottságként élik meg, de nemzeti önképük sokkal negatívabb és önkritikusabb, mint a környező országokban élő magyar kisebbségé. A nemzeti létükben, anyanyelvük használatában fenyegetett, kultúrájuk folytonosságának megőrzéséért kemény küzdelmet folytatni kénytelen, kisebbségben élő magyarság körében fokozott jelentőségűvé vált a nemzeti kultúrával, a tradíció használható elemeivel történő találkozás, a folytatás és fennmaradás esélyeinek könyvekben, nappali álmódosásokban, legalább képzeletben való keresése és megtalálása, amelyhez olvasmányélményeik és a táborban megélt gazdag események érzelmi tartalma mankóként segítik őket. Az anyaországból való kirekesztettségükben a nemzeti identitásukat feladatnak, tudatos vállalásnak, a fennmaradásért folytatott küzdelemnek tartják.

A kötődés és összetartozás stabil pontjait az anyanyelv és a kulturális, történelmi és vallási hagyományok jelentik.

A fent vázolt tapasztalatok ismeretében, a Kárpát-medencei fiatalok kölcsönös önépítésének, pozitív egymásra hatásának, baráti közösségébe kapcsolódásának reményében hívtunk meg és 1994 óta fogadunk középiskolás táborunkba határon túli magyar fiatalokat. 1996-tól ide csatlakoztak a Nógrád megyei középiskolások.

Továbbra is cél a fiatalok belső világának gazdagítása, egymást segítő, baráti kapcsolatok kiépítése, a kapcsolati kultúra fejlesztése, identitástudat erősítése, a magyarság természeti és a magyar kultúra egyetemes értékeinek megismertetése, történelmi, irodalmi ismeretek fejlesztése, művészeti értékek közvetítése, a hagyományápolás és -őrzés jelentőségének tudatosítása, a nemzeti kultúra napjainkban élő, alkotó jeles személyiségeivel való személyes találkozások létrehozása, a széles körű önszerveződés megteremtéséhez való képességek, jártasságok elsajátítása, a közéletiséget természetes közegnek valló polgárok nevelése.

A szlovák nemzetiségi olvasótáboroknál az előbbieken ismertetett nevelési célkitűzések mellett a kezdetektől alapvetőnek tekintették a szlovák anyanyelv irodalmi szintű gyakoroltatását, az anyanyelvi kultúra, a szlovák gyermekirodalom és folklórkör megismertetését, a nemzetiségi tudat fejlesztését, Szlovákia természeti és kulturális értékeinek, jeles személyiségeinek bemutatását.

1979-től valamennyi olvasótábori programban teret kapott az adott év aktuális eseményeinek, évfordulóinak megünneplése, feldolgozása. (Pl. Gyermek Nemzetközi Éve, az úttörőmozgalom 35 éves évfordulója, KISZ Kongresszus, VIT, irodalmi, történelmi és művészeti évfordulók közül a legjelentősebbek: József Attila, Madách Imre, Mikszáth Kálmán, Kodály Zoltán, Bartók Béla, Tamási Áron, Petőfi Sándor, Jókai Mór, Babits Mihály, Illyés Gyula, Németh László, Balassi Bálint, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc stb.)

A megyében megrendezett táborok alapvető célkitűzésének számított az is, hogy a résztvevők megismerkedjenek

Nógrád megye közművelődési intézményeivel, jelentős irodalmi, néprajzi, népi építészeti nevezetességeivel, a tájirodalom és művészet jeles személyiségeivel, közéletünk jeles képviselőivel.

Az 1990-es évek közepétől – az 1997-es béri szlovák nemzetiségi tábor és a 2004-es salgóbányai táborozás kivételével – különböző okok: anyagi eredetű; partnerszervezeti meghívás; irodalmi, történelmi évfordulókra való megemlékezés, illetve irodalmi hagyományápolás miatt – az olvasótáborok megyén kívüli helyszínekre szerveződtek.

Továbbra is fontos feladat, hogy a táborozók az adott helyszín kulturális, természeti értékeivel megismerkedjenek, valamint közismert személyiségeivel találkozzanak.

III.3. Módszerek, formák, hagyományos programok

Az általános nevelési célkitűzéseket a táborokban résztvevők eltérő életkori sajátosságaihoz igazodó módszerekkel és formákkal, de valamennyi táborban a komplexitás, a sokoldalú megközelítés igényével próbálták megvalósítani. Az olvasótábori módszerekkel nyújtott ismeretek erős érzelmi hatásokat, kötődéseket váltottak ki a résztvevőkből és ez döntően meghatározta az olvasótábori célok valóra váltását (pl. az ismeretanyag befogadását, az anyanyelvápolás és a hagyományörzés jelentőségének tudatosítását, a közösség érdekeinek felismerését, valamint az egyén lehetőségeinek, felelősségének tisztán látását, identitásuk erősítését, a pozitív jövőkép megalapozását).

Már az első olvasótáborok megrendezésénél érezhetővé vált, hogy az olvasótáborok módszer- és eszközrendszere rendkívül hatékony.

A kezdeti könyvtárhasználati foglalkozások, túlnyomó részt irodalomhoz kötődő programok (író-olvasó találkozók, vetélkedők), néprajzhoz, képzőművészet-

hez kapcsolódó előadások helyett vagy mellett 1979-től a szakmunkás és szakközépiskolai tanulók, 1980-tól már az úttörők olvasótáborában is elsősorban a **kiscsoportos beszélgetések** kerültek túlsúlyba, amelyek felölelték a haza, a hazaszeretet, hazafiság, nemzetköziség, társadalom és ifjúság, művészet és munka, egyén és közösség kapcsolatát, az életmód, életcél, értékrend, jövőkép elemeit, az iskola, a barátság, szerelem, család

és munkahely, valamint a szülőföld, palócság, magyarság és szabadság gondolkörét.

A 12–15 főből álló „otthonos” csoportlégkör a legzárkózottabb gyermek megnyilatkozási gátlásait is feloldotta. A kiscsoportvezetők szorgalmasan alkalmazták a bemelegítő, ismerkedő játékokat, gyakorlatokat, a bizalomfejlesztő, térkihasználó, csoport-átépítési, illetve csoportfejlesztő, improvizatív játékokat, koncentráció, lazító- és helyzetgyakorlatokat.

A szokatlanul erős koncentrációt, az egymásra való odafigyelést a táborlakók gyorsan megszokták.

A foglalkozások jellege sokrétű és a táborvezetőség tagjainak személyétől függő.

Különösen a Nógrád megyei és határon túli fiatalok olvasótáborának programjai, tábor szintű összejövetelei, foglalkozásai, az esti közös beszélgetések, a kirándulások, valamint a szabadidő kötetlenebb, őszinte légkörű beszélgetései feltárták az informális kapcsolatokat, szóltak a résztvevők személyes gondjairól és örömeiről, a szülők az iskola és a nevelők szeretetéről, a barátságról, a szerelemről, a társasági magatartásról, a vallási toleranciáról, az etnikai kisebbséghez való viszonyokról, emberjogi problémákról, a hozzátartozók és ismerősök emlékeinek átadásáról, megőrzéséről, a demokráciát biztosító normákról és az ezt gátló tünetekről, a széthúzásról, mások sikerének megakadályozásáról, bizalmatlanságról, intoleranciáról, a cselekedetek vállalásának felelősségéről, beszédük és személyiségük rejtett jelrendszeréről, anyanyelvi, magatartási- és viselkedéskultúráról és nem utolsósorban az önmegvalósítás, önkifejezés lehetőségeinek megtalálásáról. A változatos és sokrétű program olyan együttes élményt adott, amelyre életük során még alig vagy eddig nem volt példa.

Az eltérő foglalkozású kiscsoportvezetők, szakmai vezetők, valamint a képzőművészeti vezetők különböző életfelfogásokat és személyiség mintákat képviseltek, így más és más személyiségmodellt kínáltak a fiataloknak. A felnőttek és a résztvevők viszonya az ideális szülő-gyermek, tanító és tanítvány társkapcsolatra adott mintát és példát.

A közösségben mindenki egyenrangúnak érezte magát és egyúttal felelősnek is önmagáért, a másikért és a közösségért.

A jogok és köteleességek azonos mértékű gyakorlása aktivitást eredményezett. A vitaközösség kialakulása és fejlődése, az érvek felsorakoztatása megváltoztatta az egymás közt egyébként megszokott hangnemet, egyre inkább kialakult bennük a másik megértésének igénye és a türelmes egymásra figyelés. A kiscsoportok így nem éltek egymástól elszigetelten, közöttük nem volt érezhető egészségtelen rivalizálás vagy lekicsinylő megkülönböztetés. Maróti István kifejezésével élve „szellemi összhangban”¹⁸ voltak. A kiscsoportvezetők nem tekintélyelv alapján, hanem barátként vezették és irányították a csoportokat. A demokrácia gyakorlóterepe az egyenjogúság mellett abban is megmutatkozott, hogy a táborok programját rugalmasan a résztvevők igényei és a mindenkori helyzetnek megfelelően változtatták, illetve olyan programok kerültek megrendezésre (pl. bírósági tárgyalás, riportter kerestetik vetélkedő, tábori fórum, tábori parlament, döntéssjátékok, fordított

nap), amelyeken a fiatalok mindenről elmondhatták véleményüket és a valóság legszélesebb köréből is feltehettek kérdéseiket.

A tartalmi koncepció döntő láncszeme a különböző témakörök és irodalmi szemelvények – legfőbbképpen kiscsoportos foglalkozáson történő – feldolgozása volt. A klasszikusok mellett a mai magyar kortársirodalom – tankönyvekből hiányzó – legrangosabb képviselőinek, nem egyszer a *Palócföld* folyóirat szerzőinek egy-egy regényét, szociográfiáját, novelláját vagy versét használták fel irodalmi alapanyagként, legtöbbször a szerzők személyes jelenlétében. Az irodalom nem célként, hanem eszközként jelentkezett, a művek és a valóság közötti viszony felfedezését segítette elő.

Fontos elemei voltak a táboroknak az 1979-től bevezetett *áthúzódo programok*, amelyek azt jelentették, hogy a kiscsoportok önálló műsorokat (záróműsorokat) állítottak össze, amelyet a tábor végén bemutattak. A műsorok összeállításához – a dramatizáló irodalmi mű kiválasztásához, versek, mottók kereséséhez – amikor igényelték, mindig segítséget kaptak, de általában önállóan végezték ezt a feladatot. A program a felelősséggel történő gondolkodás és önmegvalósítás lehetőségét, valamint a kifejező- és beszédkészség és a kreati-

vitás fejlesztését, az alkotófolyamat átélését szolgálta.

A közvélemény egy része (a '70-es években ugyanúgy, mint manapság) haj-

lamos a szakmunkástanulókat lenézni. Kétségtelen, hogy más szociális és kulturális hátrányokkal indulnak neki az életnek. Az olvasótábori tapasztalatok azt mutatták meg, hogy őszinték, bátrak, okosak és reálisan nyitottak a világra, annak dolgaira, ha olyan körülményeket teremtettek a táborban, ahol egyenrangú félnek és fontosnak érezték magukat.¹⁹

Az úttörő olvasótáborok tematikája kezdetben könnyedebb, több volt benne a játék, a sport és a kreatív foglalkozás (pl. bábkészítés, rajzolás).

Természetesen az olvasásra nevelés, a könyv- és könyvtárhasználat elsajátítása mellett jellemző volt az önálló ismeretszerzésre való törekvés (pl. ku-

tatási módszerek elsajátítása) elősegítése, a különböző (már az előzőekben említett) témakörök feldolgozása kiscsoportos formákban. A *kutatómunka* a 13–14 évesek olvasótáborára után a középiskolások táborában (Illyefalván, Torockón, Tóthfalun, Csesztregen falufeltáró játék formájában) is jelentőssé vált, másrészt gyakran összekapcsolódott az áthúzódó programra történő felkészüléssel. A „szociográfiai ujjgyakorlatok” (Nagy Attila) alapvető feladata egy-egy néprajzi egység vagy település múltját, jelenét, jellegzetes érdekes egyéniségeit segítettek felderíteni és ennek eredményeit közösen összegezni.

A nemzetiségi olvasótáborok programja a szlovák nyelv irodalmi szintű gyakoroltatására épült. Arra törekedtünk, hogy a tábor életében az anyanyelv használata domináljon, az legyen a társalgási nyelv és az előadások zömét is a nyelvet jól beszélő előadók tartsák. Természetesen a résztvevők megismerkedtek a szlovák gyermekirodalommal, gyermekfolyóiratokkal, néprajzokkal és népdalkincsükkel, a nemzetiségi írókkal, költőkkel és a Szlovák Szövetség, a Szlovák Önkormányzat, a Szlovák Intézet munkatársaival, akik előadásokat és foglalkozásokat (pl. játékos újságszerkesztés) tartottak az olvasótáborokban.

A első táboroknál – mivel részben közösek voltak az úttörőkével – még dominánsabbak az előadások, háttérbe szorultak a kiscsoportos foglalkozások. A szlovák nyelven folyó beszélgetést sokszor gátolta és ma is hátráltatja a gyerekek nem megfelelő anyanyelvi szintje.

Az eddigiekben ismertetett és most felsorolásra kerülő programok formai sajátosságuk révén rendkívül jól segítettek és napjainkban is segítik szándékaink szerint elérni kívánt nevelő értékű szituációk létrejöttét. A teljesség igénye nélkül ezek a következők:

Középiskolások olvasótáborában

1979-től:

Bírósági tárgyalás – bármilyen témáról, kérdésről rendezhető (többször irodalmi mű az alapja), lehetőleg olyanokról, melyek a tábori résztvevők többségének érdeklődésére tarthatnak számot. A megfelelő szabályok betartásával válaszszák ki azokat a diákokat, akik bebújnak a megélni szánt szituációban a vádlottak, védők és ügyészek szerepkörébe. E helyzetben felkészültségükből, aktivitásból és fegyelmezettségükből „vizsgázhatnak”. Az emberi méltóság tisztelete, az

önállóság és az önmegvalósítás iránti igény és vágy felkeltése, váratlan helyzetek és konfliktusok megoldási helyzetének gyakorlása és gyakoroltatása, egymás személyével való törődés elmélyítése a cél ezzel a formával. A bírósági tárgyalásra való felkészülésben – ugyanúgy, mint az áthúzó programnál – természetesen a kiscsoport minden tagja rengeteg ötlettel és örömmel vehet részt.

Ki mit tud? – Lényege a „mit hoztál, mit akarsz adni” érzés. Általában mindenki szerepel ezeken a programokon, mindenki „megtaláltatik” az a csöppnyi különleges tudás, amit akkor csak ő tud társainak adni.

Tábori fórum, tábori parlament – Az eltelt időszak eseményeinek megbeszélése, vélemények, javaslatok, kívánságok közlése. Általában ezen a fórumon minden olyan kérdést fel lehet vetni, amely érdekli és izgatja a diákokat (későbbi változata: **közös dolgaink**). Ez a program jelenthet személyes találkozási lehetőséget is, amely alkalommal közismert, nevezetes személyiségekkel közérdekű vagy érdeklődési területüknek megfelelő témákról beszélgethetnek a táborlakók.

Helyzetgyakorlatok – A tábor alap gondolatához kapcsolódó probléma-szituációk közlése irodalmi művek alapján, majd a probléma megoldása a csoport elképzelése, vitája, beszélgetése szerint. Végül a műben jelentkező megoldás ismertetése. A módszer variációi biztosítják a változatosságot. A témához kapcsolódó irodalmat úgy válogatják, hogy a helyzetgyakorlatokkal párhuzamosan irodalmi folyóiratainkkal, pl. a *Palócföld* című folyóirattal is

megismerkedjenek a fiatalok.

1981-től:

Szituációs gyakorlatok, improvizatív játékok – Az egyik legjellemzőbb kiscsoport módszer, amely a leggyakoribb közösségi helyzeteket segítette megoldani.

1995-től:

Boszorkánybál, Aratóbál – Néphagyományhoz kötődő, egész napos készülődést igénybe vevő esti, zenés, táncos mulatság, amelyet a táborozók szerveznek és meghívottként jelen vannak a táborhelyszínen élők is, akik bekapcsolódhatnak az eseményekbe.

1998-től:

Angyalka-báránka játék – A táborlakók egymással titokban történő gondoskodó tevékenysége, amely végig kíséri az egész táborozást.

„Üzenet a vezetésnek” (cettizés) – Annak ellenére, hogy a résztvevők élvezik a legjobban a játék lényegét, mégis a vezetők profitálhatnak belőle leginkább. Fontos visszajelzéseket kapunk a táborozókról, azok mentális állapotáról, az őket leginkább foglalkoztató problémákról és örömeikről egyaránt.

2001-től:

„Magyar-magyar szótár” – Ez a játék arra szolgál, hogy egymás nyelvjárásának megismerésével közelebb kerüljenek egymáshoz mindennapi kommunikációjuk során a táborozók. Így a nyelvjárási beszéd nem válhat a diszkrimináció tárgyává. A játékkal megelőzhetők a kellemetlen incidensek, egymás tájszavait, kifejezéseit a fiatalok új élményként élhetik meg.

2002-től:

Bemutató programok – Az azonos régióból jelentkezett fiatalok még a táborozás kezdete előtt olyan programot szerkesztenek, amely hűen bemutatja azt, hogy honnan jöttek, milyen gyökerekkel, történelmi, irodalmi és népi hagyományokkal rendelkeznek. Ennek egy bővített változata az „Időutazás” program, amikor azt is bele kell szőni az összeállításba, hogy egy-egy adott történelmi vagy irodalmi személyiség életútja, munkássága hogyan kapcsolódhat az adott régióhoz.

2005-től:

Nagy Könyv játék – Keretjátékként sem utolsó, amennyiben engedi ezt a tábor szakmai programja. Az olvasóvá nevelést, érdekes, hasznos olvasmányok egymásnak történő ajánlását mindenképpen szolgálja a táboroztatás időszakában is. A tábor listájának felállítása, a fordulók, érvelések, szavazások, az érdekes, humorral tűzdelt előadások követik egymást a végső voksolásig. Az olvasmányokhoz illusztrációk is készülhetnek.

Műveltségi vetélkedő – A résztvevők a tábort megelőzően felkészülnek az adott témából, amely a tábor szakmai programjához szorosan kapcsolódik. A játékos vetélkedő tárgyi tudásukat, kifejezőképességüket, leleményüket, kreativitásukat, közösséggé kovácsolódásukat is szolgálja. A feladatokat úgy állítjuk össze, hogy rengeteg információ és érdekesség hangozzék el a verseny során, amelyeket a diákok az iskolai tanórákon is elmondhatnak, továbbadhatnak társaiknak.

A 13–14 évesek olvasótáborában

1980-tól:

Riportkészítés – Egyfajta helyzetgyakorlat a kifejező- és beszédképesség javítására, amelynek témája a táborlakók bármilyen érdeklődési területe.

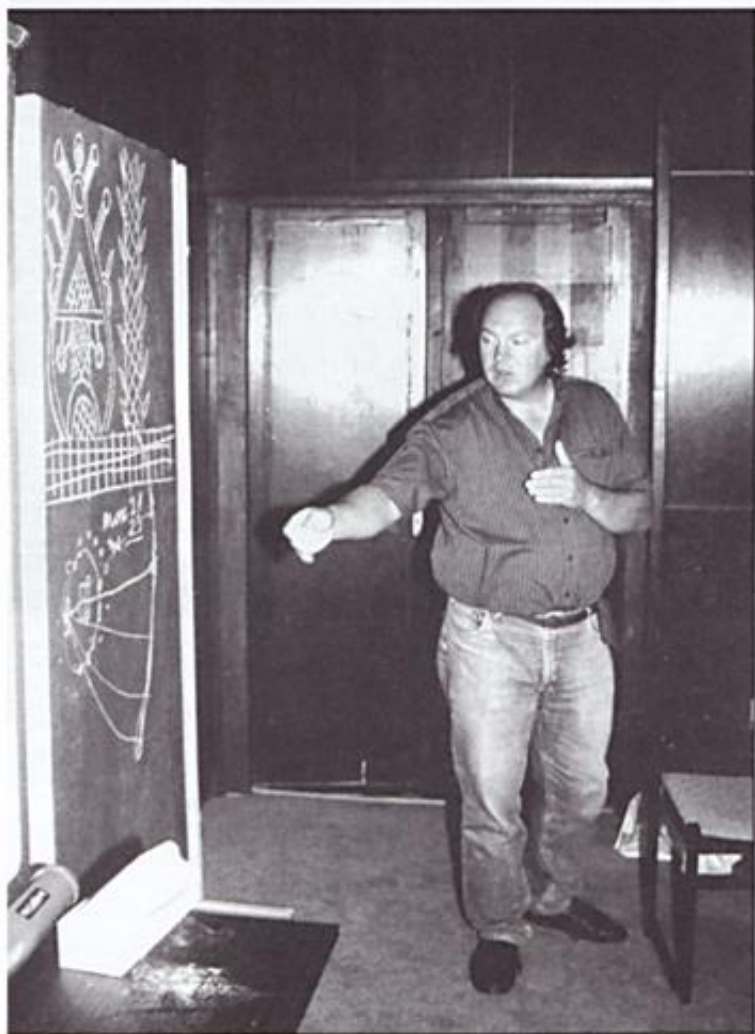
1981-től:

Riporter kerestetik – Vetélkedő, amely a résztvevők rátermettségéről, felkészültségéről (olvasottságáról), világlátásáról adhat számot.

1983-tól:

Nemcsak illemtan – Játékos, humoros vetélkedő, anyanyelvi- és magatartás kultúránkról.

Fordított nap – Ezzel az alkalommal megfordul a világ az olvasótáborokban: kiscsoportvezetők közül lesznek a táborlakók és a diákokból a vezetők. Egész napos játéklehetőség sok humorral, játékkal, vetélkedőkkel és esti táncos mulatsággal.

Előadások, filmvetítések – A közös foglalkozások előadói, foglalkozást vezető képzőművészei (1980-tól a szakmunkás és szakközépiskolai tanulók olvasótáboránál, 1995-től a *szlovák* nemzetiségi gyerekek olvasótáboránál), énekmondói, történettudói, természetkutatói, pszichológusai, irodalmárai, költői, írói a résztvevők aktív együttműködésével, foglalkoztatásával, játszátásával, rajzoltatásával tárták föl a létező mintákat, például a Palóc-föld vagy a Kárpát-medence egy-egy régiójának történelmi múltját, kiemelkedő személyiségeit, hagyományait stb. (Az előadókat a Balassi Bálint Megyei Könyvtár olvasótáborainak információs anyagában sorolom fel táborok szerint.)

A csillagászati előadások, valamint az áthúzódó program „csírája” – a kiscsoportok közös műsora –, ezen kívül a természetfilmek, diák eszközként történő használata és a filmen létező irodalmi adaptációk bemutatása 1977-től vannak jelen a nógrádi olvasótáborokban. A

filmek megtekintését közös beszélgetések, viták követték és követik még napjainkban is.

Az előzőekben felsorolt színes, változatos módszerek és formák, a hagyományos játékok, valamint a közösen kialakított játékszabályok, „törvények” és együttélési normák meghatározzák az olvasótáborok mindennapjait.

A táborokban nincs „hagyományos rendszerű” fegyelmzés, a rend, a tábori törvények betartását és betartatását a kiscsoportok tagjaira és a tábor közösségére bízzák.

A résztvevők számára az olvasótáborok a közösségi élet örömét, jelentőségének megismerését és gyakorlását jelentik.

1982-től a szervezők folyamatosan törekedtek arra, hogy az olvasótáborok nevelő hatását tartósabbá tegyék. Ezért a szakmunkás és szakközépiskolai tanulókat „*olvasótábori víkend*”-re,²⁰ vagyis két napos *olvasótábori találkozóra* hívtuk meg. Ezt az „utógondozási” formát természetesen olvasótábori módszerekkel, eszközökkel a fiatalokat érintő és érdeklő témákkal „töltöttük” meg. Így a programok még inkább megerősítették és hatékonyabbá tették az olvasótáborban megkezdett nevelési folyamatot, ugyanakkor előkészítették a következő évi táborozást is.

1982 és 1987 között több találkozóra is sor került. 1994-ben Salgóbanán megszerveztük a Losonci járásban élő, 13–14 éves magyar gyerekek tábori találkozóját. 2000-től évente az ajnácskői mentortalálkozókat, képzéseket. 2006-tól a Lélependítők Társasága szervezi meg a következő évi tábor előkészítésére, a fiatalokkal való személyes kapcsolattartás jelentőségére való tekintettel a táboros találkozókat.

A találkozók szervezésének elsősorban anyagi, környezeti és földrajzi okai vannak. Ennek áthidalására az utóbbi években a Balassi Bálint Megyei Könyvtár műveltségi vetélkedőket, versenyeket rendezett, amelyre meghívta az előző évi táborban résztvevő fiatalokat is. A gyerekek a táborok közti időszakban levelezés útján tartják a kapcsolatot. A felvidéki résztvevők közül többen rendszeresen igénybe veszik könyvtárunk szolgáltatásait, családjukkal, ismeretségi körükkel együtt könyvtárhatalókká váltak. A Nógrád megyei és a felvidéki táborozók szüleikkel, barátaikkal együttesen járnak a könyvtár által szervezett eseményekre, kulturális programokra.

IV. A NÓGRÁD MEGYEI ÉS A HATÁRON TÚLI MAGYAR FIATALOK OLVASÓTÁBORA (1994–2006.)

IV. 1. Rendszerváltás és az olvasótáborok

A rendszerváltás egy új (rég) világnézet-paradigmának nyitott teret, amely szervesen nőtt ki a válságkorszak Nyugat felé forduló világnézetéből.

Első éve felelevenítették az előző „rendszerváltás” különféle sajátosságait (pl. a poláris ellentétben való gondolkodás; egység-esemény stb.) Drasztikussá vált az az értékátrendeződési folyamat, amely már a Kádár-korszak utolsó éveiben elkezdődött és a rendszerváltással robbanásszerűen felgyorsult (anyagi javak felértékelődése, a politikai hatalom megszerzésének a lehetősége, illetve ennek folytonos kísérlete).

Az ateizmus helyett a vallásosság, a „szocialista” értékek helyett a keresztény értékek kerültek a hivatalos támogatottság helyzetébe. Megjelentek a különböző kulcskategóriák, pl. az európaiság, a felzárkózás, a parlamentáris jogállamiság, a polgárosodás, a kapitalizálódás, a liberalizmus, a nemzeti érdek, nemzeti felemelkedés, nemzettudat. Az emberek érzelmét áthatották a társadalmi igazságosság, az egyenlőség olyan eszményei is, amelyek az elmúlt évtizedek társadalmában hirdetett értékek világához tartoztak, és kevésbé tudtak illeszkedni a polgárosodás, a kapitalizmus vagy a következetes liberalizmus értékeihez.

Varga Csaba szociológus (*Szabadságkísérletek*, 1997) véleménye alapján az olvasótábori mozgalom a tényleges társadalmi lehetőségekhez viszonyítva felül, de a társadalmi szükségletekhez képest alulteljesített. A puha diktatúra idején nagy szellemi állóképességet és néha alkut is jelentett a mozgalom életben tartása. A táboroknak kettős célja volt: egyrészt, hogy gondolatilag érvényesen politikai utópiákat dolgozzon ki, másrészt, hogy a résztvevők számára konkrét életmintákat, alternatív döntéseket kínáljon. Az olvasótábor ma sem köthető egyetlen párthoz, politikai ideológiához, ezért helye, szerepe továbbra is változatlan: *valódi információk, összefüggések megismerésére, felismerésére kell, hogy készítsen.* „Az olvasótábor nem egy távoli jövőre készült, hanem arra, hogy már akkor és ott *másképpen éljünk*, legyőzve a sokféle kiszolgáltatottságot és keserűséget.” „Vasárnapi tudásra”, életformára (amely mindenki számára kínált) sem akkor, sem most nincs lehetőség.

A rendszerváltás az értékét is elveszítheti, ha maga a polgár nem tudja, vagy nem akarja végbeinni az átalakulásokat. Az olvasótáborok egyik legizgalmasabb és legfontosabb feladata tehát a gyerekek, fiatalok *közéletiség-re nevelése*. Nem kell bizonyítani, hogy mennyit nyerhet a társadalom, ha olyan polgárokkal rendelkezik, akik a maguk szűkebb érdekein túl képesek a nagyobb közösség érdekeit is szem előtt tartani, akik annak örömét és gondjait is magukénak érzik.

Napjainkban, amikor az életformánk tovább deformálódik, a TV-nézés, a multiplex mozik látogatása már járvánnyá vált, a szépirodalom iránti érdeklődés hatalmasat esett, a könyvtárak egyre emelkednek, az oktatási-művelődési intézmények anyagi helyzete egyre romlik, a civil szféra a mecénási szerepet képtelen átvenni, az államadósság leküzdése, az Európai Unió követelményeinek való megfelelés mindennapi harcunkká lett, akkor a kulturális szféra válságából a tartós kiút feltétele egyedül a szellemi tőke megsokszorozása lehet.

Ehhez a Balassi Bálint Megyei Könyvtár – sok egyéb szolgáltatása mellett – az olvasótáborok szervezésével is hozzá kíván járulni. Bízunk abban, hogy az olvasótáborokban, mint családi keretekben újjászerveződik a kapcsolat a jó könyv, az olvasható és értékes mű, az azt létrehozó író és az irodalmat, mint műalkotást közelítő és értékelő olvasó (résztevő) között.

Az előző részben ismertetett olvasótáboros hagyományaink és a '90-es évek legelejétől a határon túli magyarsággal épülő-bővülő kapcsolataink indítottak bennünket arra, hogy magyar anyanyelvű fiatalokat hívjunk meg közös anyaországi táborozásra.

Ratkó József költő és Estók Károly által vezetett kállósejéni, valamint Győrben, a Szabó József által szervezett Szülőföldünk olvasótáborok már a rendszerváltás előtt fogadtak határon túlról érkező magyar gyerekeket. Kezdeményezésük példaértékűnek minősíthető minden hasonló törekvésű szervezet és intézmény számára.

A rendszerváltás után több közművelődési intézmény is megpróbálkozott a Kárpát-medencei magyar fiatalok táboroztatásával. A megyei könyvtárak közül Szegeden, Békéscsabán, Kecskeméten, Szolnokon, Nyíregyházán, Zalaegerszegen és Pécsen voltak a Balassi Bálint Megyei Könyvtárhoz hasonló kezdeményezések. A kisebb városi könyvtárak „vállalkozásai” közül céljaiban, tematikájában kiemelkedő a hatvani könyvtár és a Ratkó József Közművelődési Egyesület által rendezett Fábián Zoltán olvasótábor.

IV.2. Az ötlet...

1991-et írtunk, amikor első ízben sikerült a Nógrád és Komárom megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótáborát anyanyelvi környezetben megrendezni. Szervező partnerünk, a Losonci Járási Iskolai Közigazgatás vezetői (Dobra Zubová, Eva Rusnáková) vetették föl azt a gondolatot, hogy kölcsönös haszonnal járna, ha a Szlovákiában élő magyar nemzetiségű gyerekek részt vehetnének a megyei könyvtár által szervezett olvasótáborban. A következő év nyarára a megrendezéshez szükséges összeget különböző hazai alapítványoktól sikerült összegyűjteni. A Miniszterelnöki Hivatal államtitkárától Entz Gézától hasznos tanácsokat és anyagi segítséget is kaptunk. A szlovákiai partner a tábor közvetlen megrendezése előtt szerződést bontott arra hivatkozva, hogy az ott élő magyar gyerekek körében nincs érdeklődés a táborra.²¹ (Ez a lemondás az

ottani választások idején 1992-ben történt és ma már biztosan tudjuk azt - amit akkor még csak sejtettünk -, hogy ennek politikai okai voltak.) Az együttműködés további alakulását ez annyiban befolyásolta, hogy 2 évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy sor kerülhessen a felvidéki gyerekek olvasótáborára.²²

IV.3. Szervezési és háttér feltételek

Az olvasótáborok szervezése az előző évi tábor lezárása után újra indul. Minden évben a legfontosabb az anyagi alap megteremtése volt, amelyet folyamatos pályázással sikerült elérni.

Olvasótábori hagyományainkat, céljainkat figyelembe véve megyén belüli és kívüli támogató kapcsolataink ismeretében a táborok helyszínére és programjára a könyvtár táborszervező munkatársa tett javaslatot, amelyet egyeztetett a szervezőpartnerekkel, a tábor leendő vezetőivel és természetesen a résztvevő fiatalokkal. A tábor tényleges programja a vélemények, kívánságok legteljesebb figyelembevételével formálódott és vált véglegessé.

Az első tábor 12–14 éves résztvevőinek toborzásában a Losonci járás alapfokú iskoláinak igazgatói és Reszutyik Istvánné füleki tanárnő voltak segítségünkre. A gyerekek Losoncról, Fülekről, Nagymarócról, Csábról, Ragyolcra, Ipolyvábóról, Ajnácskőről, Sávolyból érkeztek. (A jelentkeztetést a Füleki Csemadok Területi Választmánya is figyelemmel kísérte.) Gondot jelentett, hogy a jelentkezések elfogadásánál nem mindig vették figyelembe a szociális hátrányt. A gyerekek üdültáborra számítottak, mert a pedagógusok általában nem megfelelő információkat adtak át a szülőknek és gyermekeiknek. Az olvasótábor fogalma teljesen ismeretlen volt a határmenti településeken. A földrajzi közelség ellenére az iskolák igazgatóival személyes találkozásra nem került sor. Az átküldött információs anyag és maga az a tény, hogy a szlovák nemzetiségi olvasótáborainkat már harmadik évben a környéken szerveztük túl „kevésnek” bizonyult és természetesen nem pótolhatta a közel 50 diákkal és szüleikkel való személyes találkozást.

Az 1994-es tábor után a fent említett tanárnőn kívül a Füleki Gimnázium tanáraitra (Szvorák Zsuzsa, Böszörményi István), 1995-től a Kovászna Megyei Könyvtár munkatársaira (Seres Ildikó, Hollanda Andrea), 1996-tól a salgótarjáni (Vinkóné Kovács Mária, Lékóné Lantos Zsuzsanna, Tolnai Gábor, Herczegné Kaszás Judit) és bátonyterenyei (Boldogné Szmétana Zsófia, Oravec Lászlóné, Tóth Norbertné) gimnáziumi tanárookra, a Salgótarjáni Ifjúsági Tanács volt elnökének, Marcsó Zoltánnak közreműködésére, könyvtáros kollégáim segítségére, valamint az olvasótábor további határon túli vezetőire és szervezőpartnereire (Zentán a Thurzó Lajos Közművelődési Központban Hajnal Jenő igazgató, Gero Ibolya könyvtárvezető, Dr. Katona Edit tanárnő, Kalmár Károly ny. főlevéltáros, Dr. Rózsa Molnár Ilona főorvos asszony, Pataki Tibor igazgató, Alsólendván a Magyar Nemzetiségi Intézetben Göncz László igazgató, Kepe Lili ig. hely., Komárnóban a Duna Menti Könyvtárban Zsok Gizella igazgató, Pozsonyban

Kulcsár Mónika tanárnő, Beregszászon Lőrincz Livia, Lőrincz Lajos) számíthatunk. Salgótarjáni, füleki, sepsiszentgyörgyi, zentai személyes találkozások megszervezésével időt, energiát nem sajnálva ismerkedtünk meg a résztvevő fiatalokkal. Kézdiszentlélekről, Ozsdaláról, Gelencéről, Zágonból és Sepsiszentgyörgyről Kolozsvárról és Kézdivásárhelyről, Szilágysomlyóról, Pozsonyból, Dunaszerdahelyről, Komárnóból, Beregszászról, Ungvárról, Zentáról, Szabadkáról, Alsólendváról és Muraszombatról érkeztek fiatalok. A diákok igen nagy többsége még sohasem volt táborban és Magyarországon sem járt. A személyes találkozás ellenére az első közös táborozás előtt erdélyi partnerünk a jelentkezési szempontok közül mindennél hangsúlyosabban a szociális hátrányt vette figyelembe. Mivel a felvidéki gyerekek jelentős részét visszavártuk a salgóbányai táborba, ezért az életmód-, életszínvonal közti különbségek ennél és még a budapesti táborozásnál is nagyban érződtek, és ez feszültséget teremtett a táborozók között. (Ezt a helyzetet a tábor vezetői természetesen „kezelni” tudták.) Ez a jelentkezétsnél nem jelentett problémát Komárnóban, Pozsonyban, Alsólendván és Zentán sem. A Beregszászi Járásnál tapasztalt problémák igen sajátosak voltak, a szervezők nehezen „biztosítottak” lehetőséget olyan jelentkezőknek, akik szociálisan és kulturálisan valóban a legjobban rászorultak lettek volna. Az évek során ezek a problémák úgy oldódtak meg, hogy szervezőpartnert váltottunk a kárpátaljai régióban, illetve a többi helyen a kezdeti problémák már egyáltalán nem jelentkeztek.

A jelentkezésnél előnyt élveztek azok, akik az anyanyelv, az irodalom és ezek „testvérműzsái” iránt különösen érdeklődtek, iskolai nyelvművelő, műveltségi, tanulmányi versenyen vagy színjátszó- és versmondó körök munkájában jeleskedtek, újságírással, vers- és prózaírással foglalkoztak, tehát „valamiben” tehetségesek voltak, valamint szociális és kulturális téren hátrányos helyzetben éltek. A '95-ös salgótarjáni táboroztatás után – szervezőpartnereinkkel egyetértésben – döntöttünk amellett, hogy a jelentkezéts szempontjainak eleget téve Nógrád megyei középiskolás tanulókat is bevonunk a további együttlétekbe, így életkorban „felfutó” rendszerű, több éves táborozási lehetőséget állítottunk fel 1998-ig. 1999-től szervezőpartnereink ajánlását figyelembe véve a táborba való jelentkezéts „meghívásos” alapon történt. Továbbra is lehetőséget biztosítottunk azoknak a középiskolásoknak, akik a táborozások alkalmával és azon kívül is kimagasló teljesítményt nyújtottak és érdeklődésükkel folyamatosan bizonyították rátermettségüket és tehetségüket arra, hogy saját környezetükben, gyermek- és ifjúsági közösségükben aktív, vezető szerepet töltsenek be. A jelentkezéts után régióként – a nagy földrajzi távolságok miatt – személyesen már nem találkoztunk a résztvevőkkel és szüleikkel, ezért a tábor kezdete előtt részletes tájékoztató levelet kaptak a legfontosabb tudnivalókról, a tábor előzetes feladatairól. Fontosnak tartottuk a szervezőpartnereink tájékoztatását is minden táborozót érintő kérdésről.

A részvételi díjak évről-évre emelkedtek és ez nemcsak az inflációt jelzi, hanem azt is, hogy egyre nehezebb a táborozáshoz szükséges anyagi javakat

előteremteni. Nem vált jellemzővé az iskolák részéről a részvételi díj teljes vagy részbeni átvállalása. Az erdélyi, kárpátaljai, muravidéki és vajdasági résztvevőktől részvételi hozzájárulást a szülők ismert egzisztenciális körülményei miatt egy ideig nem kértünk, a felvidéki résztvevők már több éve „jelképes” hozzájárulást fizetnek.

A táborvezetőség felkérését az egyik legfontosabb előkészületi feladatnak tekintettük. A Balassi Bálint Megyei Könyvtárból az első két évben hárman, majd 1999-ig ketten vettünk részt a lebonyolításban. A megyei könyvtár képviselőjében azóta csak a táborszervező-vezető munkatárs van jelen az olvasótáborokban. 2000-ig a felvidéki és az erdélyi régió kiscsoportvezetőivel a tábor előtt személyesen találkoztunk, de korábban sohasem dolgoztunk együtt. Ez az „ismeretlenség” természetesen nem mindig jelentett előnyt a napi tábori munka során. 2001-től komoly előkészületek és Telek Ervin képzéseinek való részvétel után a táborok eddig felavatott mentorai közül többen kaptak megbízást kiscsoportvezetői feladatok ellátására. Az elsők közül vannak, akik ma már kiscsoportvezetőként vagy segítként nincsenek jelen a táborokban, de egyfajta stabilitást mégis sikerült elérni az utánpótlás „nevelésével.” A kezdők, az újabban felavatott mentorok bevonását ugyanakkor fontosnak tartottuk, mert tapasztalatainkat csak a konkrét gyakorlati munka során adhattuk tovább. Nem titkolt szándékunk volt ahhoz is hozzájárulni, hogy a magyar régiókban mielőbb meghonosodjék az olvasótábor módszertana.

Az első években felkért kiscsoportvezetők könyvtárosok, drámapedagógiával, színjátszással is foglalkozó pedagógusok voltak. A cél és a feladat minden tábornál hathatósan összekovácsolta a csapatot, de talán az igazi „összhang” csak azóta van meg, amióta a volt mentorok végzik a vezetői feladatokat.

Az 1998–1999-es években kivételes szakmai kvalitású, „hosszú” táboros múlttal is rendelkező, sokoldalúan képzett szakembereket sikerült megnyernünk a közös feladatra. (Ezt a tábor speciális programja is mindenképpen szükségessé tette, hiszen ezekben a táborokban már komoly feladatnak tekintettük a mentorok vezetői felkészítését.) Szintén a tábor tematikája tette indokolttá, hogy az 1997-es illyefalvi tábortól kezdve állandó segítők (a tábor időszakában önálló kiscsoporttal nem rendelkező, de minden kiscsoporttal együtt dolgozó

pszichológust, kézműves foglalkozásokat vezető egyetemi hallgatót, zenészt) is fogadtunk olvasótáborainkba. Az utóbbi időben az országból több helyről jöttek pszichológus, szociális munkás szakemberek és egyetemi, főiskolai hallgatók tapasztalatokat gyűjteni a táborokba.

A táborok sikeressége a táborvezetőség és segítők felelősségteljes hozzáállásának, rátermettségének, szakmai felkészültségének, egymást segítő, jó baráti kapcsolatának köszönhető. A táborhelyszíneket tudatosan, körültekintően és nem csak a szakmai programnak megfelelően választottuk meg.

Külső előadókat, cselekedtető és gondolatformáló vendégeket 1997-ig, valamint 2003–2005. között szép számmal hívtunk táborainkba. (A táborok meghívott vendégeit, előadóit, a kultúrtörténeti kirándulások segítőt a megyei könyvtár olvasótáboros információs táblázatában táboronként soroltam fel.)

A teljesség igénye nélkül példaként megemlítem Varga Domokos író, Zombori Ottó csillagászt, Havas Judit előadóművészt, Sellei Zoltán előadóművészt, Pap Gábor művészettörténészt, Földi Péter festőművészt, és Dr. Pomogáts Béla irodalomtörténészt. Azokban az években, amikor nem tudtunk előadókat vagy csak igen keveset meghívni, fizikai jelenlétüknek, szellemi kisugárzásuknak hiánya érződött és mindezt az ötletes, változatos programformákkal sem tudtuk pótolni. Ennek ellenére úgy döntöttünk, hogy az egy hét intenzív együttlétet nem szabad felszabdalni közös előadásokkal. A jó közérzet megteremtéséhez minden alkalommal hozzájárult a szép természeti környezetben elhelyezkedő táborhely személyzete és sokoldalú szolgáltatása. A más csoportoktól való teljes függetlenedést sikerült elérnünk, amely a tartalmi munka elengedhetetlen feltétele volt. A foglalkozásokhoz tervezett anyagokat, technikai, tárgyi feltételeket biztosítottuk. A foglalkozásokhoz szükséges anyagokat a rendezvény előtt megvásároltuk, a sporthoz és a szabadidő eltöltéséhez, utazáshoz szükséges eszközöket és a tábori könyvtár alapvető dokumentumait is magunkkal vittük.

A tábori kiskönyvtár összeállításáról – az illyefalvi tábor kivételével, amikor ezt a Kovászna Megyei Könyvtár biztosította – szintén a Balassi Bálint Megyei Könyvtár gondoskodott. A nógrádi, felvidéki fiatalok felkészülését a megyei könyvtár Tanulási Forrásköz-

pontjában minden tábor előtt elhelyezett dokumentum-válogatás is segítette. A programfüzet mellé az 1996-os olvasótábortól kezdve a táborozáshoz

(kultúrtörténeti kiránduláshoz és a témákhoz) szorosan kapcsolódó szöveggyűjteményt szerkesztettünk, amelyet felkészülés céljából még a táborozás előtt megkaptak a gyerekek. Az 1998-as tábor szöveggyűjteményét teljes egészében a volt mentorok állították össze, és a következő években is segítettek az anyaggyűjtésben. Táboraink munkájával az eltelt időszak alatt foglalkozott az MTV Cimborá Szerkesztősége, a Duna Televízió, számos regionális (határon túli is!) televízió, a Magyar Rádió és nem utolsósorban Nógrád megye sajtója. A megyei könyvtár *Hírmondó*, majd *Hírforrás* című módszertani kiadványában is olvashatók a táborról megjelent írások.

Minden évben fényképeket készítettünk a táborozásról, videófelvételt legalább a záróműsorokról. Mindezeket bárki megtekintheti, mert a megyei könyvtár állományában megtalálhatók ezek a dokumentumok.

A mindenkori táborvezetőséggel együtt úgy érzékeljük, hogy a megfelelő szervezési és környezeti háttérfeltételek megteremtése példát adtak a résztvevő fiataloknak arra, hogy *az igényesség, a minőség együtt milyen kedvező belső érzelmi hatásokat válthat ki.*

IV.4. Célok

A kötődés és összetartozás stabil pontjait a közös anyanyelv és a kulturális, történelmi és vallási hagyományok jelentik. Számomra felejtethetetlen példát jelentett 1995 nyara, amikor a felvidéki és erdélyi gyerekek először találkoztak egymással.²³ Számukra nem volt egyértelmű, hogyan tudnak kommunikálni társaikkal. A meglepetés, az öröm és a meghatottság érzését tapasztaltuk rajtuk, amikor is először szólhattak egymáshoz anyanyelvükön, a szép magyar nyelven.

Közel azonos résztvevőkre építve, klasszikus olvasótábori céljainknak megfelelően, egy folyamatosan felépített, közös anyanyelvi-olvasótábori ívet állítottunk fel számukra 1998-ig.

1999-től egy újabb ötéves folyamatot kezdtünk meg, majd az Európai Unióhoz való csatlakozásunk évében a kor kihívásainak eleget téve az európai sorsfordulókkal és az európai szellemiség értékeivel kezdtünk foglalkozni. *A szakmai program kidolgozásánál mindig is prioritást élvezett a jeles irodalmi és történelmi évfordulókra való megemlékezés.*

Évente más-más keretprogramra építettük a tábor tartalmi munkáját. (A táborok témaköreiről, a foglalkozásokról, az egyéb programokról a megyei könyvtár olvasótáboros információs anyagában lehet mélyebben tájékozódni.)

Minden évben nemes céljaink közé tartozott a szép, magyar beszéd gyakoroltatásának segítségével a másság megismertetése, ezen keresztül az önismeret,

a viselkedés és magatartáskultúra értékeinek, a kommunikációs kapcsolatoknak, a magyar történelmi és irodalmi ismereteknek a fejlesztése, a magyar kultúra határon innen és túli egyetemes értékeinek megismertetése, művészeti értékek közvetítése, a hagyományápolás és -őrzés jelentőségének tudatosítása, magyarságtudatuk erősítése, a táborozók önszerveződő képességének kiaknázása, baráti, egymást segítő, helyzetek kiépítése, pozitív jövőkép megalapozása, valamint gyermek- és ifjúsági közösségekben vállalt szerepekre való felkészítés, a szükséges ismeretek átadása, készségek fejlesztése.

Az első két év során salgótarjáni és salgóbányai táborozással ehhez helyszínt és keretet a Palócföld biztosított, melynek történelmét, irodalmát és néprajzát, valamint a két régió (a felvidéki és a Nógrád megyei palócság) mai társadalmi helyzetét ismerhették meg az akkor 12–14 éves gyerekek. 1996-ban Budapest, a nemzet szíve és országos intézményei, millecentenáriumi rendezvényei, történelmi, kulturális értékei, irodalmi műhelyei és emlékhelyei, jeles személyiségei, természeti értékei kerültek figyelmünk középpontjába.

1997-ben, a Mikszáth-emlékévben, egyben Tamási Áron születésének 100. évfordulóján a régmúlt emlékét idéző gyönyörű természeti környezetben elhelyezkedő illyefalvi táborhelyen, Kelet-Erdély természeti, történelmi és kulturális értékeit, jeles személyiségeit ismerhették meg a résztvevők, valamint a székelyföldi magyar népelet régi és mai helyzetét tanulmányozhatták.

1998-ban a dél-baranyai magyarság közvetlenül a háború után megmaradt kultúrtörténeti emlékhelyeivel, Horvátország történelmi és természeti nevezetéseivel ismerkedhettek meg a táborozók, majd *közösségekben vállalt vezetői szerepekre készültek fel* (az olvasótábor vezetői „utánpótlás” nemes szándékával). Ezen alkalommal került sor azoknak az „öreg” táborosoknak az elbúcsúztatására, akik résztvevőként többet már nem lehettek velünk. Mentoravatásra az első közös tábor óta – három év kivételével – minden évben sor került. Minden alkalommal a résztvevő táborozók tettek javaslatot, majd szavaztak a mentorok személyére.

1999-ben a Felvidékre, Jókai és Petőfi évfordulók jegyében szerveztük meg kultúrtörténeti kirándulásunkat, majd személyiségfejlesztéssel, közösségépítéssel, mentálhigiénés foglalkozásokkal folytattuk a táborozást Püspökladányban.

2000-ben Nyugat-Erdélyben, Torockón Jókai születésének 175. évfordulóján, a népi kultúrával, a polgárosodás folyamatával, a szűkebb és tágabb környezet magyar kulturális értékeinek megismertetésével foglalkoztunk.

2001-ben Jugoszláviában, a vajdasági Tóthfalun rendeztük meg az olvasótábort. Fő témánk a vajdasági magyarok népi hagyománya, történelme és kortárs

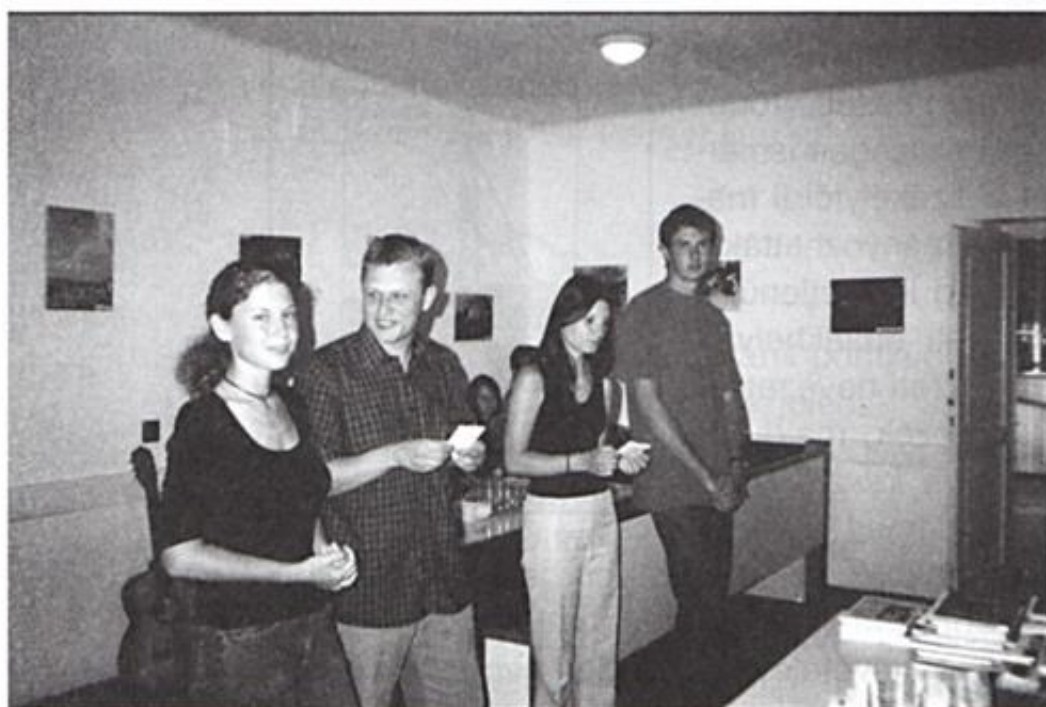
irodalma volt. Lehetőségünk adódott Bácska és Bánát, valamint Újvidék kultúrtörténeti értékeinek, nevezetességeinek megismerésére is.

2002-ben a szlovéniai (mura-vidéki) magyarság kultúrtörténetével ismerkedhettek a résztvevők, majd az Illyés évforduló jegyében Csesztregen folytatódott a táborozás.

2003-ban közvetlenül Madách szülőhelye mellett, a Balassiak kékkői vára alatt a szlovákiai Alsóesztergályon rendezhettünk tábort. Az ember tragédiája gondolatvilágának

megismertetésével a sorsépítés szabadságának és vállalásának tudatosítására és felelősségére hívtuk fel a figyelmet, valamint a nemzeti és az európai léptékű sorsfordulókat jártuk körbe a résztvevőkkel.

2004-ben, Balassi Bálint születésének 450. évfordulóján, valamint Magyarországnak és Szlovákiának az Európai Unióhoz való csatlakozásának évében kultúrtörténeti barangolásunkat Szlovákiába, táborozásunk helyszínét Salgóbadányára, a tábor társrendezőjének, a Nógrád Ifjúságáért Alapítványnak a táborhelyére terveztük. A tábor tematikájának kulcsszavait körbe járva a táborozókkal közösen határoztuk meg az európai értékrendet és szellemiséget. A

résztvevők sorra vették az egyéni és a közösségi jövő építéséhez lehetséges utakat, áptolták anyanyelvüket és kulturális örökségüket.

2005-ben, József Attila születésének 100. évfordulóján arra kerestük a választ, hogy a költő géniusz életpályája, alkotásai a mai kor fiataljának milyen tanulságokkal szolgálhat.

2006-ban programunkat a *táj – ember – szabadság* témákra, azok összefüggéseire, valamint a népi kalendárium ünnepeihez kapcsolódó hagyományok feldolgozására építettük. Az utóbbi két év tábora Balatonmáriafürdön került megrendezésre.

IV.5. Módszerek, tapasztalatok

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár olvasótábori módszereinek részletes bemutatására ez az írás terjedelmi kötöttsége miatt nem foglalkozhat. (Az olvasótáborban általunk használt módszerekről külön kötetet jelentethetnénk meg, amely valószínűleg hiánypótló vállalkozásnak számítana a könyvtáros szakmában is.)

1998-as évtől számítva módszertanában is megújultak a középiskolás olvasótáboraink, köszönhető ez Dr. Bánlaky Pálnak, feleségének Kevy Beának és nem utolsósorban Telek Ervinnek.

A programokat az életkori sajátosságoknak megfelelően, a komplexitás igényével a különböző régiókban élő gyerekek ismeretének bővítése, személyiségük fejlődésének reményében, a résztvevők kívánságainak figyelembe vételével alakítottuk ki.

A programok évenkénti egymásra épülésével és kapcsolódásával a hagyományos olvasótábori módszer- és eszköztárunk mellett újabb változatos formákat és módszereket próbáltunk ki.

A programok évről-évre visszatérő és bővülő ismeretkört érintettek. A legfontosabb szervező elv a magyar kultúra egyetemes értékeinek megismertetése, az anyanyelvápolás és a hagyományörzés jelentőségének tudatosítása, identitásuk erősítése és a reális jövőkép megalapozása volt.

Programjaink során a tábor szintű összejövetelek, kiscsoportos és közös foglalkozások (az „akármí”, a gondolatébresztő gyakorlatok, napindító és napzáró foglalkozások, az „Időutazás” program, a falufeltáró játék, kutatómunkák, stb.), a közös túrák, séták és kirándulások, valamint a szabadidő kötetlenebb, bizalmasabb, őszinte légkörű beszélgetései a táborozók körében feltárták a kapcsolati hálókat, az anyanyelvi, magatartási- és viselkedéskultúrájukat és nem utolsósorban példát mutattak az önmegvalósítás, önkifejezés lehetőségeinek megtalálására.

Mivel az olvasótábori ív felállításával nagyon sok ismeretet és pótolhatatlan élményeket próbáltunk adni a fiataloknak, ezért az első három évben az elmélyedő kiscsoportos beszélgetések száma kevesebb volt, mint a közös együttlétéké. A kiscsoportok legtöbbször az áthúzódó program tervezésekor és próbáin, valamint a különböző kutatómunkák alkalmával voltak együtt. Az első közös tábor után a kiscsoportvezetők közül ketten örömteli esemény: gyermekáldás miatt maradtak távol, és a millicentenáriumi tábor után egy erdélyi kiscsoportvezető is távozott a csapatból. Tehát bármennyire szeretnénk volna, sajnos az első közös tábor vezetősége nem maradt együtt. A „hiányzó” kiscsoportvezetőket – a szerencsés választás eredményeként – az „újak” minden tekintetben pótolni tudták és sikerült rövid idő alatt bensőséges viszonyokat felépíteniük a tábori nagyközösséggel is. A gyerekek általában az elköszönt kiscsoportvezetőikkel továbbra is tartották a kapcsolatot, sőt az 1998-as tábor alkalmával a résztvevők kezdeményezték, hogy a kirándulásra hívjuk meg őket is. A gyerekek a táborozások

során több kiscsoportvezetővel dolgozhattak együtt, hiszen minden évben a keretjátéknak megfelelően más-más szempontok figyelembe vételével alakultak meg a csoportok (pl. a milicentenáriumi olvasótáborban a magyar parlamenti pártok képviselőinek (a kiscsoportvezetőknek) „programbeszéde” alapján, a gyerekek érdeklődési körüknek megfelelően választhattak kiscsoportot, vagy az erdélyi táborban a különböző motívumokat ábrázoló mézeskalácsok tetszőleges kiválasztása után az azonos motívumot választottak kerültek azonos kiscsoportba). Minden évben új „technikákat” találtunk ki a kiscsoportok kialakítására.

Egy-egy kiscsoportba általában minden régióból egyenlő arányban kerültek diákok. Ez már a nemek arányára nem vonatkozik, mert általában több leány táborozónk volt.

A kiscsoportvezetők minden tevékenysége a gyerekekért történt, észrevétlenül vitték saját meghatározó egyéniségüket a legkülönfélébb tábori együttlétekbe. A tábor vezetősége jóbaráti-jószülői kapcsolatot alakított ki a résztvevőkkel. Az első alkalommal a gyerekeket meglepetésként érte a tábor első néhány napja, mert sem közvetlen, sem tágabb környezetükben nem találkoztak eddig hasonló helyzettel és szituációval; olyasmikről és úgy beszélgettek, amiről és ahogyan eddig még soha életükben.

A változatos, sokrétű program olyan együttes élményt adott, amelyre életükben még alig vagy nem volt példa. Ezzel is magyarázható, hogy – még az erdélyi és kárpátaljai gyerekek mértéktartóbb, zárkózottabb alaptermészete ellenére is – a régiók fiataljai között gyorsan kialakultak a kisebb-nagyobb baráti közösségek, teljesen megszűntek a kezdeti szorongások, így rövidesen eljuthattak a teljes felszabadultság örömteli érzéséhez.

A kiscsoportvezetők és a gyerekek között belső érzelmi tartalommal gazdagított, komoly, tartósnak ígérkező kapcsolatok születtek.

A táborok közötti időszakban személyesen, illetve hagyományos vagy e-mailen történő levelezés útján tartották a kapcsolatot. A nógrádi és a felvidéki diákokat, szüleiket rendszeresen meghívtuk a könyvtár rendezvényeire, többek számára fellépési lehetőséget biztosítottunk. A Füleki Gimnázium Apopó Kisszínpada többszöri fellépési lehetőséget kapott.

A szülők többségével, általuk kezdeményezett, őszinte igénnyel létrejött, jó kapcsolatot alakítottunk ki.

A határon túli fiatalokkal 2004-ig személyesen a táborok között egy alkalommal, a megyei könyvtár által szervezett műveltségi vetélkedőkön találkozhatunk. Tavaly ez a hagyomány megszakadt, ezért építettük be a programba a nagyobb lélegzetű játékos vetélkedőt. Sajnos a nagy földrajzi távolság nem kedvezett az utógondozás legjelentősebb formájának, az olvasótábori találkozók rendszeres megszervezésének.

Úgy látom, hogy az eltelt évek során folyamatosan növekedett a résztvevők tábor és egymás iránti érdeklődése, figyelmessége, barátságos magatartása. Az 1997-ig felépített tábori ív sajátossága az volt, hogy közel ugyanazzal a csapattal, változó ráhatásokkal és eszközökkel, élményrögzítések sorozatával hogyan növelhető és erősíthető az olvasótábor gyerekekre gyakorolt hatása.

A jó közösség, a védett közeg (környezet) megsokszorozta az élményszerzés hatékonyságát.²⁴

Egyre inkább a hasonló érdeklődési körű, felkészültségükben is folyton gyarapodó gyerekek tértek vissza olvasótáborainkba.

A szanazugi tábor alkalmával már jól érzékelhető személyiségfejlődés kísérhető nyomon, teljes mértékben láthatóvá vált az összeforrottságuk szellemiekben és kapcsolataikban egyaránt.

A szociális és kulturális hátrányokkal is rendelkező résztvevők esetében elsődlegesen nem a tehetségesek, hanem a hasonló érdeklődési körrel rendelkezők táboroztatása és képességeiknek differenciált fejlesztése volt a célunk. Ennek ellenére úgy alakult, hogy az utóbbi táborainkba nem a szociálisan legrászorultabbak, hanem az egymáshoz közeledő vagy azonos „világlátással” rendelkező, tehetséges diákok jelentkeztek. Így vált olvasótáborunk tehetséggondozó táborrá is.

A résztvevőktől az utóbbi három évben életrajzot és különböző tábor előtti írásos feladatot is kérünk a közösségi feladat mellett. A 2005-ben írt esszékből a *Palócföld* című folyóirat is közölt részleteket.²⁵

A közösségépítés mellett az irodalom, a művészetek eszköztára és jeles személyiségekkel való találkozások lehetősége is segített bennünket abban, hogy példát adhattunk, lépésről-lépésre megtaníthattuk a gyerekeknek, hogyan analizálhatják magukat és környezetüket, hogyan nézhetnek szembe jellemükkel,

döntéseikkel, hogyan találhatják meg az utat saját magukban hordozott lehetőségeik kibontásához.

A táborban résztvevők folyamatos „jelzései” alapján állíthatjuk, hogy az alapvető emberi értékekre épülő olvasótábori módszereinkkel és eszközeinkkel elértük az egyik legfontosabb célkitűzésünket: A volt táborozókban a közösségi és személyes minta alapján a világnézeti cél nem az anyagi javak mindenáron történő megszerzése, a társadalmi ranglétrán

való és bármilyen úton történő emelkedés, hanem az értékes emberi élet megélése lett.

A közös, örömteli együttlét bizonyítására példa egy diáklány 1998-ban írt leveléből (aki az utóbbi években már kiscsoportvezetői feladatokat kap olvasótáborainkban):

„Nagyon jól éreztem magam itt.

Imádom ezt a csapatot, és tudom, hogy még egyszer nem lesz hasonló élményem. Tetszett a kiscsoportos hallgatás, ami akkor, abban az adott pillanatban ugyan kínosan hatott, de most látom már: ezek a rövid szünetek teszik értékessé a kimondott gondolatokat. Megerősödött bennem a meggyőződés: mindannyian hordozzuk a csodát, ami önmagában nem biztos, hogy értékes saját magának, de attól válik igazán csodává, hogy adhat általa valamit a másik embernek... Én sokat kaptam. Remélem, tudtam adni is. Ha most a lelkemet valamihez hasonlítani kellene, azt mondanám rá: szivárvány. Szivárvány, mert színes, boldog, nyugodt és gondtalan, amit csodálnak az emberek. A legszívesebben most azt mondanám, hogy lemondok minden többi táborról, csak azért, mert itt lehettem. KÖSZÖNÖM!!!

Ahogy Faust eladta a lelkét egy boldog percért, úgy én is eladnám minden eddigi élményemet ezért. Ha én lennék Faust, erre a percre mondanám: „Ne menj, várj még, perc, hisz oly szép vagy!” Örülök, hogy végre megismertem azokat az embereket, akiket értékesnek tartok (vagyis, mindenkit). Örülök, hogy megismertem azokat, akiket félreismertem. Örülök, hogy mindenki „gazdagon” megy haza. Örülök, hogy kaptam TÖLETEK egy gyönyörű hetet.

A tenger, a nemzeti park, a táj gyönyörű volt, de MI voltunk a legszebbek. És az is maradunk örökre a legszebbek...

Még egyszer köszönöm mindenkinek;

egy boldog ember:

Jakab Gabriella"

IV. 6. TAPASZTALATOK ÖSSZEGZÉSE, OLVASÓTÁBORI JÖVŐKÉP

Kedvelem Fábrián Zoltán „lélekpendítés” kifejezését – amely az első felsőtárkányi olvasótábor megnyitóján hangzott el –, mert csodálatos módon, tisztán és igazul tükrözi azt a folyamatot, amely az olvasótáboroztatás lényege.

Az elmúlt 30 év, illetve az utóbbi 13 év legfontosabb történéseinek áttekintése után úgy gondolom, hogy az olvasótáborok megszervezésével és életben tartásával a Balassi Bálint Megyei Könyvtár méltán bejegyezte magát Nógrád megye művelődéstörténetébe.

A könyvtár mindenkori vezetői hittek abban, hogy ezzel a tevékenységgel, a diákok szabadidejének ily módon történő kihasználásával valóban nagyon sokat tehetnek a különböző korosztályok olvasóvá nevelése terén.

A középiskolások olvasótáboroztatásáról leírt tények, eredmények alapján úgy látom, hogy kimagasló értékfejlesztő- és terjesztő munkával, az utóbbi egy évtizedben a szokásostól eltérő szervezési, környezeti- és háttérfeltételek megteremtésével, a szakmai programok más alapokra (személyiségfejlesztésre, tehetséggondozásra) történő helyezésével, a határon túli magyarság felé való útnyitással példát adtunk arra, hogy tudatosan és következetesen, a vezetők igényes kiválasztásával igenis meg lehet újítani olvasótáborainkat.

A határon túli középiskolások táborainkba történő meghívása új szint és minden eddiginél nagyobb lehetőséget teremtett a közös kultúra kibontására, illetve a másság elfogadásának tanulására, a tolerancia erősítésére.

Ezek összességében olyan kedvező belső érzelmi hatásokat váltottak ki az olvasótáborok napirendjében, amelyek nagyban segítették a csoportdinamika ismert szerepköreinek oldódását, a diákok helyzetbehozását, a táborra való ráhangolását.

Ebben a mai világunkban, amikor klasszikus emberi értékeink napról-napra egyre inkább devalválódnak, egy olvasótábori közösség, egy védett közeg és környezet jó értelemben felnagyította, megsokszorozta az élményszerzés hatékonyságát.

Hiszem, hogy minden gyermek, fiatal valamiben „tehetséges”, mindegyiknek esélyt kell adni arra, hogy hasznos polgárává váljon nemzedékének és a magyar nemzetnek, éljen bárhol is a világban.

Fábrián Zoltánt idézve: „...jéghegyek vagyunk önmagunk óceánjában: egy tized rész, ami látszik belőlünk, kilenc tized bent van a mélyben.” Az olvasótáborok vezetői arra hivatottak, hogy a táborozások alkalmával, de a táborok befejezésével és az után is, a folyamatos kapcsolattartás lehetőségével, minden fiatalból a lehető legtöbbet hozzanak ki: a kilenc tizednyi mélységet a lehető legminimálisabbra csökkentsük!

Mert a tehetséges fiatalok között is bőven találkozunk olyanokkal, akiknek bizony a személyiségük fejlesztésében sok és halaszthatatlan tennivalónk van. Velük természetesen többet és másként foglalkozunk a táborban és azon kívül is.

Szeretettel, türelemmel, tisztességes alapon és megfelelő pedagógiai módszerekkel próbáljuk pótolni azt, amit sem az oktatás, és valamiért a szülők sem tudnak megadni számukra.

Az olvasótábor közösségépítő, formáló erején kívül az irodalom, a művészetek gazdag eszköztára, jeles íróink, költőink, gondolkodóink „szellemi öröksége” és világlátása is segítségünkre volt abban, hogy lépésről-lépésre taníthatuk meg a táborozóknak, hogyan teremthetnek rendet gondolataikban és környezetükben. Hogyan nézhetnek szembe jellemükkel, döntéseikkel, hogyan találhatják meg az „utat” saját magukban hordozott lehetőségeik kibontásához, és ehhez milyen „állomásokat” kell észrevenniük, magragadniuk. Ezért is adtuk olvasótáborainknak az „Útjaink, állomásaink...” címet.

Bánlaky Pál szociológus 1998-ban a Nógrád Megyei Hírlapnak adott interjújában nyilatkozta a következőt: „Németh Lászlót idézve kovászberekké kell válnia azoknak, akik ezekből a közösségekből kikerülnek. Nem biztos, hogy vezetők lesznek, de környezetük életét minden bizonnyal majd meghatározzák.”

1998-tól minden évben a szakmai programnak, a táborok alaptémáinak megfelelően, ahhoz szorosan kapcsolódva olyan játékok, fejlesztő gyakorlatok és feladatok kitalálására és táborban történt alkalmazására került sor, amely teljesen egyedi módon jellemzi a könyvtár olvasótáborait.

Szakmai táborvezető társaimmal való közös munkának köszönhetően a középiskolás olvasótábori módszer- és eszköztárat folyamatosan, az új elvárásoknak, a világ „folyásának”, kihívásainak megfelelően gazdagítottuk, sőt mindent megtettünk azért, hogy a táborban időközben felavatott mentoroknak átadjuk.

Nagy gondot és sok-sok energiát fordítottunk a mentorok képzésére. Ezek olyan napi tennivalókat jelentettek számunkra, amelyet csak szívből, tisztességgel, hitelesen és nem utolsó sorban nem munkaköri keretek között és munkaköri feladatként lehetett végezni. Telek Ervin a saját képzésein is fogadta azokat a Nógrád megyei és felvidéki fiatalokat, akik komolyan szerettek volna gyermekekkel foglalkozni, táborokban kiscsoportvezetést vállalni.

Boldog vagyok, hogy barátaimat, Dr. Bánlaky Pált és Telek Ervint tudtam megnyerni erre a feladatra, akiket szakmai területen országosan elismernek, a legjobb személyközpontú trénerek között tartanak számon és igen régi olvasótáboros múlttal is rendelkeznek, hiszen ők már jelen voltak vezetőként az első olvasótáborokban is.

A Lélekipendítők Társaságának megalakításával utat nyitottunk annak is, hogy a táborok korábbi vezetői, segítői és támogatói is csatlakozzanak „lélekipendítő” munkánkhoz, hozzá tehessék saját tapasztalataikat, tudásukat a véleményeink szerint ez évben elindítandó módszertani továbbképzésekhez.

Az olvasótábort olyan kulturális befektetésnek tartom, melynek haszna nehezen megfogható: időben azonnal vagy hosszútávon, térben esetleg egészen máshol megtérülő, mint ahol a befektetés megtörtént.

A befektetés egyik formája az is, hogy a volt táborozóink köréből „felneveltünk” egy vezetői csapatot, melynek tagjai a Kárpát-medence különböző régióiban élnek és dolgoznak. A szakmák minden területén képviseltetik magukat: van köztük orvos, biológus, közgazdász, kereskedő, nyelvész, tanár, színművész, dramaturg, alapítványi elnök, újságíró és még folytathatnám a sort.

Reméljük, ők lesznek azok, vagy rajtuk keresztül, a segítségükkel sikerül elérnünk azt, hogy a határon túli régiókban is „meghonosodjék” az olvasótáboroztatás módszertana. Ehhez a Lélekipendítők Társaságától és a minket körülvevő nagyszerű emberektől segítséget kapnak majd. Tudjuk azt is, hogy már nem pótolhatjuk Kojnok Nándort, Kelemen Gábort, Kalmár Károlyt és másokat, akikre tisztelettel és szeretettel emlékezünk a mai napig, de reméljük, hogy az általuk nyitott úttal, és az előttünk álló lehetőségekkel jól sáfárkodunk.

A volt táborosainkból lett jelenlegi kiscsoportvezetőink és kiscsoportvezető jelöltjeink ma még igen lelkesek, bizonyos fokon szakmailag felkészültek, bár tudják, hogy még nagyon sokat kell tanulniuk, tapasztalniuk.

A vezetői feladatokra az „öregék” védőszárnyai alatt, azok közvetlen közelében felnőni nagyon kényelmes állapot és örülhetnek annak, hogy ez megadott számukra. Senki, semmire sem kényszeríti őket, közülük mindenki annyit és akkor vállal a közös feladatokból, tennivalókból, amennyit áldozni tud rá, vagy amennyire igénye van.

Így természetesen nem érzik tehernek a szinte önkéntes alapon működő táboroztatást, de tökéletesen tisztában vannak annak felelősségével. Nekik nem kell magyarázni, hogy „mi is az az olvasótábor”, minden porcikájukkal érzik és átéli azt, hiszen évekig táborozóként meghatározó élményekben, jellemüket építő programokban vehettek részt.

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár 2001-ben a Nógrád megyei és a határon túli magyar fiataloknak szervezett vajdasági olvasótáborban már bizalmat szavazott számukra és ez nem volt könnyű döntés. Az évek során derekasan megállták helyüket, és bízom abban, hogy egyszer a stafétabotot is kiveszik a kezünkből.

Az elkövetkezendő évekre vonatkozó tervek megvalósítását csak széleskörű civil összefogással, példásan működtetett szervezőpartneri és intézményi együttműködéssel tudom elképzelni.

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár segítségünkre van a biztos intézményi háttér megteremtéséhez.

A kollégák segítő közreműködésére, a könyvtárra, mint információs tárházra, annak minden szolgáltatására szükségünk van.

Elképzeléseink valóra váltásához szeretnénk a jövőben is megnyerni és megtartani mindazok bizalmát, akik folyamatosan figyelik tevékenységünket, fejlődésünket és anyagilag is támogatják az olvasótáborok megrendezését.

JEGYZETEK:

1. A lélekipendítéstől a Nagy Könyvig /Gyetzvainé Szporcsik Angéla.-In.: Sansz, 2005. 5. 3.p.
2. A garabonciások / Kirschner Péter.-In.:Privát Profit.- 1993.12. sz., 138 p.
3. Visszatekintés / Kocsis István.-In.:Vándordíák, 2002.
4. Olvasótábor Bakonyoszlopon. Egy szociálpszichológiai kísérlet krónikája és dokumentumai. Bp.-Veszprém, 1977. 175 p.
5. Olvasótábor. Egy magyar közművelődési kísérlet. Tankönyvkiadó, Bp. 1979. 107 p.
6. Varga Csaba: Szabadságkísérletek: az olvasótáboroktól a népfőiskolákig, a falukísérletektől a civil egyetemekig / Varga Csaba. – Bp.: V-kiadó, 1997. – 253 p.
7. Olvasótábori Kis Trakta '78. Olvasótábori módszertani kiadvány. Helyzetkép '77. 17-46 p.
8. Merth László-Somorjai Ildikó: Kísérlet-e az olvasótábor? Olvasó Nép, 1984-1985. Tél-Tavaszi. 95-106 p.
9. Beszélgetés az olvasótáborokról. Kultúra és Közösség. 1983. 4. sz. 35-48 p.
10. Igenek és nemek az olvasómozgalomról. Válogatás a mozgalom 3. konferenciája óta megjelent cikkeiből (1984-1988) Szerk.: F. Mihály Tibor (A győri Olvasó néperért mozgalom 4. országos konferenciájának háttéranyaga)
11. Vándordíák. A Magyar Garabonciás Szövetség hírlapárúsításba nem kerülő tájékoztatója. IV. évf. 1. szám
12. Kocsis István: Munka, tudás, tisztesség. Napi Magyarország, 1998. II/7.
13. A történelem az élet tanítómestere /Patrik Valéria.-In.:Nógrád Megyei Hírlap, 10. 1999. június 15. 2.p.
14. Olvasótábor a városi könyvtárban /Antal Ágnes.-In.: Nógrád Megyei Hírlap 3. 1992. július 28. 5.p.:ill.
15. Nagy Attila: Keresik életük értelmét? Olvasás, könyvtár, szocializáció. Bp., 1991.
16. Vargha Balázs: Tájékoztató az olvasótáborokról a könyvtárak számára, OSZK-KMK. Bp., 1977.
17. Tájékoztató levél az OSZK-KMK-nak. Salgótarján, 1975.
18. Maróti István: Megjegyzések az olvasótábori mozgalomról. Könyv és Nevelés, 1982. 2. sz. 79-82 p.
19. Szabó Ernőné: Az élet nem olvasótábor. Palócföld. 1980. 6. sz. 6-7 p.
20. Kelemen Gábor: Olvasótábori víkend. Nógrád. 38. 1982. november 18. 4 p
21. A régiók együttműködnek, de az olvasótábor elmarad : Beszélgetés Szabó Ernőnével, a Balassi Bálint Megyei Könyvtár igazgatójával és Kovács Erikával, a Nógrád Megyei Közgyűlés munkatársával /Tóth Elemér.-In.:Nógrád Megyei Hírlap 3. 1992. július 25. 3.p.
22. Egy hely, ahol igazán magyar lehetünk.-In.:Nógrádi Krónika, 1994. július 9. 6.p.:ill.
23. Létrejött a híd : Felvidék és Erdély találkozása Salgóbanán.-In.:Nógrádi Krónika, 1995. július 4., 1., 3.p.:ill.
24. Tarnóczy László: Kinek-kinek belső értékeivel tágul a világ. Nógrád Megyei Hírlap, 1998. szept. 12. 2 p.
25. A fiatalok és József Attila – 2005. Palócföld, 2005/6. 744–757 p.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Könyvek:

1. 3x1 olvasótábor: módszerek és eredmények Mátrafüredről / (szerk. Nagy Attila); (közread a) Országos Széchenyi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. – Budapest: NPI, 1981. – 66 p.
2. Andorka Rudolf: Merre tart a magyar társadalom? : Szociológiai tanulmányok a magyar társadalom változásairól és problémáiról / Andorka Rudolf. – Lakitelek: Antológia Kiadó, 1996. – 305 p.
3. Gönczöl Enikő: Én és a többiek. Társadalmi ismeretek 13-15 éveseknek / Gönczöl Enikő. – Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997. – 205 p.
4. Harmadszor Bakonyoszlopon / (szerk. Kamarás István). – Veszprém: Megyei Kvt.; Budapest: OSZK KMK, 1978. – 169 p.
5. Kamarás István: „Rögeszmék” Bakonyoszlopon: Olvasótábori krónika / Kamarás István. – Budapest.: Tankvk., 1984. – 160 p.
6. Magyarország a rendszerváltás óta. – Bp.: KSH, 1995. – 146 p.
7. Nagy Attila
Keresik életük értelmét?: Olvasás, könyvtár, szocializáció / Nagy Attila. – Budapest.: OSZK KMK, 1991. – 142 p.
8. Olvasótábori kis trakta / (szerk. Fábrián Zoltán, Marosi Gyula, Mócsi Ferenc és et. al.). – (Bp.): HNOT, KISZ KB, (1975). – 196 p.

9. Olvasótábori kis trakta '78 / (szerk. Fábrián Zoltán, Bánlaky Pál, Budai János et. al.). – (Bp.): HNOT, KISZ KB, 1978. – 160 p.
10. Vargha Balázs: Tájékoztató az olvasótáborokról a könyvtárak számára. / (Vargha Balázs).- Bp.: OSZK KMK, 1977. – 31 p.
11. Országalapítás Bakonyoszlopon / (szerk. Kamarás István). – Bp.: NPI, 1978. – 90 p.

Cikkek:

1. A közösség alakulása / Bánlaky Pál. – In.: Kultúra és közösség, 1982. 6. sz.
2. Gyerekek, ifjúság és a művészetek / Pápainé Kemenczey Judit. – In.: Könyv, könyvtár, könyvtáros, 1993. október
3. Hátrányos helyzet. – Tehetség gondozás – olvasótábor / Kocsis István. – In.: Könyvtári figyelő, 1987. 5. sz.
4. Szervezni is tudni kell / Romhányi József.- In.: Olvasó Nép, 1984-85. Tél-tavaszi
5. Tájékoztató jelentés az 1980-as olvasótáborokról. – In.: Olvasó Nép, 1981. február
6. Olvasótábor határok nélkül /Tarnóczi László.-In.: Nógrád Megyei Hírlap, 10. 1999. július 14. 3. p.
7. „Csoda, amely két hétig tart”.-In.: Nógrád megyei Hírlap, 2002. augusztus 3. 5. p.:ill.
8. Virágok háborús romok között : Horvátországba szervezett olvasótábor a Balassi Bálint Megyei Könyvtár /Tarnóczi László.-In.:Nógrád Megyei Hírlap, 1998. szeptember 2. 2.p.:ill.
9. Madách Imrét idézték : X. Jubileumi olvasótábor /Puntigán József.-In.:Gömörország, 2003. ősz, 61.p.
10. Személyiségfejlesztés az olvasótáborban /Juhász Anita.-In.:Nógrád Megyei Hírlap, 2004. július 13. 3.p.:ill.
11. Egész napos zsványkodás : Szlovák nemzetiségű nógrádi gyerekek olvasótáborra /Kurucz Anita.-In.:Nógrádi Krónika, 1995. augusztus 2., 1., 3.p.:ill.
12. Ismerkedés a Palócfölddel.-In.:Nógrádi Krónika, 1995. július 5., 1., 3.p.:ill.
13. Mire jó az olvasótábor? : Ősztönzés önmagunk megismerésére, kulturális élményekre, együttműködésre /Oláh Zsolt.-In.:Nógrád Megyei Hírlap, 1999. augusztus 14. 2.p.
14. Szóltak a sípok, s furulyák /Oláh Zsolt.-In.:Nógrád Megyei Hírlap, 2000. július 22. 5.p.
15. Hídverés határok nélkül : Három ország magyarjai találkoznak Erdélyben /Bedegi Győző.-In.:Nógrádi Krónika, 1997. július 23. 1., 3.p.:ill.
16. Magyarok vagyunk mindannyian : Olvasótábor tanulságokkal. Valakiket hiányoltunk /Bedegi Győző.-In.:Nógrádi Krónika, 1995. július 10., 1., 6.p.:ill.
17. Tábor Alsóesztergályban /T. Pataki László.-In.: Ipoly Hírnök, 2003. szeptember 12. 7.p.
18. Losonci diákok Salgótarjánban /Kurucz Anita.-In.:Nógrádi Krónika, 1994. július 5. 3.p.:ill.
19. Nógrádi szlovák nemzetiségi gyerekek Szlovákiában : Két nap hegyek között a tuhári olvasótáborban /Bedegi Győző.-In.:Nógrádi Krónika, 1995. augusztus 8., 1., 3.p.:ill.
20. Sípok és furulya : Határon túli magyarok olvasótáborra Torockón /ifjabb Batta György.-In.: Komáromi Lapok, 2000. augusztus 18. 4.p.
21. Igékből várat : Illyefalvi olvasótábor /Sylvester Lajos.-In.: Háromszék, 1997. augusztus 9. 5.p.
22. Olvasótábor Csillebércen : Az értékek feltárására törekednek.-In.:Nógrádi Krónika, 1996. augusztus 17. 9.p.
23. Nógrádi szlovák gyerekek táboroztak a Losonc környéki vadregényes tájon /Farkas Ottó.-In.: Nógrád Megyei Hírlap
24. „Sípok és furulyák” : Újra rendez olvasótábor a megyei könyvtár /Oláh Zsolt.-In.: Nógrád Megyei Hírlap, 11. 2000. június 15. 7.p.
25. A Nógrád megyei, erdélyi, felvidéki, kárpátaljai középiskolás fiatalok olvasótáboráról.-In.: Nyelvünk és kultúránk, 107. 1999. 122-125. p.
26. Olvasótábor Balassagyarmaton /Erdődiné Piatrik Valéria.-In.:Ipoly, 5. 1993. július 23. 12.p.
27. Néhány szó az olvasótáborról...: Fénycsóva a világra. Beszélgetés Szabó Ernőnével, a megyei könyvtár igazgatóhelyettesével /Csala Péter.-In.: Nógrád 45. 1989. augusztus 21. 4.p.
28. Megnyílt a szakmunkástanulók megyei olvasótáborra.-In.:Nógrád, 33. 1977. július 5. 8.p.
29. Lélekipendítések a magyarságtudat erősítéséért. Beszélgetés Gyetvainé Szorcsik Angélával /Oláh Zsolt.-In.: Nógrád Megyei Hírlap, 11. 2000. július 29. 5.p.:ill.
30. Déva vára helyett híd(ak) épültek a vajdasági olvasótáborban /Skoda Róbert.-In.: Nógrád Megyei Hírlap, 12. 2001. szeptember 15. 5.p.:ill.
31. „Haza a magasban”.-In.: Nógrád megyei Hírlap, 13. 2002. július 16. 2.p.
32. Az európai szellemiség értékei : A salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár „Útjaink, állomásaink” című olvasótáboráról /Gyetvainé Szorcsik Angéla.-In.: Nyelvünk és kultúránk, 34. 2004. 5. 82-95.p.
33. Várkisasszony-választás, lovaggá ütés. Beszélgetés Oroszné Katona Annával /Oláh Zsolt.-In.: Nógrád Megyei Hírlap, 11. 2000. augusztus 12. 3.p.:ill.
34. Mi az a „mentorképző tábor”? /Gyetvainé Szorcsik Angéla.-In.: Könyvtári Levelezőlap, 1994. okt

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár olvasótáborainak információs anyaga (1976-2006.)

	Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
						Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
1.	Útioró olvasótábor, 1976. jún. 7-12. Szigőtarján (Útioró Vándortábor)	28	Bartha Erzsébet könyvtáros, Nagy Sándor pedagógus, Dr. Bartócz Annelé könyvtáros, Pál József művészeti előadó, Szabó Péter ifjűvezető	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, KISZ, SZMT	II. Rákóczi Ferenc és a szabadságharc Nógrád megyében; Nógrádi várak és kastélyok a török időkben; Petőfi és Nógrád megye	Ø	⊕	könyvtárhatalmian vetélkedő, irodalmi játék és akadályverseny, kulturális intézmények látogatása, megyei kirándulás	Asperján György író	Wölfel, U.: Abban az országban; talpon könyvtár (TK)
2.	Ifjúsági olvasótábor szakmunkástanulónak 1976. júl. 5-14. Szécsény Az olvasótábor Kojnok Nándor, a MT VB. Művelődésügyi Osztályának helyettes vezetője nyitotta meg.	36	Kassai Vég Mihály a Pálóc-föld főszervezője, Bacsa Mihályné, Praznovszky Mihály múzeumiig., Pál József művészeti előadó, Bacskó Józsefné pedagógus, Nyilassy Balázs költő, Pass Lajos költő	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, KISZ, SZMT	Közélet és helyes anyanyelvismeret, Nógrád m. irod. tört., irod. emlékhelyek; a sajtó a könyv mint munkaeszköz; közérlelő, közéleti kérdések; alkotásba és alkotásba; olvasás, tájékozottság, műveltség szerepe életünkben; a munkás a mai irodalomban	+	⊕	Irodalmi játék, vetélkedő; író-olvasó találkozók; kulturális intézmények látogatása, megyei kirándulás	Kulin Ferenc kritikus, Marosi Gyula író, Czinke Ferenc grafikus, Kiss Aurél MSZMP osztályvez. h., Vincze János MTVB műv. oszt., Kurucz Gyula író	Óulogh Szilveszter, Marosi Gyula, Asperján György, Vészajáratbjáról, Kertész Ákos: Makra: TK
3.	Szokmunkástanulók olvasótábor 1977. júl. 4-14. Balassagyarmat, Nyírtjes	24	Próbat Gábor az St. Tanács VB Műv. Oszt. felügyelője, Varga Mihályné könyvtáros, Tresó Mária közm. felügyelő, Pál József népművelő, Pass Lajos költő	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, KISZ, SZMT	A költészet világa; Pálóc-föld néprajza; képzőművészet és irodalom kapcsolata, Nógrád megye irod. értékei; Szabó Lőrinc, Madách Imre műveinek illusztrációi	+	+	könyvtárhatalmian foglalkozás, távösves csillagnézés és csillagászati előadás, rejtélyképzés, gyalogtúra, dalbanulás, közművelődési intézmények látogatása, Pálóc-föld anket. megyei kirándulás	Kertész Ákos, Tibai András, Ember Csaba, Kmetti Kálmán, Braun Miklós, Kassai Vég Miklós, Ex libris együttes, Farkas András, Jászberényi Emil	Sikkós László, Madách Imre, Szabó Lőrinc, Kertész Ákos művei; természetfilmei: TK, PRF
4.	Útioró olvasótábor (szlovák nemzetiségű úttörőkkel együtt, Komárom megyei részvételével) 1977. júl. 21-30. Rétság	73	Tarján András, a Rétsági Járás Hivatal Műv. Oszt. tanulmányi felügyelője, Csáthy Albertné könyvtáros, Németh János népművelő, Bartha Erzsébet könyvtáros	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront és a Komárom megyei partnerszervezetek	Környezetünk esztétikája, élő környezet kultúrája; népművészet, népzene, tárgyi emlékek; gyermekirodalom	⊕	+	Dalbanulás, környezetvédelmi portya, könyvtárismereti foglalkozás, zenés irodalmi műsor, irodalmi vetélkedő, közművelődési intézmények látogatása, megyei kirándulás	Varga Domokos író, Kiss Dénes költő, a Szlovák Szövetség munkatársai, Botka Valéria karnagy	Varga Domokos, Kiss Dénes művei, TK, programfüzet (PRF)

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
5. Tsz-fiatalok I. olvasótábor 1977.nov.19-26. Salgótarján, Salgó Hotel	20	Kassai Véghe Miklós Palócföld főszertk.	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, KISZ, SZMT, TESZÓV		∅	⊕	Közműv. int. látogatása, inod. est, Ady kiállítás megtekintése, könyv ankté, fórum megyei vezetők és a sajtó képviselőivel, műteremlátogatás Czánke Ferencné és Földi Péterné, filmvetítés, író-olvasó találkozó, Palócföld ankté, irodalmi vetélkedő, megyei kirándulás		TK, PRF, film
6. Útazó olvasótábor (szlovák nemzetiségű úttörőkkel együtt, Komárom megyei részvételvel) 1978.jún.26-júli.8. Balassagyarmat, Leánykollégium	70 (ebből 5 fő chilei)	Tarján András	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, MUSZ és a Komárom megyei partnerszervezetek	Mesék, néphagyományok, szlovák gyermekirodalom, népköltészet; a gyerekek sorsa tegnap és ma	⊕	+	Apórol-fürdő vetélkedő, népi játékok készítése, könyvezetvédelmi portya, irodalmi est, táncszáz, könyvtári órák, közművelődési int. látogatása, Kemence-Ózd-Eger-Salgótarján-Drégyelyvár útvonalon kirándulás	Bodza Klára népdal-énekes, Kormos Sándor, Varga Domokos, Lázár Ervin író	PRF, TK.
7. Szakmunkástanulók olvasótábor 1978.júl.16-27. Salgótarján	32	Szabó Erősné, a Pedagógus Továbbképzési Kabinet könyvtárosa, Nyilassy Balázs költő, Pál József népművelő, Kovács Éva közművelődési előadó, Pass Lajos költő, Földi Péter festőművész (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, KISZ, SZMT	Népi hagyományok őrzése a népművészetekben; foglalkozás, hivatás, munka; életcél, boldogság, család; társadalom, egyéni és közösségi érdekek; Nógrád m. írod. hagyományai; film és inod. kapcsolata; VIT-ek története	=	=	Kiscsoportok kulturális bemutatása (szoboravatás), közműv. int. látogatása; filmvetítés, dalmarulák, összehasonlító műelemzés, író-olvasó találkozó, Ki mit tud Kubáról?, helyzetgyakorlat és beszélgetés (maradandók alkoni) megyei kirándulás	Hollókői asszonykórus, Kelemen Ferenc falfaragó (Hollókő), Czánke Ferenc, Kertész Ákos, Asperján György, Kassai Véghe Miklós, Kojnok Nándor, Pass Lajos, Hascznosi András politikai munkatárs	Kertész Ákos, Asperján György és Balázs József művei, TK, PRF, film
8. Tsz-fiatalok II. olvasótábor 1979.ápr.22-28. Bánk	14	Kassai Véghe Miklós	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, KISZ, SZMT, TESZÓV						

	Az olvasósábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
						Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
9.	Útioró olvasósábor 1979.jún.25-júli.8. Rétság. Diákotthon	55	Tarján András Mészáros Katalin, Bálint Lajos, Óvári János, Németh János	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, AIB MT, SZMT	Gyermekek sorsa, népek gyermekeinek dalai, Nemzetközi Gyermekév, szép íjak a szomszédban és itthon	+	⊕ Könyvtári nap, túra, látogatás Horváth Sándor bányai keramikás műtermében, táncház, rajzverseny, agyagozás, lánomszettek, Bánk-Veszprém-Verőcsemaros-Diósjenő úrvonalon kirándulás	Vekterdi László tudománytörténész, Dévai Nagy Kamilla előadóművész	Horgas Béla, Lázár Ervin, Varga Domokos művei, diafilmek, TK, PRF	
10.	Szlovák nemzetiségi olvasósábor 1979.júl.2-12. Esztergom	20	Danis József (Tatabánya)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, MUSZ és a Komárom megyei partnerszervezetek	Barátunk a képzőművészet; versmondás; Gyermekév és gyermek; a szlovákiaság néprajza	+	⊕ Könyvtárberuható; Babits-ház megtekintése; kutatómunkák, Szerkesszünk újságot!, másoros est (nemzetközi kamevél), betűjátékok, Taza-Várpalota úrvonalon kirándulás	Papucsek Gergely, Kormos Sándor költők, Tóth Emília (Szlovák Szövetség)	Zlato Bráva c. könyv; TK, PRF	
11.	Szakmunkás- és szakközépiskolai tanulók olvasósábor 1979.júl.2-14. Salgótarján (Baglyasajja)	36	Szabó Erődné könyvtáros, Kovács Éva közműv. előadó, Pál József író, Nyilassy Balázs költő, Rozgonyi István tanár, Horváth Ilkó, Nábrádi András költő	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, AIB MT, SZMT	A világ gyermekeinek élete, sorsa; a zene nyelve; önismertet, valóságismeret és cselekvés; művészet a munkában; szociográfia és széperedalom kapcsolata; írod. folyóiratok; munka a képzőművészetben; munka és dal kapcsolata; fiatalok bírózása; Milyen ember szeretnék lenni? (jóvákép)	⊕	⊕ Közműv. int. látogatása áhízlódó program, csillagnézés és előadás, bírósági tárgyalás, tábori fórum, filmvetítés, Ki mit tud?, Palócföld ankté, megyei kirándulás	Csaba Péter énekes, Gergely István és Németh Sándor csillagászok, Nagy Anila pszichológus, Amila Horváth Karcsi Tamás nyomozó	Sánta Ferenc: Sokan voltunk, Fukazawa: Zarándokévek, Galgóczi Erzsébet: Úszó jégábrák, Hajnóczky Péter: Futó, Balázs József, Mónicz Zsigmond művei, TK, PRF, film (Angi Vera)	
12.	Útioró olvasósábor 1980.jún.23-júli.5. Balassagyarmat, Geisler Eta Leánykollégium	46	Telek Ervin, az MT VB Műv. Oszt. Közművelődési főkezelője, Podlipszky Ervin könyvtárig., Kmettyiné Balogh Zsuzsa, Vass Ágnes, Gergelyné Tóthai Ilona, Godó Anna könyvtárosok	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, AIB MT, SZMT	Palócföld az irodalomban, irodalom a Palócföldön; a Palócföld műjaja; szeretet, megbecsülés, becsület; kapcsolataink, barátságok; zene- és képzőművészet kapcsolata	=	= Bírósági tárgyalás, tábori fórum, Ki mit tud?, riportkészítés (tanúk és vallomások) a kutatómunka módszertana, közműv. int. látogatása, filmankét, népi játékok, táncmulás, olvasmány illusztrációk, jelmezes tábori kamevél, megyei kirándulás	Dr. Szabó Károly, Dr. Schneider Miklós, Pál József, Jobbygy Károly, Kun János, Sellei Zoltán előadó-művészek, Réti Zoltán festőművész	Szabó Lőrinc, Jobbygy Károly, Váci Mihály, Mikszáth Kálmán, Szabó Gyula, Lengyel József, Sánta Ferenc, Saint-Exupéry művei, TK, PRF, film	

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
13. Szlovák nemzetiségi olvasótábor 1980.jún.21-30. Esztergom, Hell József Szakközépiskola	25	Danis József	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Osz., Hazafias Népfront, MUSZ és a Komárom megyei partnerszervezetek	Versmondás, szlovák gyermekirodalom	⊕	+	Verslemzések, újságszerkesztés, rajtvénykészítés, anyanyelvi játékok, Taa-Várgeszter úrvonalon kirándulás, kirándulási élmények feldolgozása, gyalognútra a Plüshe, másosos est	Kormos Sándor, Selmeczy Romola, Szabó Gyula, Papucsek Gergely	TK, PRF
14. Szakmunkás- és szakközépiskolai tanulók olvasótábor 1980.jún.30-júl.13. Salgótarján, Fülköllégyum	47	Szabó Erősné, Kovács Éva, Pál József, Kovács Árpád Földi Péter képzőművész (művészi vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Osz., Hazafias Népfront, AIB MT, SZMT	József Attila életművének, korának megközelítése, Derkovits és József Attila művészetének közös vonásai, Garai Gábor, József Attila költésze, erkölcsi törvények	=	=	Motó keresés, Földi Péter foglalkozásai (versfeldolgozások), Palácföld anékt, önműlt munka és kiállítás, Budapest-Balatonzárszó úrvonalon kirándulás	Kó Pál, Czinke Ferenc, Péntek Imre, Nyilassy Balázs, Csandány János, Jobbógyi Károly, Fodor András, József Attila-díjas költők	Nagy Lajos, Gelléri Andor Endre, Garai Gábor művei, TK, PRF
15. Útazó olvasótábor 1981.júl.6-19. Salgótarján, Furák Tértés Leánykollégium	34	Szabó Erősné, Szabó Szilvia pedagógus, Szabó M. László grafikus, Dobos Julianna, Goodó Anna, Györfly Sarolta könyvtárosok	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Osz., Hazafias Népfront	Gyermekfolyóiratok; irodalmi hősök, mesealakok; köztársaság, iskola, család, barátság; ismerkedés környezetünkkel; egyén, egyéniség, személyiség és példakép; 35 éves a MUSZ; Bartók; Szarvassá változott fű, feldolgozások összegyűjtése	+	⊕	Könyvtárháználani játékok, Szerkesztünk újságot, illusztrációk Bartók Béla műveiből, táncbázis, jelmez készítés, karnavál, fórum, megyei kirándulás, záróműsor, kutatómunkák	Racsó György csillagász, Kincses Helén (MUSZ), Pál József, Márton Rezső, Kollányi-Kamarás Tió	TK, PRF, film
16. Szlovák nemzetiségi olvasótábor 1981.júl.6-19. Salgótarján, Furák Tértés Leánykollégium	44	Szabó Erősné, Gyöngyösi Sándorné, Kalecz Józsefné, Kisgyóni Katalin, Pribisán Tértés, Szabó Szilvia pedagógusok	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Osz., Hazafias Népfront és a Komárom megyei partnerszervezetek	Egyén, egyéniség, példakép; szlovák gyermekirodalom, szlovák néprajz	⊕	+	Könyvtárháználani játékok, vetélkedők; nyelvtanulás a TTT nyelvi laborjában; Játsszunk riportert!, fordítóverseny, táncbázis, jelmez készítés, karnavál, fórum, megyei kirándulás	Kormos Sándor, Selmeczy Romola, Mlinár Pál, Tóth Erősné	TK, PRF, film

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
17. Szakmunkás- és szakközépiskolai tanulók olvasótábor 1981.júl.6-19. Salgótarján, Furák Teréz Leánykollégium	36	Szabó Erzsébet, Szabó Szilvia, Pál József, Kovács Éva, Racskó György költő-csillagász, Földi Péter (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődéstudományi Oszt., Hazafias Népfőnt	Szociográfia; a Munka napja, az én szakmám története, Karmaszok napja, a Palócföld napja, KISZ Kongresszus	⊙	+	Filmvita, forgószínpad, csillagkézés, illusztrációk készítése Bartók Béla műveire, Palócföld anktá, megyei kirándulás, Budapest-Szentendre útvonalon kirándulás	Tanka László, Örbögh Szilveszter, Nyilassy Balázs, Kassai Vég Mihály	Örbögh Szilveszter, Sánta Ferenc, Császár Imre, Halmos Ferenc, Körmendi Lajos, László-Bencsik Sándor, Tanka László művei, TK, PRF, film (Ballagás)
18. Útazó olvasótábor 1982.júl.12-24. Szécsény, Kollégium	45	Fischling Károlyné könyvtáros, Ipolyiné Orszávr Livia, Godó Anna, könyvtárosok, Pintérné Veszprémi Erzsébet újságíró, Szabó M. László (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődéstudományi Oszt., Hazafias Népfőnt	Szécsény történelmi múlja, II. Rákóczi Ferenc és a szabadságharc; életmód az múltban; életmód ma; munka, példakép, család	+	⊙	Arany, Kodály évfordulók kapcsolatos programok; könyvtár-használati vetélkedő; fakultatív programok (szabadidő), riportter keresetek, közös éneklés, Ki mit tud?, záróműsor; megyei és sárospataki kirándulás	Dr. Praznovszky Mihály, R. Várkonyi Ágnes, Sellei Zoltán	Sánta Ferenc, Szabó István, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Iszlia Zoltán, Janikovszky Éva művei, TK, PRF, film
19. Szlovák nemzetiségi olvasótábor 1982. Oroszlány	25	Danis József, Gyöngyösi Sándorné, Völgyesiné Pribisán Katalin pedagógusok	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődéstudományi Oszt., Hazafias Népfőnt és a Komárom megyei partnerszervezetek						
20. Szakmunkás- és szakközépiskolai tanulók olvasótábor 1982.júl.12-24. Szécsény, Kollégium	45	Oroszláné Mészáros Ágnes könyvtáros, Kelemen Gábor és Pintér Károly újságírók, Péterváry Tamásné könyvtáros, Földi Péter (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődéstudományi Oszt., Hazafias Népfőnt	Életcél, boldogság, jövőkép; foglalkozás, hivatás, munka; család, példakép; szerelem, barátság; haza, hazaszeretet, nemzetközség	⊙	⊙	KISZ fórum, vetélkedők, Kodály Zoltán munkásságával kapcsolatos dia-program, fórum, tábori újság készítése, közös dolgozók, Ki mit tud?, bírósági tárgyalás ((Cereleyes Endre: Nyokfokos szép lejtő), megyei kirándulás	Sellei Zoltán, Vészi Endre író, Gábor Pál, Pongyiné Orszávr Katalin, Vokerty Tamás pszichológus	Mohács Livia, László-Bencsik Sándor, Vég Antal (Az énekség), Vészi Endre, Ipper Pál, Illyés Gyula (Ki a magyar?), Goethe (Vonzások és viláztársok), Galgóczi Erzsébet, Kanthy Frigyes, Engels, film (Mi büszke magyarok), TK, PRF

	Az olvasósábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
						Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
21.	Útörő olvasósábor 1983 jún.27-júl.9. Szécsény, Kollégium	50	Szabó M. László, Godó Anna, Ozsvár Lívia, Csecs Zsuzsanna könyvtáros	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődéssügyi Oszt., Hazafias Népfront	Jelentélmzés: ki vagyok én?; kapcsolataink, haza, nemzet; Jövőkép: példakép, életfői, életmód, egyéni és közösségi feladataink	■	■	Fordított nap, Nemeskür illemtan, személyiség-montázs, rádiós vetélkedő, Ki mit tud?, riportter kerestetik, bírósági tárgyalás, riportkészítés (jövőkép), megyei kirándulás	Bécsy László zoológus, Kun János, Zombori Ottó csillagász, Varga Domokos, Kunné Nagy Valéria pszichológus	TK, PRF
22.	Szlovák nemzetiségi olvasósábor 1983 jún.27-júl.9. Szécsény, Kollégium	50		Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődéssügyi Oszt., Hazafias Népfront és a Komárom megyei partnerveszervezetek						
23.	Szabómunkás- és szakközépiskolai tanulók olvasósábor 1983 júl.4-16. Salgótarján, Furák Teréz Lesánykollégium	50	Szabó Erőné, Racsák György, Varga László, Teltek Ervin pedagógusok, Varga Lászlóné volt olvasóúthorok, Földi Péter (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődéssügyi Oszt., Hazafias Népfront, KISZ, SZMT	Egyén (kiemelkedő egyéniségek és az „átlag”), közösség, közgondolkodás, függés, önállóság, emberiség (megismerhet-e a világ?), kultúrtörténet, emberi tapasztalatok átadása, örzése, emberiség jövője (biológiai egyensúly, a Föld jövője)	■	■	Egyéni kuantórumka (hóscs, tudások, feltevések), Ki mit tud?, vitaforum magánnyelven, képzőművészeti foglalkozás, Szemtantra	Dr. Csongrády Béla (MSZMP), Kun János, Kunné Nagy Valéria, Vekterő László, Inke László szárművész, Rakonczay Zoltán OKTH elnökhelyettese	Ókény István, Simai Mihály, Galgóczi Erzsébet (Úszó jégábla), Hermádi Miklós (Fülszájapok), Taylor, Ajmatov, Bradbury és Beade művei, Római Klub írásai, TK, PRF, film
24.	Útörő olvasósábor 1984 júl.9-21. Pászto, Ált. és Középsk. Diákotthon	41	Szabó M. László, Bárdos Szilvia, Csecs Zsuzsanna, Godó Anna, Szunyogh Judit könyvtárosok	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődéssügyi Oszt., Hazafias Népfront	Palócföld múltja, sorfordulók, Palócföld az irodalomban - irodalom a Palócföldön, a Palócföld néprajza: Ki vagyok én? (magyar-szlovák), közéletiség, hazafiaság, jövőkép	■	■	Nemeskür illemtan (viselkedés zavarok), önálló kuantórumka, író-olvasó találkozó, fordított nap, Ki mit tud?, filmvetítés, riportter kerestetik, rádiós vetélkedő, kiállítás, záróműsor, megyei kirándulás	Dr. Horváth István történész, Pál József, Zályomi József múzeumig., Balogh Béni, Zombori Ottó, Halák László pszichológus	Halák László, Balogh Béni, Manga János művei, TK, PRF, film
25.	Szlovák nemzetiségi olvasósábor 1984, Oroslány	24		Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődéssügyi Oszt., Hazafias Népfront és a Komárom megyei partnerveszervezetek						

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
26. Szakmunkás és szakközépiskolai tanulók olvasótábor 1984.júl.9-21. Pázsztó, Ált. és Középsík. Diákotthon	29	Szabó Ernőné, Szabó Ferenc pedagógus, Kovács Éva, Pintér Károly, Földi Péter (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, KISZ, SZMT	Tudomány, művészet, irodalom 1960-tól napjainkig: egyén és közösség a szülőföld felemelkedésért; Palócföldünk-magyar hazánk; felelősség napjainkban, magunkért, másokért; belső térkép a hazáról	+	⊗	Filmankét, közös dolgozók, Palócföld anktét, KJ mit tud?, író-olvasó találkozók, vidám vetélkedő, bírósági tárgyalás (Cereylyes; Nyolcfokos lejtő), záróműsor, tábori rádió, megyei kirándulás	Dr. Horváth István, Dr. Csongrády Béla, Kelemen Gábor, Baranyi Ferenc költő, Kojnok Nándor, Mérényi Judit előadóművész, M. Szabó Gyula író, Pál József, Bódi Tóth Elemér költő, id. Szabó István szobrászművész	Kelemen Gábor író, Szepesi József, Tamás István, M. Szabó Gyula, Bódi Tóth Elemér és a Palócföld c. folyóirat szerzői, TK, PRF, film
27. Útioró olvasótábor 1985.júl.15-27. Szécsény, Kollégium	38	Pintérmé Veszprémi Erzsébet újságíró, Geese Zsuzsanna, Kaszás Mária fh., Simon Lajos fh., Szabó Ferencné pedagógus, Újváry Imre képzőművész-tanár (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront	Szülőföld, felelősség; a béke próbatételei; egyén szabadsága, békéje; KJ a magyar?; nüzsiszobák napjainkban - napjaink forradalmisága, a jövő feladatai	⊗	⊗	KJ mit tud?, Mír tudsz önmagadot? (pszichológus előadás), VTT nap, bírósági tárgyalás, karnavál, Szerkesztünk újságot, budapesti kiránd.	Halák László, Dr. Both Előd csillagász, Végh Gáborné (MSZMP), Balogh Béni, Péterffy András filmrendező	Sütő András, Balogh Béni művei, film (Valahol Európában, Eszterlánc), TK, PRF
28. Szlovák olvasótábor 1985.júl.15-27. Salgótarján, MSZMP Oktatási Igazgatóság	42	Pribésán Teréz pedagógus, Árendás Zoltánné, Gyöngyösi Sándorné, Kelecz Józsefné, Pésztoné Bolyós Éva pedagógusok	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront és a Komárom megyei partnerszervezetek	Szülőföld, haza, nemzetiség; szlovák népdalkincs, népmondák, népmesék; nyelvgyakorlatok a TIT nyelvi laborjában; gyermekkorok a nagyvilágban; béke	=	=	Játék a nevenemmel, KJ mit tud?, önismereti és szituációs játékok, VTT híradó szerkesztése, legkedvesebb olvasmányfilmnyem illusztrálása, beszerzésnyai kirándulás	Riba Eszka (Szlovák Szövetség), Hrivnák Mihály költő, Komos Sándor, Bodnár Mihály népművelő	Film (Valahol Európában, Eszterlánc), TK, PRF
29. Szakmunkás- és szakközépiskolai tanulók olvasótábor 1985.júl.15-27. Szécsény, Kollégium	49	Pintér Károly újságíró, Bencze Melinda pedagógus, Nagy Jánosné, Fehér Miklós könyvtárosok, Szabó Ferenc pedagógus	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront, KISZ, SZMT	Szabadság, emberi kapcsolatok, jogok, kötelességek szabályozó szerepe életünkben	+	⊗	KJ mit tud?, filmankét, vidám vetélkedő, VTT-nap, bírósági tárgyalás, inodalmi est (Bürokróméza), szituációs játékok (egyéni és csoportos), budapesti kirándulás	Bódi Györgyné (MSZMP), Kun János, Kunné Nagy Valéria, Molnár Katalin (KISZ)	Országos Béke Tanács (OBT) filmje, TK, PRF

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
30. Utazó olvasótábor (15 fő) nagykürtösi magyar nemzetiségű gyermek részvételével 1986.júl.21.-aug.2. Szécsény, Kollégium	45	Nagy Jánosné könyvtáros, Geese Zsuzsanna, Kaszás Mária fh., Simon Lajos fh., Szabó Ferencné, Székely Imréné pedagógusok, Újváry Imre (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfőnt	Életem a szülőföldön, életfél, jövőkép (mit jelent magyarnak lenni), felkészülés a falukörnyék szerepére	=	=	Közös vetélkedő, Ki mit tud?, ábrázoló program, kutatómunkák, táncdrá, ponta Nógrádsíperbe, tárgyválasztás, rádiós vetélkedő, önálló munka (felhívó lezár 2020-ban), „rejtelmek” (tesztünk és lelkünk rejtett dimenziói), megyei kirándulás	Ágai Ágnes, Illyés Gyula, Manga János, Tamási Áron, Sánta Ferenc, Babits Mihály, Nagy László, Kövessy Zsolt művei, TK, PRF, film (A mi családunk), szöveggyűjtemény	
31. Szlovák nemzetiségi olvasótábor 1986.jún.23-júl.2. Oroslány, 312. sz. ISZI	25	Danis József pedagógus, Árendás Pálné, Gyöngyösi Sándorné, Kelecz Józsefné, Kornjáthi Gáborné pedagógusok	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfőnt és a Komárom megyei partnerveszervezetek	Versmondás, gyermekirodalom, népszó- kások	+	⊕	Nyelvi játékok, OKIENKÓ gyermekro- vatának szerkesztése, székesfehérvári kirándu- lás	Ágyellán Erzsébet, Mács Illikó, Zsilák Mária (ELTE nyelvész), Fülfi Imre, Kormos Sándor, Riba Eszka	TK, PRF, dia
32. Szakmunkás- és szakközépiskolás tanulók olvasótábor 1986.júl.21.-aug.2. Szécsény, Kollégium	30	Szabó Erzsébet, Bencze Melinda, Pelléné Czene Csilla, Pelle Anikó, Szabó Ferenc pedagógusok, Újváry Imre (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfőnt	Egyedül vagyok ma mindenkiel (életfél), életmód, életfél, jövőkép, Ki tud többet lakóhelyéről?	=	=	Bíróvári tárgyalás, Palócföld anket, biocenergetikai gyakorla- tok, megyei kirándulás	Illyés Gyula, Radnóti Miklós, Kosztolányi Dezso, Görgy Gábor, Fodor Anatóli, Gyurkovics Tibor, Kiss Dénes művei, Gellért legenda, TK, PRF, film (A mi családunk, Szerelem első végi), szöveggyűjtemény	Illyés Gyula, Radnóti Miklós, Kosztolányi Dezso, Görgy Gábor, Fodor Anatóli, Gyurkovics Tibor, Kiss Dénes művei, Gellért legenda, TK, PRF, film (A mi családunk, Szerelem első végi), szöveggyűjtemény
33. Utazó olvasótábor 1987.júl.27.-aug.8. Szécsény, Kollégium	46	Godó Anna, Fekete Sándor pedagógus, Válint Józsefné pedagógus, Kárpádi Mónika népművelő, Geese Zsu- zsanna könyvtáros, Újváry Imre (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfőnt	Palócföld jellegzetességei, szépsége, értékei, hagyományok a Palócföldön, Mikszáth mesék gyökere, vallási hiedel- mek, Mikszáth-jellemek	=	=	Gyűjtemény (a tábor előtt), kutatómunka (Mikszáth magasztalása szülőföldjéhez), Szülő- földem c. kiállítás, közös dolgozások, rádiós vetélke- dés, Ki mit tud?, zárómű- sor, megyei kirándulás	Kapros Mária, Kun János, Fics Gyula, Barnus Józsefné mesemondó, Steib Péter szövegíró, Fehér Miklós könyv- táros, Dr. Csapó Sándor pszichológus, a Palóc Népművelő	TK, PRF, film (Mik- száth: Különös házasság)

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
34. Szlovák nemzetiségi olvasótábor 1987.júl.12-21. Bánk, Ifjúsági tábor	45	Komjáthi Gáborné, Hubacsek Judit fh., Urbánics Borbála fh., Tóth Lajosné pedagógus, Varga Nándorné könyvtáros	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront és a Komárom megyei partnerszervezetek	Verstanulás, szlovák néphagyományok Bánkon	+	⊕	Szavaloverseny, nyelvi szituációs játékok, daltanulás, újságyszerkesztés, kutatómunkák, megyei kirándulás	Kapros Márta, Kormos Sándor, Fuhl Imre, Medvegy András	TK, PRF
35. Szakmunkás- és szakközépiskolás tanulók olvasótábor 1987.júl.27-aug.8. Szécsény, Kollégium	27	Nagy Jánosné, Feketené Danyi Andrea könyvtáros, Májor József népművelő, Újváry Imre (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront	József Amila, Kassák művészetének közös vonásai, Garai Gábor: József Amila költésze; fontos dolgok: önismeret, háttér környezet szerepe, kapcsolatok, közösségtől való függés, normák, szabályok, teljesítmény, munka	⊕	⊕	önálló munka (József Amila korának megközelítése, Gelléri Andor Endre és Nagy Lajos prózája alapján), rólós vetélkedő, bírósági tárgyalás, önéletrajz készítése, balatonszárszói kirándulás	Kó Pál, Fehér Miklós, Kun János, Szabó Emőné	Gelléri Andor Endre, József Amila, Nagy Lajos művei, szöveggyűjtemény, TK, PRF
36. Szlovák nemzetiségi olvasótábor 1988.jún.23-júl.2. Oroslány, 312. sz. ISZI	23	Danis József, Árendás Zoltánné, Csomó Györgyné, Hubacsek Judit, Nagy Pálma	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront és a Komárom megyei partnerszervezetek	Versmondás, gyermekirodalom, népszokások	⊕	+	Nyelvi játékok, OKIENKÓ gyermekrovaútnak szerkesztése, székesfehérvári kirándulás	Fuzik János szerkesztő, Riba Etelka, Kulcsár Emil, Fuhl Imre	TK, PRF
37. Úntörő olvasótábor 1989.júl.24-aug.5. Salgótarján, Furák Teréz Leánykollégium	30	Nagy Jánosné, Gece Zsuzsanna könyvtáros, Körtis Gyula volt olvasótáboros, Marschalkó Zsolt könyvtáros, Szabó Ágnes (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront	Belső környezet (én); külső környezet (család, lakóhely, baráti kör, haza, emberség); dimenziók (ma); egyén és közösség megismerése, értékek, normák, szabadság, jövőkép	+	⊕	Non-stop vetélkedő, fogószínpad (zene, irodalom, szituációs játékok), záróműsor, megyei kirándulás	Zemai József pedagógus, Kun János, Keszthelyi Gyula újságíró	Ágai Ágnes, Szuszlov, U. Szabó Gyula, Illyés Gyula, Karinthy Frigyes, Bálint György, Koltcsy Ferenc, Vörösmarty Mihály, Kányádi Sándor, Kovács István, Örkény István művei, film (Eszömbér), szöveggyűjtemény, TK, PRF
38. Szlovák nemzetiségi olvasótábor 1989.júl.24-aug.5. Salgótarján, Furák Teréz Leánykollégium	50	Komjáthi Gáborné, Bágón Zsuzsa, Bán Irméné, Gyöngyösi Sándorné, Varga Nándorné pedagógusok, Szabó Ágnes (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésügyi Oszt., Hazafias Népfront és a Komárom megyei partnerszervezetek	Szlovákiai néprajza, Kik vagyunk mi szlovákok?, Mit tudsz önmagadról?	=	=	Kutatómunkák, kiállítás az otthonról hozott tárgyakból, TTT nyelvi laborban foglalkozások, játékok a neveléssel, könyvtől-könyvre foglalkozás	Riba Etelka, Kapros Márta, Kun János, Fehér Miklós, Fuhl Imre, Haringer Gábor	TK, PRF

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
39. Szakmunkás- és szakközépiskolások tanulók olvasótábor 1989.júl.24-aug.5. Salgótarján, Furák Teréz Leánykollégium	30	Fehér Miklós, Nagy Lajos, Nagy Lajosné, Mezziné Oszvár Lívia pedagógusok, Főkői Péter (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, Nógrád M. Tanács VB Művelődésszolgálati Oszt., Hazafias Népfőnt	Jámfok ismerkedés (milyenek vagyunk), lelki viszonyulás a környezetbe, életvitel-értéktrend; jelkép; az egyház örök érvényű törvényei; emberi magatartás lelki jelenségei; törvények és ellentétpárok	■	■	Motívók, gondolatok, törvények gyűjtése, játékos tesztek, gyakorlatok, bírósági tárgyalás, Kodály: Pávavariációk c. műve alapján (gondolatok a nemzetről, hazáról, személyes tárgyakról), megyei kirándulás	Zombori Ottó, Kun János, Kunné Nagy Valéria, Dr. Kőrmendy Györgyi, Dr. Fehér János pszichológusok, Sella Zoltán	Mrozák, S.: Az életfát, Szilágyi Domokos, Kányádi Sándor, Kormos István művei, Murphylogia, Popper Péter: A belső utak könyve, Galgóczi Erzsébet: A sírásó vallomása, Szent- Euxpéry: A kis herceg, szöveggyűjtemény, film (Krauer kontra Kramer, Eszember) TK, PRF
40. Szlovák nemzetiségi olvasótábor 1990.jún.22-júl.1. Tandoshánya	25	Danis József	József Anila Komárom Megyei Könyvtár, Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár						
41. Nógrád megyei általános iskolások gyerekek olvasótábor 1991.júl.15-27. Szécsény, Kollégium	37	Bódi Gyöngyiné könyvtáros, Bárdny István, Marschalkó Zsolt könyvtárosok, Kortis Gyula volt olvasótáboros, Bobály Attila szobrászművész (művészeti vezető)	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár	Ki vagyok én?; rejtelmek; családi barátság, közösség; Palócföld az inodában; jövőkép	⊕	⊕	Ki mit tud?, áhízózó program, forgószínpad, tánc, filmvetítés, bírósági tárgyalás (Adrian Mole naplója), megyei kirándulások	Magyar József filmrendező, Kojnok Nándor, Zombori Ottó, Havas Judit, Csilingelő Gyermek Táncgyűlés, Balázs Lászlóné mesemondó, Dr. Kapros Márta	Adrian Mole naplója, filmek, TK, PRF
42. Nógrád és Komárom megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótábor 1991.júl.29-aug.9. Látly-Pollány (SZLOVÁKIA)	49	Tóth Lajosné, Gregus Ilona, Képes Gyula, Supauerová Zsuzsa, Bálkóvá Zelmira pedagógusok	Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár, József Anila Komárom Megyei Könyvtár	Kik vagyunk mi szlovákok?; Szlovák gyermekirodalom, néprajzi gyűjtés a faluban, hagyományaink, szokásaink	■	■	Önálló munka (élményeim), kiállítás a faluban gyűjtött anyagból, bábozás, színházi előadás megtekintése, „Salas” program, vetélkedők, záróműsor, jászház, szlovákiai kirándulás	Riba Eszika	Ajánlott irodalomjegyzék, film, PRF, TK

	Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
						Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
43.	Nógrád és Komárom megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótáborra 1992.júl.13-25. Látly-Polianky	50	Tóth Lajosné, Gregus Ilona, Képes Gyula, Supauerová Zlata, Gréta Gaspárovicová pedagógusok	Balassi Bálint Könyvtár, József Amila Komárom Megyei Könyvtár	Kik vagyunk mi szlovákok?; Szlovák gyermekirodalom; néprajzi gyűjtés a faluban, hagyományaink, szokásaink. „Együtt-egymásért” kapcsolataink szűkebb pártjában	=	=	A. Martini Szlovák Világállatközpön való részvétel, látogatás szobrászművészeti, „Salas” program, falubeli gyűjtések, Ki mit tud?, forgószínpad (beszéd-technikai gyakorlatok, tánctanulás, szavalóverseny, kiállítás, táncszínház, filmvetítés, záróműsor, kirándulás Losoncra és Ruzsínára, Divényre	Klára Valentová könyvtáros (Losonc), Riba Etelka, Bene szobrászművész, Dr. Egredné Baránek Ruzsenyika népművelő	TK, PRF
44.	Nógrád és Komárom megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótáborra 1993.júl.19-31. Látly-Polianky	50	Tóth Lajosné, Képes Gyula, Supauerová Zlata, Zuzanna Sarnasová, Jurkovic Isvánne pedagógusok	Balassi Bálint Könyvtár, József Amila Komárom Megyei Könyvtár	Kik vagyunk mi szlovákok?; szlovák gyermekirodalom; néprajzi gyűjtés a faluban, hagyományaink, szokásaink	=	=	Kreatív foglalkozások, könyvtárlátogatás (Losonc), kirándulás Martunba, D. Srethovára, Vidinára, Krasna Horkára, Araponit barlang, a Magas-Tátra	Knopka Táncegyüttes	TK, PRF
45.	Nógrád megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótáborra (együtt a losonci iskola diákjaival) 1994.júl.11-23. Tuhár (Szlovákia), Lónyabányai Magnezitüzem üdülője	44	Képes Gyula, Képesné Kóvesy Margit, Pribisán Tertéz, Supauerová Zlata pedagógusok	Balassi Bálint Könyvtár	Nógrád megyei szlovák népszokások; szlovákiai gyermekirodalom	+	⊗	Filmvetítés (szlovák hagyományörző együttesek), önálló munka (legkedvesebb olvasmányélmény illusztrálása), forgószínpad (beszédtech. gyakorlat, tánctanulás), szavalóverseny, néprajzi gyűjtőmunka, játszóház, kiállítás, afizizáló program, kirándulás a Magas-Tátra, Divénybe, Bajmócra	Riba Etelka	TK, PRF

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
46. Losonci Járásban élő 13-14 éves magyar nemzetiségű gyerekek olvasótáborra 1994.júl.4-16. Salgótarján, Lorándffy Zs. Leánykollégium	48	Bencze Melinda pedagógus (kiscsoportvezető is), Gyetvainé Szorcsik Angéla, Tóth Lászlóné könyvtárosok, Reszutyik Irsváné pedagógus (kiscsoportvezetők) Újváry Imre (művészeti vezető)	Balassi Bálint Könyvtár, CSEMADOK Füleki és Losonci Szervezete Farkas László vezetésével Sz	Szülőföld, magyarság, palócság eredete; a népművészet jelrendszere; hagyományok a Palócföldön; anyanyelvtanok törvényei, szépségei; család, iskola, barátság, konfliktushelyzetek, önmegvalósítás, példakép, életeti, jövőkép	⊙	⊕	Ki mit tud?, filmvetítés, gyűjtemény (nyelvi hagyományok), zenei foglalkozás, diaporáma előadás, táncszáz, tábori parlament játék, kiállítás, bizalomjátékok, az áthúzódó program próba, záróműsor, Budapest-Szentendre útvonalon kirándulás, megyei kirándulás	S. Benedek András, Földi Péter, Buda László, Kiss Dénes, Márton Rezső, Varga Domokos, Marschalkó Zsolt, Zombori Ottó, Pál József	TK, PRF, film
47. Felvidéki és erdélyi gyerekek olvasótáborra 1995.júl.2-10. Salgótarján, Medves Hotel	36	Gyetvainé Szorcsik Angéla, Gajdó Erzsébet pedagógus, Seres Ibókö könyvtáros, Szvorák Zsuzsa pedagógus, Tóth Lászlóné könyvtáros	Balassi Bálint Könyvtár, Kovászna Megyei Könyvtár, Füleki Gimnázium	Ki vagyok én, honnan jöttem?; Szülőföld, magyarság, palócság; Palócföld az iródalomban - iródalom a Palócföldön; Palóc népi hagyományok, jeles napok a Palócföldön, palóc nyelvi hagyományok; értékeink továbbvitele, őrzése; a népművészet jelrendszere	⊙	⊕	Helyzetgyakorlatok, játékok, önálló munka (filmnyelvi), Ki mit tud?, kutatómunka (a Palóctáj és az ember megjelenítése Mikszáth műveiben, a mesélő Mikszáth), filmvetítés, beszorkányból, parlament, képzőművészeti foglalkozás, az áthúzódó program próba, záróműsor, Zályom, Eger-Hollókő-Ípolytamóc kirándulás, Mentoravató: György Csaba, Kasagrande Hedvig, Kerkes Éva	Pál József, Bódi Györgyné Dr., Nagy Zoltán mesegyűjtő, Budai Ilona népdal-énekes, Földi Péter	TK, PRF, film

Az olvasóklub neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoportok foglalk.	Közös progr.			
48. Nógrád megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasóklubja 1995. aug. 1-10. Tuhár (Szlovákia), Lónyabányai Magnezitüzem üdülője	30	Orosz Katalin Anna könyvtáros, Képes Gyula, Pribisán Teréz pedagógusok, Orosz István (művészeti vezető)	Balassi Bálint Könyvtár	Ki vagyok én?, gyökereim, teljes napok a születésnapján, a Sűr-iskola képviselői. Hogyan éltek a szlovákok betyárak? (Jánosik alakja), szlovák népköltészet, betyármondák	=	=	Képzőművészeti fogl., folklór bemutatás, önálló kiadvány (Jánosik alakja), betyárball, vers- és prózamondó verseny, szépségverseny, „Szerekszünk újságot”, záróműsor, Liptovsky Mikulás- Terchová-Dobšina jégbarlang-Deménfalvi barlangokhoz kirándulás	Riba Erika, Zombori Ottó, Fuhl Imre, Hattinger Gábor	Ján Bottó: Smrt. Jánosiková c. elbeszélő költeménye, film, PRF, TK
49. Nemzetiségi olvasóklub 1996. júl. 1-10. Látky (Szlovákia)	25	Orosz Katalin Anna, Pribisán Teréz, Zlata Supauerová pedagógusok, Orosz István (művészeti vezető)	Balassi Bálint Könyvtár	Lakóhelyem és a hagyományörzés; a paraszti élet hagyományai a nőgrádi szlovákság körében; népművészeti motívumok gyűjtése a faluban	=	=	Szépségverseny, kézműves foglalkozások, előadások, táborozás, dalnádolás, vers- és prózamondóverseny, záróműsor, kiállítás, kirándulás Hrinovára és a poltári üvegyárba	Dr. Jozef Drenkó, Darina Spišiaková csipkeverető, Tibor Kobilček hangszerkészítő	TK, PRF
50. Nógrád megyei, erdélyi, felvidéki fiatalok millenniumi olvasóklubja 1996. aug. 18-28. Budapest, Csillebenc	44	Gyettváiné Szorcsek Anabella, Fehér Miklós, Grétsy-Zsoltos Enikő egyetemi h., Hollanda Andrea könyvtáros, Seres Idikó könyvtáros, Gajzágó Erzsébet pedagógus	Balassi Bálint Könyvtár, Kovácsna Megyei Könyvtár, Füleki Gimnázium Vendéglátónk: A Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársai és Dr. Praznovszky Mihály főigazgató Szegítőnk: Maróti István, Barck Edit és Havas Judit	Témakörök: Magyarok a nagyvilágban: Nyelvem én a nemzet; Lesz-e jövője a múltnak?	⊕	⊕	Helyzetjelentések, múzeumlátogatás, csillagászati előadás, és más előadások, vers- és prózamondó verseny, kiadványok (PDM-ben), játékos foglalkozások (nyelvi illertan, lyukas óra játék), tábori parlament, fakultatív programok, filmvetítés, látogatás írők és költők sírjainál (Kerepesi temető), az árhúzó program az árhúzó program próbái, záróműsor, kirándulás: Margit-sziget, Esztergom, Mentonavató: új mentorok (Vass Eszter, Rabec István, Bial Péter, Fehér Anikó)	Dr. Praznovszky Mihály, Havas Judit, Dr. Bánlaky Pál, Kévy Bea, Varga Domokos, Dinnyés József, Sellet Zoltán, Grétsy László, Koltzonay Katalin, Sipos András és Manula Ágnes a Dana TV munkatársai	Ajánlott irodalom: Magyarország története az államalapítástól napjainkig: Kultúrörnéti írások; a magyar irodalom klasszikusai; Gólying: A legyek ura (jegytek), film (Ópusztaszer '96), szöveggyűjtemény, TK, PRF Záróműsor videó rögzítve.

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
51. Szlovák nemzetiségi olvasótábor (együtt a kassói gyerekekkel) 1997.júl.5-17. Bér	45	Oroszné Katona Anna, Zlata Supauerová pedagógus, Szűcs Tiborné könyvtáros, Orosz István (művészeti vezető)	Balassi Bálint Könyvtár, A kassói Nőgrádi Könyvtár	Mikszáth Kálmán és a Tót anyaiak	+	⊕	Vers- és prózamondó verseny, képzőműv. fogl., megyei irod. kiállítás, záróműsor, szépség- és jelmeztvetés	Dr. Karol Wachovsky, Dr. Kovács Anna irodalomtörténész	Mikszáth elbeszélései, novellái, TK, Mikszáth munkásságával kapcsolatos összeállítás. (füzet)
52. Nőgrád megyei, erdélyi, felvidéki fiatalok olvasótáborára 1997.aug.3-14. Illyefalva (Erdély), a Keresztény és Diakóniai Alapítvány Közponója	46	Gyertyáiné Szarcsik Angéla, Gajdó Erzsébet pedagógus, Hollanda Andrea könyvtáros, Grétsy-Zsókos Enikő tanár, Varga Mária pedagógus (kiscsoportvezetők) Segítők: Péter Emese etnográfus-könyvtáros, Sándor Imola pszichológus, Kis András keramikus, Farkas János fafaragó, író	Balassi Bálint Könyvtár, Kovászna Megyei Könyvtár, Fülöki Gimnázium	Mit írnak a székely magyarokról? A székelyföldi nagycsalád élete régen és ma; népi időszámlás varázslat, az esztendő szokásai, naptári ünnepei; az aralás ünnepekről, Nyíró József, Mikszáth Kálmán, Tamási Áron, Orbán Balázs, Kós Károly, Sütő András írói munkássága; Erdély kultúrtörténeti emlékei, érdekességei. <u>kultúrtörténeti kiállítás:</u> Máramosvásárhely, Kolozsvár, Segesvár, Kézdivásárhely, Csémán, Csornakőrös, Zágony, Kovászna, Délbok, Csúszterda, Tusnádfürdő, Mádéfalva, Sepeszentgyörgy, Gyergyószentmiklós, Brassó, Fogaras, Nagyszombat, Arad megtekintése	⊕	⊕	Bütyköldé (népi mester-ségek: korongozás, fafaragás, kosárfonás), önálló munkák (kezdence népdalok, népballadák illusztrálása), csillagnézés, „üzenet a vezető térsnek” játékok, aratóbúrák, vers- és prózamondó verseny Széchenyi, a kastélyban, erdei vetélkedő, játékos irodalmi vetélkedők, az áthúzó program próbái, záróműsor, háromszéki kirándulás, kirándulás a Gyilkostótság és Békás szorosig. Mentőavatás: új mentőek (Jakab Gabriella, Molnos András Csaba, Huszár Judit, Gálly Helén, Trizna György)	Kiss Jenő könyvtárig, Kégyörgy Zoltán helytörténész, Gonda Ernő néprajzos, Syhväster Lajos író, Nagy Balázs néprajzkutató, Kónya Ádám múzeumig, Ince László múzeumig, Mavila Mária a Kovászna M. Erőműgy Szarv. etnikus, Fekete László nyug. spanyol-nyelvű főigazg., Pomogáts Béla a Magyar Íróköv. etnikus, Kötő Károly RMDSZ alelnök, Káncor Lajos, a Korunk íróköv., Komlósi Anikó az Anyanyelvi Közf. ügyvez. etnikus	Szöveggyűjtemény, PRF, TK, film, ajánlott irodalom a felkészüléshez Tábori videó
53. Szlovák nemzetiségi olvasótábor 1998.júl.2-14. Láfký-Prasiva (Szlovákia)	25	Oroszné Katona Anna, Szűcs Tiborné könyvtáros, Pribisán Teréz pedagógus, Orosz István (művészeti vezető)	Balassi Bálint Könyvtár	Pavol Dobosinky (1828-1885) munkássága és kora	=	=	Filmvetések, irodalmi kiállítás, mesemondó és mesecíró verseny, szépségverseny, Ruma-szombatra és az ochtársokat aragont barlanghoz kirándulás	Dusán Sárkán szobrászművész	TK, Dobosinky munkásságával kapcsolatos összeállítás (füzet)

	Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
						Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
54.	Nógrád megyei, erdélyi, felvidéki fiatalok olvasótábor 1998. aug. 21-30. Horvátország, Szamuz (Békés megye)	23	Gyertyáné Szorcák Angéla (kiscsoportvezető is), Fehér Miklós, Dr. Bánlaky Pál szociológus, Kevy Bea szociális munkás, Hollanda Andrea könyvtáros	Balassi Bálint Könyvtár, Kovácsna Megyei Könyvtár, Füleki Gimnázium, Pro Futuro Polgári Társulás A horvátországi kultúrtörténeti kiránduláson Pecho Ferenc vörösmartoni tanár volt a kísérőnk, a programszervezésben Csörgös József (a Horvátországi Magyarok Szövetségének elnöke) és Rácz Szabó Erzsébe, az eszéki inroda munkatársa közreműködött.	Emberismeret, önismeret; emberi és baráti kapcsolatok, csoportműködés, csoportvezetési technikák, egymást segítő viszonyok kiépítésének lehetőségei, a bizalom és felelősség kérdésköre; jogok, kötelességek; identitásudat; véleményalkotás, döntéshozás, életformálás, cselekedeteink vállalása; anyanyelvi és magatartáskultúra	⊕	⊕	Szerpjátékok, szituációs és helyzetgyakorlatok, filmvetítések, döntéshozó játékok, angyalbáránka játék, „üzenet a vezetésnek” játék, az áthúzódó program próbái, záróműsor, farajok, kirándulás: Horvátország (Eszék, déli-buranyai magyar falvak, Plivice-i-tavak, tengerpart, Fiume) Mentoravetés: új mentor (Oravocz Péter)	Lábody László British American Tobacco vezérig., Dinnyés József daltulajdonos	Szöveggyűjtemény, ajánlott irodalom jegyzék, TK, PRF
55.	Nógrád megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótábor 1999. július 19-27. Látky – Prasiva (Szlovákia)	25	Oroszné Katona Anna igazgató, Szücs Tiborné, Pribisán Teréz pedagógus	Balassi Bálint Megyei Könyvtár	Szlovák népművészet és népi kultúra megismeretése. A hagyományörzés szerepe, fontossága. Hagyományos kenyéradó foglalkozások (állattartás, pásztorkodás, halászat) munkafolyamatai, eszközei. A munkához és a hitéhez kapcsolódó szokások.	⊕	+	Filmvetítés, kézműves foglalkozás, játékos nyelvi foglalkozások, Salas program, Ki mit tud?, gyalogtúra, Előadások, táborúti programok kirándulás: Martin, Vlkolincec (skanzenfalu), Harmaneci cseppkőbarlang, záróműsor	Riba Erika, Darina Spisiaková csipkeverő	A Szegeði Körzeti Stúdió felvételt készített a táborban folyó munkáról... A Hírforrás 1999. szept. (6.)

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
56. Nógrád megyei, erdélyi, felvidéki, kárpátaljai középkorúak olvasótábor 1999. július 15-24. Szlovákia (kulturális kirándulás), majd Püspökladány, Jurtta tábor	44	Gyertvainé Szorosik Angéla, Dr. Bánlaky Pál (kiscsoportvezető is), Telek Ervin, Kevy Bea kiscsoportvezetők Segítők: Pető Zuzsa, Lévai Olga főiskolai hallgatók, Hollanda Andreea könyvtáros, Fehér Anikó, Rabec István mentorok	Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Határon túli szervezőpartnerek: Kovászna Megyei Könyvtár, Beregszászi Járásai Könyvtár, Füleki Gimnázium, Rimaszombati Gimnázium A felvidéki kultúrtörténeti kirándulás szervezését, vezetését segítette: Eva Rusnáková parlamenti képviselő, Mácza Mihály, Komáromi alpolgármestere, Bószörményi István tanár (Füleki Gimnázium), Donáth Daniella a pozsonyi MKP munkatársa	Emberismeret, önismeret (önkép, életvitel, jövőkép) alapvető magatartási szabályok, emberi, baráti kapcsolatok, konfliktuskezelés és problémamegoldás, tájékozódás napi eseményekben, képviselői, szervezési és jogi ismeretek, érdekképviseleti technikák, gyermek- és állampolgári jogok és kötelességek, anyanyelvi- és magatartáskultúra, csoportépítés- és működtetés A kultúrtörténeti kirándulás az 1848/49-es szabadságharc 150., és Jókai Mór halálának 95. évfordulójához és Nógrád megye jeles írószemélyiségeihez (Maadách, Mikszáth, Kármán József, Béli Mátyás) kapcsolódott	=	=	Önbecsülési nyilatkozat készítése (önálló munka), preventív beszélgetések, kerékpártúra, lovaglás, anyanyelvi-bárányka játékok, előadások, bizalomfejlesztő és döntéshozatali játékok, dalnóták, táncok, „üzenet a vezetésnek” játékok, áthúzó program próbái, záróműsor, kirándulás: (Losonc, Alsósztrégova, Szklabonya, Pozsony, Dévény, Komárom), Esztergom, Visegrád, Budapest, pozsonyi parlamenti látogatás. Mentoravatás: új mentorok (Praznovszky Dániel és Drevenka Edit)	Kun János előadó-művész, Zombori Ottó csillagász, Fehér Miklós	A tábor mentorai első ízben szerkesztettek önállóan szöveggyűjteményt. (A szöveggyűjteményben a táborosok által írt versek, novellák is szerepelnek.) Külön irodalmi ajánló készült a táborozóknak. A tábor krónikáját megírták a mentorok. TK., PRF
57. Nógrád megyei szlovák nemzetiségű gyerekek olvasótábor 2000. július 17-29. Látky-Prasiva (Szlovákia)	25	Oroszné Katona Anna igazgató, Szücs Tiborné, Pribisán Teréz	Balassi Bálint Megyei Könyvtár	A magyar és a szlovák nép közös történelme a szlovákiai várakhoz kötődő eredetmondák (Kraszna Horka, Beckó, Gács, Kórmóc, Bajmóc, Dévény, Trencsény, Divény) és népköltészeti alkotások megismerésével és feldolgozásával. Történelmi áttekinés: közös múlt-közös hagyományok (élet a várakban, lovagi életforma)	⊗	⊕	Táborozási programok, Kézműves foglalkozások (rajzok, makketek, jelmezek készítése), társalgás, daltanulás, játékos nyelvi foglalkozások, dalnokverseny, vers- és prózamondó verseny, Ki mit tud?, előadás, záróműsor, kiállítás a kézműves munkákból, filmvetítés, szépségverseny, kirándulás: Bajmóc, Zólyom, Divény, Bystrianská barlang, Cierny Balog	Riba Erika, az Országos Szlovák Önkormányzat alelnöke, a Nógrádi Múzeum munkatársa	PRF Szombathy Gyula: „Száll a rege várról várra”, Mednyánszky Alajos: Regék és mondák A tábor munkájáról tudósított a Novohradsky Noviny és a Ludovky Noviny. vm. A Nógrád Megyei Hírlap, Hírforrás, 2000. okt. 10.

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
59. Nógrád megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótábor 2001. július 9-21. - Látky-Prasiva (Szlovákia)	25	Oroszné Katona Anna igazgató, Feriák Ibolya, Pribisán Teréz kiscsoportvezetők	Balassi Bálint Megyei Könyvtár	Népi élet, népi kultúra, népköltészet. A népköltészet műfaj, forma és téma szerint. Ezen belül a szlovák népköltészet meséinek, mondáinak, népdalainak, népballadáinak világa.	=	=	Vetélkedők, versek, táborműz, kézműves foglalkozások és kiállítás az elkészített alkotásokból, tárgyakból, szépségverseny, népköltészeti alkotások dramatizálása, záróműsor, kirándulás:Orava, Trechová, Martin, Magas-Tátra	Bodor Anikó népzene kutató, Borány Béla néprajzkutató, Nagy Abonyi Ágnes muzeológus, Berta Lívia, Pataki Tibor, Pejtin Attila, Reeszkó Szabolcs történész levéltárosok, muzeológusok, Tanácsok, Cs. Simon István költő, Kókai Péter és Tóth Lívia újságírók, Tari István költő, Dukai Éva pszichológus, Domány Zoltán előadóművész, Boros Nándor muzsikusk, Babi Csaba könyvtáros, Kalmár Károly levéltáros-garabonciás, Hajnal Jenő igazgató, Bori Imre irodalomtörté-	Hírforrás, 2001. okt.(13.)
60. Nógrád megyei és határon túli (felvidéki, kárpátaljai, vajdasági) magyar fiatalok HÍD olvasótábor 2001. július 27-augusztus 7. Tótfalu (Vajdaság, Szerbia), Török László Tóthfaluról szóló verse alapján a „Jakkattalan sziget” Katolikus Egyházi Központja	45	Gyvetvainé Szorcsik Angéla, Skoda Róbert tanár, művelődésszervező Kiscsoportvezetők: György Csaba-Jakab Gabriella, Kerekes Éva-Prasznovszky Dániel, Rabec István-Drevenka Edit Segítők: Deák István és Oravecz Péter	Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Thurzó Lajos Közművelődési Központ (Zenta), a tábor létrehozását támogatta, a szervezést koordinálta: Dr. Rózsa Molnár Ilona főorvos (Zenta) <u>Szervezőpartnerek:</u> KMKSZ Beregszászi Járási Szervezete, Pro Futuro Polgári társulás, Duna Menti Könyvtár, CSEMADOK Füleki Szervezete, Bolyai János Gimnázium, Madách Imre Gimnázium, Váci Mihály Gimnázium <u>A kultúrtörténeti kirándulások vezetői, vendéglátói:</u> Havas Judit, Maróti István, Sulyok Bernadett (PIM), D. Kunkin Zsuzsa könyvtárig. (Szabadka), Kalmár Károly, Hajnal Jenő (Zenta), Babi Csaba könyvtárig. (Topolya), Mészáros	A szakmai program a vajdasági magyarorság kultúrtörténeti értékeinek , emlékhelyeinek, az ott élők gyökereinek, hagyományainak, a kortárs vajdasági irodalomnak és Németh László munkásságának a megismertetésére épült. (A programot Gyvetvainé dolgozta ki, amely Telek Ervin ötlete alapján készült.) <u>Témák:</u> Ember, tájak, élmények egykor és ma. Az emberi közösségek alapvető jellemvonásai, kapcsolataink; Nyelvi és kulturális identitás megőrzése, alapvető emberi jogok, magyarságismeret; Jövőkép (a kisebbségi lét kérdései, véleményalkotás, ítéletformálás, döntéshozás, cselekedeteink vállalása, nemzeti azonosságudat; A jövő kulcsszavai és az emberi alapértékek kapcsolata A tábor szimbóluma: a „Híd”	=	=	Színházi játékok bemutatása (a Kőműves Kelemen című népballada története az alapmotívum), vendégváltó műsorok , előadások, beszélgetések meghívott előadókkal, filmvetítés, álomjáték (éjszakai „akadályverseny”), amely a táborműz körüli hajnali csillagnézéssel zárult, „üzenet a vezetőknek” játék, táncszínház, daltanulás, kézműves foglalkozás (maszkkészítés, gyertyaöntés, gyöngyfüzés, origami), újságkészítés és nyomtatás, angyalkabátok, bárányka játék, „magyar-magyar” szótár, falufeljáró játékok, kultúrtörté-	Bodor Anikó népzene kutató, Borány Béla néprajzkutató, Nagy Abonyi Ágnes muzeológus, Berta Lívia, Pataki Tibor, Pejtin Attila, Reeszkó Szabolcs történész levéltárosok, muzeológusok, Tanácsok, Cs. Simon István költő, Kókai Péter és Tóth Lívia újságírók, Tari István költő, Dukai Éva pszichológus, Domány Zoltán előadóművész, Boros Nándor muzsikusk, Babi Csaba könyvtáros, Kalmár Károly levéltáros-garabonciás, Hajnal Jenő igazgató, Bori Imre irodalomtörté-	A száz éve született Németh László, vm. Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Csáth Géza, Fehér Ferenc, Gobby Fehér Gyula, Jung Károly, Gion Nándor, Cseres Tibor, Brasnyó István, Szivéri János, Gubás Jenő, Bordás Győző, Tari István, Bogdán József, Zolnay Vilmos írásai, művei, a Fórum Könyvkiadó vajdasági irodalmat bemutató kötetei, a Híd c. folyóirat szemelvényei, a Fehér Anna és a Kőműves Kelemen című népballadák (külön ajánlott irodalom a felkészüléshez)

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szövegyűjtemény)
					Kiscsoport	Közös progr.			
			László, egyesületi elnök, Kovács Endre helytörténész (Doroszló), Balogh Pál egyesületi elnök, Bunford Vilmos esperes, Dr. Silling István helytörténész (Bácskertes)				kirándulás: Budapest (PIM), Szeged, Szabadka, Zenta, Doroszló, Bácskertes, Újvidék	nész professzor, Bordás Győző író, Kartag Nándor, Rencsár Tivadar, az újvidéki TV, Szerkesztői, Hajdú Géza garabonciás Szegedről.	címmelettábori újságot jelentettünk meg, amely Tóthfalun a Logos Grafikai Műhelyben készült el. TK Szövegyűjtemény. PRF. Tábori videó Hírforrás, 2001. okt.(13.)
61. Nógrád megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótábor 2002. július 15-27. Látky (Szlovákia)	25	Oroszné Katona Anna igazgató, Fénik Ibolya, Pribisán Teréz kiscsoportvezetők	Balassi Bálint Megyei Könyvtár A gyerekeket Nógrád megye 15 településének általános iskoláiból jelentkeztettek.	Szlovákok története, letelepedése a Kárpát-medencében. A letelepedés körülményei, az első államilakulatok kialakulása. A kereszténység felvétele, CIRILL és METÓD munkássága, illetve a rólukszóirodalom feldolgozása.	=	=	A feldolgozott történelem illusztrációinak elkészítése, portré, időszalag készítése, záróműsor (a feldolgozott események irodalmi formája), táborújság, játékok, vetélkedők, kirándulások: Nyitra, Magas-Tátra, Hibbe, Poltár, túra a Málineci-víztorony és környékére.	A losonci Nógrádi Könyvtár munkatársai, valamint Riba Etelka	
62. A Nógrád megyei, felvidéki, erdélyi, kárpátaljai, vajdasági, muravidéki középszkolások „HAZA A MAGASBAN” Illyés Gyula emlékére rendezett olvasótábor. 2002. július 14-24. Csesztreg. CsesztREGÉLŐ Történelmi Aktívpark KHT. Jurta tábora	39	Gyertvainé Szorcsek Angéla, Rabec István egyetemi hallgató. Kiscsoportvezetők: György Csaba-Jakab Gabriella, Drevenka Edit-Deák István, Telek András-Oravecz Péter	Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Lendvai Magyar Nemzetiségi Intézet Szervezőpartnerek: Pro Futuro Polgári Társulás, CSEMADOK Füleki Szervezete, Duna Menti Könyvtár, Pozsonyi Magyar Gimnázium, Kovászna Megyei Könyvtár, Thurzó Lajos Közművelődési Központ, Művelődés Szervező-	A szakmai program gondolatokórát a hatalom és a morál témájára, a 100 éve született Illyés Gyula munkásságára, életművére, műveinek maig érvényes üzeneteire, a „Haza a magasban” érzésvilágára, egymás kultúrájának, magyarságának megismerésére építettük. A részletes szakmai program elkészítése, a vezetők felkészítése Telek Ervinnek köszönhető.	=	=	Akármi (a szabadidő eltöltésére felkínált programlehetőségek), angyalka-bárányka játékok, „magyar-magyar” szótár, egy-egy régióbeli érkező közös bemutatók estje, „üzenet a vezetőknek” játékok, Újságkészítés, vendégvárosi műsorok, mentoravatás: új	Bagó József csesztregi polgármester. Dr. Pomogás Béla irodalomtörténész, Bencze Lajos költő, irodalomtörténész, Göncz László költő, történész	A Murai című folyóirat szemelvényeit, Illyés Gyula verseit, drámáit, egyéb frásait, Örkény István novelláit, Kosztolányi Dezső (pl. a Kules című novelláját) és Madách Imre műveit ajánlottuk a tábori résztvevők felkészüléséhez. Külön kellett készü-

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
			<p>sége, KMKSZ Beretgszászi Járási Szervezete, Bolyai János Gimnázium, Madách Imre Gimnázium</p> <p><u>A kultúrtörténeti kirándulás vendéglátói, vezetői:</u></p> <p>Havas Judit, Miaróti István (PIM), Göncz László történész, intézetig, Patyi Zoltán, Göncz Elvira munkatársak (Alsólendva), Orbán Irénke néni gondnok (Hodos), Papp József könyvtáros (Muraszombat)</p>	<p><u>Témák:</u></p> <p>Rend. 1. Ismerkedés a Muravidékkel</p> <p>2. A magyarság kérdésköre (jelene, múltja, jövője);</p> <p>Ismerkedés Szlovéniával 1-2.;</p> <p>Hatalom és morál. A hatalom szemzőgéből ;</p> <p>Hatalom és morál. Az alárendelték szemszögéből.</p> <p>Szemben a hatalommal. ;</p> <p>A cél: a jövő;</p> <p>A magyar nyelv összetartó ereje.</p> <p>A tábor szimbóluma: a „bot”</p>			<p>mentorok (Adamkó Alexandra, Bartus Zoltán, Szabó Miklós),</p> <p>Filmvetítés, előadás, költő-olvasó találkozó, bírósági tárgyalás, hatalomjáték, „népcsoportok” játék, áhúzódó program próbái, záróműsor, szituációs játék</p> <p>Madách: Az ember tragédiája, Egyiptomi színtér építve), kultúrtörténeti baran-golás: Budapest (PIM), Ozora, Hodós, Kapornak, Tótlak, Mártonhely, Muraszombat, Alsólendva, Bled, Bohinj, Ptuj, Ljubljana, Koper</p>		<p>niuk a bemutatkozó estekre.</p> <p>Tábori napló (PRF és szöveggyűjtemény egyült, a naplóban csak Illyéstől vagy róla idéztünk)</p> <p>TK</p> <p>Tábori videó</p>
63. Nógrád megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótábor 2003.július 7-19. Látky Túntaszfélő	25	Oroszné Katona Anna igazgató, Fenik Ibolya, Pribisán Teréz	Balassi Bálint Megyei Könyvtár	Rákóczi szabadságharc emlékei a szlovák népköltészetben és irodalomban. A szabadságharc nevezetes személyiségei, eseményei és mondái. Népdalok a kuruc korból.	☐	☐	<p>Előadás Jánosikról, nyelvyakorlatok, népdaltanulás,</p> <p>Activity, kézműves foglalkozások, záróműsor, kirándulás: Liptószentmiklós, Deményfalva, (Szabadság-barlang), Vrbické pleso, Besztercebánya, Polana, Gyetva, kiállítás</p>	A losonci Nógrádi Könyvtár munkatársa.	Hírforrás, 2003. okt. (21.)

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. szám (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
64. „ÚTTJAINK, ÁLLOMÁSAINK” az emberi élet sorsfordulói X. jubileumi olvasótábor Madách Imre emlékére 2003. augusztus 5-16. Alsósztregály (Doliné Sztregály), Koprivnica üdülővezet, Hotel Róza	48	Gyetzalné Szorcsek Angéla, Ardamica Zorán egyetemi tanár Kiscsoportvezetők: Drevenka Edit, Jakab Gabriella, Oravec Páter, Telek András Segítők: Kasagrandá Hedvig, Deák István	Balassi Bálint Megyei Könyvtár Szervezőpartnerek: Pro Futuro Polgári Társulás, CSEMADOK Füleki Szervezete, Duna Menti Könyvtár, Kovácsna Megyei Könyvtár, Thurzó Lajos Közművelődési Központ, Pozsonyi Magyar Gimnázium, Művelődés Szervezettség, Dayka Gábor Középiskola (Ungvár), Bolyai János Gimnázium, Madách Imre Gimnázium	A tábor szakmai programját Madách születésének 180. évfordulóján Az ember tragédiája című művének gondolatvilágára, máig érvényes üzenetére építettük. Témák: Önismeret, én-tudat, én-sors, az eredet kérdéskörének vizsgálata. Célok, küzdelmek, élethelyzetek, egyediségünk, környezetünk. Sors-tér-idő kapcsolata. Sorsfordulók a magyar történelemben 1. A kulturális hagyaték számbavétele, a nyelv, a hagyomány és a tudomány szerepe. Sorsfordulók a magyar történelemben 2. A szabadság, a hatalom kérdésköre. Együttélés. Az európai népek sorsfordulói 1. Az ember útjai, állomásai, túlélt programjai. Az európai népek sorsfordulói 2. A féltetem, a hit kérdésköre. Európa kérdései. A jövő útjai és kulcsszavai. A tábor szimbóluma: a „fa”	=	=	Akármi, angyalkabányka játék, strandolás, „magyar-magyar” szóár, egy-egy régióból érkezők közös bemutatkozó estje, „üzenet a vezetőknek” játék, filmvetítések, előadások, tábori újság szerkesztése, drámajáték, hatalomjáték, író-olvasó találkozó, vendégtárol műsorok, kézműves foglalkozás (korongozás), jövőkép játék, áthúzóó program próbái, záróműsor, mentor-avatás: új mentor (Farkas Gabriella, Nagy Krisztina, Horváth Eszter), kirándulás: Cseszve, Balassagyarmat, Szklabonya, Alsósztregova, Losonc, Gombaszögi barlang, Kassa	Dr. Pomogáts Béla irodalomtörténész, Pap Gábor művészettörténész, C. Tóth János történész, Dr. Deme Tamás pedagógus, adjunktus, P. Kermer Edit előadóművész és T. Pataki László író, rendező (Madách-díjasok), Ardamica Ferenc író, A kirándulásokat Bószörményi István tanár, losonci helytörténész és Szaszák György kassai publicista vezette.	A résztvevők a tábor megelőzően feladatokat kaptak, hogy írjanak egy új színt a Tragédiához. Küllön kellett készülniük a bemutatkozó estekre. A jelentkezőktől önletrajzot kértünk. Szöveggyűjtemény. TK. PRF. A Tragédiához a kiscsoportok által írt új színek videófelvétele nem sikerült, pedig csodálatos záróműsor programot szerkesztettek.
65. Nógrád megyei szlovák nemzetiségi olvasótábor 2004. június 28.-július 10. Látky.	25	Oroszné Katona Anna igazgató, Feri Ibolya, Pribisán Teréz	Balassi Bálint Megyei Könyvtár	A Magyarországon élő szlovák alkotók élete, munkássága. (Mustó János, Lami István tevékenysége mellett számos író, költő alkotómunkájával is megismerkedhettek. Nyelvi fejlesztés, a szlovák szókincs gyarapítása.	=	=	Társalgási gyakorlatok, játékok, kirándulás: Besztercebánya, véglesi várba, vázseci cseppkőbarlangba, Vychodán megrendezett 50. jubileumi folklorálalkozóra, lovaglás, túrák, Activity, tábor-tűz-záróműsor.	Riba Etelka	

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
66. „ÚTJAINK, ÁLLOMÁSAINK” az európai szellemiség értékei című önosmereti-közösségépítő és kultúrtörténeti olvasótábor Nógrád megyei és határon túli középiskolásoknak 2004. július 6-16. Szlovákia (kultúrtörténeti barangolás) és Salgóbánya, Medves Hotel	37	Gyetzvainé Szorcsik Angéla, Rabec István bölcseztan. Kiscsoportvezetők: Drevenka Edit, Jakab Gabriella, Oravecz Péter Mentorok: Bartus Zoltán, Farkas Gabriella, Nagy Krisztina, Gyetzvai Lilla Julianna	Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Iktatásrendező: a Nógrád Ifjúságért Alapítvány, Rákóczi Szövetség Losonc-Salgótarján közötti Szervezete Szervezőpartnerek: Pro Futuro Polgári Társulás, CSEMADOK Füleki Szervezete, Duna Menti Könyvtár, Kovászna Megyei Könyvtár, Thurzó Lajos Közművelődési Központ, Pozsonyi Magyar Gimnázium, Művelődés Szervezete, Dayka Gábor Középiskola (Ungvár), Bolyai János Gimnázium, Madách Imre Gimnázium, Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium A felvidéki kultúrtörténeti barangolás szervezésében Zsok Gizella, a Duna Menti Könyvtár igazgatója, Jarábik Gabriella igazgatónő, Polák Margit, Konrád Judit, Szilágyi Márta felvidéki könyvtárosok, Böszörményi István tanár, helytörténész közreműködtek.	Szakmai programunkat első európai nagyköltőnk, Balassi Bálint születésének 450. évfordulóján az európai szellemiség témájára építettük. A tábor tematikája a következő témák köré épült fel: Tudás (fontossága, embert formáló szerepe), Érték (tudás, értékek, nyelv, hit, magyarság), Közösség (hatékony működése és működötése, alapszabályok és normák), Kommunikáció (a nyelv-hang-gesztios triászának fontossága), Magyarság-európaiság gondolatok, Te magad vagy az érték (a jó, az értékes, a hasznos dolgok továbbvitelére, átöröklésére) A tábor szimbóluma: a „kerék”	⊗	+	Reneszansz várjáték a dévényi várban, Műemlékvezetés Pozsonyban, „Brtűsz-szel helyett: Pozsony és Salgóbanya-parlamentari játék (7 napon át tartó keretjáték), Balassi Emléknap, „Időutazás” bemutatózó játék, „Add tovább” játék, Akármilyen, angyalka-báránka játék, „magyar-magyar” szótár, „üzenet a vezetőknek” játék, filmvetületek, előadások, bírósági tárgyalás, tábori krónika szerkesztése, vendégvárosok, áthúzó program próbái, záróműsor. Kultúrtörténeti barangolás: Komárom, Dunaszerdahely, Somoja, Pozsony, Dévény, Szenc, Galánta, Érsekújvár, Deák, Nagykürtös, Zólyom, Füle, Losonc, Alsósztregova, ahol a tábor érkezéséhez igazítottak egy kiállítás megnyitót.	Laustyák István nyelvész, egyetemi docens, a Gramma Nyelvi Iroda munkatársa, Tóth Károly és Végh László, a somorjai Fórum Intézet és a Bibliotheca Hungarica vezetői, Kicsi Hang Duó (Borbély Katalin és Menyhárt József), Jarábik Gabriella, a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumnak igazgatónője, Grendel Lajos író, Szigeti László, a Kalligram Kiadó igazgatója, Dr. Deme Tamás pedagógus, Dr. Pomogáts Béla, irodalomtörténész, Telek Ervin addiktológus, Pap Gábor művészettörténész.	„Időutazás” címmel egy-egy történelmi kor emberképének megformálására külön kellett készülniük az egy-egy régióból érkezőeknek. Egyéni feladatot is kaptak a tábor előtt: „Az én Európám” címmel esszét kellett írniuk. (A legjobb írások bekerültek a szöveggyűjteménybe.) A jelenkezőktől önletrajzot kértünk. Szöveggyűjtemény és PR egy kiadványban. Tábori videó.
67. Nógrád megyei szlovák nemzet-	25	Ferik Ibolya,	Balassi Bálint Megyei Könyvtár,	A szlovákiaság története, irodalma,	⊗	⊗	Arcképcsamok	Puntigán József	Nógrád Megyei

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szövegvütemény)
					Kiscsop. foglalk.	Közös progr.			
<p>Iségyi gyerekek olvasótáborra 2005. július 4-10. Látványtúrásokozponija</p>		<p>Pribisán Teréz, Ugra Zsuzsanna kiscsoportvezetők</p>	<p>Lélekpendítők Társasága</p>	<p>kultúrja, más népekkel, különösen a magyar néppel való együttélése. A múlt jeles alakjainak, a „híres szlovákoknak” (tudósok, írók, költők, művészek) felidézése: Béli Mátyás, Kempelen Farkas, Czinka Panka, Jedlik Ányos, Comenius, Lehár Ferenc, Thüroczki János, Andry Warhol, Stróbal Alajos, Blaha Lujza, Benyovszky Mór, Tessedik Sámuel.</p>			<p>készítés, nyelvi gyakorlatok, szituációs és gyakorlatok, táborozás, túrázás, kirándulás: Selmeccbánya, Antol, harmaneci cséppköbarlang, Spania dolina, Bystriansky vízesés, Raticov vrch</p>	<p>helytörténet</p>	<p>Hírlap. Ludovik Noviny 2005./30. (cikk) A „híres szlovákok” válogatást alapja Laco Zubec: Slávni slováci sveta című műve volt.</p>
<p>68. „ÚTJAINK, ÁLLOMÁSAINK...József Attila nyomában” középiskolások olvasótáborra 2005. július 16-28. Budapest-Balatonmárfürdő, Regens Wagner Vendégház</p>	38	<p>Gyertváiné Szorcsik Angéla, Rabec István, a Petőfi Irodalmi Múzeum Hangtárának munkatársa</p> <p>Kiscsoportvezetők: Jakab Gabriella, Drevebka Edit, Oravecz Péter</p> <p>Segítő: Deák István</p> <p>A Petőfi Irodalmi Múzeumban vendéglátónk Maróti István volt. A tárlatvezetés Kozma Évának köszönhető.</p>	<p>Balassi Bálint Megyei Könyvtár</p> <p><u>Tárendező:</u> Nógrád Megyei Tudományos és Ismeretterjesztő Egyesület, Nógrád Ifjúságért Alapítvány, Rákóczi Szövetség Losonc-Salgótarján Városok Közötti Szervezete, Lélekpendítők Társasága</p> <p><u>Szervezőpartnerek:</u> Pro Futuro Polgári Társulás, CSEMADOK Füleki Szervezete, Duna Menti Könyvtár, Kovácsna Megyei Könyvtár, Thurzó Lajos Közművelődési Központ, Pozsonyi Magyar Gimnázium, Bolyai János Gimnázium, Madách Imre Gimnázium, Madách Imre Kollégium</p>	<p>Szakmai programunkat József Attila születésének 100. évfordulóján a költő alkotásainak, azok üzenetének megismertetésére készítettük.</p> <p><u>Témák:</u> <u>Ültetés és egyidő</u> és a <u>társakkal</u>: A költő életműjének áttekintése. <u>Utak és állomások</u>: Az egyén és a közösség lehetőségei. <u>Közösség, kapcsolatok 1.</u>: A közösség, a kapcsolatok fontossága. <u>Közösség, kapcsolatok 2.</u>: A segítség kérése, elfogadása. <u>Előítéletek</u>: Az emberi jellem, a viselkedés. A tolerancia és a másosság. <u>Morál 1. A bűn megközelítéséből</u>: Nézőpontok sokrétűsége, az értékek szerepe és jelentősége. <u>Morál 2. A tisztesség, becsület megközelítéséből</u>: Az egyén boldogulása. Döntések, elvárások, megfélemlések. <u>Eszmélet</u>: Az áldozat és az áldozatvállalás. <u>Hit</u>: A hit megélése és jelentőségének felismerése, nyitottság kérdése. <u>Magyarság</u>: Nyelvünk védelme, fejlesztése, kultúránk értékei. <u>Önmagad</u>: Egyéni célok, utak.</p>	=	=	<p>Műveltségi verseny József Attila és koráról, jeles írók, költők, művészek sírijának felkeresése a Kerepesi temetőben. „Időutazás” bemutatkozó játék, Akármilyen strandolás, kézműves foglalkozások, szituációs gyakorlatok, játékok, angol-ka-báránka játék, „magyar-magyar” szótár, „üzenet a vezetőknek” játék, filmvetítések, előadások, tábori újság szerkesztése „Tábori Szép Szó” címmel, Tábori Nagy Könyv Játék, vendégvároműsorok, boszorkánybál, áthúzóóprogaram próbája, záróműsor. Kultúrtneti barangolás: Budapest, Tihany, Balatonszár-</p>	<p>Muzsikás és a Széki Egység, Sella Zoltán előadóművész, Földes László (HOBÓ), Jelenzki István filmrendező, Dr. Pomogáts Béla irodalomtörténész, Dr. Bánlaky Pál szociológus, Dr. Praznovszky Mihály irodalomtörténész, Telek Ervin addiktológus, T. Pinter Károly újságíró, Dr. Tverdota György irodalomtörténész, Zombori Ottó csillagász</p>	<p>Időutazás” címmel József Attila életútját, annak szakaszait feljölő programmal kellett készülnünk az egy-egy régióból érkezőknek. Egyéni feladatot is kaptak a tábor előtt: „Mit üzen nekem József Attila?” címmel esszét kellett írniuk. (A legjobb írások bekerültek a szövegvüteménybe, illetve a Palócföld című folyóirat József Attila emlékszámába.) A jelentkezőktől önletrajzot kértünk PRF TK. Szövegvütemény Tábori videó.</p>

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoportok foglalk.	Közös progr.			
				Értékeim, javítandó hibáim. A döntések szabadságának lehetősége és felismerése. Az eddigi tapasztalatok és a jövőkép megfogalmazása. A tábor szimbóluma: a „csillag”.			szó		
69. Nógrád megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótábor 2006. július 3-9. Látky túristaközpontja	23	Ferik Ibolya, Pribisán Teréz, Ugra Zsuzsanna kiscsoportvezetők	Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Élet-és Tudás Olvasókör	A táborhely közelebbi és távolabbi környezetéhez kapcsolódó irodalmi, történelmi, néprajzi és kulturális hagyományainak megismerése, feldolgozása. Zólyom, Besztercebánya, Selmechánya nevezetességeinek megismerése.			Nyelvi gyakorlatok, szituációs gyakorlatok, vetélkedő, Ki mit tud?, táborfűz, túrázás, kirándulás: Gyetva, Losonc, Deményfalvi völgyben a Szabadság-barlang. Vikolinec, Bystře vízesés, Raicov Vrch	Dr. Pomogás Béla irodalomtörténész, Dr. Végh Károly irodalomtörténész, Telek Ervin addiktológus, Telek András egyetemi hallgató, néptáncos, Jankovics Marcell művelődéstörténész, filmrendező	Ludové Noviny 2006/ (cikk)
70. „ÚTJAINK, ÁLLOMÁSAINK...Táj-ember-szabadság” középiskolások olvasótábor 2006. július 17-27. Budapest-Balatonmáriafürdő, Regens Wagner Vendégház	40	Gyetvainé Szorcsik Angéla, Adorján Attila fejlesztő pedagógus Kiscsoportvezetők: Jakab Gabriella, Rabec István, Nemes Gábor A Petőfi Irodalmi Múzeumban vendéglátónk Maróti István és Rabec István voltak.	Balassi Bálint Megyei Könyvtár Lélekvándor Társasága Társrendező: Pro Literatura Alapítvány, Rákóczi Szövetség Losonc-Salgótarján Városok Közötti Szervezete, Élet-és Tudás Olvasókör Szervezőpartnerek: Pro Futuro Polgári Társulás, Kovászna Megyei Könyvtár, Vajdasági Magyar Kulturális Intézet, Dudás Gyula Múzeum-és Levéltárbarátok Köre, Pozsonyi Magyar Gimnázium, Bolyai János Gimnázium, Madách Imre Gimnázium, Madách Imre Kollégium, Balassi Bálint Gimnázium, Körösi Csoma Sándor Gimnázium	Szakmai programunkat a táj-ember-szabadság témákra, azok összefüggéseire, valamint a kalendárium ünnepeivelhez kapcsolódó hagyományok feldolgozására építettük. Programjainkkal megemlékeztünk a Barók-évfordulóra, valamint az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára. Témák: Ütközés egyedül és a társakkal (kulturális történelmi barangolás Budapestten és a Dunánál); Fokrajzi útj; történelmi táj; táj-ember-szabadság a művészetekben; a táj embere; az emberi élet sorsfordulói és az emberi kapcsolatok; szabadság és az ember Önmagad: Egyéni célok, utak. A döntések szabadságának lehetősége és felismerése. Az eddigi tapasztalatok és a jövőkép megfogalmazása.	⊕	⊗	„Szabadságépítők” címmel; jeles írók, költők, művészek táj-ember-szabadság témában megírt alkotásainak megismerése, „Jdoutazás” bemutatójáték a népi hagyományok őrzésének jegyében; „Akárm”, strandolás, a kalendárium jeles ünnepeivel kapcsolódó kézműves foglalkozások; hagyományörző programok; „Vár a zene-zenevár” program; táncok, játékok, angyalka-báránka játékok, „magyar-magyar” szóár, „üzenet a vezetésnek”	Dr. Pomogás Béla irodalomtörténész, Dr. Végh Károly irodalomtörténész, Telek Ervin addiktológus, Telek András egyetemi hallgató, néptáncos, Jankovics Marcell művelődéstörténész, filmrendező	„Jdoutazás” címmel saját régiójuk néphagyományait feldolgozó programmal kellett készülniük a résztvevőknek. Egyéni feladatokat is kaptak a tábor előtt: „...s mert egyetlen életbe kötve e földön száz távoli táj, ami az egyik tájon történt az a másik tájon is fáj” címmel esszét kellett írniuk. (A legjobb írások bekerültek a kalendárium-című folyóiratba.) A jelentkezőktől önéletrajzot kértünk PRF

Az olvasótábor neve, ideje, helye	Részv. száma (fő)	Vezetők	Szervezők	Témák	Téma feldolgozása		Egyéb programok	Vendégek	Segédanyagok (olvasmányok, szöveggyűjtemény)
					Kiscsoport foglalk.	Közös progr.			
							játék. filmvetítések, előadások, tábori kalendárium... Az én legkedvesebb versem " játék: vendégváros műsorok, boszorkánybál, áthúzó program, záróműsor. Kultúrtörténeti barangolás: Budapest, Leányfa-lu, Balatonfüred, Veszprém.		TK. Tábori DVD az eseményekről, a „Csillagvándor” című happeningről és a záróműsorról.

Jelmagyarázat:

- Ø egyáltalán nincs (foglalkozás)
- ⊗ kevés (foglalkozás)
- + több (foglalkozás)
- ⊕ sok (foglalkozás)
- PRF programfüzet
- TK tábori könyvtár

Kiemelések: táborvezetők nevei, egy-egy új játék, programelem bevezetése, első jelentkeztetések egy-egy régióból.

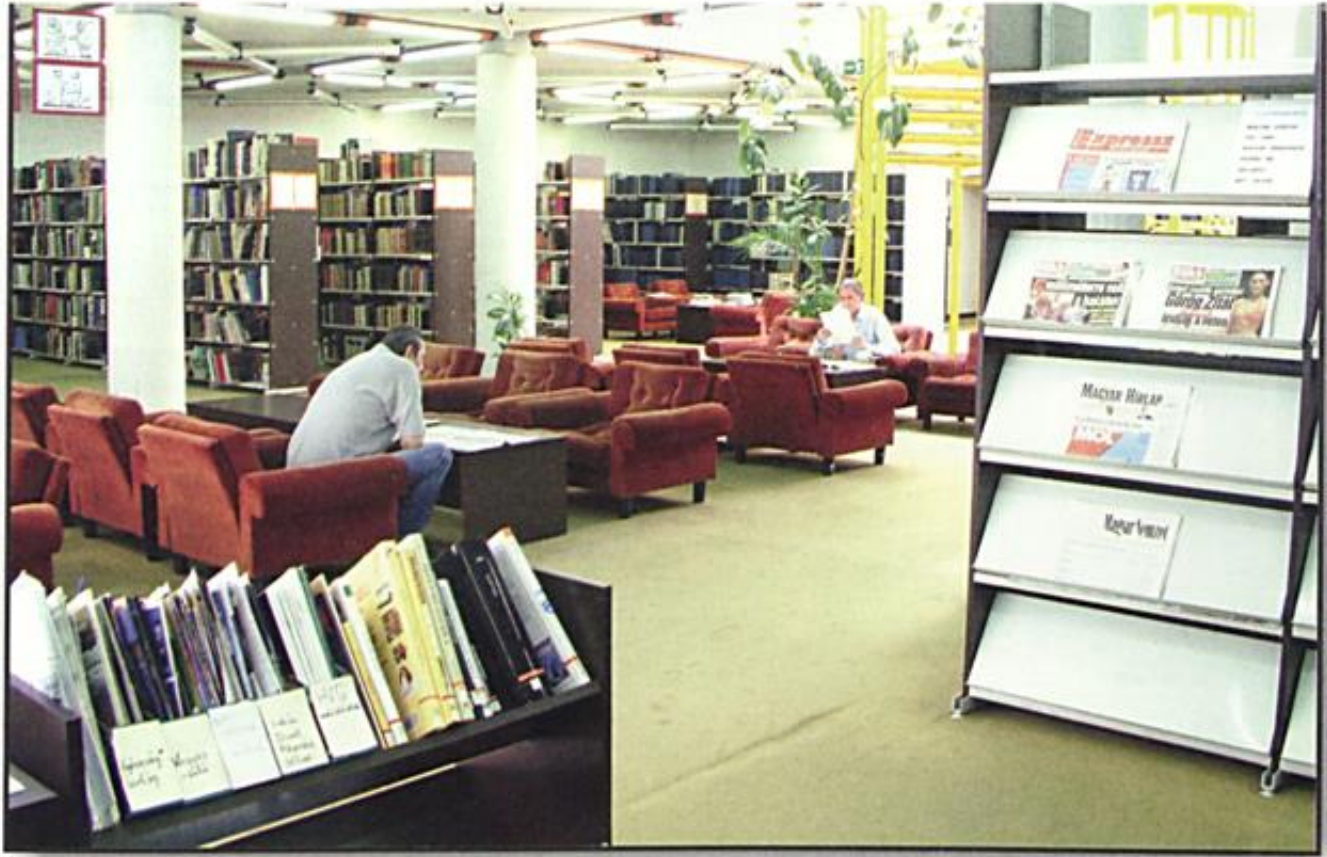
A 70 olvasótáborban közel 2500 fő résztvevője volt.

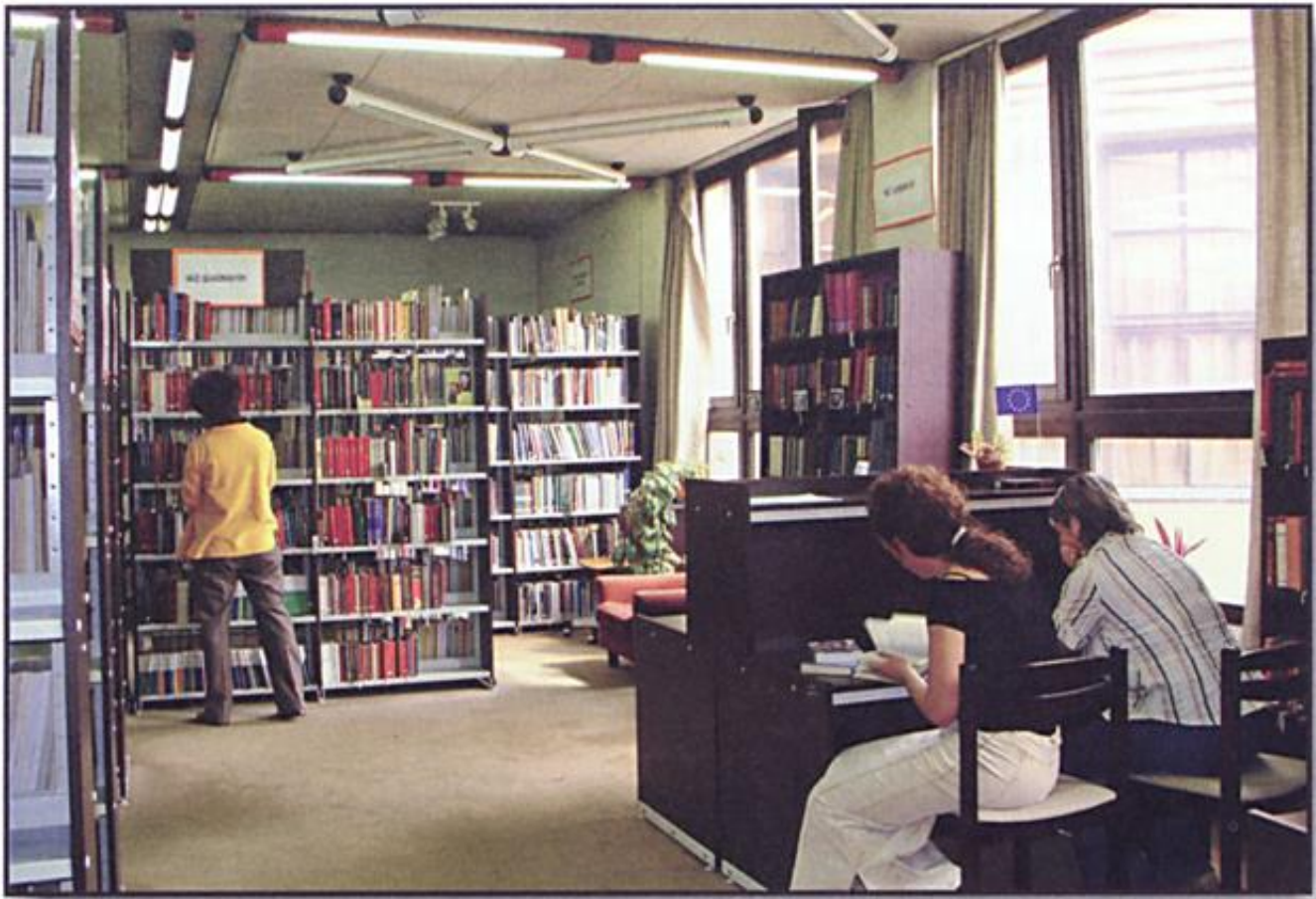
A táblázat adatait az olvasótábori programfüzetek és a hiányosan fellelhető összefoglaló tábori jelentések, valamint a sajtóban megjelent cikkek alapján vettem fel.

BALASSI BÁLINT
MEGYEI KÖNYVTÁR

TANULÁSI SEGÉDLET

Támogatók:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

nka

Nemzeti Kulturális Alap